İBNÜ’L-FÂRİD

KASÎDE-İ TÂİYYE

Hazırlayan

İhramcızâde İsmail Hakkı

2016

İBNU'L-FÂRİD'İN HAYATI

Adı, Nesebi ve Künyesi

İbnu'l-Fârid'ın biyografisini yazan âlimler onun isminin Ebû Hafs (Ebu'l- Kasım) Şerefuddîn 'Ömer b. Ebi'l-Hasan 'Alî b. Murşid b.'Alî es-Sa'dî el- Hamevî el-Mısrî olduğunda ittifak etmişlerdir. Rasûlu'llâh salla'llâhu aleyhi ve sellem'in sütannesi Halîme'nin kabilesine mensubiyetinden dolayı Sa'dî, aslen Hamalı olduğundan Hamevî, doğduğu, yerleştiği ve vefat ettiği yer Kahire olduğundan dolayı da Mısrî nisbeleriyle anılır.

İbnu'l-Fârid'in nesebiyle ilgili olarak, torunu Şeyh 'Alî, şöyle bir rivayet aktarmaktadır: Dedesi bir gece rüyasında Hz. Rasûlu'llâh salla'llâhu aleyhi ve sellemi görür ve Rasûlu'llâh ona nesebini sorar. İbnu'l-Fârid de babasından ve dedesinden öğrendiklerine göre nesebinin Rasûlu'llâh salla'llâhu aleyhi ve sellem'in sütannesi Halîme'nin kabilesi olan Benî Sa'd' a dayandığını söyler.

Yukarıda da ifade edildiği gibi İbnu'l-Fârid, babasının asıl memleketine nisbetle de Hamalı sayılmasının yanı sıra kendi vatanı itibariyle Mısırlıdır. Çünkü Mısırda doğmuş, büyümüş yetişmiş ve ömrünün büyük bir kısmım Mısır'da geçirmiştir. Vefat ettiğinde de Mısırda defnedilmiştir.

Aşağıdaki beyitte şair, vatanının Mısır olduğunu açıkça ifade etmektedir (Remel):

"Vatanım Mısır'dır, emelim oradadır ve gözümün arzuladığı şey Mısır'ın Muştehâ'sidir. "

Bazı kaynaklarda "Murşid" ismine de rastlanılmaktadır. Ancak bu ismin ecdadından gelen bir ad olmadığı, bilakis tarikat mensubu olan kişilerin kendi şeyhlerine vermiş oldukları bir lakab olduğu görülmektedir. Şairin babası Mısır'da, mahkemede kadınların eşlerinden almaları gereken miras ve nafakayı tespit işiyle uğraştığından "Fârid" diye bilindiği için şair, daha çok İbnu'l-Fârid lakabıyla tanınmıştır. Ayrıca o, Şerefuddîn diye de sıfatlandırılmıştır.

Doğum Yeri ve Tarihi

İbnu'l-Fârid'in doğum tarihiyle ilgili farklı bilgiler olmakla beraber torunu Şeyh 'Alî ve çağdaşı İbn Hallikân'ın üzerinde ittifak ettikleri bilgiye göre şair, 4 Zilkade 576 (22 Mart 1180) tarihinde Kahire'de doğmuş ve 2 Cumâdelûlâ 632 (23 Ocak 1234) tarihinde 56 yaşında Kahire'de vefat etmiştir. İbnu'l-Fârid, vefatının ardından, Mısır'da Karâfe Kabristanı'nda bulunan 'Arıd isimli mescidin yanında toprağa verilmiştir.

Ailesinin Hama'dan Mısır'a Göçü

Biyografi yazarlarının kaydettiğine göre İbnu'l-Fârid'in babası Hama'dan Mısır'a göç edip burada yerleşmiştir. Babasının Hama'dan Mısır'a göç etmesinin sebebine ve bu göçün gerçekleşme zamanına dair tam ve kesin bir bilgi nakledilmemiş olmakla beraber Hama'ya dair tarihçilerin kaydettiklerine bakıldığında şunlar görülmektedir:

O dönemde Hama büyük bir şehir olup, ekonomik olarak fiyatların ucuz olması dolayısıyla yaşama elverişli, tabiat güzellikleriyle donatılmış güzel bir şehirdir. Ancak 565 yılında meydana gelen depremle şehir harap olmuş, viraneye dönmüştür. Neticede bu deprem sebebiyle Hama'nın tabiî ve ekonomik durumundaki kötüye doğru değişim şairin babasının Hama'dan Mısır'a göç etmesinin zeminini hazırlamıştır. Mısır'ı diğer İslâm beldeleri arasında tercih etme nedenine gelince; o dönemde Mısır'ın sahip olduğu ilim, irfan ve medeniyet seviyesiyle açıklanmaktadır.

İbnu'l-Fârid'in babası daha önce de geçtiği üzere Mısır'da, mahkemede kadınların eşlerinden almaları gereken miras ve nafakayı tespit işiyle uğraşmaktaydı. Daha sonra kadılık makamına atanan şairin babası bir müddet bu görevde kaldıktan sonra kendisinden "kadı'l kudat" yani baş kadılık görevine gelmesi istenmiş, ancak bu görevi kabul etmemiş ve

kadılık görevinden de ayrılmıştır. İnsanlardan uzak kalmayı tercih ederek Ezher Camii'nin hitabet salonunda kendini Allah'a ibadete vermek suretiyle ömrünün sonuna kadar bu şekilde yaşamaya devam etmiştir.

İbnu'l-Fârid'in torunu, dedesinin biyografisinde, şairin babasımn ilmi seviyesine ve onun, İbnu'l-Fârid'in eğitim ve terbiyesiyle ilgilenmesine dair şunlan kaydetmektedir: Genç yaşta tasavvufa yönelmiş olan İbnu'l-Fârid babasının izniyle Mustaz'afîn vadisindeki Mukattam dağında bulunan bir mescitte bir müddet ibadet ve tefekkürde bulunduktan sonra ziyaret etmek ve gönlünü almak üzere babasının yanına gelirdi. İlmi ve ameliyle saygın bir kişiliğe sahip olan babası o sıralarda Kahire'de Melik Aziz'in kadılığı görevini yapıyordu.

Oğlunun yanına gelmesiyle büyük sevinç duyan babası, İbnu'l-Fârid'i kendisiyle beraber ilim meclislerine devamlı surette götürürdü.

Babasıyla bulunduğu zamanlarda devam ettiği bu ilim meclisleri İbnu'l- Fârid'in İslâmî kültürünün temellerinin oluşmasında önemli rol oynamıştır. İbnu'l-Fârid'in yetişmesinde son derece etkili ve önemli bir kişi olan babası hakkında tarihçiler ve biyografi yazarları adının 'Alî olduğu, ilim ehlinden, zühd ve takva sahibi bir kişi olduğu, hayatının sonlarına doğru hâkimlik mesleğini bırakmak ve

kadılkudatlık teklifini geri çevirmek, insanlardan uzaklaşarak Ezher Camii'nin hitabet salonunda Allah'a ibadete yönelmek suretiyle zühd ve takvasını amelî olarak hayatına aksettirmesi yönünde bilgiler aktarmaktadırlar.

Fizikî Özellikleri ve Mîzacı

İbnu'l-Fârid, kaynaklarda yakışıklı, iyi giyimli, zarif, güzel ahlâklı, vakarlı, fakirleri ve muhtaçları kollayan, yardım sever, hoş sohbet, güzel ve akıcı konuşan, saygın bir insan olarak anlatılmaktadır.

Dünya malına rağbet etmeyen şair, kendisine dünyalık taleplerle gelenleri geri çevirmez ve onların bu meyandaki isteklerini karşılamaya çalışırdı. Ayrıca, kendisini ziyarete gelenleri mümkün olduğunca hediyelerle uğurlamaya gayret ederdi. İbnu'l-Fârid, halk tarafından sevilen ve kendisine hüsn-ü zan beslenen bir kişiydi. Bu sebeple şehrin sokaklarında yürüdüğünde etrafı insanlar tarafından kuşatılır ve kendisinden dualar istenirdi. Toplum nezdinde saygın bir yer edinmiş şair, katıldığı meclislerde hürmetle dinlenir, görüşleri her türlü ilim erbabı ve devlet erkânı tarafından itibar görürdü.

Mutlak güzelliğe âşık olan şair, güzel olan her şeyden hoşlanır, tabiat manzaralarını seyretmekten büyük zevk alırdı. Bu anlamda akşamlan Nil nehrinin kıyısında

yürümeyi, gökyüzünü ve denizi seyretmeyi çok severdi. O, Mısır'da halkın Salı ve Cumartesi günleri gezinti yaptıkları güzel manzaralı bir yer olan Muştehâ'yı sıklıkla ziyaret ederdi.

Yaşadığı Asra Genel Bir Bakış

Daha önce de belirtildiği üzere İbnu'l-Fârid, 576 /1180 yılında doğmuş, 632 /1234 yılında vefat etmiştir. Bu da şairin 6. hicri asrın son çeyreği ile 7. asrın ilk üçte birlik diliminde yaşadığı anlamına gelir. Bu zaman diliminin tarihî bakımdan özel bir önemi vardır. Zira Mısır ve Şam Fatımîlerin egemenliğinden Eyyubîlerin hükümranlığına geçmiştir. Bir diğer ifadeyle Mısır'da ve Şam'da dinî yapı şiî mezhebinin etkisinden kurtulup Sünnî mezhebin tesir alanına girmiştir. Bu asırda meydana gelen önemli olaylara, birçok sıkıntı ve rahatsızlıklara sebep olmuş haçlı savaşlarım da eklemek gerekir. Fatımîler Mısır ve Şam'ı hükümranlıkları altına alınca Hilâfet, iki asır Fatımî imparatorluğunun başkentliğini yapmış olan Kahire'ye intikal etmiştir. Fatımî devleti 567/1171 yılına kadar Mısır'da ayakta kalmış ve Şîa mezhebi bu tarihe kadar Mısır'da hüküm sürmüştür. Salâhaddîn Eyyubî Şîa inanç ve uygulamalarına son verip Ehl- i Sünnet öğretilerini hayata geçirmiştir. Kendisinden sonra gelen Eyyubî hükümdarları da Salâhaddîn Eyyubî'nin izinden gitmişlerdir.

İbnu'l-Fârid, bu hükümdarlardan dördünü görmüştür. Bunlar; Salâhaddîn Eyyubî, 'Aziz, Adil ve Kâmil isimli hükümdarlardır. Mısır, Salâhaddîn Eyyubî zamanında o döneme damgasını vuran dinî kültür ve medeniyetten büyük ölçüde etkilenmiş ve istifade etmiştir. Eyyubî hükümdarlarının en önemli özelliklerinden biri olan Sünnîlik Mısır'da gelişerek dinî ve sosyal hayatta egemen unsur olmaya başlamıştır. Salâhaddîn Eyyubî sünnetin ihyası ve onun öğretilerinin yayılmasıyla bizzat ilgilenmiş, genel olarak birçok fıkıh medresesi inşa ettirmiştir. İbn Hallikân, bu dönemde Şâfiî, Mâlikî ve Hanefî medreselerinin kurulduğuna dair pek çok bilgi aktarmaktadır.

592/1193 yılında vefat eden Salâhaddîn Eyyubî memleketini oğulları arasında taksim etmiş, Mısır'ı 'Azîz'e, Dımaşk ve orta Sûriye bölgesini Efdal'e, Haleb'i de Zâhir'e vermiştir. Mısır'ın bu taksim edilen bölgeler içerisinde önemli ve ayrıcalıklı bir yeri olduğu anlaşılmaktadır. Ancak, 598-599/1199-1200 yıllarında Nil nehrinin sulan çekilmiş, ziraî ürünlerin durumu perişan olmuş, veba hastalığı yayılmış, güvenlik ve esenlik ortamı olumsuz yönde ciddî dalgalanmalara maruz kalmıştır.

Mısır'da tasavvufa meylin canlanmasına Melik 'Adil'in sâlih, dindar, sünnete bağlı, âlimleri seven bir zât olmasının önemli

etkisi olmuştur. 615/1216'da vefat eden 'Âdil'in yerine oğlu Kâmil geçmiştir. Kâmil'de diğer Eyyubî hükümdarları gibi ilim ve edebiyata ilgi duyan, bu işlerle uğraşanları seven bir zât idi. Yine diğerleri gibi o da sünnetin ihyasına çalışmış, birçok İlmî ve dinî medrese inşa ettirmiştir ki; bunların içinde en meşhuru 622/1323'te yaptırdığı "Dâru'l-Hadîs" veya diğer adıyla "el-Medresetu'l-Kâmiliyye"dir. Bu medresenin en büyük özelliği hadis tedrisatının yapıldığı ikinci büyük kurum olmasıdır. Bu iş için kurulmuş ilk medresenin Nureddîn Mahmûd b. Zengî'nin Dımaşk'ta inşa ettirdiği medrese olduğu kaydedilmektedir. Melik Kâmil bu medreseyi önce hadis ilmiyle uğraşanlara, daha sonra da Şâfiî fıkıhçılarına vakfetmiştir. Bu medresede hadisle uğraşan önemli şahsiyetlerden birisi de İbnu'l-Fârid'in çağdaşı olan 'Abdul'azîm el-Munzirî'dir. Melik Kâmil'in ilme olan düşkünlüğüne ve ilim ehline verdiği desteğe ilişkin kaydedilen şu bilgiler manidardır. Kâmil her Cuma gecesi bir grup ilim adamını ağırlar, onların müzakerelerine iştirak eder ve her türlü ilim dalıyla ilgili soruları onlara yöneltirdi.

Eyyubî hükümdarları sadece ilmi, edebiyatı ve dini sevmek ve bu işlerle uğraşanları desteklemekle kalmamışlar, Kâmil gibi bu hükümdarlardan bazıları ise bizzat kendisi ilim ve edebiyatla uğraşmışlardır. Meselâ; Kâmil birçok şiir divânını ezberlemiş, Mu'azzam ise "el-Câmi'u'l-Kebîr" isimli eseri

şerh etmiş ve aruz ilmine dair bir eser telif etmiştir. Eyyubîler tasavvufla da ilgilenmişlerdir. Şöyle ki; Eyyubîlerin asrından önce sûfîlerin kendi işlerinde görüşlerine başvuracaktan, sayesinde söz ve amaç birliği edecekleri bir şeyhülislâmlık müessesesi mevcut değildi. Bu yüzden her bir tarikat ve zaviye birbirinden bağımsız hareket ediyordu. Bu durum ise birtakım fitne ve karışıklıkların zuhur edip çoğalmasına sebebiyet vermekteydi. Neticede Salâhaddîn Eyyubî, "Duveyretu's-Sûfiyye" ismini verdiği bir dergâh yaptırıp başına da makam itibariyle diğer şeyhlerin üstünde bulunacak birisini getirmiştir. Bu durum Mısır'da h. 9. asırda çeşitli tasavvufî grupların bir başkanlık altında birleştirilip, başına da Seyyid Muhammed Şemsuddin el-Bekrî'nin getirilmesine kadar devam etmiştir. Velâyet, bu zâtın ardından oğlu, Şeyhülislâm Ebu's-Surûr el-Bekrî'ye ve ardından da torunlarına intikal etmiştir.

Eyyubîlerin dinî ilimlerle, tasavvufla ve edebiyatla olan yakın ilgileri asra isimlerini yazdırmış ve isimleriyle o döneme damgalarını vurmuş birçok ilim adamının yetişmesine sebep olmuştur. İbnu'l-Fârid, çağdaşları olan bu âlimlerden bazılarıyla değişik vesilelerle görüşme imkânı bulmuştur. Şairin içinde yaşadığı ilmi, edebî ve tasavvufî muhitin önde gelen isimleri şunlardır:

Safiyyuddîn b. Ebi'l-Mansûr, Şemsuddin el-Eykî, Sa'duddîn el-Hârisî, Kadı Emînuddîn er-Rekavî, Cemâleddîn es-Suyûtî, Şihâbuddîn Ömer es- Suhreverdî, Burhâneddîn İbrâhîm el-Ca'berî, Kadı Şemsuddin b. Hallikân, Şihâbuddîn b. el-Hiyemî ve Necmuddîn b. İsrâ'îl. Bu isimleri zikreden İbn İyas, bunlardan hiçbirisinin İbnu'l-Fârid'le ilgili en küçük edep drşr bir cümle sarf etmediklerini, İbnu'l-Fârid'e karşı gâyet saygrlı olduklarını kaydetmektedir.

İbnu'l-Fârid ile aynı asırda yaşamış ve onun kendileriyle bizzat görüştüğü isimler ise şunlardır: Takva ve zühd ehli bir kişi olan Burhâneddîn el-Ca'berî (ö. 687/1288), zamammn önemli şairlerinden olan ve İbnu'l-Fârid'in kendisine hoş ve zarif bir şiir ile hitap ettiği Şihâbuddîn Muhammed b. el-Hiyemî (ö. 685/1286), 'Avârifu'l-Ma'ârif isimli eserin sahibi olan ve yaptığı hac ibadetlerinden birisinde İbnu'l-Fârid ile görüşen önemli mutasavvıflardan Suhreverdî (ö. 632/1234), hadis ilminde sika ve hüccet olan ve İbnu'l-Fârid'in kendisinden hadis öğrendiği, Kâmiliyye medresesinin başkanlığında yaklaşık yirmi yıl bulunmuş büyük muhaddis el-Munzirî (ö. 656/1258) dir.

İbnu'l-Fârid'in yaşadığı asra tasavvuftaki felsefî görüşleriyle damgasını vuran dönemin en önemli şahsiyetlerinden birisi de hiç şüphesiz İbnu'l-'Arabi (ö. 638/1240) dir. Onun

tasavvuf alanındaki görüşleri gerek muasırları gerekse daha sonraki dönemlerde yaşamış olan mutasavvıflar arasında bu alanda ortaya konulmuş en etkili ve en önemli görüşler olarak kabul edilmiştir. İbnu'l-'Arabi, Mısır'a da gelmiştir. O, Mısır'a geldiğinde İbnu'l-Fârid'in **"et-Tâ'iyyetu'l-Kubrâ"** isimli kasîdesine bir şerh yazmak istediğini şaire iletir. İbnu'l-Fârid de "senin el- Futûhâtu'l-Mekkiyye isimli kitabın o kasîdenin şerhidir" diye O'na cevap verir.

Bu asırdaki tasavvufî eğilimin içerisinde yer yer Şîa ve Batınîliğin izlerine de rastlanmaktadır. İbnu'l-Fârid, İlâhî aşkın tesiriyle cezbe hâlindeyken söylediği, zahirî itibariyle İslâm'ın öğretileriyle çelişen bazı beyitleri istisna edilecek olursa dönemin Kur'an ve Sünnet öğretilerine bağlı kalan mutasavvıfları arasında yer almaktadır.

Eğitimi, Yetişmesi ve Zühde Yönelmesi

İbnu'l-Fârid yaşamının ilk yıllarını babasının gözetiminde ve denetiminde iffetli, dindar, ibadetlerine düşkün, zahit ve kanaatkâr bir kişi olarak geçirmiştir.

Gençlik ve yetişkinliğinin ilk zamanlarında döneminin yaygın dinî, kültürel eğitiminden o da kendi payına düşeni almış; Şâfiî fıkhı ile meşgul olmuş, İbnu'l- 'Asâkir ve Hâfız el-Munzirî'den hadis ilmi tahsil etmiştir. Onun fıkıh ilmini kimden aldığına dair kaynaklarda açıklayıcı bir bilgiye

rastlanılamamaktadır. Daha sonraları yalnızlığı ve zühdü tercih ederek tasavvufî bir yaşam tarzına yönelmiştir. Yaşamının ilk yıllarında yaşadığı asrın hâkim dinî ve tasavvufî atmosferinin ve babasının dindar kişiliğinin İbnu'l-Fârid'in nefsinin terbiyesinde, ruhunun hassaslaşmasında ve kalbinin arınmasında önemli etkileri olmuştur.

Gençliğinin ilk dönemlerinde almış olduğu eğitim ve terbiyenin etkisiyle zühde ve yalnızlığa meyleden İbnu'l-Fârid, tasavvuf yoluna girmeye hazır durama gelmişti. İbnu'l-Fârid'in hayatının bu dönemiyle alâkalı olarak M. Mustafa Fhimî, Suyûtî'den naklen bize şu bilgileri aktarmaktadır: "İbnu'l-Fârid büyük fakihlerdendi, fıkıh alanında hüküm verecek ölçüde bu ilmin inceliklerine vakıftı. O, bir gün Cuma namazını kılmak üzere camiye girer, hatibin hutbede cemaate hitap ettiği esnada bir şahsın mırıldandığını görür ve içinden onu uyarmayı geçirir. Namaz sona erip insanlar dağılınca mırıldanan şahıs İbnu'l-Fârid'i yanına çağırır. İbnu'l-Fârid, adamın yanına varınca adam, ona aşağıdaki beyitleri okur. İbnu'l-Fârid'in zühde yönelmesinde bu olayın çok etkili olduğu söylenmektedir. " (Kâmil):

"Allah Teâlâ işleri kullar arasında taksim etmiştir. Aşık şiir söyler, baş başa kalan ise tesbih eder. Ömrüme yemin olsun ki; tesbih, abidler için ibadetlerin en iyisidir. Bu (şiir

söylemek) ise ıslah eden kimseler içindir. "

İbnu'l-Fârid'in yukarıda anlatılan, camide hutbe esnasında mırıldanan kişi ile karşılaşması ve onun sayesinde zühde yönelmesi daha önce de belirttiğimiz gibi şairin zühde yönelmesinde tek faktör olmayıp, belki vesilelerden birisi olarak değerlendirilebilir. Zira, yetiştiği aile çevresi, kendi tabiatı, hâlet-i ruhiyesi, yaşadığı asır ve içinde bulunduğu toplum da şairin zühde yönelmesine katkıda bulunmuştur. Zaten onun iç dünyasına tasavvufa yönelmesi için gerekli tohumlar daha önceden atılmıştı. Şairin insanlardan uzaklaşmasına, tüm benliğini Allah sevgisi üzerinde yoğunlaştırmasına ve dolayısıyla tasavvufa yönelmesine birden fazla saik neden olmuştur denilebilir.

İbnu'l-Fârid hayatımn bu döneminde, babasının izniyle gittiği Mustaz'afîn vadisindeki Mukattam dağında harap hâlde bulunan bir mescitte kendisini ibadet ve tefekküre verir. Başlangıçta bir gün ve bir gece kalıp babasının yanına geri dönen şair, daha sonraları nefsiyle olan mücadelesi arttıkça günlerce kalmak üzere Mustaz'afîn vadisine doğru seyahate çıkar. Burada keşfe ve ilhama mazhar olma yollarım arayan şair, hocası Şeyh Ebu'l-Hasen el-Bakkâl'ın işaretiyle Mısır'dan Hicaz'a yapacağı yolculuğa kadar aynı hâl üzere devam eder. İbnu'l- Fârid'in torunu, şairin

divânının mukaddimesinde dedesinin bu dönemde yaşadıklarını yine dedesinin diliyle şöyle aktarmaktadır:

"İnsanlardan uzaklaşarak yalnızlığa yöneldiğim ilk günlerde babamdan izin alarak Mustaz 'afin vadisine gidiyordum. Orada insanlardan uzak bir şekilde günlerce inzivaya çekiliyordum. Sonra babamı ziyaret etmek, gönlünü alıp rahatlatmak amacıyla onun yanına dönüyordum. O sıralar babam Melik Aziz'in Mısır ve Kahire kadılığı görevini yürütmekteydi. Aynı zamanda zamanın büyük ilim ehlinden idi. Babam onun yanına dönüşümden büyük sevinç duyardı. Beni de beraberinde, katıldığı ilim ve hüküm meclislerine götürüyordu. Fakat daha sonra inzivaya çekilmeyi özlüyor, tekrar izin alarak babamın yanından ayrılıyordum. Bu ziyaretler, babama baş kadılık (kadılkudatlık) görevi teklif edilene kadar devam etti. O, kendisine yapılan bu teklifi geri çevirdiği gibi kadılık vazifesinden de istifa etti ve ömrünün geriye kalan kısmını Ezher Camii'nde geçirdi. Ben de inzivaya, Mustaz'afîn vadisine yaptığım seyahatime ve hakikat yolundaki yolculuğuma devam ettim, ancak yine de ilhama mazhar olamadım. "

Yukarıdaki ifadeler açık bir şekilde İbnu'l-Fârid'in gençliğinin ilk dönemlerinde halktan uzaklaşarak kendisini

Allah'a ibadete verdiğini, aynı şekilde onun yetişmesinde babasının verdiği tasavvufî terbiyenin yanı sıra, babasıyla birlikte devam ettiği ilim ve hüküm meclislerinin ve devrinin yaygın ilim ve kültür atmosferinin ne denli etkili olduğunu göstermektedir.

İbnu'l-Fârid, Mustaz'afîn vadisine yaptığı seyahatlerin birinden dönerken Kahire'de bulunan Medresetu's-Suyûfiyye'ye uğrar ve orada tertibe riâyet etmeden abdest alan yaşlı bir adamı görür. Bunun üzerine İbnu'l-Fârid bu zâta aldığı abdestin şer'î usule uygun olmadığını söylemek suretiyle müdahale eder. Yaşlı adam İbnu'l-Fârid'e bakarak orada şunu söyler:

"Ey Ömer! İlham sana Mısır'da değil, Hicaz'da, Allah'ın şerefli kıldığı Mekke'de nasip olacaktır. Oraya yönel, artık ilham vakti gelmiştir" der. Bu sözlerden dolayı çok şaşıran İbnu'l- Fârid, yaşlı adama Mekke ile bulunduğu yer arasındaki mesafenin çok uzun olduğunu, hac ayları dışırıda da oraya gidecek ne bir kervan ne de bir yol arkadaşı bulabileceğini söyler. Yaşlı adam eliyle işaret ederek, **"İşte Mekke, önünde duruyor. "**der. Rivâyete göre İbnu'l-Fârid o yöne baktığında Mekke'yi karşısında görür ve yaşlı adamdan ayrılarak Mekke'ye yönelir. İbnu'l-Fârid Mekke'ye varıncaya kadar Mekke'yi görmeye devam eder. Kaynakların

bildirdiğine göre İbnu'l-Fârid'i keşif ve ilhamın geleceği yere yönlendiren ve evliyaullahtan biri olan İbnu'l-Fârid'in hocası Şeyh Bakkâl, "Melâmet" meşrebine mensup olmasının bir gereği olarak abdest alırken tertibe riâyet etmemiştir. Zikri geçen kıssada İbnu'l-Fârid'in hocası ve mürşidi olarak bahsedilen Şeyh Bakkâl'ın şahsıyla ve ismiyle ilgili kaynaklarda detaylı malûmat bulunmamakla birlikte onun isminin, Şeyh Ebu'l-Hasen 'Alî el-Bakkâl olduğu söylenmektedir. Bu şahsın, bakla ticaretiyle meşgul olmasından dolayı daha çok el-Bakkâl adıyla anıldığı kaydedilmektedir.

Hicaz Hayatı ve Mısır'a dönüşü

İbnu'l-Fârid, hocası Şeyh Bakkâlın işaretiyle Mısır'dan Hicaz'a gitmiştir. Hicaz'a gelmesiyle yaşamının en önemli bölümüne de böylece başlamış olmaktadır. Zira onun, hayatının bu deminde Mekke vadilerinde ilham ve keşfe mazhar olmak için Allah'a doğru yaptığı manevî yolculuk meyvesini verecektir. İbnu'l-Fârid'in hayatının bu dönemine keşif ve ilham dönemi demek de yerinde olacaktır. Onun Hicaz hayatı, 613/1215 ile 628/1230 yıllan arasında geçmiştir.

İbnu'l-Fârid, ömrünün son çeyreğinin on beş yılım Hicaz'da Mekke vadilerinde insanlardan uzak bir şekilde sürekli seyahat ederek geçirmiştir. O, bu durumunu aşağıdaki

beyitlerinde şöyle dile getirmektedir (Tavîl):

"Sana olan sevgim dostlarımla vuslattan beni uzaklaştırdı, yaşadığım sürece ailem ve akrabalarımdan ilişkiyi kesmeyi bana sevdirdi. "

"Dört şeyin benden uzaklaşması beni evimden uzaklaştırdı, (bu dört şey) gençliğim, aklım, neşem ve sağlığım(dır) . "

"Vatanımdan uzaklaştıktan sonra çöle alışır oldum, insanlardan uzaklaşarak yalnızlıkla arkadaş oldum. "

Şair, yukarıdaki beyitlerinde, İlâhî aşk uğruna dostlarından, ailesinden, yurdundan ayrıldığını, sonunda gençliğini, aklını, neşesini ve sağlığını da kaybettiğini dile getirmektedir.

Mekke vadilerinde fethe ve ilhama mazhar olma uğruna yaptığı seyahatler neticesinde hocası Şeyh Bakkâl'ın da işaret ettiği gibi kendisine vâridat gelmeye başlamıştır. Kaynaklarda "fetih dönemi" olarak adlandırılan bu dönemde kendisine varidatın gelmesiyle ilgili olarak şair, aşağıdaki beyitleri söylemiştir (Hafif):

"Ey gece arkadaşım! Beni mutlu etmek istiyorsan, Mekke'de (geçen güzel günleri) terennüm ederek ruhumu rahatlat!

Mekke'nin dorukları benim yolum, toprağı ıtrim, pınarı da açlığımı ve susuzluğumu giderdiğim yerdir.

Ünsiyetim ve kuds-i mi'râcım (kemâlâtım) orada (Mekke'de) oldu, (oradaki) makâmım, Makâm-ı İbrahim' dir, kalbi fethim de orada başlamıştır. "

İbnu'l-Fârid'in Hicaz hayatı keşif, ilham ve fetihle dolu, tasavvufî yönü kadar bu dönemde nazmettiği, bedevi izleri ve Hicaz tarzını beyitlerinde yansıttığı şiirleriyle de önem arz etmektedir. Zira şair, hem bu dönemde hem de Hicaz'dan Mısır'a döndükten sonra nazmettiği ve Hicaz'dayken zevkle geçirdiği günlerini sitayişle andığı şiirlerinde o bölgenin tasvirlerine önemli ölçüde yer vermiştir (Tavîl):

"Gavr tarafından parıldayan bir şimşek mi çaktı? Yoksa, Selmâ'nın yüzünden peçeler mi kalktı ? "

Beyitte geçen "Gavr" kelimesi, Hicaz bölgesinde bir yerin adıdır. Şair matla'ını verdiğimiz bu kasîdesinde arkadaşlarını ve Hicaz'da yaşadığı hayatı çeşitli yönleriyle tasvir etmekte, orada geçirdiği günleri hasretle yâd etmektedir. O aynı kasîdenin ilerleyen beyitlerinde şöyle demektedir (Tavîl):

"Belki dostlarım Mekke'de (ki) Selma'yı anarak yürekleri serinletirler,

Geçip giden geceler belki bir gün döner de, böylece onu bekleyen sevinir,

Hüzünlü ruhum sevinir, ölü ruhum can bulur, özleyen

kavuşur ve dinleyen de lezet alır. "

Şairin hayatında önemli yeri olan Hicaz döneminin etkileri onun şiirlerine Mısır'a döndükten sonra da aksetmeye devam etmiştir. Şairin Hicaz sonrası Mısır'da nazmettiği beyitlerde bu etkilere rastlamak mümkündür (Kâmil):

"Ey hırçın deveye binen! Emeline nâil olasın. Eğer taşlı araziye uğrarsan Dâric vadisinin tepelerine doğru yönelerek ve Va'sa' ovasından sağa saparak koruluğa yönünü çevir. Sel' dağındaki ılgın ağacına vardığında (oradan) en- Negâ'ya, (ardından) er-Rakmeteyn'e, Le'le'a ve (sonra da) Şeza (dağına) ulaşınca, onun doğusundaki el-'Alemeyn (isimli iki tepenin bulunduğu yerden)'den geniş Hille'ye yönel. Ve oradaki kumsalın sahipleri olan marifet ehline, bu hasta, mutsuz ve garip aşığın selamını söyle. "

Yukarıdaki beyitlerde de açıkça görüldüğü üzere şair, Hicaz bölgesindeki dostlarından ayrı kalışının acısını dile getirdiği beyitlerinde mekân isimlerine çokça yer vermiştir. Onun mekân isimlerini bu kadar çoklukla bir arada zikretmesi şiirindeki akıcılığı engellememiştir. Çünkü o, Hicaz'da kaldığı süre içerisinde tasavvufî yönden kendisini geliştirirken aynı zamanda şairliğini de güçlendirmiş ve şiirlerinin birçoğunu burada nazmetmiştir.

İbnu'l-Fârid, hocası Şeyh Bakkal'ın, ölüm döşeğindeyken

kendisini manen çağırması üzerine Hicaz'dan Mısır'a dönmüş, hocasını ölmeden önce görme imkânını bulmuş ve vefat ettiğinde de hocasımn vasiyeti üzere onun cenaze namazım kıldırmıştır. Şeyh, daha sonra şairin de vefat ettiğinde defnedileceği bugünkü adıyla Karâfe Kabristanındaki 'Arıd isimli yere defnedilmiştir. Şair, 629/1231 yılına rastlayan bu olaydan sonra Hicaz'dan Mısır'a dönüş yapmıştır.

Fetih Döneminin Sona Ermesi

İbnu'l-Fârid'in Mısır'a dönüşüyle Hicaz'dayken keşif ve ilhamlara mazhar olduğu "Fetih" dönemi sona ermiştir. Şairin Hicaz sonrası yaşamına damgasını vuran en önemli husus, onun bu bölgeden ayrılması sebebiyle devamlı surette duyduğu hüzün ve kederdir. Şair, dostlarıyla geçirdiği güzel günlerin sona ermesinden doğan üzüntüsünü şiirlerine yansıtmıştır. O, Mısır'a döndükten sonra Hicaz'da geçirdiği mutlu günleri hasretle yâd ettiği beyitlerinde şöyle demektedir (Kâmil):

"Ey dostlarım! Size kavuşmayı uman kişi için bir ümit ışığı var mı ki onun gönlü rahat etsin.

Gözümden kaybolduğunuz (günden) beri Mısır diyarının her yanını dolduran bir figânım vardır.

Sizi hatırladığımda bu hatıranın verdiği neşeyle sanki şarap

içirilmiş gibi yalpalıyorum.

Benden hatıranızı unutmuş gibi gözükmem istendiğinde, gönlümün buna karşı çıktığını görüyorum.

Gecelerimizi neşeyle dolduran komşularla geçen günlere selam olsun.

O koruluk benim yurdum, sütleğen ağacının (çok olduğu Necid) sakinleri, can yoldaşım ve oranın pınarı da şerbetçe suya kandığım yerdir.

Oranın halkı, arzuladıklarım, hurmalarının gölgesi neşe kaynağım ve vadilerinin kumları ise dinlendiğim yerdir.

Yorgunluktan dolayı mutlu olduğum o tatlı günler ne güzeldi.

Şairin Mısır'a döndükten sonra Hicaz günlerini şiirlerinde bu ölçüde özlemle dile getiriyor olması onun, Hicaz sonrası yaşamında memnun olmadığı bir takım değişikliklerin olduğunu akla getirmektedir. Şair, gelecek beyitlerinde dünya zevklerine daldığından, dünyevî işlerin kendisini meşgul ettiğinden ve bu sebeple vâridatının kesilmesinden bahsederken bu memnuniyetsizliğine işaret etmektedir (Hafif):

"Zevkler beni O'ndan uzaklaştırdı. Vâridatım kesildi ve

zikirlerim de devam etmedi.

Ah! Keşke zaman geri dönmeye müsaade etseydi. İşte o zaman bayram (gibi) günlerimin bana geri dönüşü olabilirdi. »

Hayatının Son Zamanları ve Vefatı

İbnu'l-Fârid, Mısır'a döndükten sonra babası gibi Ezher Camii'nde insanlara dinî konularda ve özellikle de tasavvuf ve zühd konularında sohbetler yapmaktaydı. O sıralar Mısır'ın idaresinde Eyyûbî hükümdarlarından Melik Kâmil bulunmaktaydı. O, ilim aşığı bir insandı. Edebiyatı ve özellikle de şiiri çok severdi. O, İbnu'l-Fârid'i ancak hayatının son demlerinde tanıma imkânı bulmuştu.

Melik Kâmil, edebiyat ve şiire olan ilgi ve sevgisinden dolayı zaman zaman edebiyat meclisleri düzenler ve kendisi de bu meclislere katılırdı. Bir gün onun tertip ettiği bir mecliste, nazımda en zor kafiyenin hangisi olduğu hakkında tartışma yapılmaktaydı. **Kâmil, en zor kafiyenin "Ya" harfi olduğunu ileri sürmüş ve meclistekilerden sonu sâkin "Ya" harfiyle biten şiirler okumalarını istemişti.** Meclistekilerin hemen hepsi hafızalarındaki istenen kafiyedeki şiirleri okurlar fakat okunanlar arasında en uzun olanı bile on beyti geçmez. Bunun üzerine Kâmil:

"Ben sonu silkin "Ya" ile biten elli beyitlik bir kasîde

biliyorum" der ve bu kasîdeyi meclistekilere okur.

O esnada mecliste bulunan Melik Kâmil'in özel kâtibi Kadı Şerefuddîn, söz alarak: **"Ben, aynı kafiyede yüz elli beyitlik bir kasîde biliyorum "** der.

Bu sözler üzerine şaşıran Kâmil, özel katibine şöyle der: "Ey Şerefuddîn! Sen, câhiliye ve İslâmî dönemde nazmedilmiş divânların hemen hepsini kütüphaneme getirmeye çalışmıştın. Ben, bu divânların içerisinde çok sevdiğim sakin "Ya" ile biten ve elli beyti geçen bir kasîdeye rastlamadım. Bahsettiğin şu yüz elli beyitlik kasîdeyi oku da dinleyelim. "

Bunun üzerine Şerefuddîn de İbnu'l-Fârid'in ilk beyti aşağıdaki gibi olan kasîdesini okur (Remel):

"Ey nimetler ihsan ederek develeri süren, çölleri süratle kateden, yönünü Tay kabilesinin kum tepelerine çevir. "

Kasîdenin tamamını dinledikten sonra, beğenisini ifade eden Melik Kâmil, kasîdenin kime ait olduğunu sorar. Özel kâtip de okuduğu kasîdenin İbnu'l-Fârid'e ait olduğunu söyler. Bunun üzerine Melik, Şerefuddîn'den şair hakkında bilgi alır. Nerede yaşadığını vs. sorar. O da şairin bir süre Hicaz'da bulunduğunu ancak yakın zaman önce Mısır'a döndüğünü ve şu sıralarda Ezher Camii'nin hitabet salonunda dini ve tasavvufî konularda halka sohbetler yaptığını söyler. Bunun

üzerine Melik, birtakım hediyelerle özel katibini şairin yanına göndererek onu edebiyat meclislerine davet eder. Ancak hediye kabul etmeyen ve özellikle devlet erkânına karşı mesafeli duran İbnu'l-Fârid, bunu kabul etmez. Bu tavırlarıyla şair, Melik Kâmil'in merakım iyice celbeder. Bunun üzerine Kâmil, davetine icabet etmeyen şairi ziyaret etmek üzere şehre gelir ancak şairi yerinde bulamaz.

Şair, Hicaz dönüşünde özellikle ramazan aylarında uzlete yönelir, vaktini oruç ibadeti ve tefekkürle geçirirdi. Mukattam dağı, onun erbainiyyat denilen kırk günlük ibadet ve uzlet için en çok tercih ettiği yerlerdendi.

İskenderiye'de bir süre kalan İbnu'l-Fârid, burada hastalanır ve Kahire'ye tekrar geri döner. Şairin rahatsızlandığım haber alan Melik, onun için İmam **Şâfi'nin kabrinin bulunduğu türbenin kubbesi altında bir mezar hazırlatmak üzere şairden izin ister.** Ancak buna rızasının olmadığını belirten şair için ayrı özel bir türbe yaptırmak üzere tekrar onun müsaadesine başvuran Melik, yine aynı olumsuz cevabı alır.

Hayatında, dünya malına ve insanların iltifatlarına önem vermeyerek zühd ağırlıklı bir yaşamı tercih eden İbnu'l-Fârid, yukarıda anlatılanlardan da anlaşılacağı üzere muhatabı bir sultan bile olsa gönderilen hediyelere ve yapılan iltifatlara pek ehemmiyet vermemiş ve mümkün olduğunca böylesi

durumlarla karşılaşmamak için kendisini insanlardan uzak tutmaya özen göstermiştir.

Hicaz dönüşü, 628/1230 ile 632/1234 yıllan arasındaki ömrünün son 3-4 yıllık kalan kısmında divânının tertibini de tamamlayan şair, son günlerini Ezher Camiinde geçirir ve bu sırada toplumun her kesiminden insanların akın akın ziyaretine uğrar. Şair, İbn Hallikân, İbn İyâs, İbnu'l-'İmad ve torunu Şeyh 'Alî'nin ittifakla bildirdiğine göre 2 Cumâdelûlâ 632 (23 Ocak 1234) tarihinde 56 yaşında Kahire'de vefat eder. İbnu'l-Fârid, vefatının ardından, vasiyeti üzerine Mısır'da Mukattam dağının eteğindeki Karâfe Kabristanı'nda bulunan 'Ârıd isimli yerde toprağa verilmiştir. Cenazesine katılan çok sayıda insan onun nâşını taşımak için birbirleriyle yarışmışlardır.

Şairin kabri, Memlûklu hükümdân Sultan İnâl zamanına kadar uzun süre etrafı çevrilmeksizin ve üzerinde herhangi bir türbe veya kubbe yapılmaksızın öylece kalmışür. Türk Hükümdar Timur el-İbrahîmî ve oğlu Berkuk en-Nâsırî, onun kabrini ziyaret etmiş, orada namazlarım kılmış, ardından fakirleri doyurmuş ve onlara tasaddukta bulunmuşlardır. Onlar, daha sonra şairin kabrinin bakımım yapması için bir hizmetli tayin etmişlerdir (860/1455).

Memlûklu idarecilerinden Seyfî Berkuk (877/1472) da şairin

adına kurulan vakfa nezaret edecek birisini atamış, kendisi de mübarek gün ve geceleri onun kabrinde geçirmeye özen göstermiştir. Sultan Kayıtbay, saltanatı ele alıncaya kadar durum bu haliyle devam etmiştir. Sultan Kayıtbay tahta çıkınca, Berkuk'u Şam Naib'liğine, oğlunu da onun yerine atamıştır. Daha sonraları İbnu'l-Fârid adına Seyyid Şâhîn el-Halvetî'nin mescidinin yakınlarına bir mescit inşa edilmiştir. Berkuk en-Nâsırî, şairin adına yapılmış mescitle özel olarak ilgilenmiş, mescidin üzerine dört sütun üzerine oturan, güzel işlemeli taş bir kubbe yaptırmıştır. Daha sonra 1173/1759 yılında bu kubbeye, hac emiri Kazdağlı Ali Bey'in mescidi de eklenmiştir. İbnu'l-Fârid'in mescidinin doğu tarafında bulunan bu mescidin yıkık kalıntıları günümüze kadar ulaşmayı başarabilmiştir.

İbnu'l-Fârid'in mescidinin şu anki hâliyle yapımım, **Hidiv İsmail'in kızı, Cemile Fadîle Hanım** gerçekleştirmiştir (1307/1889). Cemile Fadîle Hanım, 1305/1887 yılında vefat eden oğlu için de şairin mescidinin yanına büyük bir kubbe yaptırmıştır.

Keşif ve Kerametleri

Kelime olarak kerem, ihsan, lütuf gibi manalara gelen keramet, tasavvufî bir kavram olarak sûfîlerin hayatlarında

görülen harikulâde olay ve davranışlardır. Keşif ise açığa çıkarma, perdenin açılması, örtülü olanı açma ve sezme gibi anlamlara gelen bir kelime olup tasavvufta riyazet ve tasfiye yoluyla sûfînin kalp gözünün açılmasını ifade eder.

İbnu'l-Fârid'in hayatının anlatıldığı biyografi kitaplarında şaire atfen bazı keşif ve keramet türünden olaylara yer verilmektedir. Bunlardan bazıları şöyledir:

Melik Kâmil, tanışmak ve tertip ettiği edebiyat meclislerine davet etmek üzere özel kâtibi Kadı Şerefuddîn'i beraberinde bin dinarla birlikte o sıralar Ezher Camii'nin müştemilatında ikamet eden İbnu'l-Fârid'in yanına gönderir. Şerefuddîn yola çıkmadan önce bir an tereddüt eder ve İbnu'l-Fârid'in bu altınları kabul etmeyeceğini öne sürerek Melik'ten kendisini bu görevden muaf tutmasını ister. Melik ısrar edince ve Şerefuddîn de bu görevi yerine getirmekten başka çare bulamayınca Ezher camii'ne doğru yola çıkar. Şerefuddîn oraya vardığında İbnu'l-Fârid'i kapıda bekler vaziyette bulur. İbnu'l-Fârid, hemen söze başlayarak şöyle der: **"Ey Şerefuddîn ! Sen ne hakla benim adımı sultanın meclisinde anarsın? Altınları ona geri ver ve bir sene boyunca da benim yanıma uğrama. "**

İbnu'l-Fârid ile Şerefuddîn arasında geçen bu olay daha sonraları onun ferasetiyle veya Allah'ın onun kalbine verdiği

ilham sayesinde bazı olaylara muttali olmasıyla izah edilmiştir.

İbnu'l-Fârid ile ilgili anlatılan olağanüstü olaylardan biri de onunla Suhreverdî arasında geçmektedir. Şeyh 'Alî, İbnu'l-Fârid ile Suhreverdî'nin Harem-i Şerifteyken aralarında geçen olayı şöyle anlatmaktadır: Suhreverdî bir gün tavaftayken büyük bir kalabalık görür. O esnada İbnu'l-Fârid'in de orada olduğu haberini alır ve onu görmeyi arzular. Sonra kendi kendine şöyle der: **"Acaba! Ben, Allah katında şu insanların benim hakkımda zannettikleri gibi miyim? Acaba! Bugün sevgilinin huzurunda anıldım mı?"** O esnada İbnu'l-Fârid belirir ve ona şöyle der: **"Ey Suhreverdî! Müjde sana! Üzerindekileri çıkar, sen anıldın ve sendeki eğrilik kaldırıldı. "**

Daha önce de kısmen değindiğimiz benzeri bir olay da İbnu'l-Fârid Hicaz'dayken Mısır'da bulunan şeyhi Ebu'l-Hasen el-Bakkâl'ın vefat edeceği zaman İbnu'l-Fârid'i, kendisinin teçhiz, tekfin ve defin işlemlerini yapmak üzere çağırması esnasında meydana gelmiştir. Hicaz ile Mısır arasındaki uzak mesafeye rağmen İbnu'l-Fârid, hocasının durumunu hissetmiş ve onun vasiyetini yerine getirmiştir.

Ayrıca İbnu'l-Fârid'in Mekke'nin vadilerinde yolculuk yaparken vahşi hayvanlarla arkadaşlık ettiği rivâyet edilir.

Onun, Mekke ile on günlük yürüme mesafesindeki bir vadide konakladığı ve bu vadiden her gün Harem-i Şerife beş vakit namazı kılmak üzere geldiği, ayrıca geliş ve dönüşünde kendisine büyük bir aslanın eşlik ettiği ve ona, ey efendim! Bininiz, dediği ve İbnu'l-Fârid'in de o hayvana hiç binmediği rivâyet edilenler arasındadır.

Tüm bunların ötesinde ilginç bir kıssada ise İbnu'l-Fârid'in, ömrünün son anlarında Allah Teâlâ'yı gördüğü ve daha henüz dünyadayken rü'yetullaha erdiği anlatılmaktadır. Burhâneddîn el-Ca'berî, İbnu'l-Fârid'in oğluna, babasının vefatından önce yanında bulunurken şâhid olduğu olayları şöyle anlatmaktadır: el- Ca'berî'nin anlattığına göre, öleceği esnada İbnu'l-Fârid, cennet bahçelerini görür ve cennetin ötesini arzuladığını söyler. Şair bu arzusunu şu son dizelerinde şöyle dile getirir (Basit):

"Eğer, sizin katınızda aşktaki makamım(ın karşılığı) bu gördüğüm ise, (geçen) günlerimi zayi etmişim.

Bir zaman ruhumun elde ettiği arzum, bugün sanırım, bir rüya imiş, "

el-Ca'berî, İbnu'l-Fârid'e dönerek "bu büyük bir makamdır", dediğinde, İbnu'l-Fârid ona şöyle cevap verir: "Ey İbrahim! Râbi'atu'l-'Adeviyye bir kadın olduğu hâlde şöyle diyor: "Ey Allah 'ım! Senin izzetin hakkı için yemin ediyorum ki; ben,

ne senin ateşinden korktuğum için, ne de cennetini istediğim için sana kulluk ettim. Sadece senin yüce zâtına olan saygım ve sana olan sevgimden ötürü sana ibadet ettim. " Bu benim istediğim makam değil, ben ömrümü O'na ulaşmak uğruna geçirdim. " el-Ca'berî, onunla ilgili şu şekilde bir anekdota yer vermiştir:

"gökle yer arasında sesini duyduğum fakat kendisini göremediğim birisi şöyle dedi: "Ey Ömer! Ne istiyorsun?" O da bunun üzerine şöyle dedi (Tavîl):

"Senden ayrılığım çok uzun sürdü. (Artık,) Cemâlini görmek istiyorum. Bu hedefim uğruna da nice kanlar döküldü. "

Şair, bu beytinde, Allah'a kavuşma yolunda bir hayat geçirdiğini ve bu sürenin artık kendisi için yeterince uzadığım, bir an önce O'na kavuşmak ve cemâlini müşahede etmek istediğini dile getirmektedir. Allah'a kavuşma ve O'nun cemâlini müşahede etmenin bedelinin çok ağır ve bunun bir kişi için ne derece zor olduğunun da farkında olan şair, istediği şeyi elde etmek için nice insanların canlarından olduğunu söyleyerek bu uğurda kendisinin de ölmeye razı olduğuna işaret etmektedir.

el-Ca'berî diyor ki: "bundan sonra yüzü neşe içinde parıldadı, tebessüm etti ve sevinçli bir şekilde vefat etti. Bundan, istediğinin kendisine verildiğini anladım."

İbnu'l-Fârid'in rüyasındayken Rasûlu'llâh salla'llâhu aleyhi ve sellem'den nesebiyle ve "et- Tâ'iyyetu'l-Kubrâ" isimli kasîdesiyle ilgili bilgiler almasını da bu cümleden rivayet edilen haberler çerçevesinde değerlendirmek mümkündür.

Kendi anlatımına göre İbnu'l-Fârid, Hz. Rasûlu'llâh salla'llâhu aleyhi ve sellemi bir gün rüyasında görür ve Rasûlu'llâh salla'llâhu aleyhi ve sellem ona nesebini sorar. Şair de nesebinin Benî Sa'd'a dayandığını söyler. Ancak Rasûlu'llâh salla'llâhu aleyhi ve sellem ona şöyle diyerek karşılık verir:

"Hayır, sen bendensin, nesebin bana bağlıdır." İbnu'l-Fârid,

"Ey Allah'ın Resulü! Ben, babamdan ve dedemden öğrendiğime göre nesebimin Beni Sa'd'a dayandığını biliyorum, " der. Bunun üzerine Rasûlu'llâh salla'llâhu aleyhi ve sellem sesini yükselterek:

"Hayır, sen bendensin, nesebin bana bağlıdır" der. İbnu'l-Fârid de bunun üzerine**: "Doğru söyledin ey Allah'ın Resulü" der.**

Buna rağmen şair, Rasûlu'llâh salla'llâhu aleyhi ve selleme olan bağlılığının akrabalıktan çok, sevgi yönü itibariyle olduğunu ve bu şekildeki bağlılığın da diğerinden daha güçlü olduğunu şöyle dile getirmektedir (Remel):

“Aramızda, sevgi yolundaki bağlılık, ana-babadan gelen nesep bağlılığından daha kuvvetlidir. ”

Bir başka defasında Rasûlu'llâh salla'llâhu aleyhi ve sellem, İbnu'l-Fâride rüyasında “et- Tâ'iyyetu'l-Kubrâ” kasîdesine ne ismini verdiğini sorar. O da cevaben “Levâ'ihu'l-cenân” ismini verdiğini söyler. Rasûlu'llâh salla'llâhu aleyhi ve sellem de, **“hayır onu “Nazmu's-sulûk”** diye **isimlendir"** der.

İbnu'l-Fârid'in rüyasında Rasûlu'llâh salla'llâhu aleyhi ve sellem ile görüşerek O'ndan yukarıda zikredilen konularda bilgi almasını, şairin mahzar olduğu keşifler cümlesinden saymak mümkündür.

Tasavvufî Kişiliği

İbnu'l-Fârid, tam anlamıyla mutasavvıf bir Arap şairidir. Zira o, hayatının tamamını başka hiçbir şeye ilgi duymadan yalnızca İlâhî aşkı terennüm ederek yaşamıştır. Şair, bir beytinde divânının mihverini teşkil eden İlâhî aşkı, tasavvufta kendine yol edindiğini şöyle ifade etmektedir (Tavîl):

“Aşktan başka gideceğim bir yolum yoktur. Ve ben o (yolumdan) bir gün (bile) sapsam dinimden ayrılmışımdır. ”

**

“Eğer gönlüme hata ile senden başka bir istek gelecek olsa kendimi dinden dönmüş (gibi) sayarım. ”

Aslında İbnu'l-Fârid'in Allah'a olan sevgisinin temellerini Kur'an ve Sünnet'te bulmak mümkündür. Zira Kur'an-ı Kerim'de Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: **" .. .Allah öyle bir kavim getirecek ki, Allah onları sevecek; onlar da Allah'ı sevecekler,"** Bir başka ayette ise şöyle buyrulmaktadır: **"İman edenlerin Allah sevgisi daha kuvvetlidir. "** Ayrıca bir kudsî hadis'te ise Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: **"Kim benim veli kuluma düşmanlık ederse ben de ona harp ilân ederim. Kulum farz ibadetlerle yaklaştığı kadar başka hiçbir şeyle bana yaklaşamaz. Nafile ibadetlerle de bana yaklaşmaya devam eder. O kadar çok yaklaşır ki ben onun gören gözü, işiten kulağı, tutan eli, yürüyen ayağı olurum. Artık o benimle görür, benimle işitir, benimle tutar, benimle yürür. Böyle bir kul bana sığınırsa onu korurum, benden bir şey isterse dileğini yerine getiririm. "**

Tasavvuf erbabı Allah'a olan sevgilerini ve Allah'ın da kendilerini sevmesini daha sâde anlamıyla "İlâhî aşkı" yukarıdaki âyetler ve hadis-i şerif ile temellendirirler.

İbnu'l-Fârid çeşitli siyasî, felsefî ve tasavvufî düşüncenin yoğun olarak cereyan ettiği bir ortamda yaşamış ve duygularını böyle bir ortamda dile getirmiştir. İslâm dünyasında, şairin yaşadığı asra kadar altı asırlık tasavvufî, fikrî ve kültürel bir birikim söz konusudur. Şair de bu

birikimden etkilenmiş ve şiirlerinde bu birikimin ıstılahlarına çokça yer vermiştir. Şairin tasavvufî düşüncelerini döneminin yaygın olan "vahdet-i vucûd" literatürünü kullanarak dile getirmiş olması çoğu zaman şiirlerini şerh edenler tarafından kendisinin de "vahdet-i vucûd" ekolüne müntesip olduğu zannına kapılmalarına sebep olmuştur.

Vahdet anlayışı

İbnu'l-Fârid yaşadığı hayatı, takip ettiği tasavvufî yolu ve nazma döktüğü şiirleri "İlâhî aşk" ile "vahdet" düşüncesi çerçevesinde ortaya koymuştur.

İbnu'l-Fârid'in "vahdet" anlayışına girmeden önce İslâm düşüncesinde "vahdet" kavramının menşeine genel olarak değinmek yerinde olacaktır, "vahdet" kavramı, kelâmî bir kavram olan ve Allah'ın zâtî sıfatlarından birinin adı olan "Vahdâniyet" sözcüğüyle ilişkilidir. Zira, "Vahdâniyet" kavramının anlamında Allah'ı her türlü ortaktan, benzerden, zıt ve denk olabilecek her şeyden arındırma vardır. Bu kavramdan yola çıkarak Allah için "Vâhid", "Vâcibu'l-Vucûd " gibi nitelendirmeler yapılmıştır ki, bunun anlamı; Allah'ın gerçek anlamda varoluşta tek olması ve O'nun zâtı dışındaki her şeyin varlığının Allah'a bağlı olması ve dolayısıyla O'ndan başka her şeyin tamamen fâni olacak olmasıdır.

Çünkü, Allah'ın zâtı dışındaki her şeyin varlığı "mümkinu'l-vucûd " dur. Yani, onların varlıkları bir başka şeyin varlığına bağlıdır, varlıkları kendi zâtlarından değildir.

Allah için kullanılan "Vâcibu'l-Vucûd " kavramı ise, O'nun gerçek fâil, gerçek kâdir ve gerçek mürîd olması şeklinde tefsir edilmiştir. Daha sonraları "birlik" kavramının anlam çerçevesi daha da genişletilerek Allah için olabilecek her türlü ortağın inkârından, Allah'ın dışındaki her şeyin varlığının inkârına gidilmiştir. Dolayısıyla Allah'ın dışındaki kesret âlemi inkâr edilerek bunların hepsinin hayal ve vehimden ibaret olduğu anlayışına gidilmiştir. Bu düşüncenin tabiî sonucu olarak **"Allah'tan başka ilâh yoktur"** ifadesi yerine

"Allah'tan başka gerçekte hiçbir varlık yoktur"

anlamında kullanılmıştır. Başlangıçtaki birlik anlayışı âvâmın, sonraki birlik anlayışı ise havassın birlik anlayışı olarak isimlendirilmiş ve aynı zamanda sonraki anlayış için "vahdet-i vucûd " kavramı kullanılmıştır.

Mutasavvıflar "birlik" kavramının kazandığı bu son anlam ile de yetinmeyip bu kavramı daha da geliştirmişlerdir. Allah'ın birliğini ve sonradan yaratılan varlıklara muhalefetini "ikrâr" etmekten ibaret olan "birlik" kavramının anlamım başka bir boyuta taşımışlardır ki, o da şudur: Onlara göre "birlik";

kulun Allah'ı tefekkürde derinleşmesi neticesinde benlik bilinciyle beraber Allah'ın zâtı dışındaki hiçbir şeyi görmez hâle gelip sonsuz ve ebedî olan Allah'ın zâtım "idrak" etmesidir. Görüldüğü gibi "birlik"in anlamı "ikrâr" noktasından "idrak" seviyesine taşınmıştır. Sûfîler bu anlamdaki "birlik" için "fenâ" kavramını kullanırlar. Bu seviyeyi idrak etmiş olan sûfî kendi benlik bilinciyle birlikte kişisel iradesini de yitirdiğinden ve Allah'ın zâtı dışındaki varlıkları algılayamadığından artık varlık âleminde Hak'tan başka bir şey görmez, O'nun ef'âlinden ve iradesinden başka hiçbir şeyi de hissetmez hâle gelir.

İbnu'l-Fârid'in "vahdet" anlayışı; "vecd" ve "fenâ" durumunda "mâsivâ" (Allah'ın dışındakiler) mn yok olması ile her yerde sadece "Bir'i görmesi şeklindedir. Bu durumda Şair, her yerde Allah'ın tecellisini görür, müşâhede eder. Bu şekilde müşahedesinde birliğe ulaşır. Ancak Şair, kendindeki bu "vecd" hâli geçtikten ve kendi benlik bilincine yeniden kavuştuktan sonra "Hak" ile "Halkı yeniden ayn görür. Bu şekildeki "Vahdet" anlayışı tasavvufî literatürde "Vahdet-i Şuhûd" diye tabir edilir.

Burada "Vahdet-i Vucûd " ile "Vahdet-i Şuhûd" kavramlarının farkına kısaca değinilecek olursa; "Vahdet-i Vucûd "; daha önce de kısmen değinildiği üzere Allah'tan

başka varlık olmadığının idrak ve şuuruna sahip olmak, bilmektir. Şuhûdî tevhitte yani "Vahdet-i Şuhûd" da sâlikin her şeyi bir görmesi geçicidir; birlik bilgide değil görmededir. "Vahdet-i Vucûd "da ise, bu birlik bilgidedir. Yani; sâlik gerçek varlığın bir tane olduğunu, bunun da Hakk'ın varlığından ibaret bulunduğunu, Hak ve O'nun tecellilerinden başka hiçbir şeyin hakikî bir varlığı olmadığım bilir. Ancak Vahdet-i Vucûd ehli bu bilgiye nazarî olarak değil yaşayarak ve manevî tecrübeyle ulaşır.

İbnu'l-Fârid vecd hâlindeyken Allah ile insan ve Allah ile kâinat arasındaki ikiliği ortadan kaldıran ifadeler kullanmıştır. O aşağıdaki beytinde kendisi ile sevgilisinin bir olduğunu şöyle dile getirmiştir (Tavîl):

"O (Sevgili), ortaya çıkınca bâtınım bana gösterildi. Ben halvetimin celvetinde (iç ahvâlimim zuhûrunda), o makamda zâtımı O'nun zâtı olarak buldum. "

Şair yukarıdaki beytinde yer verdiği halvet kelimesiyle kendi bâtınını ve aynını kasdetmektedir. Vahdet mertebesinde gayriyyet olmadığından şair, iç ahvâline ve özüne ait sırlar kendisine açıldığında kendi zâtını sevgilisinin zâtı olarak görmektedir.

O, aşağıdaki beytinde, Allah'ın isim ve sıfatlarının tecellisini kâinatta müşahede ederken aslında her şeyde Allah'ı

gördüğünü şu şekilde ifade etmektedir (Tavîl):

"(Sevgili) ortaya çıktığında mevcudâtı gözümün önüne koydu, (ancak) her görülen şeyde O 'nu görüyordum. "

İbnu'l-Fârid vecd hâlindeyken dile getirdiği şatahât içerikli ifadelerinin "hulûl" anlamını çağnştırabileceği endişesiyle, bazı beyitlerinde kendisinin "hulûl" akidesinden uzak olduğunu şöyle dile getirmektedir (Tavîl):

" "Ben O'yum" sözümden ve "O, bana hulûl etti" deyişimden - (bu sözleri söylemek) benim gibisinin ne haddine! - döndüğüm zaman (... dualarıma karşılık vermesini istedim). "

**

"Bu iki rü'yetten en doğrusu olan (Peygamber'in) rü'yetinde, inancımı hulûl nazariye sinden temizleyen bir işaret vardır. "

Şair, bu beyitten önceki beyitlerde Cebrâil (aleyhisselâm)'ın Sahabeden Dihyetu'l- Kelbî suretinde Hz peygambere vahiy getirdiği esnada, Rasûlu'llâh salla'llâhu aleyhi ve sellem'in onu vahiy getiren bir melek olarak gördüğü hâlde Sahabenin ise, Rasûlu'llâh salla'llâhu aleyhi ve sellemle sohbet eden bir insan olarak gördüklerini anlattıktan sonra yukarıdaki beyitte bu iki görüş şeklinden Rasûlu'llâh salla'llâhu aleyhi ve sellem'in görüşünü kastederek: **"Bu iki rü'yetten en doğrusu**

olan (Peygamber'in) rü'y etinde, inancımı hulûl nazariye sinden temizleyen bir işaret vardır" demektedir. Şair yukarıdaki beytinde salt manada "hulûl" anlayışının kendi akidesinde yer bulamayacağını Rasûlu'llâh salla'llâhu aleyhi ve sellem'in Cebrâil'i bir melek olarak görmesiyle delillendirmektedir. Zira; Cebrâil (aleyhisselâm) her ne kadar Sahabelere bir insan suretinde gözükmüş olsa da suretinde göründüğü Dihyetu'l-Kelbî isimli sahabenin bedenine hulûl etmiş, girmiş değildir. Çünkü, Hz. Rasûlu'llâh salla'llâhu aleyhi ve sellem Cebrâil (aleyhisselâm)'ı aslî hey'etinde müşahede ederken sahabeler onu insan şeklinde görmüşlerdir. Bundan dolayı İbnu'l-Fârid, gerçek manada hulûlun olamayacağını söylemektedir. Şair, bir başka beytinde ise şöyle demektedir (Tavîl):

"Aşkıyla tutuşan ruhum onunla karışıp bir oldu, fakat bu, bir cismin ötekiyle karışıp birleşmesi türünden değildi. "

İbnu'l-Fârid, hulûl inancını aşağıdaki beyitlerinde de açıkça görüldüğü üzere her türlü şekliyle reddetmiştir (Tavîl):

"Neshi dile getirenden, mesh olmuştur diyenden kurtulmaya bak ve onların (bu türden) inandıkları şeylerden uzak dur. "

"O (inandıkları) şeyi fesh iddialarıyla birlikte ebediyyen terk et. Resh de her dönem sabit olsa da terk edilmeye lâyıktır. "

Ali Sâfî Hüseyn'in de dediği gibi divân ve özellikle de "et-Tâ'iyyetu'l- Kubrâ" isimli kasîde bütünüyle incelendiğinde bunlarda şairin hulûl, ittihâd ve Vahdet-i Vucûd kavramlarım çok dikkatli bir şekilde ele aldığı görülmektedir.

Mahlûkatın vahdeti ve Hakikat-ı Muhammediyye

Yukarıda değinilen felsefik boyutuyla birlikte İbnu'l-Fârid'in şiirlerinde "Hakikat-ı Muhammediyye" nazariyesi de kendisini gösterir. Hakikat-ı Muhammediyye veya Muhammedi gerçek, bütün güzel isimleri kendisinde barındıran ve bulunduran ilk taayyünle birlikte olan zâttır. Her şey bu hakikatten ve bu hakikat için yaratılmıştır. Bu nazariyeye göre Muhammedi [salla'llâhu aleyhi ve sellem) ruh kadîm olup, varlığı tüm mevcudâtın varlığından öncedir. Hakikati ise tüm enbiya, hulefa ve evliyanın önüne geçmiştir. Tüm peygamber ve velîler, onun nurundan feyiz alarak mucize ve kerâmet gösterirler. İbnuT-Fârid "Hakikat-ı Muhammediyye" lafzını açıkça şiirlerinde kullanmamıştır. Ancak bazı beyitlerinde ifade ettiği anlamlar şairin bu düşünceye sahip olduğunu ortaya koymaktadır.

Şair, bir beytinde tüm ruhların O'nun ruhundan ve tüm cisimlerin de O'nun cisminden südûr ettiğini ifade ederek şöyle der (Tavîl):

"Ruhum ruhlara candır, kainatta gördüğün her güzellik

benim mizacımdan zuhur etmiştir. "

Aşağıdaki beytinde kendi düşüncesinin önce oluşundan ve tüm peygamberlerin olanca farklılıklarına rağmen bu düşünceden südûr ettiklerinden ve şeriatlerinin de kendi şeriatinden kaynaklandığından bahseder (Tavîl):

"Onların hepsi benim düşüncemin önceliğinden dolayı çevremde dolaşmakta yahut, benim yoluma varmakta. "

İbnu'l-Fârid yukarıdaki beyitleriyle maddî ve manevî tüm mevcudâtın eşit bir şekilde tek bir hakikatten çıktığım, tek bir kuvvetten zuhur ettiğini ifade etmektedir.

Dinlerin vahdeti

İbnu'l-Fârid, çeşitli dinlerin zâhiren birbirlerinden farklı görünüyor olsalar da hakikatleri ve özleri itibariyle aralarında bir ayrılığın olmadığı görüşündedir. Ona göre var olan tüm dinler, mezhepler ve inançlar aslında tek bir hedefe götüren vasıtalardan ibarettir. Bu hedef ise, tüm dinlerin ortak çizgisi olan tek bir ilâha ibadet etmektir. Burada İbnu'l-Fârid'in, bu düşünceleri dile getirirken kendisinin bir fakih olduğu kadar, sübjektif manevî tecrübe ve zevklerinin etkisinde duygularını dile getiren sûfî bir şair olduğunu da unutmamak gerekir. O, bu meyanda şöyle demektedir (Tavîl):

"Mescidin mihrabı vahiy ile aydınlanmışsa, manastırın

heykeli Incil ile fesada uğramış değildir. "

"(Mûsa) Kelimullah'ın kavmine getirdiği Tevrât'ın cüzleriyle Yahudi âlimler her gece Allah'a münâcatta bulunurlar. "

"Puthânede ibadet eden taşlara secde etse de (onun Allah ile arasındaki) bağlılığı inkâr etmeye yol yoktur. "

"Dinara tapan da putperest bir müşrik olarak ayıplanmaktan mânen münezzehtir. "

"Hiçbir dinin bakışı (haktan) sapmış değildir ve hiçbir mezhebin efkârı (başka yöne) meyletmiş değildir. "

İleride değinileceği üzere şair, dinlerin vahdeti düşüncesi sebebiyle bazı İslâm âlimleri tarafından olumsuz yönde eleştirilmiştir.

Bilginin ve mârifetin vahdeti

İbnu'l-Fârid'in tespit edip divânında yer verdiği ana vahdet unsurlarından biri de bilginin kaynağının tek olması konusudur. O, insan ruhunu bilginin kaynağı olarak görmektedir. Ona göre bilgi, insan ruhuna ezeldeyken daha bedenle birleşmeden önce verilmiş bir yetenektir. Sâlik, özündeki bilgiyi ve mârifeti idrak edebilmek için riyâzet ve mücâhede ile birtakım merhâleleri kat eder. Böylelikle birbirinden farklı makam ve mertebeleri aşarak nefsini kirlerinden arındırır. Bunun akabinde ruhunda mârifet

nurları belirmeye başlayan sâlik mükâşefe yoluyla ilmi ilâhî'yi elde eder. Neticede ârif olmuş olan sâlik, elde ettiği mârifetin sırf mücâhede ile meydana gelmediğinin de farkındadır. Zira; mârifet, kesbî değil bilakis Allah'ın, kullarından dilediğine bahşettiği vehbî bir lütuftur. İnsan nefsinin beşeriyetten sıyrılarak bir anda melekleşebilme yeteneği vardır. Bu da ancak nefsin rûhanî kişiliğini tamamlamasından ve mele-i âlâ'yı (kudsî topluluk) müşâhede etmesinden sonra olur. Böylelikle sâlik, beş duyu ile algılama sınırında duran âlimler mertebesini aşmış olur (Tavîl):

"Bana de ki; "senin beş duyun da uyuyarak sükûnete erdiği hâlde kim ilimlerini sana verdi?"

"Sen bundan önce dün ne cereyan ettiğini ve yarın sabah da ne olacağını bilmezdin. "

"Derken, geçmişin haberlerini ve geleceğin esrarını güvenilir bir şekilde bilir oldun. "

" Ruha ilimler nakşedilmiş ve eşyanın isimleri ona, eskiden babaya gelen vahiyle bildirilmişti. "

Kaynak: Y. Seracettin BAYTAR, İbnu'l-Fârid, Hayatı Ve Divânı, Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslâm Bilimleri Anabilim Dalı, 2008, Erzurum

KASİDEİ TÂİYYE-
İBNÜ'L-FÂRİD
kuddise sırruhu'l-âlî

1. سَقَتني حُمَيَّا الحُبِّ راحَةَ مُقلَتي

وَكَأسي مُحَيَّا مَن عَنِ الحُسنِ جَلَّتِ

Göz bebeğim olan sevgili, bana sevgi şarâbını içirdi. Benim kadehimde o yüce sevgilinin bilinen ve kayıtlı güzellikten üstün olan yüzüdür.

2. فَأَوهَمتُ صَحبي أَنَّ شُربَ شَرابِهِم

بِهِ سُرَّ سِرِّي في انتِشائي بِنَظرَةِ

Arkadaşlarım gibi içince onları vehim ve şaşkınlıkta bıraktım.

Bakışta onlar gibi içişim olunca, sarhoşken kalbim sevinçle doldu. [bu halle onların idrak gözlerinden uzak kaldım.]

3. وبالحَدَقِ استغنَيتُ عن قَدَحي ومِن

شَمائِلِها لا من شَمولِيَ نَشوَتي

Zât'ın cemâlini gördüğüm için kadehimden/kadehlerden yüz

çevirdim. Sarhoşluk sevincim, hallerim ise şaraptan değil zâtın ve sıfatlarındandır.

4. فَفِي حانِ سُكري حانَ شُكري لِفِتيَةٍ

بِهِم تَمَّ لي كَتمُ الهَوَى مَعَ شُهرَتي

Böyle olunca, gençlikteki sarhoşluk yeri şükür hanesi oldu. Sevgiyle tanınan birisi olduğumdan tatmin olan hevamı/nefsânî arzularımı gizlemem gerekti.

5. وَلَمَّا انقضى صَحوي تَقاضَيتُ وَصلَها

وَلَم يغشَني في بَسطِها قَبضُ خَشيَةِ

Ayıklığım son bulup sarhoşluğum galip gelince sevgilime ulaşmak zamanı geldi. Sevgilime kavuşunca gönül ferahlığına, bir daha (ayrılık) korku ve sıkıntısı gelmedi.

6. وَأَبثَثتُها ما بي وَلَم يَكُ حاضِري

رَقِيبٌ لها حاظٍ بخَلوَةِ جَلوَتي

Celvetimin halvetinde [iç dünyamda] sevgilimden başka nefsânî haz ve cismânî şeyler gözleyici olmadığı ve ona kavuşmayı istediğim vakit, bendeki hallerden haberdar ettim..

7. وقُلتُ وحالي بالصَّبَابَةِ شاهدٌ

وَوَجدي بِها ماحِيَّ والفَقدُ مُثبِتي

Sevgilime olan halim aşkımın şiddetine şahittir. Bu aşkımla sevgiliyi bulmam bütün varlığımı mahvedici oldu;

8. هَبي قَبلَ يُفني الحُبُّ مِنّي بَقيَّةً

أَراكِ بِها لي نَظرَةَ المتَلَفِّتِ

Aşk bende kalmış vücud bakıyyesini/artığını yok etmeden bana müteleffitin bakışıyla görmeyi hibe eyle dedim.

9. ومُنّي عَلى سَمعي بلَن إن مَنَعتِ أَن

أَراكِ فمِن قَبلي لِغيرِيَ لَذَّتِ

Seni görmemi men ediyorsun, bâri [لَن-asla] demek sûretiyle işitmem için lütufta bulun, zîrâ benden evvel, başkasına [Hz. Mûsâ] bu kelime lezzet verdi.

10. فعِندي لسُكري فاقَةٌ لإِفاقَةٍ

لَها كَبِدي لَولا الهَوى لم تُفتَّتِ

Zîrâ benim katımda sarhoş olmaya ihtiyaç vardır; sevgilimin aşkı ve sevgisi olmasaydı, o sevgili için benim ciğerim parça parça olmazdı.

11. وَلَو أَنَّ ما بي بِالجِبالِ وَكانَ طُو

رُ سِينا بها قبلَ التَجلّي لَدُكَّتِ

Aşk yolunda bana gelen belâ ve meşakkat, dağlara inseydi, dağlarla birlikte Tûr-ı Sînâ tecellîden önce parça parça olup

yerle bir olurdu.

12. هَوى عَبرَةٌ نَمَّت بِهِ وجَوىً نَمَت

بِهِ حُرَقٌ أدوَاؤُها بِيَ أودَتِ

Bendeki arzuyu gözümün yaşı koğuculuk edip açığa çıkardı; o sebeple dert ve belâ arttı. İçimin yanıp tutuştuyla, hastalık ve sıkıntı beni helâk eyledi.

13. فَطُوفانُ نوحٍ عندَ نَوحي كَأَدمُعي

وَإِيقادُ نِيرانِ الخَليلِ كلَوعَتي

Hz. Nuh'un tûfanı, benim feryat ve figanla ağlamam yanında benim gözyaşım âdetâ, içimin yanması da Hz. İbrâhim Halil'in ateşinin tutuşturulması gibidir.

14. وَلَولا زَفيري أَغرَقَتنيَ أَدمُعي

وَلَولا دُموعي أَحرَقَتنيَ زَفرَتي

Hal böyle olunca, iç yangınım ve acıklı âhım olmasaydı, gözyaşlarım beni boğar, göz yaşlarım da olmasa, ateşim ve yanışım beni yakardı. [Göz yaşlarım bağrımın ateşini söndürür ve gönül yanığım göz yaşımı yok eder.]

15. وَحُزني ما يَعقوبُ بَثَّ أقلَّهُ

وكُلُّ بِلى أَيُّوبَ بعضُ بليَّتي

Yâkub'da görülen hüzün benim hüznümden daha azdır.

Eyyub'un çektiği belânın tamamı bile benim belâmın sâdece bir kısmı sayılır.

16. وآخِرُ ما لاقى الأُلى عَشِقوا إلى الرْ

رَدَى بعضُ ما لاقيتُ أوَّلَ مِحنَتي

Âşık olup da kendilerini helâke atanların belâ ve sıkıntılarının en son noktası bile, benim bu imtihanda karşılaştığım belânın sâdece bir kısmıdır. Onların, işin başında çektiklerini ben daha başlangıçta çektim.

17. فلَو سَمِعَت أذنُ الدَّليلِ تَأَوُّهي

لآلامِ أسقامٍ بِجِسمي أضَرَّتِ

Eğer benim âh ü vâhımı, bedenime zarar veren elem ve sıkıntılardan doğan âhımı, kervanın başındaki kimse (rehber) işitseydi;

18. لَأَذكَرَهُ كَربي أَذى عَيشِ أزمَةٍ

بِمُنقطِعي ركبٍ إذا العيسُ زُمَّتِ

Keder ve hüznüm, o rehbere, deve yularlanıp herkesin merkebi yüklendiği sırada kâfileden kopan kimsenin çektiği sıkıntıyı hatırlatır.

19. وَقَد بَرَّحَ التَّبريحُ بي وَأَبادَني

وَأَبدى الضَّنى مِنّي خَفِيَّ حَقيقَتي

Muhakkak ki hüzün ve şevkin şiddet ve zorluğu beni tüketti. [Aşkın şiddeti bana çok ağır geldi, beni mahvetti.] Bu zayıflık benim hakikatimin gizli sıfatlarını ve kalbimin örtülü hallerini açığa çıkardı

20. فنادَمتُ في سُكري النُحولَ مُراقِبي

بجُملَةِ أَسراري وتَفصيلِ سِيرَتي

Aşk sarhoşluğumun şiddeti bana gâlip gelerek hakikatimin gizli yönlerini ortaya çıkarınca, konuştum ve gözetleyicime bütün sırlarımı ve yolumun tafsilâtını hal diliyle haber verdim.

21. ظَهَرتُ لَهُ وَصفاً وَذاتي بِحَيثُ لا

يَراها لِبلوى مِن جَوى الحُبِّ أَبلَتِ

O benim cismimi görmeyen gözeticiye, sıfat ve mânâ bakımından zâhir oldum. Bu, sevgiden oluşan belâ bedenimi eskitmiş, iyice harap hale getirdi.

22. فَأَبدَت وَلَم يَنطِق لِساني لِسمعِهِ

هَواجِسُ نَفسي سِرَّ ما عَنهُ أَخفَتِ

Nefsimin o gözetleyiciden gizlediği sırrı, nefsimin kuruntuları ve cismimin fikirleri ifşâ etti. Halbuki benim dilim o gözetleyicinin kulağına o sırrı söylememişti.

23. وظلَّت لِفكري أُذنُهُ خَلَداً بها

يدورُ بِه عن رؤيَةِ العينِ أغنَتِ

Rakibin (gözetleyicinin) kulağı, düşüncemi anlama konusunda gözün görmesinden müstağni köstebeğin kulağı gibi düşüncemi kuşatırdı.

24. فَأَخبَرَ مَن في الحيَّ عَنّيَ ظاهراً

بِباطِنِ أَمري وَهُوَ من أهلِ خُبرَتي

Rakîb, benim bütün hallerimden haberdar olunca, zâhiren âlemdeki veya aşk yolundaki kimselere, benim içimin sırrını ve işimin iç yüzünü haber verdi. Aslında rakîb beni en iyi bilenlerdendir

25. كَأَنَّ الكِرَامَ الكَاتِبينَ تَنَزَّلوا

على قلبِهِ وَحياً بما في صَحيفَتي

Sanki Kirâmen kâtibin, vahiy şeklinde sahifelerdeki olanları rakibin kalbine indirdi. [Öyle ki, benim zâhir ve bâtınımın sırrına ve hallerime benden zuhûr etmeksizin muttali' oldu.]

26. ومَا كانَ يَدري ما أُجِنُّ وما الَّذي

حَشايَ مِنَ السِّرِّ المَصُونِ أُكنَّتِ

Rakîb, kendisinden gizlediğim şeyi bilmezdi; bâtınımın, koruduğu sırdan gizlediği şeyin ne sır olduğunu bilmezdi.

27. وَكَشفُ حِجابِ الجسمِ أبرَزَ سِرَّ ما

بِهِ كَانَ مَستُوراً لَه مِن سَريرَتِي

Rakîb benim gözleyip içimde sakladığım sırdan haberdar olmadıysa da; cisim perdesinin açılıp yok olması, örtmekte olduğu sırrımı ortaya koydu.

28. فَكُنتُ بسِرِّي عَنهُ في خُفيَةٍ وَقَد

خفَتَهُ لِوَهنٍ من نحولِيَ أَنَّتي

Ben bu sırrımla o rakîbden gizliydim, hâlbuki o sırrın gizliliğini ve zayıflığımın yol açtığı inlemem sebebiyle yok etti. Böylece inleyişim, beni gizlilik mertebesinden zuhûra getirip rakîbe sırlarını açtı.

29. فَأَظهَرني سُقمٌ بِهِ كُنتُ خافياً

لَهُ وَالهَوى يَأتي بِكُلِّ غَريبَةِ

Ben sırrını rakibden gizlemiştim. Fakat hastalık beni rakîbe gösterdi. Aslında ben o hastalık sebebiyle rakîbin gözünden ve başka insanlardan gizlenmiştim. Oysa arzu ve hevâ çok garib bir durum ortaya çıkardı.

30. وَأَفرطَ بي ضُرٌّ تَلاشَت لَمَسِّهِ

أَحاديثُ نَفسٍ بالمَدامِعِ نُمَّتِ

Zarar ve elemler benim için haddi aştı. Nefsimin hâtıraları ve

içimde olup bitenler, o zararın bana dokunması için yok oldu, içimde olup bitenler de gözyaşlarım gibi sırrımı ifşâ etti.

31. فلو هَمَّ مَكروهُ الرَّدى بي لَمَا دَرى

مَكاني وَمِن إخفاءِ حُبَّكِ خُفيَتي

Elem ve hastalıklar görünen vücûdumu nefsânî kuruntularımı tamâmen mahvetmişti. Helâkin meşakkati benim mekânımı/vücûdumu bulamaz. Benim gizli hâle gelmem senin sevgininin beni gizlemesinden dolayıdır.

32. وما بينَ شوقٍ واشتياقٍ فَنِيتُ في

تَوَلٍّ بحَظرٍ أو تَجَلٍّ بِحضرَةِ

Ben şevk ve iştiyak arasındayım. Zîrâ ne zaman ki benden yüz çevirip ayrılsa, şevkin ateşi vücûdumu yok eder, ne zaman kendini gösterip vuslatını sunsa, yine aynı şekilde o büyük iştiyak beni fâni ve perişan kılar.

33. فلو لِفَنائي من فِنائِكَ رُدَّ لي

فؤاديَ لم يرغَب إلى دارِ غُربَةِ

Eğer benim ulu huzurunda îtikâf hâlinde olan kalbim, benim yokluğum için bana geri verilseydi, kalbim orayı bırakıp bu gurbet diyârına rağbet etmezdi.

34. وعُنوانُ شأني ما أبُثَّكِ بِعضَهُ

وما تحتَهُ إظهارُهُ فوقَ قُدرتي

Senin mükemmel güzelliğinin konusunda hallerimin sâdece bir kısmını sana gösterdim. Benim hâlimin altında gizli olan kısımları izhar etmek ise, kudretimin üstündedir.

35. وأُمسِكُ عَجزاً عَن أُمورٍ كَثيرةٍ

بنُطقيَ لَن تُحصى وَلَو قُلتُ قَلَّتِ

Hallerimin birçoğunu beyan etmekten âciz olduğum için sükût ederim, zîrâ sözümle o pek çok iş sayılamaz. O işleri anlatırken ne kadar azaltmak istesem yine de binde biri açıklanmaz.

36. شِفائِيَ أَشفى بل قَضى الوَجدُ أَن قَضى

وبَردُ غليلي واجِدٌ حَرَّ غُلَّتي

Benim şifâm, beni helâke yaklaştırdı. Belki benim gamım, hüznüm, sevgi ve iştiyâkım ölüme hükmeyledi. Şevk-ı yârdan dolayı olan susuzluk harâretimin kaybolup sönmesi, susuzluğun harâretini bulucudur.

37. وباليَ أبلى مِن ثياب تَجَلُّدي

به الذّاتُ في الإعدامِ نيطَت بلَذَّةِ

Benim hâlim sabır elbisemden daha eskidir, sebat ve

tahammül elbisemden daha zayıftır. Belki benim sevgim onu yok etmekten lezzet bulmuştur.

38. فَلو كَشَفَ العُوَّادُ بي وتَحَقَّقُوا

مِنَ اللَّوحِ ما مِنِّي الصَّبابةُ أبقَتِ

Eğer beni ziyarete gelenlere durum keşf olsa, sevgilinin sevgisinin levh-i mahfuzdan benim vücûdumda ne kadar bıraktığını bilebilseler;

39. لمَا شاهَدَت منّي بَصائِرهُم سِوى

تخَلُّلِ رُوحٍ بينَ أثوابِ مَيِّتِ

O ziyâretçiler benim vücûdumda, bedeni darmadağın olmuş ölünün elbiseleri arasına bir rûhun girdiğini görmekten başka bir şey müşâhede edemezlerdi.

40. وَمُنذُ عَفا رَسمي وَهِمتُ وهِمتُ في

وُجودي فَلَم تَظفَر بكَونِيَ فِكرَتي

Benim bedenim yok olup, şekil ve hey'etim yıkılıp ben deli ve şaşkın olalıdan beri vücûdumda yanılıp hatâ eder oldum. Bu sebeple, fikrim benim vücûdum olmasına zafer bulamadı ki benim vücûdum var mıdır yok mudur bilebilesin.

41. وَبَعدُ فَحالي فيكِ قامَت بِنَفسِها

وَبَيِّنَتي في سَبقِ روحي بَنِيَّتي

Benim hâlim olan sevgi, senin huzûrunda kendi kendine bizzat kâim oldu.

Benim bu hususa delîlim, rûhumun bedenimin önceliğinde sâbittir.

42. وَلَم أَحكِ في حُبِّيكِ حالي تَبَرُّماً

بِها لاضطِرابٍ بَل لِتَنفيسِ كُربَتي

Ey sevgili, hâlimi, elem ve dertlerden acı duyduğumu ifâde için anlatmadım. Aksine bunu ferahlamak, gam ve tasadan uzaklaşmak için yaptım.

43. ويَحسُنُ إظهارُ التَجلُّدِ للعِدى

ويقبُحُ غَيرُ العَجزِ عندَ الأحِبَّةِ

Ben belâ ve zorlukları âcizlik ve zayıflığımı şikâyet olarak segiliye arzedip niyazda bulundum. Zîrâ sevgililer huzûrunda aczden başka bir şey ortaya koymak çirkindir.

44. وَيَمنَعُني شكوَايَ حُسنُ تَصَبُّري

وَلَو أَشكُ لِلأَعداءِ ما بي لأَشكَتِ

Benim güzel sabrım, beni düşmanlara şikâyetten alıkor. Eğer bende olup biten şeyleri düşmanlara şikâyet etsem; bana olan büyük merhametin dolayı o şikâyeti benden gidermeye çalışırlardı.

45. وَعُقبى اصطِباري في هَواكِ حِميدةٌ

عَلَيكِ وَلَكِن عَنكِ غَيرُ حَميدَةِ

Sana kavuşma yolunda, benim zorluklar ve sıkıntılara sabretmemin sonucu iyi bir şeydir. Fakat sevgiliden sabır, yâni ayrılık acısına sabretmek, güzel değildir.

46. وَما حلَّ بي من مِحنَةٍ فَهوَ مِنحَةٌ

وقد سَلِمَت من حَلِّ عَقدٍ عَزيمَتي

Mihnetten bana gelen her türlü belâ ve elem, benim için bağış ve nimettir. Halbuki benim azimetim mihnet akdini çözmekten sâlim ve emîn oldu.

47. وكُلُّ أذىً في الحُبِّ مِنكِ إذا بَدا

جَعَلتُ لهُ شُكرِي مكانَ شَكِيَّتي

Aşk yolunda senden gelen her ezâ ve belâ sebebiyle ben şikâyet yerine şükrederim. Zîrâ senin gibi sevgiliden her ne gelirse sevimlidir.

48. نَعَم وَتَباريحُ الصَّبابَةِ إن عَدَت

عَلَيَّ مِنَ النَّعماءِ في الحبِّ عُدَّتِ

Evet işte bu, doğru ve gerçektir. Eğer aşk ateşinin şiddeti, şevk ve aşk ateşinin zorlukları benim üzerime yüklenip beni zorlarsa dahi benim için en büyük nimetlerden biri sayılır.

49. وَمِنكِ شَقائي بَل بَلائِيَ مِنَّةٌ

وفيكِ لِباسُ البؤسِ أسبَغ نِعمَةِ

Senin vuslatından benim mahrum olmam, benim belâm benim için büyük bir nimettir. Senin murâdın benim hicran ve mahrûmiyetim ise, murâdın üzre olmak bana büyük nimettir.

50. أرانِيَ ما أُولِيتُهُ خيرَ قِنيَةٍ

قديمُ وَلائِي فيكِ من شَرّ فِتيَةِ

Eski aşkım bana, senin sevginin sebebiyle kıymetli bir sermâye verildiğini gösterdi. Koğuculardan bana her ne gelirse gelsin, kadîm/ilk ve tek aşkıma sermâye olur.

51. فلاحٍ وواشٍ ذاك يُهدي لِعزَّةٍ

ضَلالاً وذا بي ظَلَّ يَهذِي لغِرَّةِ

Gammazlayıcı kimseler olarak benim zikrettiklerimin bazısı bir takım kötüleyici kimselerdir ki, aşk yolunu bilmediklerinden dolayı beni gaflet yoluna götürürler. [Aşırı kıskançlıklarından dolayı benim hakkımda boş ve saçma sapan sözler söyler.]

52. أُخالِفُ ذا في لومِهِ عن تُقَىً كما

أخالِفُ ذا في لؤمِهِ عن تَقيَّةِ

Ben şeytan ve nefse kötüleyici oluşlarında muhalefet ederim. Ben takvâ kemâliyle bunların kötülüklerine aldanmayıp, isteklerini yerine getirmeyerek bunlara muhalefet ederim.

53. وَمَا رَدَّ وَجهِي عَن سَبيلِكِ هَولُ ما

لَقيتُ ولا ضَرَّاءُ في ذاكَ مَسَّتِ

Senin aşkın yolunda karşılaştığım elem verici belâlar beni alıkoymadı; o korku ve belâların bâzısı hüzün ve yanıp yakılma gibi iç dünyâma inse de yüzümü yolundan çevirmedi.

54. وَلا حِلمَ لي في حَملِ ما فيكِ نالَني

يُؤَدّي لَحَمدي أو لِمَدحِ مَوَدّتِي

Benim hilmim, [nefsimi öfkenin heyecanından onu alıkoymam seni sevmiş olmam dolayısıyla koğucu ve gammazın beni ayıplayıp kötülemesi konusunda değildir.] Bu hilm beni aşk ve sevgimi övmeye sevk eder. [hilimle övülmüş methedilmiş olmak için değildir.]

55. قضى حُسنُكِ الدَّاعي إليكِ احتِمالَ ما

قصَصتُ وأَقصى بَعدَما بعدَ قِصَّتي

Senin, aşkına sebep olan güzelliğin, benim belâ ve sıkıntılardan haber verdiğim şeylere katlanmak gerektiğine hükmetti ve benim anlattıklarımdan sonraki şeylerin

uzaklığını gördü.

56. وما هُو إلَّا أَن ظَهَرتِ لِناظِرِي

بأَكْمَلِ أَوصافٍ على الحُسنِ أَربَتِ

Senin o sevgine yol açan şey güzelliğinin hükmü değildir. Belki de kâmil vasıflarının benim gözüm üzere genişçe zuhurundur.

57. فَحلَّيتِ لي البَلوَى فَخلَّيتِ بَينها

وبَينِي فكَانَت مِنكِ أَجملَ حِليَةِ

Benim gözüme sen en güzel vasıflarla zâhir olduktan sonra belâyı bana tatlı veya süslü kıldın ve belâ ile benim aramı boşalttın, böylece o belâ bana senden gelen en güzel zînet oldu.

58. ومَن يَتَحَرَّش بِالجَمالِ إلى الرَّدى

رَأَى نَفسَهُ من أَنفَس العَيشِ رُدَّتِ

Her kim ki (cemâle) yönelse veya tutulup âşık olsa ben onun nefsini, en güzel yaşayış olan hayattan yokluk ve ölüme çevrilmiş görürüm. [Her kim ki bir cemâle avlansa, ben onun nefsini en güzel yaşayışta helâke çevrilmiş görürüm.]

59. وَنَفسٌ تَرى في الحُبِّ أن لا ترى عَناً

مَتى ما تَصَدَّت للصَّبابَةِ صُدَّتِ

Herkes bilmeli ki, sevgi ve aşka yönelip de sıkıntı ve belâ görmemek mümkün değildir. Zîrâ bu yolda bir kimseye zahmetsiz ve meşakkatsiz âşinalık müyesser olmaz.

60. وما ظفِرَت بالوُدِّ روحٌ مُراحَةٌ

ولا بالوَلا نَفَسٌ صفا العيشِ وَدَّتِ

Kendisine râhatlık verilen ve nefsânî arzuları huy edinmiş olan bir ruh, dost sevgisini elde etmede başarılı olamaz. Aynı şekilde yaşama zevkinin peşinde olan, sevgilinin sevgisine nâil olamaz.

61. وأَينَ الصَّفا هَيهات من عَيشِ عاشِقٍ

وجَنَّةُ عَدنٍ بالمَكَارِهِ حُفَّتِ

Râhatlık isteyen ve maddî hayâtın zevkleri peşinde olan âşıkın sevgiyle ülfet etmesi imkânsızdır. Zaten cennet dert ve sıkıntılarla (mekârih) kuşatılmıştır.

62. ولي نفسُ حُرٍّ لو بذَلتِ لها على

تَسَلّيكِ ما فوقَ المُنى ما تَسلَّتِ

Benim dünyevî kayıtlardan tehlikelerinden âzâd olmuş bir nefsim vardır ki, eğer sen o nefse senden teselli olmak üzere akıl ve idrâkin ötesinde sayısız bir ölçüde nefsânî arzu ve rûhânî lezzetler versen yine de teselli olmaz.

63. ولو أُبعِدَت بالصَّدِّ والهجرِ والقِلى

وقَطعِ الرَّجا عن خُلَّتِي ما تَخلَّتِ

Men ederek, zorla, ayrılık ve hicranla, buğz ve düşmanlıkla yahut ümidini kırarak hakîkî sevgilim benim şahsımı uzaklaştıracak olursa (veya ben uzaklaştırılacak olursam), nefsim râhat halde olmaz.

64. وَعَن مَذهَبي في الحُبِّ ما لِيَ مذهَبٌ

وإن مِلتُ يوماً عنهُ فارَقتُ مِلَّتِي

Benim mezhebim ve inancım aşkta, başka gidecek yerim yoktur. Eğer istemeyerek bir gün o mezhebimden başka bir yola meyledecek olsam, kesin olarak din ve milletimi ayıracağımı anladım.

65. ولو خطَرَت لي في سِواكِ إرادةٌ

على خاطري سَهواً قضيتُ بِرِدَّتِي

Eğer benim hatırıma sehven senden başka bir istek doğsa, âşıklar dîninden çıktığıma hükmederim. Zîrâ âşıklar mezhebinde mâsivâya nazar gizli şirktir.

66. لَكِ الحُكم في أَمري فما شِئتِ فَاصنَعي

فَلَم تكُ إلّا فيكِ لا عَنكِ رَغبَتِي

Benim hakkımda hüküm senindir; Ne istersen yap, senden

yüz çevirmem, rağbet ve yönelişim ancak yine sana olur.

67. ومُحكَمِ عهدٍ لم يُخامِرهُ بيننا

تَخَيّلُ نَسخٍ وهوَ خيرُ أَلِيَّةِ

Ben aramızdaki vazgeçilmez aşka yemîn ederim ki, onda asla bozulma/değişme hayali dahi yoktur. Şu da var ki bu muhkem aşka yemîn etmek, yeminlerin en büyüğüdür.

68. وأخذِكِ ميثاقَ الوَلا حيثُ لم أَبِن

بِمَظهَرِ لَبسِ النَفسِ في فَيءِ طِينَتي

Ey Sevgilim!

Ben henüz nefs elbisesine bürünmemişken yani zuhûra doğru dönen yaradılış gölgemde aşk yeminini aldığın (an) hakkı için..

69. وسابِقِ عَهدٍ لم يَحُل مُذ عَهِدتُهُ

ولاحِقِ عَقدٍ جَلَّ عن حَلِّ فَترَةِ

Ezel âleminde verdiğim söz o zamandan beri asla değişmemiştir. Dünya âlemine geldikten işte bu sonraki yeminde de zayıflıkla kendisi bozulmaktan münezzehdir. [eski yemini yenilemekten ibarettir]

70. ومَطلَعِ أَنوارٍ بطلعتِكِ الَّتي

لِبَهجَتِها كلُّ البُدُورِ استسَرَّتِ

Senin yanağındaki nurların doğuşu veya doğduğu yerler, parlaklığı ile bütün ayların gizlenmiş olduğu vücûd-ı mutlak ışıklarının zuhûr mahalli ve kaynaklarıdır.

71. وَوصفِ كمالٍ فيكِ أحسنُ صورَةٍ

وأقوَمُها في الخَلقِ مِنهُ استَمدَّتِ

Sendeki gizli ve en güzel sûretteki kemal sıfatı hakkı için; o en güzel sûretin en düzgünü de insan unsurunun yaratılışında olandır ki o kemal vasfından medet ister, işte bu sıfatla mevsuf olan kemal hakkı için yardım istiyorum

72. ونَعتِ جَلالٍ منكِ يعذُبُ دونَهُ

عذابي وتحلو عِندَهُ ليَ قَتلَتي

Senden bütün eşyâya sirâyet edip, âlemlerdeki her güzelliğin kendisi sebebiyle görünüp tamamlandığı, lütfunun sıfatı olan cemâl sırrın hakkı için de!..[yardım istiyorum]

73. وسِرِّ جَمالٍ عنكِ كُلُّ مَلاحَةٍ

بِه ظَهَرَت في العالِمين وتمَّتِ

Senden bütün eşyâya sirâyet edip, âlemlerdeki her güzelliğin kendisi sebebiyle görünüp tamamlandığı, lütfunun sıfatı olan cemâl sırrın hakkı için de!..

74. وحُسنٍ بِهِ تُسبَى النُّهَى دلَّني على

هَوىً حسُنَت فيه لِعِزّكِ ذِلَّتي

Ve o büyük güzellik hakkı için, onunla akılları yağmalarsın, işte o arzû ve istekte senin izzetin için benim zillet ve hakârette kalmam tam ve makbul oldu.

75. وَمَعنىً وَرَاء الحُسنِ فيكِ شَهِدتُهُ

بِه دَقَّ عن إدراكِ عَينِ بَصِيرتِي

Bilinen güzellik, çirkinliğin zıddıdır. İşte o bilinen güzelliğin ötesinde olan mutlak güzellik ve mânâyı muhakkak hakkı için ki ben onu senin zâtında müşâhede eyledim. Bu öyle bir güzellik ki baş gözüne ve basiret gözüne gizlidir.

76. لأنتِ مُنى قَلبي وغايَةُ بُغيَتِي

وأَقصى مُرادي واختِيارِي وحِيرَتي

Bu zikredilen mânâlar hakkı için gönlümün arzûsu, maksûdumun en sonu, arzû ve ihtiyârımın en nihâyeti benim dilediğim varlık sensin.

77. خَلَعتُ عِذاري واعتِذَاري لابِسَ ال

خَلاعَةِ مسروراً بِخَلعي وخِلعَتي

Ey Sevgilim!

Senin sevginde ilgi ve engellerin bağlarından soyulup temizlenmemem, mahlûkâtın merâsimleri, âdetleri,

hürmetlerinden boşalmış ve soyulmuş olmam bana farzdır.

78. وخَلعُ عِذاري فيكِ فَرضي وإِن أَباق

تِرَابيَ قَومِي والخلاعَةُ سُنَّتي

Ar ve nâmusla şekillenmiş olan zâhidlerin ve âbidlerin alışılmış şekillerinden fâriğ/soyulmuş olup ve uzaklaşıp kânunları yıkmam, İlmî ıstılahları çözmeye çalışan âlimlerin ve fakihlerin riyâ ve gösterişle olan sahte amelleri ve hayâlî hallerinden uzak olmam benim için lâzım ve vâcibdir. Eğer kavmim benim kendilerine yaklaşmamdan yüz çevirip sakınırlarsa da bunun önemi yoktur.

79. وَلَيسوا بِقَومي ما استعابوا تَهَتُّكي

فَأَبدَوا قِلَىً وَاستَحسَنوا فيكِ جَفوَتي

Zâhir erbâbından olan bir takım şekil düşkünleri benim kavmim değildir. Çünkü onlar benim perdeyi yırtıp şekil ve âdetlerin hükümlerini kaldırıp; kuralları, ayıp ve utanma endîşesini kırmamı ayıp sayarlar.

Perdeleri yırtmam sebebiyle düşmanlık göstererek senin sevgin uğrunda bana ezâ ve cefâ göstermeyi iyi bir şey sayarlar. Her ne kadar onlar sûreta bana benzer iseler de arada büyük farklılık vardır.

80. وَأَهليَ في دين الهَوى أَهلُهُ وَقَد

رَضُوا لِيَ عاري واستَطابوا فَضيحَتي

Benim ailem ve kavmim hevâ ve sevginin ehlidir. Onlar benim ârıma, ayıp endîşesini ve kuralları kırmama râzı oldular, benim rüsvaylığımı iyi ve makbul saydılar.

81. فَمَن شَاءَ فَليَغضَب سِواكِ ولا أَذىً

إِذا رضِيَت عَنّي كِرامُ عَشيرَتي

Şekil düşkünleri benim kavmim olmayıp, bana düşmanlık göstererek senin sevgin uğrunda bana cefâ etmeyi iyi ve makbul bir iş saydıklarına göre, **artık ey hakîkî sevgilim senden başka kim isterse gazab eylesin;**

yeter ki şekillerin ve âdetlerin dışına çıkıp melâmet ve harâbat rütbesine yükseldiğimden dolayı, aşiretimin birlik ve irfan ehli olan ileri gelenleri benden râzı olsunlar.

82. وإِن فَتَنَ النُّسّاكَ بعضُ محاسِنٍ

لَديكِ فكُلٌّ مِنكِ مَوضعُ فِتنَتي

Eğer senin katında olan güzel huylar ve yüce sıfatlardan bâzısı âbidleri ve zâhidleri fitne ve belâya bıraktıysa, o halde senden olan sıfatlar, isimler ve bütün eşyâ hepsi benim fitne ve belâmın mevziidir.

83. وَما احترتُ حَتَّى اختَرتُ حُبِّيكِ مَذهباً

فَواحَيرتي إن لَم تَكُن فيكِ خيرَتي

Senin aşkını seçinceye kadar ben hayrette ve şüphede olmadım. Senin sevgini seçtiğim andan beri hayretteyim.

Ey hayret!

Eğer senin aşkında benim hayretim olmazsa hazır ol ki vaktidir.

84. فَقالَت هَوى غَيري قصَدتَ ودونَهُ اق

تَصَدتَ عَميّاً عَن سواءِ مَحَجَّتي

Sevgilim bana dedi ki: Benden başkasının istek ve sevgisine yöneldin ve bu istek ve yönelişin sırasında, benim aşk yolumun hakikatini görmeyerek oraya girdin ve durakladın, aracı olup uygun gördün. Oysa beni sevmenin kemal noktası, nefsânî arzulardan tamâmen soyunma ve cismânî isteklerden kurtulmaktır.

85. وَغَرَّكَ حَتَّى قُلتَ ما قُلتَ لابِساً

بِه شَينَ مَينٍ لَبسُ نَفسٍ تَمَنَّتِ

Kendi istek ve arzûlarının peşinde olan nefsin hilesi seni gaflete düşürdü de yalanın hilesine bürünmüş olduğun halde diyeceğini dedin.

86. وَفي أَنفَسِ الأَوطارِ أمسَيتَ طامِعاً

بِنَفسٍ تَعدَّت طَورَها فتَعَدَّتِ

İsteklerin ve aşkların en nefisi, en hoşu ve en değerlisi bana kavuşmaktır; oysa sen haddini aşan ve bu sebeple sana zulmetmiş olan nefisle (başka şeylere) tama' eyledin.

87. وَكَيفَ بِحُبّي وهوَ أَحسَنُ خُلَّةٍ

تَفوزُ بِدعوى وهيَ أقبَحُ خَلَّةِ

Gerçekten "da'vâ", doğru olduğu takdirde bile kötü bir sıfattır, zîrâ kendini beğenmişlik ve enâniyetten hâsıl olur. Fakat yalancı olacak olursa çirkinin çirkini ve kötünün de kötüsü bir sıfattır.

88. وأينَ السُّهى مِن أكْمَهٍ عن مُرادِهِ

سَهَا عَمَهاً لكن أمانيكَ غَرَّتِ

Şaşkınlık, hayret ve tereddütten dolayı, maksadını unutmuş olan anadan doğma körün bakışıyla **Sühâ yıldızı**nın nerede olduğu bilinir mi? Lâkin, nefsânî arzûn seni mağrur kılıp gurur kapısını çaldın.

89. فقُمتَ مقاماً حُطّ قَدرُكَ دونَهُ

على قدَمٍ عَن حَظِّها ما تَخَطَّتِ

Nefsânî arzûların seni mağrur eyledi de vuslat talebinde bulundun. Böylece nefsinin hazzından uzaklaşmış olan

ayağın üzerinde kadrinin düştüğü bir makamda vuslat talebin için azimli ve kararlı oldun.

90. ورُمتَ مَراماً دونَهُ كَمْ تَطاوَلَت

بأعناقِهَا قومٌ إليهِ فَجُذَّتِ

Sen öyle bir istekte bulundun ki, nice insan o istek ve maksada boyunlarını uzattılar ve o maksad uğrunda boyunları kesildi.

91. أَتيتَ بُيوتاً لم تنَل من ظُهُورها

وأَبوابُها عن قرعِ مثلِكَ سُدَّتِ

Ey âşık; sen, arkalarına geçilmeyen (içlerine girilmeyen) evlere geldin, yüce makam kapılarına gelmeye niyet ettin ki, o isim ve sıfatların arkasından o makamlara kimse nâil olmadı.

92. وبينَ يدَي نجواك قَدَّمتَ زُخرُفاً

ترومُ بهِ عِزّاً مَرامِيهِ عَزَّتِ

Sevgili dedi ki: Ey iddiacı kişi, arzû ettiğin sırrın önünde sahte bir söz ve düzme bir dâvâ ileri sürdün. Bununla benim yakınlığım ve vuslatım olan izzet ve mertebeyi istersin.

93. وجئتَ بوَجهٍ أبيضٍ غيرَ مُسقِطٍ

لِجَاهكَ في دارَيكَ خاطِبَ صَفوَتي

Dünyevî ve uhrevî makamından geçmeksizin, benim safvetimle izdivaç isteyerek, yakınlık ve vuslat gelinime tâlib olarak beyaz bir yüz ile huzûruma geldin. [... aklî ve hissî, rûhânî ve cismânî, dünyevî ve uhrevî herhangi bir haz bulunursa, bu, vücud artığıdır ve nefsin gereğidir.]

94. ولو كنتَ بي مِن نُقطَةِ الباء خَفضةً

رُفِعتَ إلى ما لم تَنَلهُ بِحيلَةِ

Ey âşık!

بي 'de bânın noktasından alçalmış olaydın; veya sen, بي noktasından alçak olduğun halde benimle durmuş olaydın; veya: Be'nin noktasından alçak olduğun cihetten..

Hileyle ve çalışıp mücadele etmekle nâil olmadığın bir mertebeye yükseltilirdin.

95. بحيثُ تُرى أن لا تَرى ما عَدَدتَهُ

وأَنَّ الَّذي أعدَدتَهُ غيرُ عُدَّةِ

Çalışmakla elde edemediğin mertebeye ulaşasın, bilmemeyi ve görmemeyi iyice bilecek hale gelesin! Kavuşma sebebi saydığın ameli görmemeyi bilesin, bana ulaşmak ve yaklaşmak için hazırladığın sâlih ameller, iyi işler, ibâdetlerin yeterli olmadığını görebilesin!

[olarak yaklaşmak için hazırladığın şeylerin hepsini boşa

gitmiş olduğunu bilesin.]

96. ونَهجُ سبيلي واضِحٌ لِمَنِ اهتدَى

وَلَكِنَّها الأهواءُ عَمَّت فأَعمَتِ

Fıtratının aslı itibariyle hidâyeti kabul etmiş olan kimseye benim doğru yolum apaçıktır, fakat nefsin arzû ve istekleri basiret gözünü bürüdü ve onu doğruyu görmekten alıkoydu.

97. وقد آنَ أَن أُبدِي هواكَ ومَن بهِ

ضَنَاكَ بما يَنفي ادِّعاكَ محَبَّتي

Sevgilim dedi ki:

Muhakkak ki senin istek ve aşkını açıklamanın vakti geldi; bana âşık iddianı yok etmek sûretiyle senin zayıflığına yol açan kimseyi açıklamanın vakti yaklaştı.

[Senin bana aşkın tam değildir, nefsânî maksadla karışıktır da sen dürüstlük iddia edersin, işte nihâyet vakti geldi, senin arzûnu ortaya koydum, tâ ki iddianı silsin.]

98. حَليفُ غَرامٍ أنتَ لكِن بنفسِهِ

وَإبقاكَ وصفاً مِنكَ بعضُ أَدِلَّتي

Sevgilim buyurdular ki:

Sen bu dâvâda sâdıksın ve aşk musibetine düşmüşmüşsün. Ancak bana değil nefsine âşıksın. O delillerden bâzıları,

senin kendine âit sıfat ortaya koyman ve varlık kalıntılarını açıklamandır.

99. فَلَمْ تَهْوَنِي ما لم تَكنْ فيَّ فانِياً

ولم تَفنَ ما لا تُجْتَلى فيكَ صورتي

Hal böyle olunca, senin vasfın sende bâki olup nefsânî hazzın sevgi dâvana karışınca, sen bana sevgi iddia edemezsin. Zâtını, sıfatlarını ve irâdeni benim zâtım, sıfatlarım ve irâdemde yok edip fânî olmadıkça ve sende benim sûretim tecellî etmedikçe, beni sevmiş olmazsın.

100. فدَعْ عنكَ دَعوى الحبِّ وادعُ لِغيرِهِ

فؤادَكَ وادفَعْ عنكَ غَيَكَ بالَّتي

Sen zâtının isteğini sevmekten, sıfatlarının gereğine âşık bir kimse olmaktan vaz geçip tam yoklukla muttasıf olmayınca, beni sevdiğine dair iddiayı terk eyle, gönlünü benim sevgimden başka yerlere, kendi nefsânî hazlarına ve rûhânî isteklerine çağır.

101. وجانِبْ جنابَ الوَصْلِ هَيهاتَ لَم يكُنْ

وها أنتَ حيٌّ إن تكن صادقاً مُتِ

Ey iddia sahibi, bana ulaşmaktan uzak ol, ne yazık ki bu vuslat sana hâsıl olmaz, sen dirisin, eğer bana ulaşma isteğinde samîmi isen **"Ölmeden önce ölünüz"** gereği öl,

102. هُو الحُبُّ إن لم تَقضِ لم تَقضِ مأرَباً

مِنَ الحُبِّ فاخترْ ذاكَ أَو خَلِّ خُلَّتي

Benim sevgim öyle bir sevgidir ki, mücerred kuruntu ve temenni ile ona ulaşılamaz, [sâdece iddia ve hırsla isteyerek ona yaklaşılamaz. Hal böyle olunca sen iki şeyden birini seçmekte serbestsin, ya ölümü seç;]yahut da böyle yapmazsan benim dostluğumu terk et.

103. فقُلْتُ لها روحي لديكِ وَقَبْضُها

إليكِ ومَن لي أن تكونَ بقَبضَتي

[Sevgilinin hitab ve azarlaması sona erince ben de şöyle dedim:]

Ey hakikat sultanı, benim rûhum senin huzûrundadır ve rûhumun kabzı sana ısmarlanmış ve teslim edilmiştir.

104. وما أَنا بالشَّاني الوفاةَ عَلى الهَوى

وشأني الوَفا تأبى سِوَاهُ سَجِيَّتي

Dedim ki,

Ey sevgilim, senin yolunda ben ölümü kötü görücü değilim. Benim vasfım vefâlı olmak ve seciyem/karekterim de sana kendimi fedâ etmektir.

105. وَماذا عَسى عَنّي يُقالُ سِوى قضَى

فُلانٌ هَوى مَنْ لي بذا وهْو بُغْيَتي

Benim hakkımda, filân kimse aşk ve hevâdan dolayı öldü denmesi ümid edilir; bundan ne çıkar? Keşke benim için **"filân hevâ/arzusu için öldü"** denilse. Beni, o ölüme ulaştıran ve götüren kimdir, işte o benim matlûbumdur.

106. أجَلْ أَجَلي أَرضى إنقِضَاهُ صَبَابَةً

ولا وصْلَ إن صَحَّتْ لِحُبِّكَ نِسبَتي

Az önce "filân kimse aşktan öldü" denilmesi benim için saâdetin tâ kendisidir! demiştim. Eğer senin sevgine benim nisbetim sahih olursa, ömrümün âşıklıkla geçmesine râzıyım. Vuslata eremesem bile senin sevgine mensub olmanın saâdeti bana kâfi gelir.

107. وَإنْ لَم أفُزْ حَقّاً إليكِ بِنِسْبَةٍ

لِعِزّتِها حسبي افتِخاراً بِتُهْمَةِ

Ey Sevgilim, eğer ben izzet ve şeref taşıyan bir nisbetin bu özelliğinden dolayı o nisbetle senin aşkına sahip olamazsam da bana, iftihar vesilesi olarak âşıklık ithamına ulaşmam bile kâfi gelir.

108. وَدونَ إتّهامي إنْ قَضَيْتُ أَسىً فما

أَسأتُ بِنَفْسٍ بالشَّهَادةِ سُرَّتِ

Senin aşkın ve sevginle itham edilerek, eğer ben, aşkın kemaline ulaşamamaktan dolayı hüzün ve keder sebebiyle ölürsem herhalde sen, şehâdet şerefiyle sevinçli olan kimseye kötülük etmezsin.

109. وَلِي منكِ كافٍ إن هَدَرْتِ دمي ولَم

أُعَدَّ شهيداً عِلمُ داعي مَنِيَّتي

Ey Sevgili, benim kanımı mübah edip öldürdükten sonra şehitler zümresinden sayılmazsam da senin beni bilmiş olman kâfidir. [başkaları seninle olan ilgimi bilsinler veya bilmesinler fark etmez.]

110. ولم تَسْوَ روحي في وِصَالِكِ بَذلَها

لَدَيّ لِبَونٍ بَيْنَ صَونٍ وبِذْلَةِ

Benim rûhum sana ulaşma yolunda harcanmaya değmez. Mâsum ve aziz olan senin visâlinle, hakîr ve değersiz olan benim rûhum birbirine çok uzaktır.

111. وإِنِّي إلى التَّهديدِ بِالمَوتِ راكِنٌ

ومِن هَولِهِ أركانُ غيري هُدّتِ

Hakîkaten ben ölümle tehdit edilmeye istekli ve meyilliyim. Halbuki o ölümün korkusundan, benden başkasının uzuvları yıkılıp kırılmıştır. Fakat o bana bir armağandır.

112. ولم تعسِفِي بالقَتْلِ نفسي بَل لَها

بِهِ تُسْعِفِي إن أنتِ أتلَفْتِ مُهْجَتِي

Ey lütuflar ve ihsanlar menbaı, eğer sen beni öldürerek rûhumu ifnâ ve telef edersen, bana zulüm ve adaletsizlik etmiş olmazsın; aksine, nefsimi öldürerek ihtiyâcını giderip arzûsunu yerine getirerek onu diriltirsin.

113. فإنْ صَحّ هذا الفال مِنْكِ رَفَعْتِني

وأعلَيْتِ مِقدارِي وأَغلَيْتِ قِيمَتِي

[Ey canın canı, az evvel benim dilimden dökülmüş ve içime doğmuştu]demiştim ki:

Eğer bu fâl doğru çıkacak olursa sen beni yüceltirsin, derecemi yüksek ve kıymetimi üstün kılarsın.

114. وها أنا مُسْتَدْعٍ قضاكِ وما بهِ

رِضَاكِ ولا أختارُ تأخيرَ مدَّتِي

Ey Sevgilim, benim ölümüme hükmetmeni, senin rızân olan şeyi ve ömrümün uzamasını istemiyorum. Senin rızân ne ise onu istiyorum.

115. وعِيدُكِ لي وعدٌ وإنجازُهُ مُنىً

ولِيٍّ بغيرِ البُعْدِ إن يُرْمَ يَثْبُتِ

Yine, senin öldürmen ve tehdit etmen, her ne kadar [diğer

insanlara göre kötülük ve korkulacak] bir vaîd ise de bana vaaddir, [beşâret ve saâdet müjdesidir.] vaade vefâ etmek, uzaklıktan başka bir şeyde sâbit-kadem olan velînin arzûsudur. [Belâ ve kazâ oku atılınca uzaklıktan başka bir şeyde sâbit-kadem olan uzaklık ve ayrılığa sabredemeyen sâdık sevgili ve âşık velînin arzûsudur.]

[Uzaklık iki türlüdür. Biri sevgili ve âşıkı uzaklaştırıp, rızâsı da uzaklıkta olmaktır. Öteki, âşık kendi arzûsuna ve nefsine uymak sûretiyle sevgiliden uzak olmaktır. Bu beyitte بغيرِ البُعْدِ demesi, kendi tarafından olan uzaklıktır. Aksi halde sevgili tarafından olan uzaklığa ârif-i billâh olanlar yine sabredici ve râzı olurlar. Zîrâ Hakk'ın murad ettiği bir uzaklık, binlerce vuslattan evlâdır.]

116. وقد صِرْتُ أرجو ما يُخَافُ فأسعِدي

بِه روحَ مَيتٍ للحياةِ استعدَّتِ

Böyle olunca, korkulan ve kavuşmaktan sakınılan ölümü ben ümit eder oldum. Ben kendisini isteyici ve ümit edici olduğum için o ölümle, hayâta kâbiliyetli olan ölünün rûhunu mes'ud et ve yardımcı ol.

[Burada ölü canlı âşık demektir, hayattan kasıd da yokluk ve ölümdür.]

117. وبي مَنْ بها نافسْتُ بالرّوحِ سالِكًا

سبيلَ الأُلى قبلي أَبَوا غيرَ شِرْعَتِي

Ben rûhumu ve nefsimi sevgiliye fedâ ettim, onun yardımı sebebiyle, aşk yolundaki yokluğa rağbet ettim, bunu öyle bir yola âşık olarak yaptım ki, benden evvelkiler onun dışında bir yola girmekten kaçınmışlardı.

118. بكُلِّ قَبِيلٍ كَمْ قتيلٍ بها قضَى

أسىً لم يَفُزْ يوماً إليها بِنَظرةِ

Her kabilede nice ölü, onun aşkı sebebiyle hüzün ve elemden kaybolup gitti; o sevgiliye bir gün bir kerre bakmağa muvaffak olmadı.

119. وكم في الوَرَى مِثلي أماتتْ صَبَابَةً

ولوْ نَظرتْ عطْفَاً إليهِ لأحْيَتِ

Benim gibi çok kimseleri sevgi yüzünden, aşk için o sevgiliyi öldürdü. Eğer onlara merhametle bir kere nazar etse tamamen ihyâ edip maksada kavuştururdu.

120. إذا ما أَحلَّتْ في هواها دَمي فَفي

ذُرَى العِزّ والعلْيَاءِ قَدري أحلَّتِ

Sevgilim arzusu için benim kanımı helâl kılarsa benim kadir ve kıymetimi izzet mertebelerinin en yükseğine çıkarır. [Benim zâtımı ve sıfatlarımı bu yok etme ve helâk etme

sebebiyle yükseltir. (Damla gibi ki, denizde yok olunca denizin bütün sıfatları onun sıfatları hâline gelir).]

121. لَعَمْري وإن أَتْلَفْتُ عُمري بِحُبِّها

رَبِحْتُ وإن أَبْلَتْ حشايَ أَبَلَّتِ

Hayâtım hakkı için, eğer ben ömrümü onun sevgisinde telef eylesem fayda elde etmiş olurum. Ve eğer o benim vücûdumu yok etse, ten ve canı hastalıktan arındırıp şifâ verir.

122. ذَلَلْتُ لها في الحيِّ حَتَّى وَجَدْتُني

وأدنَى مَنالٍ عندهم فوقَ هِمَّتي

Ben onun sevgisiyle sebebiyle zelîl oldum; o kadar ki, onların katındaki en aşağı mertebeyi nefsimin fevkinde buldum.

123. وَأَخملني وهناً خُضُوعي لهُم فَلم

يَرَوني هواناً بي محلّاً لِخدمَتي

Tevâzuum, zayıflık bakımından beni öyle isimsiz ve belirsiz hale getirdi ki, onlar beni görmezler; hor ve hakîrlikteki aşırılığımdan dolayı beni bir hizmete lâyık ve değer kabul etmezler.

124. ومِنْ دَرَجَاتِ العِزّ أمسيْتُ مُخلِداً

إلى دَرَكَاتِ الذُّلّ من بَعدِ نخْوَتي

Vuslat erip izzet ve şerefden dereceleri ile vasıflanınca; nefsime büyük bir gurur ve kibir geldiğinde zayıflığa yönelip aşağı indim

125. فلا بابَ لي يُغشى ولا جاهَ يُرْتَجَى

ولا جارَ لي يُحْمى لفَقْدِ حَمِيَّتي

[Hallerim tevazu ve alçalmada bu şekilde olunca,] benim kemâlâttan ne kapım var ki ona bir kimse gelip dayansın. Benim ne komşum var ki, benim için muhafaza edilsin. Onun için benim ar ve gayretim tamamen yok oldu

126. كَأَنْ لم أَكُنْ فيهِمْ خطيراً وَلَمْ أزَل

لَدَيْهِمْ حقيراً في رَخاءٍ وشِدَّةِ

Sanki ben onların içinde ferahlıkta ve sıkıntı da, kadri büyük olmadım ve hakîr ve fakîr olmaktan kurtulamadım.

127. فَلَو قيلَ مَن تَهوى وصرَّحتُ باسمِها

لَقيلَ كَنَى أَوْ مسَّهُ طيفُ جِنَّةِ

Bana deselerdi ki:

Kimi seversin?

Ben de o sevgilimin ismini açıklasaydım; cinli ve şeytan vesvesesi dokunmuş, kinâye yapıyor derlerdi.

128. ولو عَزَّ فيها الذُّلُّ ما لَذَّ لي الهَوى

ولم تكُ لولا الحُبُّ في الذلّ عِزَّتي

Eğer sevgilimin aşkında fakr ve zillet yok olsaydı, bana arzu lezzetli gelmediği gibi ve aşk zillette görünseydi benim izzetim de olmazdı.

129. فحالي بِها حالٍ بعقْلٍ مُدَلَّهٍ

وصِحَّةِ مَجهودٍ وعِزّ مذلَّةِ

Aşk sultânı vücud ülkemi harab, akıl ve fikrimi perişan ve fânî kılmışsa da, benim halim şimdi o sevgilinin aşkı sebebiyle şaşmış akılla, gücü kuvveti yok olmuş ve zelillikle izzet bulmuştur.

130. أَسَرَّتْ تَمَنّي حُبِّها النَفسُ حَيثُ لا

رقيب حِجاً سِرّاً لسِرّي وخَصَّتِ

Nefsim, ruhuma o sevgilinin aşk temennisini başkalarından gizleyerek aşikâr etti; o sırada akıl rakîbi [ayak bağı] orada yoktu ve nefsim o isteği ruhuma ve kalbime tahsis etti.

131. فأشفَقْتُ مِن سَيرِ الحديثِ بِسائِري

فتُعرِبُ عن سِرّي عِبارةُ عَبرَتي

Nefsim aşk arzûsunu kalbime açınca, o sözün başka organlarıma sirâyet etmesinden ve yabancılar katında gizli olan sırrımın, gözyaşlarımın akmasıyla ortaya çıkmasından

korktum.

132. يُغالِطُ بَعضي عنهُ بَعضي صيانةً

وَمَينيَ في إخفائِه صِدْقُ لَهجَتي

Sevgilinin sırrını korumak için benim kuvvetlerimden bâzısı, diğer bâzılarını yanıltır. Oysa o sırrı gizlemekte benim yalanım, lisânımın doğruluğudur.

133. ولمَّا أبَتْ إظهارَهُ لجوانِحي

بَديهةُ فِكري صُنتُهُ عن رَوِّيَّتي

Kendiliğinden içime doğan düşüncem, aşk sırrını bâtınî kuvvelerime göstermekten sakınınca, ben de o sırrı fikrimden ve aklımdan sakladım.

134. وبالَغْتُ في كِتمانِه فنسِيتُهُ

وأُنسيتُ كَتمي ما إليهِ أسرَّتِ

Sevgilinin aşk sırrını gizlemede o kadar ileri gittim ki, sonunda o sırrı da unuttum; nefsimin kalbime açtığı sevgiliyi sevme arzusunu gizlemem gerektiği de bana unutturuldu.

135. فإن أجنِ مِن غرْسِ المُنى ثمَرَ العنا

فَلِلَّهِ نَفسٌ في مُناها تمَنَّتِ

Eğer ben arzularımın ağacından belâ ve sıkıntı meyvesi toplarsam korkum yoktur. Zîrâ Allah hakkı için, o ne

hayrete layık nefstir ki arzû ve maksadı uğrunda belâ ve sıkıntıya sabretti.

136. وأَحلى أَماني الحُبِّ للنَّفسِ ما قَضَت

عَناها بهِ مَنْ أذكَرَتْها وأنسَتِ

Aşktan, nefsime hâsıl olan arzûların en tatlısı, nefsimi ayırıp hasretine ulaştıran şeyi vuslattan sonra da nefsime, kendisini ve arzûsunu da tamâmen unuttursun. [Ayrıca ona arzûsunu unutturmuş, hattâ kendisini ve benliğini vücud karışıklığından ve arzû bağından kurtarsın.]

137. أَقامتْ لها مِنّي عليَّ مُراقِباً

خَواطِرَ قَلبي بالهوى إن ألَمَّتِ

Sevgilim nefsimi kalbimin havâtırının gelmesi konusunda murâkabe ve muhâfaza altında tutarak, nefsânî kuvvelerimden sevgisini korumak için hevâsına yerleştirdi.

[Eğer benim kalbim onun sevgisiyle bana gelseydi, sevgili, aşkı için benden benim üzerime bir muhâfız dikerdi de başkasına ilgi gösterip göstermeyeceğimi gözetirdi.]

138. فَإنْ طَرَقتْ سرّاً مِنَ الوَهمِ خاطِري

بِلا حاظِرٍ أطرَقْتُ إجلالَ هَيبَةِ

Eğer, bir mâni olmaksızın, vehim ve akıldan gizli olarak bir

gece sevgilinin hâtırası kalbime gelse, ben onun pek yüce ululuk ve heybetinden dolayı başımı önüme eğerim ve gözlerimi yeryüzünden yukarı kaldıramam.

139. ويُطرَفُ طرْفي إن هَمَمْتُ بِنَظرَةٍ

وإن بُسِطَتْ كفّي إلى البَسطِ كُفَّتِ

[Bu beyit bir soruya cevaptır:

Niçin sevgilinin cemâlini müşâhededen bakışını çevirirsin?]

Eğer ben sevgilimin cemâline nazar etmeğe niyet etsem, benim gözüm heybetten çevrilir, eğer ben onunla konuşmaya çalışsam büyüklüğünden dolayı benim bu teşebbüsüm men edilir.

140. فَفي كُلِّ عُضْوٍ فيَّ إقدامُ رغبَةٍ

ومِنْ هَيبةِ الإعظامِ إحجامُ رَهبَةِ

Benim her bir organımda sevgilim tarafına yöneliş vardır. Zîrâ bütün organlarım onun aşkıyla boyanmıştır. Onun azametinin heybetinden, korkumun men'i vardır ki onun yakınlık ve vuslatına o korkunun engeli oluyor.

141. لِفيّ وسَمعي فيَّ آثارُ زَحْمَةٍ

عليها بَدَتْ عِندي كإيثارِ رَحمَةِ

Vücûdumdaki kulağım ve ağzım için o sevgilinin zikri veya

onun zahmeti konusunda darlık ve sıkıntı belirtileri var. Öyle ki her biri hissesini almak için lütuf ve rahmeti seçerler, yine rahmete koştukları gibi zahmetine veya zikrine de koşarlar.

[Benim kulağım ve ağzım için sevgilinin zahmeti üzerine sıkıntı ve darlık belirtileri var veo zahmet benim yanımda zâhir iken onlar rahmete yöneliyorlar.]

142. لِسانِيَ إن أبدى إذا ما تَلا اسمَها

لهُ وصفُهُ سمْعي ومَا صَمَّ يَصمُتِ

Dilim, sevgilimin ismini söylediği sırada; kulağım, onu dinlerken sağır olmadan ve sözlerini dinleme iştiyâkı varken, dinlemek ve kavramak olan vasfını kendisine izhar etse, dilim merhameten sükût eder. [Ta ki dertli kulak sevgilinin sözünden lezzet bulsun ve coşsun diye.]

143. وأُذْنِيَ إن أهدَى لِسانِيَ ذِكرَهَا

لِقلبي ولم يستَعبِدِ الصَّمتَ صُمَّتِ

Eğer benim dilim zevkten dolayı sevgilimin zikrini kalbime hediye etse dilim sükûta mâlik olmadan kulağım sağır olur ve o dilime olan büyük merhamet ve şefkatinden dolayı kendi payını ona ikram eder.

144. أَغارُ عَلَيها أن أهيمَ بحُبِّها

وأعرِفُ مِقداري فأُنكِرُ غَيرَتي

Ben öyle bir sevgiliyi kıskanırım ki, onun aşkıyla şaşkın hale gelirim, sonra da Ben kimim ki, onun âşık ve hayrânı olayım ve onu kıskanayım! Bu sebeple kendi kıskançlığımı da inkâr ederim.

145. فتُختَلسُ الرُّوحُ ارتياحاً لها وما

أُبَرِّئُ نفسي من تَوَهُّمِ مُنْيَةِ

Benim rûhum neş'eye vesîle olduğundan dolayı sür'atle sevgilime sürüklenir, ben nefsimi arzû ve murad kuruntusundan temizleyemedim. Zîrâ görmek arzûsu nefse âit işlerdendir.

146. يَراها على بُعدٍ عَنِ العَينِ مسمَعي

بطَيْفِ مَلامٍ زائرٍ حينَ يَقظَتي

Benim kulağım beni ziyâret eden kötüleyicinin hayâli vâsıtasıyla, gözden uzak olmasına rağmen uyanıkken dahi sevgiliyi görür.

[Yâni ne zaman ki benim kulağım, sevgilinin zikrini, beni ziyâret eden kötüleyiciden dinlese, sanki onun hayâli gözümde canlanır ve o kötüleyici, kendisini zikr eyledikçe, tıpkı gözümün görmekten lezzet alması gibi, kulağım ondan son derece zevk alır.]

147. فيغْبِطُ طَرْفي مسمَعي عِندَ ذِكرِها

وَتَحْسِدُ ما أَفنتْهُ مِنّي بَقِيَّتي

[Sevgilimin zikri sırasında gözüm kulağımı kıskanır ve der ki:]

Keşke ben kulak olaydım ve sevgilinin can bahşedici sözünü dinleyeydim.

[Kulak da müşâhede sırasında gözü, kıskanır ve şöyle der:]

Ah keşke onun yok ettiği ben olaydım.

148. أَمَمْتُ أَمامي في الحَقيقَةِ فَالوَرى

وَرائي وكانَت حَيثُ وجَّهتُ وِجهَتي

Sevgilide fânî ve aradan ikilik kalkınca, hakikat âleminde ben önde imam oldum, âlem halkı benim arkamda durdu. Sevgilim ise her nereye yüzümü döndürdümse oradaydı.

149. يَراها إمامي في صلاتيَ ناظِري

وَيشهدُني قلبي أمامَ أئِمَّتي

Gözüm sevgilimi, namazımda kendisine uyduğum imamım olarak görür. (Hemzenin fethasıyla olursa: Benim gözüm sevgiliyi, namazımda önümde görür) Benim kalbim de beni, önde imam olanların imamı ve kendisini görür.

150. ولاَ غرْوَ إنْ صَلَّى الإمامُ إليَّ إنْ

ثَوَتْ في فؤادي وهْيَ قِبلةُ قِبلتي

İmam ve bütün halk, hakîkatte benim canıma yönelip namaz kılarlarsa bunda şaşılacak bir şey yoktur. Şu bakımdan ki, sevgili benim kalbimde ikâmet edip yerleşti. **Halbuki sevgilim, şerîate göre yöneldiğim Kabe'nin kıblesidir.**

[Durum böyle olunca, elbette her imam Kâbe'ye yöneliktir, Kâbe Cenâb-ı Hakk'a yöneliktir; Cenâb-ı Hakk ise "Ben yere göğe sığmam, fakat mü'min, müttaki, temiz, verâ sahibi kulumun kalbine sığarım" kudsî hadîsi hükmünce benim kalbimde bulunmaktadır. O halde gerçekte herkesin teveccühü ve namazı benim canıma olur. Onun içindir ki Hasan Harakâni buyurur: "Beni tanırsanız bana secde edersiniz"]

151. وكُلُّ الجِهاتِ السِّتِّ نَحوي تَوَجَّهتْ

بما تَمَّ من نُسْكٍ وَحجٍّ وعُمرَةِ

Kâbe altı cihetiyle, fer'in asla teveccühü gibi benden tarafa yönelmiştir; kendisinde olan şeylerin hepsi ile nüsük; [tavaf, vakfe, ihram, sa'y, taş atma] hacc ve umre olarak ne varsa cümlesi benden tarafa yönelmiştir.

[Zîrâ bunların hepsinin yönelişi Hakk'adır ve Hakk benim kalbimin arşını kaplamış olup, ikilik ortadan kalkmış, vücûdum arşullah ve kalbim beytullah olmuştur. O halde bütün bu eşyânın ibâdetleri ve yönelişi benim tarafımadır.]

152. لها صَلَواتي بالمَقامِ أُقِيمُها

وأشهَدُ فيها أنَّها ليَ صَلَّتِ

Makâm-ı İbrahim'de veya birlik makamında kıldığım namaz sevgili içindir; ben o namazda, sevgilimin de bana salât ettiğini müşahede ederim.

153. كِلانا مُصَلٍّ واحِدٌ ساجِدٌ إلى

حقيقتِهِ بالجمعِ في كُلِّ سجدَةِ

Cem' makamında olan hakikate her secdede, biz ikimiz yâni sevgilim ve ben tek namaz kılıcı ve secde ediciyiz.

154. وما كان لي صَلَّى سِوايَ وَلَم تَكُن

صَلاتي لغَيري في أدا كُلِّ رَكعَةِ

Musallî ve musallâ (namaz kılan ve kılınan), cem' hükmüyle "bir" oldu ve benim için salât edip namaz kılan benden başkası olmadı ve **her rekâtın edâsında salâtım da benden başkasına olmadı.**

155. إلى كَمْ أُواخي السِّتْرَ ها قد هَتَكتُهُ

وحَلُّ أُواخي الحُجبِ في عَقدِ بَيْعَتي

Daha ne zamânâ kadar örtüye ve hicâba sarılacak ve beşeriyyet perdesiyle hakikatin yüzünü örteceğim? Haberin olsun ben onu yırttım! Zaten örtü bağlarının çözülüp

açılması benim ezeldeki bîat ahdimde vardır.

156. مُنِحْتُ وَلاها يومَ لا يوْمَ قبل أَن

بدَتْ عند أخْذِ العهدِ في أَوَّلِيَّتي

Sevgilinin aşkı bana öyle bir günde verildi ki, o zaman bizim bildiğimiz, geçmiş, gelecek ve hal ile vasıflanan günler yoktu. Hattâ zemin, zaman, kevn ve mekân da henüz ortaya çıkmamıştı; ahd ve mîsâk sırasında sevgilinin vücûdunda zâhir olmasından da önceydi.

[Nitekim Hz. Mevlâna da mârifetli bir gazelinde bu mânâya işâret eder:

"Dünyâda bağ, şarap ve üzüm yokken, Lâ-yezâl olan Allah'ın şarâbı ile canımız sarhoş idi. O, ben, ben de O idim. Ben sâkî idim, O büyük kadehi sabaha kadar içti durdu."]

157. فَنِلْتُ وَلاها لا بِسَمْعٍ وناظِرٍ

ولا بِاكتِسابٍ واجتِلاب جِبِلَّةِ

Sevgilimin aşkı bana ahd ve mîsâk âleminden önce verilince, ben onun sevgisine ve arzusuna nâil ve vâsıl oldum. Bu işiterek ve görerek olmadığı gibi fıtrat ve yaratılışımın çekişiyle de olmuş değildir.

[yâni, bendeki başka bir vasfın onun aşkını kazanmasıyla veya kulağım onun sözünü işitip, gözüm onun cemâlini

görmek sûretiyle sevmedim.]

158. وهِمتُ بها في عالَمِ الأمْرِ حيثُ لا

ظُهورٌ وكانت نَشوَتي قبلَ نَشأَتي

Ben sevgilimin aşkıyla âlem-i emrde sarhoş ve kendimden geçer oldum. Şu şekilde ki, benim zat ve sıfatlarım zuhûr etmemişti; onun aşk şarâbından benim sarhoş olmam, bu mizâcî sûretlerimin şehâdet âleminde zuhûr etmesinden önce idi.

159. فَأَفني الهَوى ما لم يكُنْ ثَمَّ باقِياً

هُنا من صِفاتٍ بينَنَا فاضمحلَّتِ

Orada hevamı kaybolup o aşkla kendimden geçmiştim. Sonra beşeriyet mertebesinde ise, benimle sevgilim arasında perde teşkil eden beşerî sıfatlarımı da sevgilinin arzû ve sevgisi yok etti.

160. فألفيْتُ ما ألقَيتُ عنِّيَ صادراً

إليَّ ومنّي وارِداً بمَزيدَتي

Benim beşeriyet sıfatlarım fenâ mertebesinde benden yok olduysa da, kendimden uzaklaştırdığım o sıfatları, [bakâbillâh] mertebesinde yine kendime dönücü ve bana âit buldum; ziyâdesiyle olarak zâtımdan yine bana gelici buldum.

161. وشاهدتُ نفسي بالصِّفاتِ الَّتي بها

تحجَّبْتِ عنّي في شُهودي وحِجْبتي

Ben nefsimin hakikatini ve zâtımın bâtınını örtülmüş hâlini, kendileri sebebiyle kendimden perdelendiğim sıfatlarla müşâhede ettim.

162. وإنّي الَّتي أحببْتُها لا مَحالَةً

وكانت لها نفْسي عليَّ محيلَتي

Kendimin, sevgilime şeksiz şüphesiz âşık olduğumu gördüm. Hâlbuki nefsimin sevgiliyi bilmesi, onun ayn-ı zatı üzeredir. Yâni Sevgilim benim zâtım üzre havâle ediyordu.

[Sevgilim bana şöyle dedi: Eğer beni bilmek ve beni görmek istersen; (Zâriyât, 51/21). "...kendi nefislerinizde de öyle. Görmüyor musunuz?"]

163. فَهَامَتْ بها من حيْثُ لم تدرِ وهي في

شُهودي بنفس الأمْرِ غير جَهو لةِ

Ben zâtını bilmenin ma'rifetini nefsim üzerine havâle edince, o sevgiliyi bilmediğinden, onu kendi zâtı ve aynı olarak göremediğinden dolayı şaşkınlığa düştü.

[Görüş sırasında, ikilik kalkıp aralarında ayrılık yok olunca] şimdi nefsim işin aslını bilmektedir, câhil değildir.

[Sevgilim, benden ayrı ve benim zâtımdan başka değildir.]

164. وقد آنَ لي تفصِيلُ ما قُلتُ مُجملاً

وإجمالُ ما فصَّلْتُ بسطاً لبَسطتي

Evvelce özet olarak zikrettiğim sırları tafsil etmek ve tafsil eylediğim şeyleri de icmal etmemin artık vakti geldi.

165. أفادَ اتِّخاذي حُبَّها لاتّحادنا

نوادِرُ عن عادِ المُحبِّينَ شَذَّتِ

İttihad [birleşmek] ten ötürü sevgilinin sevgisini almam/ kabul etmem âşıkların âdetleri dışında nice nâdir işleri ifâde etti. Bu yüce tâife arasında "ittihâd"dan murad, iki zâtın bir zat olması demek değildir.

[Fahr-ı Râzî rahimehullah der ki: Eğer bir şeyin birleşmesi farz edilse, birleşme hâsıl olunca ya ikisi birlikte fânî olur veya biri fânî biri bâki olur. Eğer ikisi birlikte bâki olurlarsa, aralarında ikilik olur, birleşme olmaz. Eğer her ikisi de fânî olsalar, Hakk dâimâ bâki olduğu için yine birleşme olmaz. Eğer biri bâki biri fânî olsa, yine birleşme olmaz, zîrâ var olan, yok olanın kendisi olmaz. O halde birleşme bâtıldır.]

166. يَشي لي بيَ الواشي إليها ولائِمي

عليها بها يُبْدي لديها نَصيحتي

Gammazlayıcı benim için koğuculuk yapar ve bana yardım eder. Sevgilime olan gammazlığı ve onun aşkı üzere beni kötüleyen ona yardım eder ve onun yanında bana nasîhatte bulunur.

167. فأُوسِعُها شكراً وما أسلفَتْ قِلىً

وتَمنحُني بِرّاً لصِدقِ المحبَّةِ

Hal böyle olunca, ben sevgiliye çokça şükürde bulunurum. [Ben, cem' mertebesine ulaşarak, tefrika/ayrlık/ikilik makamından kurtulunca,] bu halden önce beni sevgiliye ulaşmaktan alıkoyan kötüleyici ve gammazlığınız, belki de aşk ve sevgi takdir etmiş ve sevgideki sıdkımdan dolayı bana dâimâ hayır ve ikramda bulunmuştur.

168. تَقرَّبْتُ بالنَّفْسِ احتِساباً لها ولَمْ

أكُنْ راجياً عنها ثواباً فأدنَتِ

Sevgiliye yakınlık olsun diye nefsimi kurban ederek, nefsin arzûsuna karşı koyup [onun zevk aldığı ve ülfet ettiği şeyleri izâle etmek sûretiyle] sevab olarak kendi dışında bir şey ümit etmedim. [sâdece onu istedim.]

169. وقدَّمْتُ مالي في مآلِيَ عاجلاً

وما إن عساها أن تكونَ مُنيلتي

Talep maksadıyla çabucak son bulucu olduğu için dünyâya

ve içindekilere bakmadım. Lâkin âhiretin devam ve bakâsına rağbet ettim; sâlih ameller ve rızâya vesile olacak işlere sarıldım.

170. وَخَلَّفْتُ خَلفي رؤيتي ذاكَ مخلِصاً

ولستُ براضٍ أن تكونَ مَطيَّتي

Samîmî ve hâlisâne bir şekilde bunları görmeyi de arkamda bıraktım, terk ettim, bunlarla ilgimi kestim. Bununla birlikte, cânânın rızâsı uğrunda kurban ettiğim nefsimin bana âhirette binek olmasına râzı değilim

171. ويمَّمنا بالفَقْرِ لكِنْ بوَصْفِهِ

غَنِيتُ فألقَيْتُ افتِقاري وثروتي

Tam bir "fakr" ile, [yâni zahiren ve bâtınen; ameller, fiiller, makamlar ve hallerden kendimde bir şey görmemek sûretiyle,] sevgilime ulaşmaya niyet ettim; fakat o fakrın vasfıyla yâni tam fakr hâsıl olunca Hakk'ın sıfatlarıyla zengin oldum.

[fakr sıfatıyla zengin olunca, gördüm ki fakr ile sıfatlanmış olmak da bir bakıma vücud /varlık isteyici olmaktır.]

172. فأثْنَيتَ لي إلقاء فَقريَ والغِنى

فضيلةَ قَصدي فاطرّحْتُ فضيلتي

Hakikatiyle tahakkuk eden fakr ve zenginlik kendimde oldu. sanki bir yönden benim niyet ve yönelişime fazilet katınca bu fazileti dahi attım.

173. فلاحَ فَلاحي في اطّراحي فأصبحَتْ

ثَوابي لا شيْئاً سِواها مُثِيبتي

[Fakr ve gınayı atmaktan hâsıl olan fazileti de atınca,] hemen arkasından felâh nûru ve kurtuluş aydınlığı parladı ve Hz. Müsîbim [İsâbetli, yanılmayan, doğru sevgili * Hz. Rasûlu'llâh salla'llâhu aleyhi ve sellemin isimlerinden birisi] bana sevab oldu ve o sevgiliden başka, bana bir sevab kalmadı.

[(Fakr tamamlanınca o Allah'tır) sırrı doğru "Lâ mevcûde illallah" nûru parıldadı.]

174. وظِلْتُ بها لا بي إليها أدُلّ مَن

بِه ضَلّ عن سُبْل الهُدى وهيَ دَلّتِ

Ben kendi kudret ve kuvvetimle değil, sevgilinin yardımı ve hidâyeti sebebiyle, hidâyet yolundan ayrılmış olan kimseyi sevgiliden tarafa gitmek üzere delil ve yol gösterici olmuştum. **Oysa, hidâyet ve yol gösteren ben değilim, sevgilimdir.**

["Onun sem'ı ve basarı olurum" sözü gereği bir âlet gibiyim.

O halde benim irşad ve hidâyetim aynı onun hidâyetidir.]

175. فَخَلِّ لها خلّي مُرادَكَ مُعْطِياً

قيادَكَ مِن نَفسٍ بها مُطمئِنّةِ

İrâde yularını, istek ve inkıyad [boyun eğme] gemini sevgiliye ve onun mazharı [şerefi] olan saâdet sâhibine vermezse, [nefsânî hazlardan tamâmen soyunup] sükûn bulmuş olan nefsime âit irâde yularını ona ve ona delil olan büyüklere vererek isteklerini terk et.

176. وأمْسِ خليّاً من حُظوظك واسمُ عن

حضيضِكَ واثُبتْ بعد ذلك تنبُتِ

Nefsânîyet çukurundan sevgiliye ulaşma zirvesine çık. Bu hususta kararlı ve zorluklarına karşı sabırlı ol. Tâ ki büyüyüp ve vücud ağacından birlik meyvesi bitsin.

177. وسَدّدْ وقارِبْ واعتصِم واستقم لها

مُجيباً إليها عن إنَابَةِ مُخْبِتِ

İşlerinde ve hallerinde doğruyu ve doğruluğu benimse, huzur ve murakabeyle sevgiline yakın ol. Bu doğruluk, yakınlık, i'tisam ve istikâmetin, sevgilinin dâvetine icabet ederek olmalıdır ve [bu icabet alçalmış olan kimsenin dönüşünde daha ileri bulunmalıdır.]

178. وعُد من قريب واستجب واجتنب غداً

أُشَمّرُ عن ساقِ اجتِهادٍ بنهضَةِ

Sevgilin dâvetine icâbet et ve gecikmekten sakın ki yarın ben engel ve ilgilerden sâlim olan âni doğruluş ve kuvvetimle gayret ve çalışma bacağının paçalarını sıvarım. Ve tevbe ve inâyetimle Cenab-ı Hakk'a yönelirim.

179. وكن صارماً كالوقت فالمقتُ في عسى

وإيّاك عَلاّ فهْيَ أخطَرُ علّة

Her vakitte nefsin üzere emirleri yerine getirmede kestirip atan kılıç gibi ol. Zîrâ عسى (keşke ne olurdu..) demede büyük buğuz/illet vardır. [hele şimdi yiyip içelim, tevbe kapısı açıktır demekte şiddetli günah vardır.]

180. وقُمْ في رِضاها واسْعَ غير مُحاوِلٍ

نشاطاً ولا تُخلِدْ لعَجْزٍ مُفَوّتِ

Sevgilinin rızâsını istemede sevinç istemeksizin vuslat yolunda çalış ve gayret göster. Zîrâ nefsânî sevinç ve ferahlık istemek, birçok zevkten alıkor.

181. وسِرْ زمناً وانهض كسيراً فحَظّك ال

بَطالَةُ ما أخَّرْتَ عزْماً لِصِحّةِ

Nefis tabiat arzusuyla kayıtlı olduğuna göre, mizâcı bozuk

hasta gibidir ve mânevi sıhhat ve ruh selâmetinden uzaktır. Eğer hastalıkların galebesi sırasında tamâmen gaflete dalıp tedbir ve ilâca başvurmazsa, hastalık baskın çıkarak mizâcını yok eder ve onu öldürür.

182. وَأَقْدِمْ وقَدّمْ ما قعَدْتَ لهُ معَ ال

خوالِف وَاخرُجْ عن قيود التّلفّتِ

Fânî ilgileri kesmekte acele et Kendileri için sevgili yolundan geri bırakan [malı, mevkii, haşmeti ve lezzeti ver,] elinden çıkar ve engel olucu, alâka çekici şeylere yönelmek kaydından kurtul.

183. وجُدّ بسيْف العَزْم سوفَ فإن تجُد

تجِد نفَساً فالنفسُ إن جُدتَ جَدّتِ

Ne zaman ki nefsin atlatma ve bahâne arayışı sana mâni olursa kararlılık kılıcıyla onu kes ve sür'atle ve mahcûbiyetle sevgiliye yönel. Nefis ilgilerinin kayıtlarından, fânî engellerin zorluğundan kurtulursun ve fânî ve cismânî meşguliyetler sebebiyle kaybetmiş olduğun bir büyük kimse olursun.

184. وأقبِلْ إليها وانحُها مُفلِساً فقدْ

وصيَتَ لِنُصْحي إن قبِلتَ نصيحتي

Sevgili tarafına yönel. Nasihatimin kabûlü için vasiyetimde birçok faydayı bir araya getirdim. Eğer sen nasihatimi kabul

edersen saâdete erişirsin, aksi halde varlıkla bu sırlardan mahrum kaldın demektir.

185. فلم يَدْنُ منها موسِرٌ باجتِهادِهِ

وعنها بِهِ لم ينأ مؤثِرُ عُسْرَةِ

[Zirâ iyi işler de işlese çalışması sebebiyle,] zenginlik ve çalışma vuslat yakınlığına sebep teşkil etmez. Fakrı tercih eden müflis, çalışması ve fakrı sebebiyle sevgiliden uzak olmadı.

186. بِذَاك جَرَى شَرْطُ الهوى بينَ أهلِهِ

وطائفةٌ بالعَهْدِ أوفَتْ فوَفّت

Bu yüce zümreden bir grup sözlerinde durarak aşkın şartını tam olarak edâ edip emellerini tamâmen terk edip isteklerinden sevgilide de vaz geçti. ["O zümre sözlerini yerine getirdiler, sözlerinin hukûkunu ve sevgilerinin şartını en iyi şekilde eda ettiler"]

187. متى عَصَفَتْ ريحُ الوَلا قصفَتَ أخا

غَناء ولو بالفَقْرِ هَبّتْ لَرَبّت

Aşk rüzgârı şiddet ve kahr ile estiği vakit, başkasıyla zengin olanları kahredip muhtaç ve fakîr hâle getirir. Aşk rüzgârı fakra doğru esince, besleyip büyütür ve ikbâlin doruğuna ulaştırır.

[Meselâ zenginin elinde yanmakta olan bir mum bulunsa, aşığın elinde de yarı yanmış bir odun parçası olsa, aşk yeli "zenginlik" rüzgârının şiddetiyle esince zenginin mumunu darmadağın eder, aşığın odun parçasını ışıklı hâle getirir.]

188. وأغنى يَمينٍ باليَسارِ جزاؤها

مُدى القطع ما للوصل في الحب مُدَّت

Sevgiliye bütün vesilelerden boşalmış ve kopmuş olarak teveccüh et. Zîrâ mal-mülkçe çok zengin olan bir elle, sevgilinin vuslatına uzanma durumunda olan elin cezâsı keskin bıçaktır.

189. وأخلِصْ لهاواخلُص بهاعن رُعونة اف

تِقارِكَ مِنْ أعْمالِ بِر تزكّت

Amellerini ve hallerini nefsânî şâibelerden şeytânî kuruntu ve vesveselerden, riyâ ve gösterişten ve yanlarında iyi anılman söz konusu olan başkalarını dikkate almaktan sevgili için serap ümid etmekten hâlis eyle, ihlâslı olmayı görmekten bile sâfî ve hâlis ol.

[Ebû Ya'kub şöyle der: "İhlâslarındaki ihlâsı fark etttikleri vakit onların ihlâsları yeni bir ihlâsa muhtaç olur, zîrâ ihlâs, ihlâsı görme hastalığına mâruz kalmış demektir"]

190. وعادِ دواعي القيلِ والقالِ وانجُ من

عَوادي دعاوٍ صِدْقُها قصْدُ سُمْعة

Sevgiliye, vuslat gerçekleşmeden söz ve ibârelerle tâlim ve irşaddan sakın, kıyl ü kâl sebep ve vesilelerine düşman ol, dâvâların zulüm ve şerrinden, övünme sözünün fayda ve zararından kurtul. [Nefsin haz duyarak insanlara işittirdiğin her amel riyadır.]

191. فألسُنُ مَنْ يُدْعى بألسَنِ عارِفٍ

وقد عُبِرَتْ كل العِباراتِ كَلّت

Âriflerin fesâhat ve belâğatçilerin en güzel konuşanların lisanları;[o hakikat konusunda bütün ibâreleri, işâretleri ve istiâreleri ile] söz sarf etseler, dilleri tutulur, akılları hastalanırdı.

192. وما عنه لم تُفْصحْ فإنّك أهلُهُ

وأنْتَ غريبٌ عنه إن قلتَ فاصْمت

Sâhibi olduğun sırları izhar etmekten sakın, söylediğin takdirde o sırra yabancı ve bîgâne olursun. Söylemek suretiyle ona ehil olmaktan çıkarsan sükût et.

[Hz. Rasûlu'llâh salla'llâhu aleyhi ve sellem buyururlar ki: "**Hikmeti ehil olmayana vermeyiniz, ona zulmetmiş olursunuz. Onu ehlinden sakınmayınız, ehline zulmetmiş olursunuz**".]

193. وفي الصمتِ سمتٌ عنده جاهُ مسكةٍ

غدا عبْدَه من ظنَّه خيرَ مُسْكتِ

Ey âşık, sükût hâlinde nefsin âfetlerinden hâli olacağını zannetme. Zîrâ sükûtta alçak bir niyet ve kötü bir yön vardır ki o niyette makam artığı bulunur. Zîrâ nefs sükûtla sebat ve vakar murad edip kibirlenir.

194. فكن بصِراً وانظُرْ وَسمعاً وعِهْ وكن

لساناً وقُل فالجَمْعُ أهدى طريقَةِ

[Sükûtta yâni samt sıfatında dedikodu, bunların her birinde bir yönden âfet ve zarar olduğu anlaşılmaktadır.] O halde sen "cem'iyyet" mertebesine sâhip olup mahallinde baştan ayağa göz ol ve bütün mevcûdâta bak; zâhiren ve bâtınen kulak ol, mahallinde rûhânî ve cismânî varlıkları dinle, lisan ol söyle.

195. ولا تتّبعْ منْ سَوّلَتْ نفسُهُ لَهُ

فصارَتْ له أمّارَةً واستمرّتِ

Nefsin bâtıl isteklerini güzel gösterdiği kimseye uymaktan sakın. Zîrâ nefsi ona kötülüğü emreder ve emmârelikte güçlü, devamlı ve sağlamdır.

196. وَدَعْ ما عداها واعدُ نفسَك فهي من

عِداها وعُذْ منها بأحصَنِ جُنّةِ

Sevgilinin sırlarına tâlip olan ondan başka maddî mânevî ne varsa terket. Nefsin şerrinden ve gürültüsünden en muhkem ve sağlam sipere sarıl.

197. فنَفْسيَ كانَتْ قبلُ لَوّامَةً متى

أطعْها عصَت أو أعصِ عنها مُطيعتي

Sevgiliye vuslattan önce nefsim "levvâme" idi. Ne zaman ben sevgiliye itâat etsem, nefsim bana isyan ederdi. Yine ne zaman ki ona isyan olunsa, nefsim bana itâat edici olurdu.

198. فأوْرَدْتُها ما المَوْتُ أيْسَرُ بَعْضِهِ

وأتْعَبْتُها كيما تكونَ مُريحتي

Mâdem ki nefse itâat ettikçe isyan edici ve ona isyan ettikçe itâatli olunuyor, ben nefsimi zor riyazetlere, mücâhedelere, zahmetlere yönelttim ki bunların bâzısından ölüm daha kolaydır.

199. فعادتْ ومهما حُمِّلَتْهُ تحَمّلَتْ

هُ مِنّي وإنْ خفّفْتُ عنها تأذَّتِ

[zorluklara yönelttikten sonra] Nefsim levvâmelik mertebesinden tâat ve ibâdet tarafına döndü. Emmâre ve levvâmelikten öylesine döndü ki, bana ne yüklendiyse,

nefsim ona tahammül gösterir, hattâ onu iyi karşılardı.

200. وكَلّفْتُها لا بل كَفَلْتُ قيامَها

بتكليفِها حتى كَلِفْتُ بِكُلَفتي

Nefsin mükellef tutulmasına kefil oldum. Hattâ nefsim külfet ve meşakkate düşkün hâle geldi. Sevgilinin külfetinden dolayı bir an onsuz olamam.] **Zîrâ nefs neye alıştırılırsa onu ister**.]

201. وأذْهَبْتُ في تهذيبِها كُلّ لَذّةٍ

بإبْعادِها عن عادِها فاطمأنّتِ

Ben nefsimi âdetlerinden uzaklaştırarak dünyevî ve uhrevî haz lekelerinden, ahlâkî ve fıtrî ayıplardan temizlemek sûretiyle bütün maddî ve mânevî lezzetleri ondan giderdim. Böylece levvâmelikten dönüp mutmainne oldu.

202. ولم يَبْقَ هوْلٌ دونَها ما ركِبْتُهُ

وأشهَدُ نفسي فيِه غيرَ زَكيّةِ

Nefsin katında korkunç sayılan şeyleri ben irtikâb ettim. O korkulu şeylerin işlenmesinde nefsimin riyâ pisliğinden ve gizli şirkten temiz halde olmadığına da şehâdet ederim.

203. وكلّ مقام عن سُلوكٍ قطَعتُهُ

عُبودِيّةً حَقّقْتُها بعُبودةِ

Sülük [aşk yolu] makamlarından, kul olarak katettiğim her makamı, kulluğumla tahkik ve tesbit eyledim.

[Lügatler Lügat bakımından "ubudiyet" ile "ubudet"in farkı yoktur. Ubûdiyet âşıkın sevgiliye vâsıl olmadan önceki kulluğudur, vâsıl olunca ubûdiyet, "ubûdet"e dönüşür; sâlikin her ibâdet ve tâatı korku ve ümitsiz, külfetsiz, zahmetsiz, zevkle ve sevgiliye kavuşma şevki ile olur.]

204. وصرتُ بِها صَبّا فلمّا تركْتُ ما

أريدُ أرادَتْني لها وأحبّتِ

Sevgiliye âşık biri idim. Kendi irâdemi terk edince sevgilim beni kendi zâtı için diledi ve sevdi. [Böylece ben "mürid" iken şimdi "murad" oldum ve seven (muhib) ike sevilen (mahbûb) oldum.]

205. فَصِرْتُ حبيبا بل مُحِبّا لِنَفْسِهِ

وليسَ كقَولٍ مَرّ نفسي حبيبتي

Ben irâdemi terk edip de sevgilim beni kendisi için isteyerek bana sevgi ettiği vakit ben "sevilen" oldum; Belki de kendi zâtıma seven oldum ve zâtım bana sevgili oldu.

206. خَرَجْتُ بها عني إليها فلم أعُدْ

إليَّ ومثلي لا يَقولُ بِرَجعَةِ

Ben vücud evimden sevgilinin sevgisi sebebiyle çıkıp ona ulaştım. Artık kendi beşerî vücûduma dönmedim. Benim gibi vahdet mertebesine vâsıl olan birlik ehli, ayrıldığı vücûduna tekrar dönemez.

207. وأَفْرَدْتُ نفسي عن خُروجي تكرماً

فلم أَرْضهَا منْ بعد ذاكَ لصُحبَتي

Ben şeref ve büyüklük izhârı için, nefsimden çıkışımı görmekten kendimi tecrid ettim. [Ben kendimi, çıkışı görmekten kerem ve şeref îtibâriyle tecrid ettim.] Böylece mücerred olup nefs tek kaldıktan sonra, onun bana arkadaş olmasına râzı değilim.

208. وغَيّبْتُ عن إفرادِ نفسي بحيثُ لا

يُزَاحِمُني إبْداءُ وَصْفٍ بحَضْرتي

Hakîkî birlik tecellîsi bana görünüp beni benliğimden kaybetti ve ben nefsimi tecrid etmekten kayboldum, öyle ki birliğin hakîkatiyle huzûrum sebebiyle bana asla bir vasfın zuhûru zahmet vermez oldu.

[Bu mertebede zâhir olan her sıfat kahır ve lütuf, her neyse, sevgilinin olur ve bu mertebede müşâhede gözleri için "başkalık" söz konusu olmaz. Beşeriyet ahlâkından bir sıfatın zuhûru ona zahmetli gelmez.]

209. وها أنا أُبدي في اتّحاديَ مَبدَئِي

وأُنْهِي انتِهائِي في تواضُعِ رِفعتي

Ey âşık uyan ve ayık ol. Ben sevgiliyle olan birliğimin başlangıç hâlini gösteririm ve rif'atimdeki tevâzuumun son mertebesini bildiririm.

[Yani vahdet mertebesiyle yükseldikten sonra, kesret âlemine inip tevâzu göstererek müridlerin terbiyesi ve irşâdı ile memur olduğunu bildirmedir. Gerçekten tenezzül ve tevâzu yükseklikteki kemaldendir ki Allah'ın ve Hz. Rasûlu'llâh salla'llâhu aleyhi ve sellemin halîfesidir.]

210. جَلَتْ في تَجَلّيها الوجودَ لِناظري

ففي كُلّ مَرْئِيٍ أراها برؤيَةِ

Sevgilinin tecellîsinde benim nâzırıma ve temiz gözüme mutlak vücûdunu zâhir eyledi. [Bâsîret gözüm öyle aydınlandı ki "Gördüğüm her şeyde Allah'ı gördüm" ifâdesinin hükmü ile] mevcud görünen her şeyde sevgilimi rü'yetimle görürüm.

211. وأشهِدْت غَيبي إذ بدتْ فوجدتُني

هُنَالِكَ إيّاها بجَلوَةِ خَلْوتي

Benim aynım ve bâtınım Sevgilimin tecellî ve zuhuru vaktinde içim ve dışım bana gösterildi. Ben halvetimin

celvetinde o makamda zâtımı sevgilinin zâtı buldum. ["Halvet" boş yerin ismidir. Burada murad bâtını ve aynıdır.]

[“O (Sevgili), ortaya çıkınca bâtınım bana gösterildi. Ben halvetimin celvetinde (iç ahvâlimim zuhûrunda), o makamda zâtımı O’nun zâtı olarak buldum. ”]

212. وطاحَ وُجودي في شهودي وبِنْتُ عن

وُجودِ شُهودي ماحيا غيرَ مُثبِت

Vücûdumun karanlığı şühûdumun nûrunda darmadağın ve yok oldu; varlık resmini mahvederek, müsbit [ispat eden] olmaksızın, iç görüşümden ayrıldım, bundan sonra kendimde vücud görmem.

213. وعانقْتُ ما شاهدتُ في محْوِ شاهدي

بمَشهدِهِ للصّحْوِ من بَعد سَكرتي

Sarhoşluktan sonra hâsıl olan ayıklık sırasında, görüş ve huzûru sebebiyle gönlümü ve canımı veya zâhirî vücûdumu mahvettiğim şeyi içime aldım ve ona ulaştım.

214. ففي الصّحوِ بعد المَحْوِ لم أكُ غيرَها

وذاتي بذاتي إذ تحَلّتْ تجَلّتِ

Sevgilime vâsıl olduğum için, mahv ve fenâdan sonra olan

ayılıkta ben ondan gayrı değilim. Benim görülen zâtım, nisbetler ve izâfetlerle kayıtlı vücûdum, sevgilim berâberlik süsü ve birlik zînetiyle zâtıma tecellî edince, diğerlerini yok etti.

215. فوَصْفي إذ لم تُدْعَ باثنَين وصفُها
وهيئتُها إذ واحدٌ نحنُ هيئَتي

Aradan gayriyet ve ikilik kalkıp tam vahdet ve birlik hâsıl olup da benim vasfım ikilik ve başkalıkla çağrılmadığı zaman sevgilinin vasfıdır.

216. فإن دُعيَتْ كنتُ المُجيبَ وإن أكُن
منادىً أجابَتْ مَن دعاني ولَبّت

İkilik kalkarak gayriyyet yok olunca ve vahdet-i zât-ı hakîkînin güzelliği vücud aynamda görününce, eğer sevgiliye bir murad için duâ edilse, ben duâya icâbet edici olurum.

[Zîrâ sevgilinin halîfesi ve mutlak vücûdun nâibiyim. Benim icâbetim onun icâbeti, benim hidâyet ve korumam onun hidâyet ve korumasıdır.]

217. وإنْ نَطقَتْ كنْتُ المُناجي كذاك إن
قَصَصْتُ حديثا إنّما هي قَصت

Eğer sevgilim konuşsa ve söz söylese o söze sırdaş ben

olurum. Aynı şekilde ben bir kıssa anlatıp söz söylesem sevgilim benim kıssam olur.

218. فقد رُفِعَتْ تاءُ المُخاطَب بَينَنَا

وفي رَفعِها عن فُرْقة الفَرْقِ رِفْعَتي

Sevgilimle aramızdan hitap te'si kalktı ve yok oldu. Senlik ve benlik zâil oldu. O hitap te'sinin kalkmasında ehl-i tefrika fırkasından ve mahcûbîn zümresinden benim yüksek olma özelliğim vardır, [zîrâ onlar birlik mertebesine ve cem' makamına ulaşmamışlardır.]

219. فإن لم يُجَوِّزْ رؤيَةَ اثنَينِ واحدا

حِجاكَ ولم يُثْبِتْ لبُعدِ تثَبُّتِ

Ey tefrika ve çokluk mertebesinde kayıtlı ve ayağı bağlı olan kimse, eğer senin aklın tevakkuf ve ispat etme şartının uzaklığından dolayı ikiyi bir görmeyi caiz kabul etmezse;

220. سأجْلو إشاراتٍ عليكَ خَفِيَّةً

بها كعباراتٍ لَدَيكَ جَليَّةِ

Öyle görmen sebebiyle sana gizli olan bir takım işâretleri yakında açar ben sana gösteririm. Öyle açarım ki o gizli işâretler senin katında açık ibâreler ve sarih kelimeler gibi vâzıh ve kesin olur.

221. وأُعْرِبُ عنها مُغرِبا حيثُ لاتَ حي

نَ لَبْسٍ بتَبْيانَيْ سَماعٍ ورؤيةِ

İkiyi bir görmeyi aklın mümkün görmediyse, ben sana bu rü'yetle gizli olan işaretleri açık ibareler gibi açıklayım, o gizli işaretleri veya ikiyi bir görmeyi garib gösterici olarak, yâni garib bir misal getirerek açıklayayım.

222. وأُثْبِتُ بالبُرهانِ قَولِيَ ضاربا

مثالَ مُحِقٍّ والحقيقةُ عُمْدتي

İkiliği kaldırmaya, hakîkî tevhîde ve mânevî ittihâda dâir olan sözümü, kat'î burhanlar ve parlak delillerle isbat ederim, bunu muhakkik [İç yüzüne inceliyerek vakıf olan] kimsenin darb-ı mesel getirmesi gibi yaparım. Aslında sahih ilimlerin menşei olan hakîkat benim dayandığım yer ve asıl maksadımdır.

223. بِمَتْبوعةٍ يُنبيكَ في الصّرعِ غيرُها

على فَمِها في مَسّها حيثُ جُنّتِ

[Ey mânevi birlik sırrından gâfil olan kimse, ben birleşme ve birlik konusundaki] sözümü sar'alı kadın misâliyle isbat ederim. [Böyle bir kadın kayıp şeylerden haber verir, aslında haber veren o kadın değil, sar'a hâlinde ona yapıştığı zaman] onun ağzından konuşan cindir, o sırada kadın mecnundur.

224. ومِنْ لُغَةٍ تبدو بِغَيرِ لسانها

عليهِ براهينُ الأدلّةِ صَحّت

Verdiği haber kadının bilmediği başka bir dille de olabilir. Yâni kadının lisânı Rumca ise Arapça olarak; kadın Arap ise Rumca olarak konuştuğu görülebilir.

[Lügatler cinnin kendisine tâbi olduğu ve metbû yaptığı ve üzerinde tasarrufta bulunduğu kadın demektir, bu hal sevdâ maddesinin ona baskın çıkarak mizâcını bozması şeklinde olur, sonuda sar'aya tutulur. Lügatte bir kimsenin galebesi veya bir hâlin istilâsı ile yere yıkılıp düşmeye derler.

Sar'alının lisânından dökülen sözlere insanların çoğunun itimâdı vardır. Zirâ bâzı kimselerin bir şeyleri kaybolsa veya bir isteği olsa, cincilerden bir üstâda başvururlar; o da ya bir kadını veya bir çocuğu getirip, sonra bâzı efsunlarla cinlere tasarruf edip onu sar'alı hâle getirir. Sonra ona, kaybolan eşyâyı ve arzû edilen şeyleri sorar. O sar'alının dilinden o cin ona cevap verir. Bâzen sar'alı Rum ve Acem olur, ondan konuşan cin Arapça konuşur; bâzen Arap olur, konuşan ise Rumca ve Acemce konuşur. İnsanların çoğu sar'alının bu şekildeki sözüne uyduklarından dolayı sar'alıya "metbûa" denildi.]

225. وفي العِلمِ حقا أنّ مُبدي غريبِ ما

سمِعتَ سواها وهْي في الحُسن أبدت

Sar'a ilminde veya bizim ilmimizde mecâz şaibesi olmaksızın, açık seçik gerçek olarak garib bir mânâ ortaya çıktı; öyle bir garib mânâ ki sen onu sar'alıdan dinlersin, oysa başkasındandır.

[O sar'alı, görünüşte garib mânâyı ve o tuhaf sözü kendisi ortaya koyar gibidir. Lâkin o sözler, o acâip ve tuhaf ifâdeler, her ne kadar görünüş îtibâriyle ondan çıksa da, o sar'alının değildir. Bunu böyle anladınsa, hakkânî vahdet ve rabbânî kuvvet insana tecellî edince, mutlak vücûdun ezici kuvvetinden, insanın sonradan olma sıfatları darmadağın olup kadîm İlâhî sıfatlar onda zâhir olur.]

226. فلو واحدا امسيْتَ اصبحْتَ واجِدا

مُنازَلةً ما قُلتُهُ عن حقيقة

[Eğer sen, zâhiren ve bâtınen] bütün varlığından bir ve tek olup izâfetleri ıskat etseydin, münâzele makamında (veya münâzele îtibâriyle) benim dediğim sırları ve hakikatlere âit benim söylediğim sözleri bulurdun.

227. ولكنْ على الشّرْكِ الخفيّ عكفْتَ لو

عرَفتَ بنَفسٍ عن هَدي الحق ضلّت

Hak yolundan sapmış nefis ile gizli şirk üzerine ikâmet

eyledin. Sen gizli şirk nedir onu da bilmezsin. Eğer bilseydin dalâletten hidâyete dönüp muvahhid olurdun.

228. وفي حُبّهِ مَن عَزّ توحيدَ حِبّهِ

فبالشّرْكِ يَصلى منهُ نارَ قَطيعةِ

Sevgisinde sevgiliyi birlemek bulunmayan aşk; gizli şirk sebebiyle kesilmesine yanar ve ayrılık ateşiyle kebap olur.

229. وما شانَ هذا الشأنَ منكَ سوى السّوى

ودعواهُ حقّاً عنك إن تُمْحَ تثْبُت

Bu birlik işini senin zâtından, ikilik ve ayrılıktan başka bir şey ayıplı kılmadı veya birlik işi, mânen, sendeki ayrılıktan başka bir şeyi ayıplı kılmadı. O birlik işini iddia etmen, eğer sen mahvolursan senden gerçekleşir. [Aksi halde mahvolmadığın takdirde iddian şirkin bir çeşididir, bu durumda iddia sahibi müşrik hükmündedir.]

230. كذا كُنتُ حينا قبلَ أن يُكشف الغطا

منَ اللّبْسِ لا أنفَكُّ عن ثَنوِيّة

İlk zamanlarımda ben de böyleydim. Nice zaman şüphe ve şek perdesi keşfolunmadan ben ikilik şirkinden ayrılmazdım, beşeriyet perdesi ve ikilik körlüğü kalkınca anladım ki, birleyen ve birlenen, kasdeden ve kasdedilen, gören, görülen ve gösteren hepsi O'dur.

231. اروحُ بفَقْدٍ بالشّهودِ مؤلّفي
وأغْدو بوَجْدٍ بالوجودِ مُشَتّتي

İkiliğin kaybolması sebebiyle ben zâtımı toplarım, bu ikiliğin kaybolması şühûdum sebebiyledir. Vücûdumu bulduğum için kendimi dağıtırım. kendisizlik) birleşmeyi mûcib iken, kendine önem vermek (beşerî vücud kesret) ikiliği ve dağılmayı gerektiricidir.

232. يُفرّقُني لُبّي الِتزاما بمَحضَري
ويَجمعُني سَلْبي اصْطلاماً بغيبتي

Aklım hazır bulunduğu her vakitte beni ikiliğe ikiliğe yöneltir. Aklı kaldırmam kaybetmem, yakıp helâk ederek vücud ve şühûdumu yok etmem sebebiyle beni cem' eder [ikilikten kurtarır].

233. أخال حضيضي الصّحو والسكر معرجي
إليها ومَحوي مُنتَهى قابِ سِدرتي

Benim ayıklığım ve aklı başında oluşum alçak ve aşağı mertebede oluşumdur. Benim sarhoşluğum, sevgiliye yükselişim ve zirve mertebemdir. Gene sanırdım ki, benim vücûdumu mahvetmem makam ve menzillerin en son noktasıdır, hayret ve tereddüdümün nihâyetidir ve seyr ü sülükte bunun ötesinde imkân yoktur.

234. فلمّا جلَوْتُ الغَينَ عنّي اجتَلَيْتُني

مُفيقا ومنّي العَينُ بالعَين قرّتِ

Ben ince perdeyi ve örtüyü açıp, gayriyetten zât aynamı iyice temizleyince, kendimi ikilik sarhoşluğundan ayık olarak gördüm; gözüm zâtımı görmek sûretiyle aydınlandı. Böylece zâtımın hakîkati bana apaçık göründü ve "gayr" sandığım da "ayn" olup vahdet-i zâtım ortaya çıktı.

235. ومِن فاقتي سُكراً غَنيتُ إفاقةً

لدى فَرْقيَ الثّاني فجَمْعي كوَحْدتي

Ben ayıklığımdan dolayı ben sekre muhtaç olmaktan kurtuldum. Ki o ayıklık bana, halkın anlayışından uzak olan farktan hâsıl oldu. [O ayılma bana, cem'den sonraki fark olan ikinci farkta hâsıl oldu.]

236. فجاهدْ تُشاهدْ فيكَ منكَ وراءَ ما

وصَفْتُ سُكوناً عن وجُودِ سَكينَة

Eğer benim zikreylediğim hallerin ve mertebelerin müşâhedesini istiyorsan çalışıp çabala; nihâyet benim vasfettiğim haller ve makamların ötesinde olan şeyleri ve sırları kendi zâtından müşâhede eyle. Söz konusu bu sırlar vücûd-ı sekîne ve kâmil yakînden hâsıl olan sükûn ve tuma'nînettir.

237. فَمِن بعدما جاهدتُ شاهدتُ مَشهَدي

وهادِيّ لي إيَّايَ بل بِيَ قُدْرَتي

Ey âşık, mücâhede eyle ki müşâhedeye ulaşasın, deyişim şunun içindir: Çünkü ben; maksadımı, mücâhede ettikten sonra müşâhede ettim ve bana delil ve hidâyet edici olanı yine bana delâlet eder gördüm.

[Hayır böyle değil, belki kendi zâtıma uyduğumu gördüm. Her ne kadar zâhiren başka birine iktidâ edersem de hakikatte uyan ve uyulan yine benim, hidâyet eden ve edilen yine kendi zâtımdır.]

[Ey âşık, eğer bu sırra vakıf olmak istersen ve benim maksad ve gâyem nedir duymak dilersen, mücâhede ettikten sonra müşâhede edersin ki benim meşhedim banadır, benim hâdî ve delilim yine banadır, hattâ benim uyuşum kendi nefsimedir, başka değildir. Benim uymuş olduğum tek hakikattir ki nice aynalarda görünmüştür.]

238. وبي موْقِفي لا بلْ إليَّ تَوَجُّهي

كذاكَ صَلاتي لي ومِنّيَ كَعْبَتي

Mücâhededen sonra müşâhede eylersin ki benim her yerde vukûfum yine banadır. Veya Arafat'ta durduğun yer ve duruşun benimle kâimdir. Hayır, belki de benim zâhir

kıblesine yönelişim gerçekte yine banadır. Yine benim sevgilim için yaptığım ibâdet ve tâatlar, kıldığım namaz yine benim içindir. Kendisine yönelinen Kâbe benim eczamdan bir cüzdür ve benden sâdır olmuştur.

239. فلاتَكُ مَفْتُوناً بحُسْنِكَ مُعْجباً

بنَفْسِكَ مَوْقوفاً على لَبْسِ غِرة

Ey âşık iyi hâline meftun olma, nefsinle gururlanıp kibirlenme; hicab, gaflet ve gurûra bağlanıp kalma, ta ki zâtının hakikatinden haberdar olasın.

240. وفارِقْ ضَلالَ الفَرْقِ فالجَمْعُ مُنتجٌ

هُدى فِرْقَةٍ بالاتّحَادِ تَحَدَّت

Ey âşık, ikilik dalâletinden uzaklaş ve ayrıl ki bunlar çokluk alâkaları ve sûret engelleridir ve cem' ve birlik mertebesine tâlib ol, zîrâ "cem'" ittihadları sebebiyle birlik mertebesine yönelenlerin doğru yolu bulması sonucunu doğurur.

241. وصرّحْ باطْلاقِ الجَمالِ ولا تَقُل

بتَقْيِيدِهِ مَيلاً لِزُخْرُفِ زِينَة

Sevgilinin cemâlini mutlak kılmayı açıkça yap. Ödünç ve hayâli süslere meylinden ötürü, mutlak cemâlin muayyen sûret ve hey'etlerden biriyle kayıtlanmasına meyletme ve inanma.

[Ödünç her şey mutlaka ödünç alandan ödünç verene geri döner. Arif odur ki ödünç tâlibi olmasın. Zîrâ çabuk son bulur. Cemâlin aslı olan mutlak cemâl zevalsiz ve sonsuzdur. İşte O'na âşık ve tutkun halde olmak gerektir. Tâ ki sonunda mahrum ve zarar görmüş olmasın]

242. فكُلّ مَليحٍ حُسنُهُ منْ جَمالها

مُعارٌ لهُ بل حُسْنُ كلّ مَليحةِ

Ey âşık, her güzelin güzelliği, her latîfin letâfeti sevgilinin güzelliğinden ödünç alınmadır. Bütün güzellerin ve sevgililerin güzelliği de o sevgilinin mükemmel güzelliğinden âriyettir.

243. بها قَيسُ لُبْنى هامَ بل كلّ عاشق

كَمجنون لَيلى أو كُثَيِّرِ عَزَّة

Sevgilinin cemâli sebebiyle, Lübnâ'nın âşıkı olan Kays şaşkın ve hayran oldu. Hattâ bütün âşıklar sevgilinin cemâli sebebiyle şaşkın hâle geldi. O âşıklar Leylâ'nın Mecnûn'u olsun, Azzete'nin Küseyyir'i olsun, hepsi onun cemâlinin parlaklığını mezâhir aynasında görerek o parlaklığa âşık ve mübtelâ oldular.

244. فكُلٌّ صَبا منهُمْ إلى وَصْفِ لَبْسِها

بصورةِ حُسنِ لاحَ في حُسنِ صورة

Zîrâ bunlardan her birisi sevgililerin güzellik aynasında ve güzellerin cemâlinde güzellik elbisesi şeklinde, güzel bir biçimde, sevgilinin görünen sıfatına mâil oldular. Bütün bu sevgililer, gerçek sevgilinin cemâlinin aynasıdır.

245. وما ذاكَ إلاَّ أن بدَتْ بمَظاهِرٍ
فظَنُّوا سِواها وهي فيها تجَلَّتِ

O vasıflar zâhiri giyinme değildir. Ancak sevgilinin muhtelif aynalarda zâhir olmasıdır. Mecaz âşıkları, güzellerin yüzünde o cilve ve nazı görünce, o güzelliğe âşık oldular. Zannettiler ki görülen güzellik, onlarındır. Oysa ki tecellî eden hakîkî sevgilimdir.

246. بدَتْ باحْتِجابٍ واختَفَتْ بمَظاهر
على صِبَغِ التَّلْوينِ في كلّ بَرْزَةِ

Sevgili, zatlar ve kâinatla perdelenmek sûretiyle zâhir oldu, varlıkların görüntüleriyle örtünüp gizlendi. [İlâhî isimler kâinattaki görünüşlerde çeşitli renklerde ortaya çıkmış] boyası, gök ve yer ahâlisinin üzerine her bir zattan her zuhûr ve görünüşte ortaya çıktı.

247. ففي النَّشأةِ الأولى ترَاءتْ لآدَمٍ
بمَظْهَرِ حَوَّا قبل حُكم الأمومة

Sevgili, neşe-i ûlâda yani Âdem ve Havvâ'nın yaradılışının

başlangıcında Adem'e, çocuklarına anne olmazdan evvel Havvâ ile zâhir oldu. Âdem Havvâ'nın vücûdunda bu güzellik ve cemâli müşâhede edince sevgi ve şevkle coşku ve galeyan gösterip hayran ve perişan oldu. Bu âşık oluş Âdem evlâdının zuhûruna sebep oldu.

248. فهامَ بها كَيما يكونَ بِه أباً

وَيَظْهَرَ بالزَّوْجَينِ حُكم البُنوَّة

Hz. Âdem Havvâ sebebiyle çocuklarına baba ocağından dolayı ve nübüvvet hükmü (sırrı) karı-koca vâsıtasıyla görüleceğinden ötürü Havvâ'nın cemâline hayran oldu. Fakat Hz. Âdem emanet edilen bu sırlardan habersizdi. Ne ki Âdem'in Havvâ'ya âşık olması mutlakâ tabiî arzûlar değildi. Bu keyfiyet insanın zuhûrunun sebebi oldu.

249. وكانَ ابتدا حُبِّ المَظاهِرِ بعْضَها

لبَعْضٍ ولا ضِدٌّ يُصَدّ بِبغْضَةِ

Âşıkla mâşuk, Âdem ve Havvâ arasında zuhûr eden sevgi, birbirimize olan sevginin başlangıcıdır. O zaman buğz ve düşmanlıkla, seveni sevgiliden alıkoyacak bir zıdlık ve engel yoktu.

250. وما برِحَتْ تَبْدو وتَخْفَى لِعلَّةٍ

على حَسَبِ الأوْقاتِ في كلِّ حقْبَةِ

Sevgili, güzelliğiyle Âdem zamanından bu ana kadar, zaman ve vakitler îtibâriyle zamânın son bulmasına kadar, saatler ve zamanların icâbına göre herşeyde mukayyed güzellik şeklinde her an görülürse de birçok vakitte gizlenir ve kimseye görünmez. Bu görünüş ve gizleniş bir sebep ve hikmet içindir.

[Beyt: Sebepsiz sevdiğimi görüyorum. Bana öyle bir hal geliyor ki, yolumu şaşırıyorum. Ateş yakıyor sonra bir damla su onu söndürüyor. Bunun için sen beni yanmış ve boğulmuş görüyorsun.]

251. وتَظْهَرُ للعُشَّاقِ في كلّ مَظْهَرٍ

من اللَّبْسِ في أشْكالِ حُسنٍ بديعة

Sevgilim her bir şeyde elbise ve perdenin arkasından güzellik ve cemâlin zâtı olan fevkalâde şekillerde hoş ve güzel sûretlerde âşıkların gözüne görünür. Sevilen ve âşık olunan her güzel şekil ve hoş sûret, hakîkatte kendi mükemmel güzelliğinin parıltısıdır ki, âşıkların gözünden yine onu temâşâ eder.

252. ففي مَرَّةٍ لُبْنَى وأُخْرى بُثَيْنَة

وآوِنَةً تُدْعَى بعَزَّةَ عَزَّتِ

Sevgilim bâzen Lübnâ şeklinde Kays'a görünür, başka bir

zaman Büseyne şeklinde, bâzen de Küseyyir'in gözünde büyük değer taşıyan Azzete ismiyle anılır. [Muhtelif sûret ve şekillerde görünen yine biricik kendisidir.]

253. وَلَسنَ سِواها لا ولا كَنَّ غَيرَها

وما إن لها في حُسنها من شَريكةِ

İsimleri zikredilenler hakîkî sevgilimden başka değillerdir. Onların güzellikleri onun güzelliğinden ayrı değildir. [Belki de bunların hepsi onun güzelliğinin mazharı ve aynasıdır.] Ve sevgili için güzellikte bir ortak yoktur, [başkalarının güzelliği onun güzelliğinden ödünç alınmadır.]

254. كذاكَ بحُكْمِ الاتّحادِ بحُسْنِها

كما لي بَدَتْ في غيرِها وتزَيَّتِ

Nasıl ki Sevgilim, sevgililerin görünüşünde zâhir oluyor ve onlarla birliği varsa, onun sevilmeyenlerdeki güzellik zuhûru [onların şeklinde temessülü gibi], birleşme hükmüyle ben de onlara göründüm.

255. بدوْتُ لها في كُلّ صَبٍ مُتَيَّمٍ

بأيّ بديعٍ حُسْنُهُ وبأيَّةِ

[Sevilen ister erkek ister kadın olsun,] âşıklar kimi severse sevsinler onların hepsinin üzerinde görülen güzellikler, birleşme hükmü îtibâriyle benim. [Hakikate bakılırsa aşk,

âşık ve mâşuk bir olduğu görülür, kendi cemâline âşık ve hayran olan yine kendisidir.]

[Beyt: O'nun cemâli yüzbin tane yüze sahip olduğu için, her zerrede başka bir yüz oldu. Sonunda her zerreye, kendi cemâlinden başka bir yüz gösterdi Dost.]

256. وَلَيسوا بغَيْري في الهوَى لتَقَدّمٍ

علَيَّ لِسَبْقٍ في اللَّيالي القَديمةِ

[Bu beyit soruya cevap gibidir. Dedin ki, bütün âşıklarda zâhir olan benim. Aslında bütün mâşuklarda zâhir olan sevgilidir. O halde senin vücûdundan önceki âşıklara ne dersin?]

Benim maddî vücûdumdan önce gelen âşıklar, birçok zaman evvel gelmiş olmaları dolayısıyla yâr sevgisinde benden başka değillerdir. Zîrâ iki vücuddan birinin ötekinden önce gelmesi bu iki vücud arasında uzaklık ve başkalık olmasını gerektirmez.

257. وما القَومُ غَيري في هَواها وإنَّما

ظَهَرْتُ لهمْ لِلَّبْسِ في كل هيئَةِ

Yâni âşıklar ve şaşkın hâle gelmişler topluluğu benim sevgimde benden başka değillerdir. Ve hakîkaten bunların vücûdunda her hey'et ve sûrette benzeyiş ve gizlenme için

zâhir olan benim.

258. ففي مَرّةٍ قَيساً وأخرَى كُثَيّراً

وآوِنَةً أبدو جَميلَ بُثَيْنَةِ

Ben bâzen Kays şeklinde göründüm ve Lübnâ'ya âşık oldum. Başka bir zaman Küseyyera şeklinde görünüp Azzete'nin cemâline hayran oldum, bâzen de Büseyne'nin âşıkı Cemil olarak göründüm.

259. تجَلَّيْتُ فيهِمْ ظاهراً واحْتَجَبْتُ با

طِناً بهم فاعْجَبْ لِكشْف بسُترة

Ben bu âşıkların vücudlarında zâhir olarak âriflere tecellî eyledim ve bunların sûretiyle bâtın olarak gizlendim ve perdelendim ki gaflet ehli ve kesret erbâbı bunları benden başka sanırlar. Ey Hak yolunun sâliki benim gizlilikle birlikte zuhûruma şaşmaz mısın? Zîrâ zuhûr ve bütün birbirine zıddır, bilhassa tek halde olunca (bunlardan biri bulunup diğeri bulunmayınca) şaşkınlık konusu olur.

260. وهُنّ وهُمْ لا وهْنَ وهْمٍ مَظاهِرٌ

لنا بتَجَلّينا بحبٍّ ونَضْرَة

Meşhur sevilmiş kadınlar, zikredilen ve edilmeyen şevk dolu âşklar, kendilerine sevgiyle, güzellikle tecellî ettiğimiz için zaaf, vehim ve galat söz konusu olmaksızın hepsi bizim

görüntülerimizdir. Yâni aşk ve sevgiyle âşıklara tecellîmiz ve güzellik ve letâfetle de sevgililere tecellîmiz olduğundan bunların hepsi gerçekte bizim zuhurumuz başkası değildir.

261. فكُلّ فَتى حُبٍّ أنا هُوَ وهيَ حِبْ

بُ كلّ فَتىً والكُلّ أسماءُ لُبْسة

Hal böyle olunca, sevdiğimiz kadınlar ve âşıklar bizim mazharımız olunca, bu durumda sevgi sahibi olan her seven ve tâlib olan benim ve ben oyum.

Sevgilim ise bütün âşıkların ve gençlerin sevgilisidir, Sevenler ve sevilenlerin hepsi kendileriyle gizlenilen örtü ve elbiselerdir.

262. أسامٍ بِها كُنْتُ المُسمَّى حَقيقَةً

وكنتُ لِيَ البادي بِنَفْسٍ تَخَفَّت

O isimler elbisesi sebebiyle ben hakîkaten müsemmâ [isimlendirilen] oldum ve vahdet-i zâtımla örtülen, sıfatlarımın cem'iyyetiyle gizlenip perdelenen nefsle ben bana zâhir oldum. [birleşme cihetinden ve hakîkate nazaran, seveler ve sevilenlerin hepsi şahısları ve isimleri benim isimlerim ve işlerimdir, başka değildir.]

263. وما زِلْتُ إيَّاها وإيايَ لَم تَزَلْ

ولا فَرْقَ بل ذاتِي لذاتي أحَبَّتِ

Dâimâ ben O'yum; ben o olmaktan ve o ben olmaktan zâil olmadım, aramızda fark yoktur, belki de zâtım zâtımı sevdi.

264. وليس معي في الملك شيئٌ سِواي وال

مَعيَّةُ لم تخطُرْ على ألْمَعِيَّة

"Maiyyet/Beraberlik. Arkadaşlık" iki kısımdır. Biri zatla maıyyet, öteki sıfatlarla maıyyettir. Zatla maıyyet memnû'dur. Zîrâ ortaklık ve hulûlü gösterir. Sıfatlarla maıyyet câizdir.

265. وهَذي يَدي لا إنّ نَفْسي تَخَوَّفَتْ

سِوَاي ولا غيري لخيري تَرجَّتِ

İşte benim elim; [yemîn eder, bîat ederim, ahdimi bozmayı kendime büyük noksan bilirim; maiyyeti nefyettiğime ve ikiliği kaldırdığıma dâir sözümde sâdıkım.] Maiyyeti nefyetmem, [hulûl ve ikiliği kaldırmam] nefsim başkasından korktuğu veya başkasından bir şey umduğu için değildir ki bana bu hususta bunlardan bir büyük iyilik isâbet etsin.

266. ولاذُلُّ إخمالٍ لِذِكري توَقَّعَتْ

ولا عِز إقْبالٍ لِشكري تَوَخَّتِ

Nefsim başkasından korktuğu veya başkasından bir şey umduğu için değildir ki bana bu hususta bunlardan bir büyük iyilik isâbet etsin: Yine insanlar arasında ismimin

unutulup kaybolması zilletinden korktuğu için de nefsim böyle bir şey yapmadı; halkın bana övgüsü dolayısıyla, onların kabul ve ikbâli şerefini de aramış değildir.

267. ولكنْ لِصَدِّ الضّدّ عن طَعْنهِ على

عُلا أولياءِ المُنْجدينَ بنَجدتي

Lâkin ben, zıd görüşlü ve muhâlif olanların, evliyânın büyüklerini kötüleyip ayıplamalarına mâni olmak için hulûl ve beraberliği nefyedip birleşme ve birliği isbat konusunda ahd ü bîatte bulundum. O büyük evliyâ ve asfiya ki duâ ve himmetleriyle, hâcetlerin yerine gelmesinde ve belâların def'inde halka yardımcıdırlar. [Ayrıca Hakk'ın bana verdiği benim şecâat ve kuvvetimle de bu işler olur ve ben bu mânevî kuvvetle bunlara yardım ederim.]

268. رَجَعْتُ لأعمالِ العبادةِ عادَةً

واعدَدْتُ أحْوَالَ الإرادةِ عُدتي

Ben ne zaman son mertebemin zirvesinden başlangıç çukuruna döner ve inersem, [âdet için başlangıç hâlindeki dostları irşad maksadıyla nâfile ibâdetlere dönerim.] İrâde ahvâlini vuslat ve yakınlık âleti ve vahdeti müşâhede sebebi olarak hazır vaziyete getiririm. [Ki bunlar hidâyet ehlinin vazifesidir. Gerçekte benim bu amellere ve hallere ihtiyâcım yoktur.]

Hz. Mevlânâ buyurur: [Ben nurlara dolmuş, garkolmuş bir güneşim. Kendimi nurdan ayır edemiyorum. O halvete girmem, namaz kılmam, halka öğretmek için. Mesnevî-i Şerif, III, 2408-2409]

269. وعُدتُ بنُسكي بعد هتكي وعُدتُ من
خَلاعَةِ بَسْطي لانْقباضٍ بعفَّة

Allah'ın haramlarını yırttıktan sonra ben ibâdetime sığındım, bastımla [genişliğim/ferahımla] ilgili olan izardan [göğüs elbisemden] soyunmadan takvâ ve iffet sebebiyle olan kabz [sıkıntı/tutukluluk] hâline döndüm.

270. وصُمْتُ نَهارِي رغبةً في مَثوبَةٍ
واحْيَيْتُ لَيلي رَهبةً مِن عُقوبَةِ

Bidâyet ehlinin [çocukların] yaptığı gibi, ben karşılık olarak verilecek nimetlere rağbet ettiğim için gündüzlerimi oruçlu geçirdim, uhrevî cezâlardan korktuğum için geceleri namaz kıldım.

271. وعَمّرْتُ أَوْقَاتي بِوِرْدٍ لِوَارِدٍ
وَصمْتٍ لسَمْت واعتكاف لحرمة

Değerli vakitlerimi, İlâhî vâridat ve rabbânî ilhamlar için vird ile geçirdim. ["Vâridât evrâdın semeresidir" denilmiştir.] Vakarlı olmak ve kötülüklerden dili korumak için vakitlerimi

zikirle geçirdim. Aynı şekilde iyilerin yoluna uymak için îtikâfla geçirdim.

272. وبِنتُ عنِ الأوطانِ هِجْران قاطعٍ

مُواصَلَةَ الإخوانِ واخترتُ عُزْلتي

Ben dostlara kavuşmayı ve kardeşlerimle berâberliği kesip atmış kimsenin ayrılığı gibi, vatanımdan ayrıldım ve halvet ve uzleti seçtim.

273. وَدَقَّقْتُ فِكري في الحلالِ تَوَرُّعاً

وراعَيتُ في إصْلاحِ قُوتيَ قوَّتي

Ben fikrimi ve nazarımı helâli isteme husûsunda vera' sebebiyle çok ince hâle getirdim.

Ben yemeği ancak nefsimin ibâdet vazifelerini yerine getirmesine yetecek kadar yedim. [Ondan başkasını Allah yolunda infak ettim.]

[Hz. Rasûlu'llâh salla'llâhu aleyhi ve sellem vera' hakkında şöyle buyurdu: "Değer bakımından vera'a denk bir şey yoktur."

Sıddîku'l-Ekber (radıya'llâhu anh): "Haramdan bir kapıya uğrarım korkusuyla, helâle âit yetmiş kapıyı terk ettim"]

274. وانفَقْتُ من سُتْرِ القَنَاعَةِ راضياً

مِنَ العيْشِ في الدنيا بأيسرِ بُلغة

Ben kanaat hazînesinin zenginliğinden râzı olarak kâfi mikdarda dünyâ maişetini az bir şeye infak ettim. Az şeyle iktifâ, nefsin hazzı olmayıp, onun hakkıdır,

["Nefsin senin bineğindir, ona iyi davran" hadîsi bu hususta vârid olmuştur.]

275. وهَذَّبتُ نفسي بالرياضة ذاهباً

إلى كشفِ ما حُجبُ العوائدِ غطَّت

Nefsimi riyâzet ve mücâhede ile kötü fiillerden, zâtımı kirli ve alçak işlerden temizledim; bunu, nefsânî haz perdelerinin veya cismânî âdetlerin örttüğü hakikatin keşfine götürücü olarak yaptım.

276. وجَرَّدتُ في التجريد عزْمي تزَهُّداً

وآثَرْتُ في نُسكي إستِجابةَ دَعوتي

Ben zâhidlik gâyesiyle maddî ve mânevî alâkaları yok etme husûsundaki azmimi ve kasdımı dünyâ ve içindekileri terk etmede hâlis kıldım. İbâdet ve tâatımda duâmın kabûlünü istedim. Yâni bu ibâdetleri seçmekle duâmın kabûlünü murad ettim.

277. متى حِلْتُ عن قولي أنا هيَ أو أقُلْ

وحاشا لمثْلي إنَّها فيَّ حَلَّتِ

"Ben oyum ve ondan başka değilim, ikilik ve başkalık yoktur" sözümden ve "Şüphesiz o sevgili bana hulûl etti" deyişimden ne zaman ayrılırsam, ben o illetli ve bilinen ibâdetlere dönerim. Hâşâ ki, bizim gibi birlik ehli, birlik ve birleşme sözünden ayrılsın ve "bana Hakk hulûl etti desin" ve az önce anlatılan biçimde ibâdet etsin!.

278. ولَسْتُ على غَيْبٍ أُحيلُكَ لا ولا

على مُستحيلٍ موجبٍ سَلْبَ حيلتي

Ey âşık durumunda olan, ben ki, bu hulûlü nefyettim ve birleme ve karışma dâvâsında bulundum. [Ben seni bu hususta anlayışı kıt ve ilmi az olan perdeli vaziyetteki zâhir ehli gibi] gâib bir şeye veya belirsiz bir işe havâle etmiyorum. Yine seni, benim gücümü kudretimi ortadan kaldıracak olan imkânsız bir işe de havâle etmiyorum.

279. وكيفَ وباسْمِ الحق ظَلَّ تَحَقُّقي

تكونُ أراجيفُ الضَّلالِ مُخيفَتي

Bana yalancı dalâlet haberlerini nisbet etmeleri ki kasdedilen karışma ve birleşmedir, nasıl olur da beni korkutucu olur?

Veya:

Nasıl olur da dalâlet ehlinin kuruntu haberleri beni

korkutur? Ben Hakk'ın ismiyle muttasıf oldum. Dalâlet ehlinden murad, şekilciler ve anlayışlı olduklarını sananlardır ki, bunlar ilimlerin hakikatinden habersiz bulundukları için ehlüllaha hulûl ve ittihad [karışma ve birleşme] isnad ederler.

280. وها دِحيَةٌ وافى الأمينَ نبيَّنا

بصورَتِه في بَدءِ وَحْيِ النّبوءةِ

Şu husûsu hulûl ve ittihâdı nefyetmek şeklindeki dâvâsına delil olarak ileri sürdüler. Hayal ve vehimle perdelenmiş olanlar bu fevkalâde misalle meseleyi anlasınlar ki;

281. أجبريلُ قُلْ لي كان دِحيَةُ إذ بدا

لِمُهْدي الهُدى في هيْئَةٍ بَشَريَّة

Hz. Cibril'in Dıhye şeklinde zuhûrundan Dihye'nin vücûduna hulûl etmesi ve onunla birleşmesi icab etmez; Nübüvvetin başlangıcında, risâletini edâ etmekte iken bizim Hz. Rasûlu'llâh salla'llâhu aleyhi ve selleme Cebrâil Dıhye sûretine bürünmüş olduğu halde geldi.

[Ey Hakk'ın tecellîsini inkâr eden kimse, söyle bana; Cebrâil, yol gösterici olan Peygamber'e beşer sûretinde ve Dihye şeklinde göründüğü vakit Dihye-i Kelbî mi oldu?

Bilinmelidir ki Cebrail Dihye-i Kelbî olmadı. Zîrâ Dihye-i Kelbî o sırada ya evinde veya ticârette bulunuyordu. Cebrail

Dihye olmadığına göre, demek ki Cenab-ı Hakk'ın kul sûretinde zuhûrundan dolayı kul olması ve kul sûretine hulûl edip onunla birleşmesi lâzım gelmez. Belki temessül ve telebbüsü lâzım gelir, aşağıda geleceği üzere "telebbüs/İki şeyi birbirine benzeterek ayırdedememek. * Örtülü olmak " ve "temessül/Benzeşmek. Cisimlenmek." câizdir.

282. وفي عِلمِه عن حاضريه مزِيَّةٌ

بماهيّةِ المَرْئيِّ من غيرِ مِرْية

Hz. Rasûlu'llâh salla'llâhu aleyhi ve sellemin ilminden, Cebrâil'in mâhiyeti hakkında, şekli olmaksızın ve görmeksizin, hazır olan ashâb-ı kiramdan görünmesinden daha fazlası ve üstünü vardır.

283. يَرَى مَلَكاً يوحي إليه وغيرُهُ

يَرى رَجُلاً يُدْعَى لَدَيْهِ بِصُحبة

Zîrâ o Peygamber, kendisine vahyeden meleği görürdü; Peygamber'den başkası ise onu insan olarak görürdü, bu da onu Resûl'le sâbit olan sohbetine riâyeten olurdu.

284. ولي مِن أتَمّ الرّؤيَتينِ إشارةٌ

تُنَزِّهُ عن رأيِ الحُلولِ عقيدتي

Benim hulûl ve ittihâdı nefyettiğim iddiada Hz. Rasûlu'llâh salla'llâhu aleyhi ve sellem ile ashâbın görmesinden işâret

vardır. Öyle bir işâret ki hulûl ve birleşme görüşünden benim inancımı tenzih eyler.

[En doğru görme Peygamber (salla'llâhu aleyhi ve sellem)'in görmesidir, zîrâ görülenin hakikati ona açıktır, başkalarına örtülüdür. Çünkü o Cebrâil'i görürdü, hazır olanlar Dihye-i Kelbî'yi görürlerdi. İşte ârifler de bütün mazharlarda hulûl ve ittihadsız Hakk'ı müşâhede ederler, bilhassa kendi zatlarında. Lâkin cihânın nâ-mahremleri bu irfan ve iz'andan/Basiret. Anlayıştan mahrumdurlar.]

285. وفي الذكرِ ذكْرُ اللَّبْس ليسَ بمُنكرٍ
ولم أعْدُ عن حُكمَيْ كتابٍ وسُنَّة

Ey birlik sırlarını inkâr eden, Kur'ân-ı Kerim'de, Hakk'ın bu sûrette telebbüsü zikretmesi, münker ve merdud değildir. Belki âyetlerle ve hadislerle sâbittir. ve ben Allah'ın kitâbının ve Resûlüllah salla'llâhu aleyhi ve sellemin sünnetinin hükümlerini çiğnemedim.

[Birinci olarak Kur'an'daki âyetlerden biri Mûsâ (aleyhisselâm)'ın kıssasında geçmektedir ki, ona ateş şeklindeki bir ağaçtan tecellî buyurmuştur: (Kasas, 28/30). "Oraya gelince mübârek bölgede vadinin sağ tarafındaki ağaçtan kendisine: Ey Musa şüphesiz ben âlemlerin Rabbi olan Allah'ım diye seslenildi"]

286. مَنَحْتُكَ علماً إن تُرِدْ كشفَه فرِدْ

سبيلِي واشرَعْ في اتّباعِ شريعتي

Ey âşık ben sana büyük bir ilim verdim ki o birlik ilmidir. Eğer sen vicdan ve muâyene yoluyla bu ilmin keşfini istersen benim yoluma dâhil ol ve şerîatime uymaya başla ki bunlar Hz. Rasûlu'llâh salla'llâhu aleyhi ve sellemin yoludur.

[Şerîati kendi nefsine nisbet etmesi makam-ı Muhammedîden hikâye yoluyladır. Veya kendi zamanında Hz. Rasûlu'llâh salla'llâhu aleyhi ve sellemin makamına kâim olduğu içindir. Zîrâ (Kavmi içinde şeyh, ümmeti içinde peygamber gibidir). O bakımdan şerîat sahibi olmasını kendisine isnad eylemesi câizdir. Veya "şerîatim" demekten murad, kendilerinin tarîkati olabilir ki bu da şerîat-i Muhammedînin hulâsasıdır.]

287. فَمَنْبعُ صدِّي من شرابٍ نقيعُهُ

لَديَّ فدَعْني من سَرابٍ بقيعة

Ey âşık, ben sana emsalsiz bir ilim olan birlik ilmini verdim, eğer bu ilmin keşfini arzû edersen benim yoluma gir. Zîrâ tatlı suyun membaı bir şaraptandır; o tatlı su ki, pınarı benim katımdadır.

288. ودُونَكَ بحراً خُضْتُهُ وقَف الأُلى

بساحلهِ صَوناً لَمَوضعِ حُرْمتي

Ey âşık, benim daldığım öyle bir denizdir ki evvelki velîler ve geçmiş ârifler onun sâhilinde benim hürmetimi korumak ve tâzim mevkime riâyet için durakladılar. Zîrâ tam verâset her uluya müyesser değildir. Havâss hattâ havâssın havâssı bu denize dalamazlar. Meğer ki gavs-i ekber ve çok sevilen iftihar edilenlerden saâdet sâhipleri olsun.

289. ولا تقْرَبوا مالَ اليتيمِ إشارةٌ

لكَفّ يدٍ صُدَّتْ له إذ تصَدَّتِ

Ey eziyetlerle dolu âşık, (En'am, 6/152). "Yetimin malına ancak en iyi bir şekilde yaklaşın" âyetinde o mala saldırdığı vakit nâ-mahrem elinin men' edilmesine işâret müjdesi vardır.

[Mevcûdât sadefinde bir tâne ve yegâne olan Hz. Rasûlu'llâh salla'llâhu aleyhi ve sellem bir dürr-i yetim ve cevher-i azimdir.]

[Hz. Mûsa (aleyhisselâm), bu mertebeyi ve bu görmeyi Hakk'tan ricâ edip dedi ki: (Rabbim zat olarak bana kendini göster), "Ben sana bakayım" Bu tecellî Hz. Muhammed salla'llâhu aleyhi ve selleme mahsus olduğundan "Beni göremezsin" hitâbıyla men' olundu. Rivâyet edilir ki, bayıldıktan sonra ayılıp kendine gelince Cenâb-ı Hakk'tan

şöyle hitab buyruldu: (Ey Mûsâ, bu senin için değildir. Bu, senden sonra gelecek olan Yetîm'indir). Mûsâ bu mânâyı anlayınca tevbe ve inâbete yönelip dedi ki: (Araf, 7/143). **"Ya Rabbi, münezzehsin. Sana tevbe ettim, ben inananların ilkiyim"** Yâni ben seni bu rü'yetle görmeden ve sana vâsıl olmadan seni tenzih ederim, anlaşıldı ki, o kimseye bu mertebeyi müyesser ve mahsus kıldın ve ben heves ettiğim mertebeden döndüm. Ben bu mertebenin Hz. Muhammed salla'llâhu aleyhi ve selleme mahsus olduğuna inananların ilkiyim, dedi.

290. وما نالَ شيئاً منهُ غيري سوى فتىً

على قَدَمي في القبضِ والبسطِ ما فتي

O birlik denizinden ve benzersiz makamdan verâset yoluyla, benden başka bir kimse bir şeye nâil ve vâsıl olamadı. Meğer ki fiitüvvet sâhibi ve mürüvvete mazhar olan müstesnâdır; o fütüvvet sâhibi ki kabzda ve bastta, celâl ve cemâlde, zevk ve hâlde uyma yoluyla ayağını ayağımdan ayırmadı; [kahır ve lütuf nezdinde müsâvi olup benim gibi zat ve sıfatlarını Hakk'ın zat ve sıfatlarında yok eti.]

[Bu durumda o kâmil de benim vâsıl olduğum ahadiyyet mertebesine ve makâm-ı Muhammedi'nin sırlarına vâsıl olur.]

291. فلا تَعْشُ عن آثارِ سَيريَ واخْشَ غَيْ

نَ إيثار غَيري واغشَ عَينَ طريقتي

Durum bu ise, ey âşık sen de benim seyrimin eserlerinden makam ve menzilimin sırlarından yüz çevirip onları görmezlikten gelme. Benden başkasına uymanın hicâbından kork ki, benden başkasına uymak hak dahi olsa benim yoluma gel ki, bu yol Hz. Risâletpenâh'ın yoludur.

292. فؤادي وَلاها صاحِ صاحي الفؤادِ في

ولايةِ أمري داخلٌ تحتَ إمرتي

Ey kalbi temiz olan arkadaşım, o sevgilinin aşk vâdîsi [(Al-i İmran, 3/31). "Eğer Allah'ı seviyorsanız, bana uyun ki Allah da sizi sevsin" gereğince] benim ülkemdedir, benim mülküme ve tasarrufuma dâhildir. Bana tam bir şekilde ittibâ olmadıkça Hakk'a sevgi sahih olmaz.

293. ومُلْكُ معالي العشقِ مُلكي وجندي ال

مَعاني وكُلّ العاشقينَ رعيَّتي

Ey âşık, aşk ve sevginin yüce memleketi benim tasarrufum altındadır. Benim askerim İlâhî tecellîden hâsıl İlâhî mânâlar ve rabbânî hakikatlerdir. Bütün Hakk âşıkları benim tebeamdır ve benim tasarrufum altında mahkûmlardır.

294. فتى الحبّ ها قد بنتُ عنهُ بحُكم مَن

يَراهُ حِجاباً فالهوى دونَ رُتبتي

Ey âşık, ben sevginin fenâ bulduğu bir mertebedeyim. Ben o sevgiden ayrıldım, [fakat bu mutlak değildir,] sevgiyi hicab gören kimsenin sebebiyledir. Hal böyle olunca sevgi ve arzu benim mertebemden aşağıdır.

[Zîrâ sevgi sıfattır ve sıfat zâtın hicâbıdır. Kezâ aşk bir seven bir de sevileni ister, dolayısıyla ikiliği gerektirir. Benim ulaştığım ahadiyyet mertebesinde ise ikilik ortadan kalkmıştır. Bu mertebede seven sevilenin aynı, sevilen de sevenin aynıdır.]

295. وجاوزتُ حدَّ العشقِ فالحبّ كالقلى

وعن شأوِ مِعراجِ اتِّحاديَ رِحْلتي

Ben aşk ve sevginin sınırını da geçtim, o yüzden bana şimdi sevgi, buğz ve düşmanlık gibidir. Her ne kadar sevgi bütün mertebelerden yüksek ise de, ıtlak mertebesine ve ahadiyyet mertebesine nisbetle aşağıdır.

İkinci mana: Ben birleşmek mi'râcının sonundan göçerken aşk sınırını geçtim. Zîrâ birleşmek bile bir yönden cem'ü'l-cem' mertebesinde olanlara nisbetle hicabdır.

[Zîrâ sevgi, sevenle sevilen arasında bir nisbettir, dolayısıyla aykırılık kuruntusunu gerektirir. Muğâyeret sıfatı bir yönden

gizli şirktir.] Zîrâ bu mertebede olan, seveni sevilenin aynı görür. Aşk ve sevgi mertebesinde olan ise, hakîkî mahbûbu başka zanneder. İşte bu yönden vahdet mertebesinde olanlara göre aşağıdır.]

296. فطبْ بالهوى نفساً فقد سُدتَ أنفُس ال
عبادِ منَ العُبَّادِ في كُلّ أُمَّةِ

Bana tam bir şekilde uyar ve sözümü iyice dinlersen, sevgi ve sevgi sebebiyle nefsin iyi olur. Zîrâ muhakkak ki sen, bütün topluluklarda âbidlerin en iyisine ve zâhidlerin en üstününe efendi ve büyük oldun. Çünkü âbidler, zâhidler, sâlikler ve nâsikler her ne kadar ibâdet ve tâat îtibâriyle üstün iseler de âşıklar ve âriflere göre aşağıdırlar.

297. وفُزْ بالعُلى وافخَرْ على ناسكٍ علا
بظاهرِ أعمالٍ ونَفْسٍ تزَكَّت

Ey âşık, sevgi ve aşk sebebiyle yüksek makamlar elde et. Ve yine bu sebeple zâhir amellerle, iyi işlerle, rezâletlerden ve kötülüklerden temizlenip arınan nefisle âlî dereceye yükselmiş olan âbidlere karşı da iftihar et.

298. وجُزْ مُثقَلاً لو خَفَّ طَفَّ مُوكَّلاً
بمَنقول أحكام ومعقولِ حكمة

Ey âşık, amellerini ağır gören zâhid ve âbidleri aş ve geç; eğer

onların amelleri hafif olsa mizanları eksik tartar, yâni amellerde kusur ve eksiklik yapsalar cezâları noksan olur veya halkın iltifatı veya âlem ehlinin nazarı onlara hafif olsa, amelleri ve ilimleri tamâmen bozulmuş olur. Amellerini ağır gösteren bu kimseler aynı zamanda şer'î hükümlerin naklettiği şeylere ve felsefecilerinin sözlerine sıkıca bağlıdırlar.

299. وحُزْ بالولا ميراثَ أرفَعِ عارفٍ

غَدا همُّهُ إيثارَ تأثيرِ هِمَّة

İlâhî sevgi sebebiyle, kâmillerin en kâmili âriflerin en ârifi, insan nev'inin en şereflisi olanın yâni Rahman'ın sevgilisi (aleyhisselâm)'ın mîrâsını topla (ona sâhip ve malik ol). Enbiyânın mîrâsı İlâhî mârifetler ve ilimler, Rabbânî mükâşefe ve tecellîlerdir.

300. وتِهْ ساحباً بالسُّحب أذيالَ عاشقٍ

بوَصْلٍ على أعلى المَجرَّةِ جُرَّتِ

Ey âşık, birlik ve aşk mertebesini elde edince, kibirle eteğini bulutlara çekerek, yâni eteğini buluta semâya, en yüksek maksada ve yüce âleme çekerek kibirlilik göster.

[Âşık, kâmil, âlim, âmil olan enbiyânın seyyidi, evliyâ ve asfiyânın dayanağı Efendimiz salla'llâhu aleyhi ve sellemde

olduğu gibi ki o, Cenab-ı Hakk'a ulaşmaları sebebiyle, mübârek etekleri Saman Yolu'nun üzerine çekilmişti.]

Yine sen de Hakk sevgisiyle vasıflanıp birlik mertebesiyle ahlâklanınca, her iki âleme karşı kibirlilik ve iftihar göstererek, himmet nazarını kâinatın tozuyla tozlandırma, tahtının eteğini mümkün olanlar kirleriyle kirletme ve herkesten el etek çekip, Hakk'tan başkasını bilme.

301. وجُلْ في فُنونِ الاتحادِ ولا تَحُدْ

إلى فئةٍ في غَيرِهِ العُمْرَ أفنَت

Ey âşık, ittihad [birleşme] tabakalarında dolaşırsan, zâtın birliği zirvelerinde kanat açıp uç, birleşme ve tevhidden başka konularda ömürlerini yok eden zümrenin sözlerine, işlerine ve ahvâline meyledip rağbet gösterme.

302. فواحدُهُ الجَمُّ الغفيرُ ومَن غدا

هُ شِرْذِمة حُجَّتْ بأبلغِ حُجَّة

Ey âşık, birleşme tabakalarında dolaş ve çalış veya ehline itâat veya boyun eğip onlardan yardım iste. Zîrâ birleşme ehlinin bir tânesi bile büyük topluluk menzilesindedir. Nitekim Hz. Mevlânâ buyururlar:

[Onlardan iki dosta bir arada gördün mü bil ki onlar birdir, hem altı yüz bin. Onların sayılan dalgalar gibidir. Onları

rüzgâr, zâhiren çoğaltır. Çokluk, rûh-i hayvânîdedir; rûh-i insânî ise birdir. Mesnevi, 1,184-188]

[Mânâlarda taksim ve sayı yoktur, ayırma, birleştirme olmaz. Mesnevi, I, 681]

303. فمُتَّ بمَعناهُ وعِشْ فيه أو فمُتْ

مُعَنَّاهُ واتْبَعْ أُمَّةً فيهِ أمَّتِ

Ey âşık, birleşmenin mânâsına ve birliğin hakikatine sen de ulaş ve tevessül et. Eğer birleşmenin mânâsına ulaştın ise o yüksek makamda yaşa. Eğer vâsıl olmadınsa elde etmek için zahmet ve yorgunluğa katlanarak bu konuda önder olan topluluğa ittibâ eyle.

304. فأنتَ بهذا المَجدِ أجدَرُ من أخي اجْ

تهادٍ مُجِدٍّ عن رجاءٍ وخيفةِ

Ey âşık, Hak yolunda çalışıp çabalaması korku ve ümitle, yâni bir maksadla olan gayret sâhibinden, birleşme ve birlik gibi bir devlet ve ululuğa daha lâyıksın. Fakat âşıkın gayret ve çalışması katışıksız, korku ve ümitle olmaksızın zâtı için doğan bir istektir

305. وغيرُ عجيبٍ هَزُّ عطفَيْكَ دونهُ

بأهْنا وأنهى لذّةٍ ومسرّةِ

Ey âşık [o büyüklük ve ululuk sırasında büyük tat alarak ve sonsuz mutluluk duyarak] omuzlarını oynatıp azametle yürümen ve böbürlenmen garib ve tuhaf değildir. Son derece tat bulma, müşâhede şarâbını birlik sâkîsinden vâsıtasız olarak içmektir. Aksâ-yı meserret, [sonsuz sevinç/tat] vahdetin kusursuz cemâlini müşâhede edip başkasını unutmaktır.

[Bu mertebeye vâsıl olanın büyüklenmesi ve övünmesi, şerîatte kötülenmiş olan gurur ve kibir değildir. Burada kasdedilen, bu eserlerden ve nurlu makamlarından bir eseri, irşad için veya inkârı def etmek için perdelenmiş olanlara göstermeleridir.]

306. وأَوْصافُ من تُعْزَى إليهِ كمِ اصْطفتْ

من الناسِ مَنْسيّاً وأسماهُ أسمتِ

Hakk'ın kendisine veya birleşme ve birlik makamına nisbet edilen vasıfları, insanlardan ismi silinmiş, cismi unutulmuş nice kimseleri seçip yüce hale getirdi. Hakk'ın o isimleri insanlardan seçtiği kimsenin kadrini yüksek ve ismini büyük kıldı.

[Zikredilen bu hususlar insanlar arasında unutulup gitmiş olan çok kimseleri seçip yücelterek âlem dilinde güzel vasıflar, velilik ve hoşa giden kerâmetlerle anılır hale getirdi,

her birinin mübârek isimlerini de bu vasıflar yüceltti. Kimine "seyyidü't-tâife" dediler, kimine "sultânü'l-ârifin", kimine "sultânü'l-âşıkın", kimine de "sultanü'l-meczûbîn" dediler.]

307. وأنتَ على ما أنتَ عنّيَ نازحٌ

وليسَ الثّريّا للثّرى بِقَرينَة

Ey âşık, sen, senin olduğun cem' mertebesi birleşme makamı üzere, yine benden ve benim mertebemden uzaksın. Nitekim Süreyyâ yıldızı toprağa yakın değildir, uzaktır. Yine, birleşme ve birlik makamı benim makamıma nisbetle böyledir.

308. فطُورُك قد بُلّغتُهُ وبَلَغتَ فَوْ

قَ طَورِكَ حيث النَّفسُ لم تَكُ ظُنَّت

Ey güzel sıfatlı ârif, senin Allah'ın izniyle eriştiğin, cem' ve birleşme mertebesi olan tavrın, tecellî mahalli ve münâcât makamıdır; ben ise senin eriştiğin sınırın ve tavrın en son noktasına ve en nihâyetine ulaştım ve nâil oldum ki sen onu kavrayamazsın.

309. وحَدُّكَ هذا عندَهُ قفْ فعَنه لو

تقدَّمْتَ شيئاً لاحترقتَ بجَذوة

Ey âşık, senin haddin [sonun] şu birlik ve birleşme makamıdır. Bu makamda dur ve aşma. Eğer bu makamdan azıcık ileri gidersen, İlâhî tecellî ve Rabbani nur

şimşeklerinin kıvılcımları seni yakar.

310. وقَدري بحَيث المَرْءُ يُغْبَطُ دونَهُ

سُمُوّاً ولكن فوق قدرِكَ غِبطتي

Benim değerim ve yerim, üstünlüğü ve yüceliği bakımından gıbta edilen kimsenin aşağısındadır. Zîrâ imrenilen her makam, anlayış ve akılla kavranabilir demektir. Fakat benim makamım akıl sınırının ötesindedir. Lâkin benim makamıma senin kadrinin üstünde olan değer, makam ve yer imrenmektedir. [Ve bu makam, makâm-ı Hazret-i Muhammedî'dir. (salla'llâhu aleyhi ve sellem)

311. وكُلُّ الوَرى أبْناءُ آدمَ غيرَ أنْ

نِي حُزْتُ صَحْوَ الجمع من بين أخوتي

Bütün halk ve her insan âdemoğludur; ben hâriç, muhakkak ben din kardeşliğimden başka "sahv-ı cem"e [birleşmeden sonra ayıklık] sâhip oldum. Bu sahv-ı cem'in alâmetlerindendir ki, bu kulakla dahî Hakk'ın sözünü işitebilirsin, nitekim Hz. Mûsâ'nın işittiği gibi ve her uzvu ötekinin hükmünü yerine getirebilir. Meselâ kulak görür, göz işitir, el koklar vb. nitekim buna işâret ederler:

312. فسَمْعي كَليميٌّ وقلبي منبَّأٌ

بأحمَدَ رُؤيا مُقْلَةٍ أحْمَديَّة

Ey âşık ve ârif, [ihvânım arasında ben sahv-ı cem'a sâhip oldum.] Zîrâ benim kulağım benim lisânımdır, [hem Hakk'ın kelâmını idrak eder hem bana söyler.] Benim kalbim Hz. Ahmed salla'llâhu aleyhi ve selleme mensub olan gözümün görüşünün fevkalâde üstün oluşunun haber verildiği yerdir.

[Şu şekilde ki, benim sevgiliyi görüşüm, Hz. Peygamber salla'llâhu aleyhi ve sellemin görüşüdür; bu bana tam uyma sûretiyle mîras kılındı. Veya benim rüyam Hz. Peygamber'in rüyâsı gibidir ki, hatâ, yanılmadan mahfuzdur. Nitekim Hz. Nebî vâkıada ne görse sabah aydınlığı gibi âşikâr olurdu ve tâbire muhtaç olmazdı. yine benim de vâkıam sabah aydınlığı gibi görünür; tâbire muhtaç olan da ilmimin kemâlinin tâbiri olduğundan, uyanıklıktaki haller gibi tam bir şekilde ortaya çıkacağından ve çok doğru olacağından hiç şüphe etmem. O halde benim kalbim Hz. Muhammed'in göz bebeğinin görüşüne mahaldir. Zîrâ birlik makamından, Ahmed'in göz bebeği her ne müşâhede ederse, benim göz bebeğime de o müşâhede müyesserdir. Zîrâ vâris-i tâm odur ki, o sevgilinin nûruyla boyanınca onun görüş ve kudretinden ilim ve hikmetinden, izzet ve rütbesinden hâsıl olan her hâlinden ona mîras gelir. Her kim tam vâris olursa o sevgilinin bu sözü ve bu maksadı bir nevi dile gelip: Bütün insanoğullarından ben üstünüm! dese doğrudur.]

313. وروحيَ للأرواحِ روحٌ وكُلّ ما

تُرى حَسَناً في الكونِ من فَيض طينتي

Ey âşık benim rûhum bütün ruhların rûhudur. Bu kâinatta gördüğüm her güzellik, adâlet, letâfet bunların hepsi benim tıynet-i sûriyemin [yaratılış görünüşüme] feyzindendir.

[Hakikatte ruhların rûhu ve nurların nûru Hakîkat-i Muhammediyyedir. Bu hakikate mazhar olan ve tam verâsete vüsul bulan her kâmile "kutbü'l-aktâb", "gavs-ı ekber" denilir ki zâhiren bâtınen kâim-i makâm-ı Muhammed'dir. O sâhib-i saâdetin bu makamda gösterdiği her şey gerçekten kendi halleridir. Lâkin bu makam, makâm-ı Muhammedi'nin esrârıyla vasıflanmak ve nurlarıyla boyanmak sûretiyle hâsıl olur. Nitekim Şeyh-i Ekber şöyle buyurur: "Ben Kur'an'ım, seb'ul-mesârûyim, rûhun ruhuyum, kapların (bedenlerin) rûhu değilim" O halde bu makama vâsıl olan her kâmilin rûhu, bütün ruhlara el uzatır ve feyz verir; arşı, ferşî, mülkî, melekî, arzî ve felekî bütün ruhlara onun feyz ve imdâdı ulaşır. Yine bütün kâinatta ne kadar güzellik, letâfet, adâlet ve tazelik görürsen hepsi onun temiz yaradılışının feyzinin yansımasıdır. Her şey, kabiliyeti ölçüsünde ondan feyz alır ve istifâde eder.]

314. فذَرْ لِيَ ما قبلَ الظُّهورِ عَرَفتُهُ

خصوصاً وبي لَم تَدْرِ في الذرّ رُفقتي

Ey sırlara vâkıf olan, zuhûrumdan önce benim bildiğim ve ilmi ve mârifeti bana mahsus olan şeyi bana bırak. Zîrâ zuhûrumdan önce ilim mertebesinde olan sırlarımı kimse anlayamaz.

315. ولا تُسمني فيها مُريداً فَمَن دُعي

مُراداً لها جَذْباً فقيرٌ لعصمتي

Vuslat yolunda veya arkadaşların arasında beni "mürid" ismiyle çağırma. O sevgilinin cezbesi dolayısıyla kime "murad" veya "mürşid" denirse, sâliklerin murâdı ve tâliblerin matlûbu olan o mürşid, benim hıfzıma, ismetime, korumama ve himâyeme muhtaçtır. Eğer onlardan benim ismet ve imdâdım [yardımım] kesilse, onlar irşad mertebesinden muradlık makamından düşmüş olurlar.

316. وألْغِ الكُنى عني ولا تَلغُ ألَكناً

بِها فهِيَ مِن آثارِ صيغةِ صَنعتي

Ey beni medheden kimse benim büyüklüğümü söylerken, künye ile anma yoluna gitme. Bana ["Ebu'l-Maâli, Ebu'l-Mekârim, mürid, murad, mahbûbü'l- fuad, sâhibü'l-irşad, ârif-i esrâr-ı mebde ü mead" gibi] künyelerle tâzimde bulunma. [Konuşmaz ve dilsiz olduğun halde mânâsız ses

sarfetme. Zîrâ] bu künye ve isimler benim yaptığım şeyin ıstılahının eserlerindendir. [Benim zâtıma nisbetle bütün sıfatlar berâber ve eşittir.]

[Arapların bâzı âdetleri ve ıstılahları vardır. O âdetler ve ıstılahlarla iftihar edilecek bir hâtıra, iyi bir iz bırakmak isterler. Tâ ki hayatlarında ve ölümlerinde iyi hâtıra ile anılsınlar. Hizmetçi ve âile çokluğu, cömertlik ve kerem fazlalığı, şecâat, arkadaşların ve dostların haklarına vefâ göstermek vb. Evlât çokluğuyla iftihar etmek de bunların en büyük övünçleridir. Hattâ çocuğu olmayanı "ebter" diye kötüleyip ayıplar idiler. Bir kimsenin erkek evlâdı olunca, hürmeten kendisine o çocuğun ismi ile künye verirlerdi. Ebu'l-Kâsım, Ebu'l-Mekârim, Ebu'l-Maâli ve Ebu Usâme gibi. Bunlar arasında tâzim ve tekrim kinâye ile anılmaktır. Kendi ismi ile anılmak o kadar makbul değildir.]

317. وعن لَقَبي بالعارِفِ ارْجعْ فإنْ تَرَ الـتْ

تَنابُزَ بالألقابِ في الذِّكرِ تُمقَت

Ey beni övmeye çok hevesli olan kimse, bana "ârif ve vâkıf" lakabı vermekten vazgeç, eğer Kur'an'daki tenâbüz bi'l-elkâb (kötü lakab takma)'nın cevazına inanırsan (onu doğru görürsen) ve yasaklanan bu işten tevbe etmezsen gazaba uğrarsın ve kendini bu gazabda hebâ edersin.

[Zât ve sıfat tecellîsine, hakâyıka, ilimlere ve kâinatın sırlarına vâsıl olan kimseye ârif-i billâh derler. Lâkin bu mertebe ahadiyyet-i cem' makamına ve sahv-ı cem'a nisbetle daha aşağıdır. Zîrâ makamların nihâyetinin en sonu ve yüksek gâyelerin en nihâyeti, daha ötesinde başka bir mertebe olmayan "sahvü'l- cem"dir. O yüzden bu makamda olanlara "ârif" denmesi kötü lakabla anılmak gibidir.]

318. فأصغَرُ أتباعي على عينِ قَلبِه

عَرائسُ أبكارِ المَعارِفِ زُفَّتِ

Bana tâbi olanların en küçüğünün kalb gözüyle, haklarında (Rahman, 55/56). "Daha önce ne insan ne de cinler dokunmamıştır" beyânı bulunan arâis-i ebkâr-ı irfan [bekar gelinler bilmek] ve muhadderât-ı esrâr-ı can [canı uyuşturan ilaçlar] olan kadınların zifaf birleşmesi vâki olmuştur. O halde ne halle bana ârif lakabı verilmesi doğru olur?

319. جَنى ثَمَرَ العِرْفانِ من فَرْعِ فِطنَة

زكا باتّباعي وهوَ من أصلِ فطرَتي

Benim en küçük tâbiim (hizmetçim) ve en değersiz cemaatim, bana uyması sebebiyle irfan meyvesini idrak etti ve basiret ağacından topladı ve bana son derece itâatkâr olması dolayısıyla zekî oldu ve gelişti; halbuki o benim fıtrat kökümden bir daldır ve zâtımın ilminden bir tayyün ve

takdirdir.

320. فإنْ سيلَ عن مَعنىً أَتَى بغرائبٍ

عنِ الفَهمِ جلَّتْ بل عن الوَهم دقت

[Benim en değersiz cemaatimin mertebesinin yüceliği ve derecesinin üstünlüğü o seviyededir ki, eğer onlara kemâlin mânâsından cemâl ve celâlin sırları sorulsa, cevap olarak] öyle garib ilimler, şaşılacak sırlar ve benzersiz mânâlar söylerler ki ulemânın anlayışının çok üstünde bulunur; hattâ âriflerin hâkimlerin/felsefecilerin, zan ve tasarruflarından yüksek ve ince olurdu.

[En küçük tâbiim bu seviyede olunca, tasavvur et ki benim yüce mertebem akılların idrâkinden ne kadar münezzeh ve bana "ârif" denilmesinin kötü lakab sayıldığı kesindir.]

321. ولا تدعُني فيها بنَعتٍ مُقَرَّبٍ

أراهُ بِحُكمِ الجمعِ فَرْقَ جريرَةِ

Bana sevgilimle bir oluşumu veya sevenler topluluğu içinde "mukarreb" sıfatıyla hitap etme, zîrâ ben o mukarreblik sıfatını, cem' nokta-i nazarından büyük suç olan "tefrika/ayrılık/ikilik" olarak görürüm. Çünkü "mukarreb" olmak ittihada [birleşmeye] mânidir ve ikiliği gösterir. [Zîrâ mukarreb, bir yaklaşan ve bir de yaklaşılanı gösterir.]

[Hakk'ın vasıflarıyla ahlâklanmak benim özelliğim olmuştur. O halde bana nasıl olur da "ârif" ve "mukarreb" demek doğru olur.]

322. فوَصلِيَ قَطعي واقترابي تَبَاعُدي
وَوُدّيَ صَدّي وإنتهائي بَداءتي

Yâni eğer bana "vâsıl" dersen benim vaslım ayn-ı kat'ımdır. [kendimden kendimedir] Eğer "mukarreb" dersen, yakınlaşmam uzaklaşmamdır, eğer "muhib" dersen sevgim yüz çevirmiş ve yasaklanmış olmamdır. Eğer "müntehî" dersen, nihâyetim bidâyetimdir.

[Çünkü vasl bir ulaşan bir ulaşılan ister. Yakınlaşma, bir yaklaşan bir yaklaşılan gerektirir. Sevgi, bir seven bir sevilen; nihâyet, bidâyet ister. Bunların hepsi de tefrikayı [ikiliği] îcab ettirir. İşte bu mertebelerden biriyle kayıtlı olmak, ehl-i vahdet katında aynen zıddıyla vasıflamak gibidir. Ehl-i vahdet ise bunların hepsini câmi'dir.]

323. وفي مَن بِها وَرَّيتُ عنّي ولمْ أُرِدْ
سوايَ خلَعَتُ اسمي ورَسمي وكُنيتي

"Ben onu severim, ona sâdık bir âşığım, onu istiyorum, ona uygunum" demek sûretiyle ve onun sevgisiyle o sevgilide ben kendimi gizledim. Halbuki ben kendi zâtımdan başka bir

sevgili arzû etmem ve kendimden başkasını sevmem. Zîrâ ben ismimi, resmimi ve künyemi soydum ve devirdim bu üç şeyin yok olmasından sonra hakkânî vücudla bâki olup, mahbûbun kendisi olan muhib ve mahbûbun kendisi hâline gelen tâlib olarak ikilik ortadan kalkmıştır. Lâkin gizlenmek için bâzen "o" derim, bâzen "ben" derim. (Ben o oldum, o ben oldu).

324. فسرْتُ إلى ما دونَه وَقَفَ الأُولى

وضَلَّتْ عُقولٌ بالعوائدِ ضَلَّتِ

Ben Hak sevgisinde ismimi, şeklimi ve alâmetimi soyup attığım vakit, bu hâlin akabinde öyle bir yüksek makam ve mertebeye çıktım ki, geçmiş ârifler, eski âlimler ve hakîmler onun altında bir seviyede kaldılar;

Bana mahsus olan bu makamda, bir takım menfaatlerle yolunu kaybederek akıllar helâk ve fânî oldular.

325. فلا وَصفَ لي والوَصفُ رسمٌ كذاكالاسم

وسمُ فإن تَكني فكَنّ أو انعتِ

Benden bütün gayriyet ve zıddiyet elbiseleri soyulup ikilik ve tefrika ortadan kaldırıldığına ve ben tam bir yoklukla vahdet makamına ve ahadiyet mertebesine ulaştığıma göre, benim herhangi bir vasfım yoktur ki onunla beni tavsif etsinler ve

ben makam ve tecellî sâhipleri yanında tanınabileyim.

326. ومن أنا إياها إلى حيث لا إلى

عَرجتُ وعطَّرْتُ الوُجودَ برَجعتي

Ben eniyyetimin [kendimin] ve beşeriyyetimin başlangıcından hazret-i zât-ı Ahmediyyete yükseldim; bu öyle bir yükseliş ki, onda إلى ile anlaşılan nihayet ve "gayet" yok idi. Başlangıç, son, evvel, ve gâye gibi şeyler onda eşit idi. Ben bu vücûdumu o sevgiliye yükselmek ve dönmek sebebiyle kokulu kıldım.

327. وعن أنا إيَّايَ لِباطِنِ حكمَةٍ

وظاهرِ أحكام أقيمَتْ لدَعوتِي

Benden bana dönmekle, hikmetin bâtınından ve ahkâm-ı şerîatin zâhirinden ötürü kâinatın vücûdunu muattar [kokulanmış] kıldım. Bu ahkâm [hükümler] benim halkı Hakk'a da'vet etmem, insanların nefislerini olgunlaştırmam ve tabîat erbâbını terbiyem için konuldu.

328. فغايَةُ مَجذوبي إليهَا ومُنتهَى

مُراديه ما أسلَفتُهُ قبلَ توبتي

Benim bâtınî kuvvetimle sevgiliye cezbolunan âşıkların en son makamı ve onların murâdı olan şeyhlerin makamının sonu "cem" makamıdır ve ben o makamı, ahadiyyet

makamından dönmezden evvel geçtim ve geride bıraktım.

329. ومنّيَ أوْجُ السَّابقينَ بزَعمهمْ

حَضيضُ ثرى آثارِ موضعِ وطْأتي

Kendilerini önde zannedenlerin zirvesi ve en yüksek mertebesi, benim mertebemden yerdeki çukur gibi aşağıdır ki sanki ayağımı bastığım yerin izidir.

330. وآخرُ ما بَعدَ الإشارةِ حيثُ لا

ترقّي ارتفاعٍ وضعُ أولِ خطوتي

Kendisinden öte irtifâ ilerlemesi yoktur diye uzaklık işâretiyle ifâde edilen en son makam, benim ilk ayağımı bastığım ve ilk adımı attığım yerdir. Gerçekten kutbü'l-aktâbın makamı, aktâba nisbetle böyledir. Kâmil olsun olmasın, kendilerini yüksek mertebeye erişmiş sayan bütün makam sâhipleri ve mükâşefe erbâbının, abdâlın, nücebânın, nükabânın, evliyânın ve âriflerin mertebeleri, gavs-i ekberin mertebesine nisbetle işte o yerdir.

331. فماعالم إلاّبفضلي عالمٌ

و لا ناطِقٌ في الكَونِ إلاّ بمِدْحَتي

Benim fazl ve ihsanımla âlim olmayan hiçbir âlim ve ârif yoktur. Çünkü ben hakîkat-i Muhammediyyenin kemâliyle vârisiyim ve başkaları bana tâbidirler. Her konuşan ancak

benim medhimi söyler. Zırâ kâinatın ayakta durmasının sebebi ve mevcudatın füyuzâtını ulaştıran benim. Çünkü ben hakıkat-i Muhammediyyenin mazharı ve gavs-i ekberim ve her şeyin neşv ü nemâsı, feyiz bulması benim zâtımdandır.

[Benim mertebemin yüceliği ve mevkiimin üstünlüğü mâlûm olduğuna ve ben tamamen fânî olup Hakk'la bâki olduğuma göre, ulvî ve süffi bütün âlemler ancak benim fazlım ve feyzimle âlemdir. Yine kâinattaki her tesbih eden ve söyleyen (İsra, 17/44). "Onu tesbih etmeyen hiçbir şey yoktur" gereğince ancak beni medh ü senâ eder.]

332. ولاغَرْوَ أن سُدْتُ الأُلى سَبَقوا، وقد

تمسَّكتُ من طهَ بأوثقِ عُروةِ

Ey âşık, evvel zamanda benden önce gelmiş velîler, ârifler ve seçilmişler benim efendi ve üstün olmamda şaşılacak bir şey yoktur. Çünkü ben Hz. Nebî'nin sağlam ipine sımsıkı sarıldım. O ip ona uymaktır, onun şerîatıdir, onu lâyıkıyla anlamaktır, onun makamını tatmak, cemâlini müşahede etmek, onun faziletine gark olmaktır. Böyle, makamı yüce bir sultâna tam intisâbı olanın cümle halka efendi olması söz götürmez, bunda şaşılacak bir şey yoktur.

333. عليها مَجازيٌّ سَلامي فإنَّما

حقيقتُهُ مِني إليَّ تحيتي

Ben Hz. Rasûlu'llâh salla'llâhu aleyhi ve selleme âit en sağlam ipe sarılıp, onun aşk denizine gark ve şühûd-i hazretine müstağrak olarak, tam yakınlık ve birleşme hâsıl olunca bu mertebede sanki onun lisânı oldum. Tefrika mertebesinde (Ey Nebi sana selâm olsun) deyişim, ona selâm ve tahıyyet göndermem, mecaz yoluyladır. Zîrâ onun hakikati benden bana selâm vermekliğimdir. Çünkü ahadiyyetü'l-cem' mertebesinde Resûl'ün hakikati, benim hakikatimdir ve ben Hakîkat-i Muhammedi nûrunun kendisiyim. O bakımdan selâmımın benden bana olması bu veçhile garib değildir.

334. وأطيَبُ ما فيها وَجَدْتُ بمُبْتَدا

غرامي وقد أبدي بها كُلَّ نَدْرَةِ

Ben o sevgilinin sevgisinde, aşk ve sevdâmın başlangıcında en iyi hâli buldum. Öyle ki o sevgili sebebiyle benim sevdâm ne kadar nâdir, acâib şey ve garip hal varsa ortaya koydu. Bu nâdir şeylerden biri, hâlimi gizlediğim halde;

335. ظُهوري وقد أخفَيتُ حالي مُنشداً

بها طَرَباً والحالُ غيرُ خفيَّةِ

Sevgiliye şevk ve tarab [sevinç/şenlik] için güzel şiirler, fasih beyitler söyleyerek aşk şeklinde zuhûrumdur. Aslında benim hâlim gizli değildir, aşk ve sevgim âşikâr ve meydandadır.

336. بَدتْ فرأيتُ الحَزْمَ في نَقضِ توبتي
وقامَ بها عندَ النُّهَى عُذْرُ محنَتي

Sevgilim tecellî eyleyince isâbetli görüş tevbeyi bozmada gördüm, olgun fikri yemini bozmada buldum. Aşk ve sevgi yönünde çalışmamalıyım, zâhir âdabla edeblenip zühd ve salâhla mühezzeb olmalıyım diye tevbe etmiştim. Şüphesiz sevgilinin zuhûru veya aşkı sebebiyle akıl sâhipleri nezdinde benim mihnetimin özrü kâim oldu. Akıllılar nezdinde mihnet özrü kâim oldu.

337. فمنها أماني من ضَنى جَسَدي بها
أمانيُّ آمالٍ سَخَتْ ثُمَّ شَحَّتِ

Bedenimin hastalığından emîn olmam sevgiliye aşkım sebebiyledir. Bu arzû ve emelleri, sevgili ikram ve ihsan ettikten sonra, vemez oldu, bıraktı, tâ ki bunlara bağlanmayıp ıtlak [velâyet, keramet, isim ve sıfatların tecellilerini boşlamak/salıvermek] tarafına yöneleyim.

[Şu beyan buna delâlet eder: **"Benim Allah'la öyle bir vaktim var ki, onda bana ne bir mukarreb melek ne de mürsel bir peygamber yetişemez. Benim Hafsa ve Zeyneb'le de vaktim vardır."**

"Yine Hz. Rasûlu'llâh salla'llâhu aleyhi ve sellem beşeriyet

mertebesiyle fazlaca mukayyed olduğu vakit **"Bizi râhatlat ey Bilâl!"** buyururlardı. Zîrâ güzel ses hakîkat âlemîne cezbeder. Zat tecellîsi gâlip geldiği zamanlarda da: **"Konuş benimle ey Hümeyra, konuş!"** derlerdi. İstiğrak hâlinden beşeriyete dönmek için böyle söylerlerdi. Zîrâ insan dünyâdandır.]

338. وفيها تَلاقي الجسمِ بالسُّقمِ صحةٌ

لهُ وتَلافُ النَّفسِ نَفْس الفُتُوَّةِ

Sevgilinin aşkıyla cismin hastalığa mübtelâ olması, kendisi için büyük sıhhattir. Zırâ **"Hayat ancak ölümdedir"** denilmiştir. Kezâ nefs ve rûhun o sevgide telef ve helâk olması fütüvvet ve mürüvvetin ta kendisidir. Zirâ bu yokluk ebedî hayâtın sebebidir, yüksek derece vesilesi ve âhiret saadetinin vesilesidir ve Allah Teâlâ'ya ulaştırıcıdır.

339. ومَوتي بها وَجْداً حَياةٌ هنيئةٌ

وإن لم أمتْ في الحبِّ عشتُ بغُصَّةِ

Yine aşkı sebebiyle benim bu beşerî hayattan ölümüm, vecd ve şevk bakımından zevkli bir hayat ve ebedî lezzettir. Eğer ben o hakîki sevgide olmazsam ve canımı ona fânî kılmazsam gam ve kederle yaşarım ve hicran ve firkat dikeniyle gönlüm yaralanır.

340. فيا مُهجتي ذوبي جوىً وصَبابَةً

ويا لوعَتي كوني كذاكَ مُذيبتي

Bedenin hastalıklarla karşılaşması sıhhat, nefsin telef olması sırf âfiyet, ölümüm hayat ve vücûdum Zât' a perde olduğuna göre, ey rûhum ve kalbim, o iç yanması, aşk ve deliliğimin yanıklığı için yanıp yakılarak eri! Ve ey sevgi ateşi, ey aşk yanığı, sen de cevâ [acımak] ve sabâbet [şiddetli sevgi/âşıklık] gibi beni erit ve mahvet.

341. ويا نارَ أحشائي أقيمي منَ الجوى

حنَايا ضلوعي فهْيَ غيرُ قويمةِ

Ey içimin ateşi, benim vücûdumun eğrilerini kalbimin ateşiyle düzgün ve doğru kıl. O eğriler benim nefsânî kuvvelerimdir ve düzgün değildir. Böylece eğri olan iç kuvvetlerim, sevgi ateşiyle düzelip hakîkî sevgiliye itâat etsin ve boyun eğsin. Zahirde eğri kemik [kaburga] nasıl ki ateşle doğru ve düzgün hale gelirse içe âit eğrilikler de gönül sevreti (kızgınlık, hiddet, öfke/şiddet) ve kalb hararetiyle düzgünleşir.

342. ويا حُسنَ صبري في رِضَى مَن أحبُّها

تجمّلْ وكُنْ للدَّهرِ بي غيرَ مُشمِت

Ey benim güzel sabrım, sevdiğimin rızâsı uğrunda iyi bir sabır örneği ver ve ehl-i dehri [günümüz insanlarını] bana

güldürme. Yâni sabırsız ve tahammülsüz olmakla birlik ehlinin düşmanı olan sûrete bakanları memnun etme. Hattâ aşka ve belâya mâruz kalırken başı dik ol, sızlanma ve bağırıp çağırmaktan sakın.

343. ويا جَلَدي في جَنبِ طاعةِ حبِّها

تحَمَّلْ عداكَ الكَلُّ كُلَّ عظيمة

Ey benim kuvvet ve takatim, sevgilinin aşkı yanında (ona tâat ve sevgi sırasında) bütün büyük belâlara tahammül et; Allah senden zaaf ve kederi uzaklaştırsın, seni tahammül ve sabırda güçlü kılsın.

344. ويا جسدي المُضنى تَسَلّ عنِ الشِّفا

ويا كِبدي مَن لي بأنْ تَتَفتّتي

Ey benim zayıf olan cesedim, şifâdan müteselli ol. Ey benim ciğerim, senin parça parça olmana karşı bana kefil olan kimdir? Ta ki senden bu noksan zâil olup kemâle hazır olasın ve cânânın aşkı uğrunda vücûdunu parça parça kılasın.

345. ويا سَقمي لا تُبقِ لي رَمَقاً فقَدْ

أبَيْتُ لبُقْيا العِزّ ذُلَّ البَقيَّةِ

Ey benim cânân aşkından olan hastalığım, benim hayvâni rûhumun bakıyyesinden hiçbir şey geriye bırakma, onu tamâmen yok et. Zîrâ ben o kalıntılar zilletinden daha bâki

ve mükemmel olan izzet uğruna imtinâ ettim /çekindim.

346. ويا صِحَّتي ما كان من صحبتي انقضَى

ووصلُكِ في الأحشاء مَيتاً كهِجرَةِ

Ey benim tenimin sıhhati ve bedenimin afiyeti, seninle benim sohbetimden vâki olan nesne son buldu, hâlbuki ölüyü diriltmede senin vaslın, benim hayattan hicretim gibidir. [Hakîkî sıhhate engel olan ve maddî sıhhate bağlı olan hayat ölümün tâ kendisidir ve öyle vuslat ayrılık demektir.]

347. ويا كلَّ ما أبقى الضَّنى منّي ارتحِلْ

فما لكَ مأوًى في عِظامٍ رَميمَةِ

Ey hastalık ve zayıflığın benden geri bıraktığı belirti ve hayat kalıntısı, tamâmiyle göçüp git ve intikal et. Zîrâ senin çürümüş kemikte ve eskimiş tende yerin yoktur. Çünkü benim çürümüş kemiğim kötü hayattan hâlîdir. O bakımdan başka bir yer ara.

348. ويا ما عَسى منّي أُناجِي توَهُّماً

بياءِ النِّدا أُونِستُ منكَ بوَحشَة

Ey benden olan şey, umulur ki: Yâ rûhî, yâ nefsî, yâ kalbî demek gibi, gerçekten değil de kuruntu yoluyla sana nidâ harfiyle seslenirim. Ey benden nidâ ya'siy la seslenilen şey,

her ne ise ben senden fâriğ olup senin yalnızlığınla ünsiyet kıldım, artık bundan böyle benimle ünsiyet etme.

[Öylesine sırf yokluk hâline geldim ki, ne zaman nefsime, rûhuma ve kalbime "yâ nefsî!" ve "yâ ruhî!" diye nidâ etsem gerçek bir şeye seslenir gibi seslenmem, belki hayalî ve yok olmuş bir şeye nidâ eder gibi seslenirim.]

349. وكلُّ الذي ترضاه والموتُ دونَه

به أَنا راضٍ والصبابةُ أَرضتِ

Ey sevgilim, sen, belâ ve elemden bana ârız olan her şeyden hoşnut ve razısın; şiddet ve kerâhatta ölüm bunların en aşağısı ve değersizidir. Ölümden daha şiddetli olanı zıdlık, ayrılma ve hicretin uzaklığıdır. Her ne ise, nasıl olursa olsun ona ben de râzı olurum ve bunların hepsine beni sevgi ve aşk râzı etmiştir.

350. ونفسيَ لمْ تَجْزع بإتلافِها أسىً

ولوْ جزِعتْ كانتْ بغيري تأسَّتِ

Sevgilimin aşkı nefsimi öldürmemle hüzün bakımından şikâyet veya korkuya yol açmadı. Eğer tahammül gösterme konusunda nefsim şikâyet etseydi, benden başka olan âşıklara uymuş olurdu. Onlara ben nasıl uyabilirim ki, sevgilimden gelen belâyı safâ olarak görüyorum.

351. وفي كُلّ حيٍّ كل حي كَمَيّتٍ

بها عندهُ قَتلُ الهوَى خيْرُ موتَةِ

Her kabilede bütün hayat sâhipleri o sevgilinin aşkı sebebiyle, tam teslimiyet ve itâatinden dolayı ölü yıkayıcının elinde ölü gibi olmalıdır. O aşk sebebiyle ölü gibi olan diri nazarında, sevgi ve aşk yüzünden ölen ve helâk olan en hayırlı ölüdür.

352. تجَمَّعَتِ الأَهْواءُ فيها فما ترى

بها غيرَ صَبٍّ لا يرى غيرَ صَبوَة

Sevgilimde, aşkın, sevginin, cemâlin ve kemâlin bütün çeşitleri ve sınıfları toplandı. Sen kâinatta ona âşık ve meyyal olmayan kimse göremezsin. Ona âşık olan o sevgi ve iştiyaktan başkasını görmez ve kendisine sevgi ve dostluktan başka bir şey yaraşmaz.

[Bütün cemâl ve kemal sevgilimde toplandı, yine her cemâlin arzûsu ve sevgisi onda bir araya geldi. O bakımdan her kimi görürsen aslında ona âşıktır.]

353. إذا سَفَرَتْ في يومِ عيدٍ تزاحَمتْ

على حُسنِها أبصارُ كلّ قبيلَةِ

Sevgilim bir bayram günü görünecek olsa, bütün kabîlelerin gözleri her taraftaki halkın nazarları onun güzelliğinin

kıblesine dönerdi.

354. فأرواحُهُمْ تصْبو لمَعنى جَمالِها

وأحداقُهُمْ من حُسنِها في حديقة

Onların ruhları sevgilimin mânâ güzelliğine yönelir. Göz bebekleri sevgilimin müstesna güzelliğinden kudsiyet bahçelerinde dostluk meyveleri devşirirlerdi.

355. وعنديَ عيدي كُلَّ يومٍ أرى به

جَمالَ مُحَيَّاها بعَينٍ قريرةِ

Benim yanımda bayram, sevgilinin günleri aydınlatan cemâlini aydınlık gözle gördüğüm gündedir.

[Ey yüzü mânâ ehlinin bayramı olan ve ey şemâilinin güzelliği günün ışığı olan.]

356. وكُلّ اللّيالي ليلةُ القَدْرِ إنْ دَنَتْ

كما كلّ أيَّامِ اللّقا يومُ جُمعة

Sevgilim bana yakın olursa, her gece kadir gecesidir ve her kavuşma günü Cuma günüdür. [Eğer cem'iyet sahibiysen her gün "cuma" günüdür.]

[Hz. Ali kerremallâhü vecheh ve radıya'llâhu anhden şöyle sordular

"Ey Ali bayram hakkında ne dersin?

Cevap verdi: Bizim için bugün bayramdır, yarın bayramdır, Allah'a âsî olmadığımız her gün bayramdır, Allah'ın bizden hoşnud olduğu her gece Kadir gecesidir"

357. وسَعيي لها حَجٌّ به كُلّ وَقفةٍ

على بابها قد عادَلَتْ كلّ وَقفَة

Sevgilim için çalışıp çabalamam kabul olmuş hacc ve sa'y-ı meşkûrdur. Bu çalışma sebebiyle onun kapısındaki benim her duruşum, Arafat'taki bütün vakfelere denktir.

358. وأيّ بلادِ اللهِ حلَّتْ بها فما

أراها وفي عيني حَلَتْ غَيرَ مكَّة

Allah'ın beldelerinden herhangi birine sevgilim nüzûl etse [inse], onun zuhûru sebebiyle ve o benim aynıma [kendime] tecellîsiyle ziynet ve tatlılık verdiğinden, ben o beldeleri Mekke'den başka bir yer olarak görmem.

[Yâni sevgilimin o beldelere zuhûru sebebiyle, neresi olursa olsun o beldeleri şeref ve fazilette Kâbe'nin benzeri olarak görürüm ve Kâbe'den başka olarak görmem.]

359. وأيّ مكانٍ ضمَّها حَرَمٌ كذا

أرى كل دارٍ أوْطَنَتْ دارَ هِجرَة

Sevgilimin ikâmet ettiği her mekân Mekke Haremidir, onun

vatan tuttuğu evi ben dâr-ı hicret [Medine] ve Hz. Rasûlu'llâh salla'llâhu aleyhi ve sellemin şehri olarak görürüm.

360. وما سكَنَتْهُ فهوَ بيتٌ مقدَّسٌ

بقُرَّة عَيني فيهِ أحْشايَ قَرَّتِ

Onun oturduğu yer, kemâl-i şeref ve faziletinden beyt-i mukaddes [Kâbe] dir. Benim gözüm o yerde aydınlandığından, bâtınî kuvvelerim karar kıldı, yâni o yerde göz aydınlığımın zuhûru sebebiyle hatırım, himmetim, kalb ve iştiyakım karar kıldı.

361. ومسجِدِيَ الأقصى مساحبُ بُرْدها

وطيبي ثَرَى أرضٍ عليها تمَشَّت

Benim Mescid-i Aksâ'm, sevgilinin elbisesinin eteğini topladığı yerdir ve benim kudret eliyle mayalanmış olan balçığım, sevgilimin yürüdüğü arzın toprağıdır.

[Mescid-i Aksâ arz-ı mukaddesin aynı gibidir. Kezâ bütün arzdan yüksektir, derler. Başka yerlere nisbetle Mescid-i Aksâ makâm-ı birr ve mevzi-i kibrdir. Onun için bu münâsebetle buyururlar ki:

Makâm-ı melekût olan sevgilinin kibriyâ mertebesi, ki bu makamda istiğnâ eteğini mahsüsât tozundan çekerler, işte bu

makam benim Mescid-i Aksâ'ındır ve benim vücûdumun balçığı onun kudret ayağının ve irâdesinin bastığı yerin toprağıdır.]

362. مَواطنُ أفراحي ومَرْبَى مآربي

وأطوارُ أوطاري ومأمن خيفتي

Benim ferahlık duyduğum vatanlar, ihtiyâcımı karşıladığım yerler, isteklerimin sınırları, korku ve emniyet yerim o yerlerdir ki,

363. مَغانٍ بها لم يَدخُلِ الدَّهرُ بيننا

ولا كادنا صرْفُ الزَّمانِ بفُرقة

Orada ikimiz arasına dehr/zaman girmemiştir/yoktur. Zamanın geçmesi, cihânın hâdiseleri, firkat ve hicretle bize tuzak ve hîle yapmamıştı. zamânın tasarrufu firkatle bize tuzak kurmamıştı.

[Zîrâ dehrin tasarrufu bu makama giremeyince zamanın tasarrufu hiç giremez. Çünkü zaman "dehr" isminin hükümlerinden bir hüküm ve eserdir.]

364. ولا سَعَتِ الأيَّامُ في شَتِّ شَملنا

ولا حكَمَتْ فينا الليالي بجفوَة

Yaratılmışların hallerini değiştirici olan günler, bizim

cem'imizi ayırmaya çalışmamıştı. Ardarda gelen geceler bizde cefâ ile hükmetmemişti.

[Zîrâ ben sevgilinin kanadının gölgesiyle gizlenmiş durumdaydım. Böyleyken zaman bizi nasıl bilebilir. Günlerin bizi ayırmaya nasıl gücü yeter, geceler cefâ göstermeye nasıl kadir olur?]

365. ولا صبَّحَتْنا النائباتُ بنَبوَةٍ

ولا حَدَّثتنا الحادثاتُ بنكبةِ

O birleşme mertebesinde belâlar ve sabah vaktinde cefâ ve felâketle gelip bizi hakîkî vuslattan ve lezzet mahallinden koparamamıştı. Hâdiselerin gidişâtı bizi talihsizliğe uğratmamıştı. Hattâ visâlin kucağında gönlümüz hoş ve mesrur idik.

366. ولا شنَّع الواشي بصدٍّ وهجرةٍ

ولا أَرجفَ اللاحي ببينٍ وسلوةِ

O mertebede gammaz, men ve ayrılıkla bizi ayıplamamıştı. Melâmet edici firkatle, safâyı ve müstesnâlığı haber vermekle sırrı ifşâ etmemişti de.

367. ولا استيقَظَتْ عَينُ الرَّقيبِ ولم تزَل

عليَّ لها في الحُبّ عيني رقيبتي

Gözleyicinin gözü uyuyordu, daha uyanmamıştı, fakat sevgili için aşkta benim zâtım, benim için gözlemekten vaz geçmemişti.

368. ولا اختُصَّ وقتٌ دونَ وقتٍ بطَيبَةٍ

بِها كلّ أوقاتي مواسِمُ لَذة

Şimdi benim müşahede lezzetim bâzı vakitlere mahsustur. Ama o mertebede lezzet ve iyiliğin kemâli sâdece bir vakte mahsus değildi, bütün vakitlerin o sevgili sebebiyle lezzet mevsimleriydi.

369. نَهاري أصيلٌ كُلُّه إنْ تنَسَّمَتْ

أوائلُهُ مِنها برَدّ تحِيَّتي

Çölde oturan Araplar arasında günün en güzel vakti ikindi sonrası idi. Çünkü günün sonunda serin rüzgâr eser, bununla öfke ve harâret kaybolur ve fazlasıyla hoşalanırlardı.

370. ولَيلِيَ فيها كُلُّهُ سَحَرٌ إذا

سَرَى ليَ منها فيه عَرْفُ نُسَيْمَةِ

Gecenin en güzel vakti seherdir. Onun için buyururlar ki: O sevgilinin bana nesîm kokusunun geldiği gecede, benim gecem tamamen aydınlık seher vakti gibi olur.

371. وإن طرَقتْ لَيلاً فشَهرِيَ كلُّه

بها لَيلَةُ القَدرِ ابتِهاجاً بزَوْرة

Eğer sevgili bir gece bana gelecek olursa, benim bütün ayımın gecesi onun gelmesi sebebiyle, bin aydan daha hayırlı olan Kadir gecesi olur. Veya sevgilinin beni ziyâreti sebebiyle, sürür ve sevincimden dolayı ayın on dördüne döner.

372. وإِنْ قَرُبَتْ داري فعامي كُلُّهُ

ربيعُ اعتِدالٍ في رياضِ أريضَة

Eğer sevgilim evime yakın olursa, bütün senem tâze, nezâhet dolu emsalsiz bir bahçedeki mu'tedil ilkbahar olur.

373. وإِنْ رَضِيَتْ عني فعُمريَ كُلُّهُ

زمانُ الصِّبا طيباً وعصرُ الشبيبة

Sevgilim benden râzı olursa bütün ömrüm, hatırımın hoş olması için çocukluk zamânımdaki gibi gamsız ve kedersizdir. Ve bâtın ve zâhirimin neşesi için de gençlik çağı ve tâzelik gibidir.

374. لَئِنْ جَمَعتْ شملَ المحاسِنِ صورةً

شَهِدْتُ بها كُلّ المَعاني الدَّقيقة

Sevgili güzelliklerin hepsini bütün mertebelerde zâhir sûret îtibâriyle topladı. Ben de o sûret vâsıtasıyla akıl ehlinin

anlayışından daha yüksek olan ince mânâları müşâhede ettim.

375. فقدْ جَمَعَتْ أحشايَ كلَّ صَبَابَةٍ

بها وجوىً يُنبيكَ عن كلّ صَبوَة

Benim bâtınî kuvvelerim de yâni sırrım, kalbim, rûhum ve sırrımın sırrı da bütün sevgi ve aşkı o güzellikler veya o sûret sebebiyle topladı.

[İç kuvvelerim bütün dertleri ve bütün meyil ve sevgimi haber veren iç sıkıntısını topladı. Sevgilim bütün güzellikleri bir araya getirdiği gibi ben de bütün aşk ve sevgiyi toplayıcıyım.]

376. ولِمْ لا أُباهي كُلَّ مَن يدَّعي الهوى

بها وأُناهي في افتخاري بحُظوَةِ

Sevgilinin aşkı ve müşâhedesi sebebiyle ehl-i aşk ve sevgiye karşı ben niçin iftihar etmeyeyeyim? Ondan umduğumun çok üstünde nâil olduğum haz ve;

377. وقد نِلْتُ منها فَوْقَ ما كنتُ راجياً

وما لم أكنْ أمّلتُ من قُرْبِ قُربَتي

hiç düşünmediğim dereceye ulaşmış yakınlık yakınlığından

bulunmam sebebiyle iftihârımda niçin son noktaya varmayayım?

["Kurb-i kurb" (yakınlık yakınlığı, yakının yakını)'dan murad, yakınlık hâlinde yakınlığı görmemektir. Zîrâ kendisini Hakk'a yakın gören uzaktır. Ebu Yâkub es-Sûsî şöyle der: **yakınlığa yakın olmaya devam ettikçe yakın olmaz, tâ ki yakınlıkla yakınlıktan kaybolsun**"]

378. وأرغَمَ أنفَ البَين لُطْفُ اشتِمالِها

عليَّ بما يُرْبي على كُلّ مُنيَة

Halbuki sevgilim bütün arzûların üstünde olan lütfunu benim üzerime yayması, ayrılık ve yalanın burnunu yere sürttü, yâni yok etti. Onun lütfunun kemâliyle ayrılık ortadan kalktı ve sâdece vuslat kaldı. Böylece dışım ve içim cemâl mertebesiyle vasflanmış oldu.

379. بها مثلمَا أمسَيتُ أصْبحتُ مُغرَماً

وما أصْبحتُ فيه من الحسنِ أمست

Sevgilimin aşkıyla gecelediğim gibi aşk ve şevk sâhibi olarak sabâha öylece girdim. Yine sabahladığım her güzellikle aynı şekilde geceledim.

[Günlerin ve gecelerin geçmesiyle, ayların ve yılların ilerlemesiyle onun erişilmez güzelliği ve benim eksiksiz

aşkım değişikliğe uğramaz.]

380. فلوْ منحتْ كلّ الورى بعضَ حُسنها

خَلا يوسُفٍ ما فاتَهُم بمَزِيَّة

Eğer sevgilim güzelliğinden birazcığını Yusuf'tan başka birine vermiş olsa Hz. Yusuf un güzelliği bu kimseden daha üstün olmazdı, ve her mahlûkta güzellikte Yusuf la berâber olurdu.

381. صرَفتُ لها كُلّي على يدِ حُسنِها

فضاعَفَ لي إحسانُها كُلَّ وُصْلَة

Sevgilim için değerli ve değersiz bütün sıfatlarımı, kâbiliyetlerimi onun güzellik sarrafının eline verdim. O ise benden bunu kabul etti ve onun ihsanı bana kat kat ecirler ve karşılıklar vererek tam bir vuslatla beni sevindirdi.

382. يُشاهِدُ منّي حُسنَها كُلُّ ذَرَّةٍ

بها كُلّ طَرْفٍ جالَ في كلّ طَرْفة

Benim vücud zerrelerimden her biri sevgilinin eşsiz güzelliğini müşahede eder ve müşahedesi sebebiyle, bu 180atına180180i bütün gözler her bakışta görmeyi ifâde eder.

[O bakımdan ben kâinat gözünün insanı ve kâmil sıfatlı insanın gözüyüm.]

383. ويُثني عَليها فيَّ كُلّ لَطيفَة

بكُلّ لِسان طالَ في كلّ لفظَة

Vücûdumdaki rûhî, kalbı, aklî ve cismî her bir 181atına181, her lafızda hamd ü senâda çoğalmakta olan bir lisanla ezelen ve ebeden o sevgili üzerine senâ eyler, övgüde bulunur.

384. وأنشَقُ رَيَّاها بكُلِّ دقيقَة

بها كُلّ أنف ناشِق كُلّ هَبَّةِ

Rûhânî ve cismânî her ince ve latif şeyle o sevgilinin güzel kokusunu koklarım. Ve o her ince şeyde mevcud olan kokuyu koklamam sebebiyle bu cihanda her burun bütün kokuları koklamaktadır.

385. ويَسمَعُ منِّي لَفظَها كُلُّ بِضعَة

بها كُلّ سَمع سامِع مُتَنَصِّت

Benim bedenimin her bir parçası o sevgilinin inciler saçan sözünü dinler ve benim her bir parçamın dinlemesiyle bu âlemde her kulak susup dinleyici, her dinleyen işitici ve söze kulak vericidir.

386. ويَلْثِمُ منّي كُلُّ جزْء لِثَامَها

بكُلّ فَم في لَثْمِهِ كلُّ قُبْلَة

Benim her bir parçam, âlemdeki her ağızdan bir dudakla

sevgilimin 182 atına yüz süren perdeyi öper. Her bir öpücüğünde bütün cihanın bûsesinin lezzeti vardır.

[Her ne kadar bu beş beyit görünüşte mübâlağalı ise de yüce mertebelerini haber verdiği ve kutbiyet makamlarını işâret ettiği bir gerçektir.]

387. فلو بَسَطَتْ جسمي رأتْ كلّ جوْهر

بهِ كلّ قَلْب فيه كلّ مَحَبَّة

Sevgilim benim cismimi yaysa, parçalarını tamâmen çözse, birbirinden ayırsa bölünemez derecede küçültseydi, cismimin her zerresinde, kâinatın tamâmının sevgisini ve bütün kalblerin duyacağı ölçüde her bir zerremde bulması kâbil olurdu.

388. وأغرَبُ ما فيها استَجَدتُ وجادَ لي

به الفتحُ كَشفاً مُذهِباً كلّ رِيبَة

Sevgilinin sevgisinde ne garip şeyler oldu, birlik tecellîsinin açılması bütün şüphelerden uzak bir şekilde bunu ortaya koydu ve şu hususları ben çok iyi ve güzel bulmaya başladım:

389. شُهودي بعَينِ الجمع كلَّ مخالِفٍ

وليَّ ائتِلافٍ صَدُّهُ كالمَوَدَّة

Ben kınayıcı ve gammaz gibi bütün muhâlifleri, ülfet edilecek bir arkadaş, bir dost olarak görmeye başladım. Bunların her birinin yüz çevirmesi, buğzu ayıplaması artık bana dostluk ve sevgi gibidir.

390. أَحَبَّنِيَ اللاَّحي وغارَ فلامَني

وهامَ بها الواشي فجارَ برِقْبَة

Kötüleyen kimse beni sevdi, kıskandı ve kıskançlığı sebebiyle beni kınadı. Beni gammazlayan ise sevgilinin güzelliğine hayran oldu, aşırı hayranlığı sebebiyle beni rakib görerek koruyuculuk hissiyle bana eziyet etti. Demek ki aslında kınayanın eziyet ve kötülemesi, gammazın koğuculluk ve jurnalciliği sırf sevgi ve dostluktan ibârettir.

391. فشُكري لِهذا حاصِلٌ حيثُ بِرِّها

لِذا واصِلٌ والكُلّ آثارُ نِعمتي

[Bütün muhâlifleri sâdık dost gördüğüme, gerçekten bunların beni kınayıp gammazlamaları sevgi ve kıskançlıktan olduğuna ve bunların kıskançlık ve hasedi benim aşk ve sevgimi arttırdığına göre,] benim bu muhaliflere teşekkür etmem gerekir. Çünkü o sevginin iyiliği ve sırrı bunlar sebebiyle bana ulaşmaktadır. Halbuki hepsi benim nimetimin eseridir.

[Kınayıcı ve gammaz ve bunların kınaması ve düşmanlığı bir bakıma "başka" olabilir; bunlardan doğan menfaat "başka" sının hakikatine âit olabilir. Acaba böyle midir? işte muvahhid bunların hepsini tek zâttan gördüğü içindir der ki: "Bunların hepsi benim nimetimin eserleridir, asla başkasından değildir"]

392. وغيري على الاغيارِ يُثني وللسِّوى

سِوايَ يُثنّي منهُ عِطفاً لِعَطفَتي

Hal budur ki benden başkası tek zâtın işlerini "ağyar" görür ve ağyârı över. Ama ben böyle değilim, belki benim övdüğüm yine benden banadır. Yine benden başkası nefsimden yüz çevirerek gayriye yönelir, onun önünde eğilir, şefaat ve merhamet için iki kat olur. Lâkin ben böyle değilim.

393. وشُكريَ لي والبرُّ مِنّيَ واصِلٌ

إليَّ ونفسي باتِّحادي استَبَدَّت

Şükrüm her ne kadar zahiren başkasına da olsa yine hakikatte benim içindir. Zâhirde başkasından bulaşır görünen iyilik ve ihsan benden bana ulaşır. Çünkü benim nefsim cananla birleşmede müstakil oldu ve birlik mertebesinde kemâle erip başkalarından müstağni oldu.

394. وثَمَّ أُمورٌ تَمَّ لي كَشفُ سِتْرِها
بصَحوٍ مُفيقٍ عن سِوايَ تغَطَّت

Sarhoşluktan sonra tam ayılmanın vâsıtasıyla, büyük işlerin ve birçok sırların perdesinin açılması ve örtüsünün kalkması benim için tamam oldu; bunlar benden başkasına örtülü ve perdelidir. Sarhoşluktan sonra ayıklık mertebesini bulmayan bu sırrı bilmez.

395. وعَنِّيَ بالتَّلويحِ يَفْهَمُ ذائقٌ
غَنِيٌّ عن التصريحِ للمُتعَنِّت

O büyük işleri kapalı ve gizli sırları kâbiliyeti kadarıyla basit bir işâretle benden anlayabilir. O zevk sâhibi inkârcı ve inatçı için gerekli olan beyandan müstağnidir.

396. بها لم يُبِحْ من لم يبح دمَهُ وفي الْ
إشارَةِ مَعنًى ما العِبارَةُ حَدَّت

Evliyaya açılmış olan esrar ve mânâları bir kimse, kanını kendilerine mübah kılmaksızın perdeli olanlara (mahcûba) izhar edip gösteremez. Hal budur ki bu sırlara İmâ yoluyla işâret etmekte nice mânâ vardır; zîrâ kelimeler onu târif edemez, söz ve beyan onu açıklayamaz. [Çünkü coşkun dalgalı ilâh sırların denizleri sözün dar oluğuna sığmaz ve ağır çeken ilim ve irfan dağı söz ve beyan terâzisiyle

tartılmaz.]

397. ومَبْدأُ إبْداها اللّذانِ تسَبَّبا

إلى فُرْقتي والجَمعُ يَأبَى تشَتُّتي

Zikredilen işlerin ve kapalı sırların izhar edilmesinin başlangıcı şöyledir: Lâhî ve vâşî (kınayıcı ve gammaz) ismiyle anılan o iki kimse, benim sevgilimden ayrılmama sebep olmak istediler. Halbuki hakîkat-i cem' ve birlik mertebesi benim ayrılığıma mâni olur.

[Allah bilir, /115-b/ burada lâhîden murad ruh ve vâşî (gammazlayıcı)'dan murad nefs olabilir veya "Orada insanı mı halîfe kılacaksın" (Bakara, 2/30) diyen melekler ve vâşîden murad şeytan olabilir.]

[Mânâlarda taksim ve sayı yoktur; ayırma, birleştirme olmaz. Mesnevi, I, 681]

398. هُما مَعَنا في باطنِ الجَمعِ واحدٌ

وأرْبعةٌ في ظاهرِ الفَرْقِ عُدَّتِ

مَعَنا da cemi' zamiri ile kasdedilen kendi nefsiyle sevgilidir ve هُما zamiri lâhîye ve vâşîye işaret eder. Yâni o lâhi ve vâşi ve sevgili ve ben bâtın-ı cem'a nazaran biriz. Ve bu dört adet zâhir-i farkta ve vücud mertebesinde sayılmıştır.

399. وإنّي وإيَّاها لَذاتٌ ومَن وشى

بها وثَنى عنها صفاتٌ تبَدَّتِ

Muhakkak ben ve sevgili her ikimiz bir zâtız, aramızda hiçbir ayrılık yoktur. Beni sevgiliyi gammazlayıp kötü hâlimi söyleyen ve levm edip kınayan kimse, beni ondan çevirir, işte bunlar benden zâhir olan sıfatlardır. Benim mertebeme nisbetle de başka değildir, belki aynıdır.

400. فذا مُظهِرٌ للرُّوحِ هادٍ لأفقِها

شُهوداً بدا في صيغةٍ معنوِيَة

[Lâhî ve vâşî Hakk sıfatını izhar ettiklerine göre vâşî rûhânî kuvvelerden ibârettir;] O halde vâşî müşâhede konusunda rûh için, ufkuna, makâmına ve aslî merkezine doğru yol gösteren bir yardımcıdır. Yâni müşahededen ötürü Hakk'ın zâtına hidâyet eder (yol gösterir); o müşâhede ki bütün ervâhın doğuş yeridir.

401. وذا مُظهِرٌ للنَّفس حادٍ لرِفقِها

وُجوداً غدا في صيغةٍ صُوَريَّة

Yine lâhî, şeytânî ve nefsânî kuvvelerden ibârettir. Şuhûdu غدا demekle vasfetti. O şühud ki mânevî mâhiyettedir, görülen ve duyulan âlemdeki gözle olan şühud gibi değildir.

[Şeytânî kuvvetler nefse yardımcıdır ve onu arkadaşlarına sevk eder. Nefsin arkadaşlarından murad cismânî

kuvvelerdir. Onlar da gazab kuvveti, şehvet kuvveti, hırs, hased, kibir vb. şeylerdir ki nefsin arkadaşlarıdır.]

402. ومَنْ عرَفَ الأشكالَ مِثْلي لَم يَشبْ

هُ شِرْكُ هُدىً في رَفع إشكالِ شُبهة

Bu şekiller ve âlemin sûretleri tek zâtın hey'etinin sûretleridir. Ve bu şekiller ve sûretler birinci mertebede zâtın aynıdır, ikinci mertebede ne ayn ve gayrdır, kevn mertebesinde ise "gayr" kabul edilir. İşte bunu böyle bilen kimsenin idrak ve anlayışına, bu tür şüphelerin işkâlinin giderilmesi sırasında şirk-i Hüdâ yâni gizli şirk şüphesi karışmaz.

[Gizli şirke "şirk-i hüdâ" demeleri şu yüzdendir: Şerîat ve tarîkatin zâhirine göre, hidâyet "gayr"ın isbatıyla doğru olur ve gerçekleşir.]

403. وذاتِيَ باللَّذَّاتِ خَصَّتْ عَوالِمي

بمجموعِها إمدادَ جمعٍ وعمَّت

Benim zâtım bu lezzetlerin husûlü sebebiyle bütün âlemlerime "cem'" imdâdını yâni cem' mertebesinden yardım etmeyi tahsis etti ve herkes için umûmî hâle getirdi.

[Bu sözü kutbiyyet mertebesinde buyurmuşlardır, avâlimi nefislerine izâfe etmeleri de bunu gösterir. Zîrâ Cenâb-ı Hak

önce Gavs-i ekbere tecellî edip o kemal mertebede feyz aldıktan sonra, rûhânî ve cismânî bütün âleme onun zâtından Hakk feyzi yansımış olur ve bütün âlem onun kuvveleri ve uzvu gibi olur.]

404. وجادتْ ولا استعدادَ كَسبٍ بفيضِها

وقبلَ التَّهَيّي للقَبولِ استعدَّتِ

Benim zâtım feyz-i akdesiyle âlemlerin zerrelerine, onların isti'dâdlarında zat, sıfat, hal ve fiil itibarıyla elde etme özelliği olmadığı halde cömertlikte ve feyz intikâlinde bulundu. [Ve benim zâtım kabûle hazır olmazdan evvel isitîdâtlı oldu ve sevgiliden kemâlâtı kabul etti. Bu durumda sevgilinin zâtını birleşme hükmüyle kendi zâtı kılmış olur.]

[Güneş zât gibidir. Ve güneşten cama vuran basit ışık feyz-i akdes gibidir; çeşitli camlardan yansıyan renkli ışıklar ise feyz-i mukaddes gibidir.]

405. فبالنَّفس أشباحُ الوُجودِ تنعَّمَتْ

وبالرُّوحِ أرواحُ الشُّهودِ تهَنَّت

Bütün âlemlerin kemâlât ve füyuzâtı benim zâtımdan bulmuş olunca, benim nefsim ve zâtım sebebiyle, vücud ehlinin bedenleri nîmetlenip lezzet aldılar ve hayât-ı tayyibeye ulaştılar. Gene benim rûhum sebebiyle şühûd ehlinin ruhları

güzellik buldular.

406. وحالُ شُهودي بينَ ساعٍ لأفقِهِ

ولاحٍ مُراعٍ رفْقَهُ بالنَّصيحة

Benim sevgiliyi müşahede etmemin hâli ve sıfatı, vâşî ile lâhî (Gammaz ve kınayıcı) arasında bir yerdedir. Sâî (koğucu)'dan murad rûhânî kuvvelerdir ki yüksek ufka ve tâ merkeze götürücüdür. Biri de lâhîdir, onunla kasdedilen nefsânî kuvveler ve cismânı arzûdur ki arkadaşlarını hulûs ve nâsîhatla gözetir.

407. شهيدٌ بحالي في السَّماعِ لجاذِبي

قَضاءُ مَقَرِّي أو مَمَرُّ قضيَّتي

Bu husus karar kıldığım yerin hükmünü ve dâvâmın güzergâhını celbetmek için benim semâ'daki hâlime ve hareketime iyi bir şâhittir.

Hattâ rûhum sûret âlemini ve kesret mertebesini terk edip bu âlemde ebedî olarak kalmak ister. [Bunlar, hükmümün geçtiği yere yâni kesret âlemine ve beşeriyet mertebesine

cezbedip yine şimdiki hâlime getirir.]

408. ويُثبِتُ نَفيَ الإلتِباسِ تطابُقُ ال

مِثالَينِ بالخَمسِ الحواسِ المُبينَة

["Misâleyn"den murad ya büyük kevnî âlem ve küçük insânî âlemdir veya ruhta mürtesem olan rûhânî sûretler ve nefste yaradılıştan var olan mahsüs (duyulabilen) sûretler olabilir. Eğer "misâleyn"den büyük âlem ve küçük âlem kasdedilirse mânâ şöyle olur:]

Ey âşık, bu iltibas ve şüphenin yok olmasını ve tevhîdin sûretinden şüphenin kalkması, büyük kevnî âlem ve küçük insânî âlem zâhirî beş duyu ile iki misal isbat eder.

409. وبَيْنَ يَدَيْ مَرْمَايَ دونَكَ سِرّ ما

تلقَّتْهُ منها النَّفسُ سِرّاً فألْقَت

Ey âşık benim maksad ve merâmımdan evvel olan şeyin sırrını al; nefsim o sırrı o sevgiliden veya algılayıcı duyulardan gizlice elde etti ve onu sana attı.

410. إذا لاحَ معنى الحُسنِ في أيّ صورةٍ

ونَاح مُعَنَّى الحُزن في أَيّ سورةِ

Gerçekte vahdet sırrı ve adâlet eseri olan güzelliğin mânâsı ve latîfesi, beşerde veya başkasında herhangi bir sûrette

görünse; hüzünle dertli bir âşık, Kur'an âyetlerini dinlerken ağlayıp feryad etse;

411. يشاهُدها فكري بطَرْفِ تخَيُّلي

ويسمَعُها ذِكْري بِمسْمَعِ فطنتي

O güzelliğin zuhûrunda benim düşünce kuvvetim hayal gözüyle sevgilinin güzelliğini müşâhede eder. Zekâ kulağıyla zikir organlarım o hazin sesi dinlediği vakit sevgilinin kelâmını işitir.

412. ويُحضِرُها للنَّفسِ وَهْمي تصوّراً

فيحسَبُها في الحسِّ فَهمي نديمتي

Vehim kuvvetim, nefsimi müşâhede için tasavvur olarak o sevgiliyi (gözümün önüne) hazır hâle getirir ve benim anlayışım sevgiliyi, görünen güzellikte konuşan arkadaş ve kerîm dost olarak kabul eder.

[410-411-412. Beyitlerde anlaşılan mana]

[Ne zaman bir güzellik görsem ve hazin bir ses işitsem hayal gözümle fikrim onun güzelliğini müşâhede eder, kulağım ve zikrim onun kelâmını dinler, vehmim nefsime onun sûretini hatırlatır, fehmim görünen güzellikte sevgilimin arkadaşlığını hisseder.]

413. فأعجَبُ مِن سُكري بغيرِ مُدامَةٍ

وأطرَبُ في سرِّي ومِنِّيَ طرْبَتي

Nasıl oldu da şarapsız sarhoş oldum, ben buna şaşıyorum? sırrımda ve kalbimdeki bu sevinç nasıl oluyor? Halbuki benim neş'em kendimdendir, dışarıdan değildir.

414. فيرقُصُ قَلبي وارتِعاشُ مفاصِلي

يُصَفِّقُ كالشادي وروحيَ قَينَتي

Bu sarhoşluk ve neş'e sebebiyle mafsallarımın titremesi muğannî gibi el çırpar, rûhum bana muğanniyelik [şarkı söyleyen kadın] yapar, kalbim raks ve hareket eder, coşup taşar.

415. وما بَرِحَتْ نفسي تَقوّت بالمُنى

وتمحو القوى بالضُّعف حتى تَقوَّتِ

Benim rûhum evvelen ve ahiren seyr ve talepte visâl arzûsuyla gıdalanma ve kuvvet bulmaya devam etti ve benim zahirî ve bâtını kuvvetlerim zayıflıklarına rağmen, o arzûya kavuşmaya niyet etmekten ve yönelmekten geri kalmadı. Böylece benim bütün kuvvelerim maksadına erişmek sûretiyle kuvvet ve kudret sâhibi oldu.

416. هُنَاكَ وجَدتُ الكائناتِ تحالَفَتْ

على أنَّها والعَوْنُ مِنّي معينَتي

Rûhumun visâl arzûsundan gıdalandığı bu makamda, nefsânî kuvvelerimin kendisine yönelmekle kuvvet kazandığı bu yer ile ben bütün kâinâtı aşk yolu üzere söz verici ve dostluk kurucu olarak buldum; hepsini bana yardımcı buldum. Halbuki o yardım ve inâyet, muvâfakat ve muâhede yine benden hâsıl olmaktadır, başkasından değildir.

[Kâbe'nin etrafında dönmek gibi, ay yüzlülerin köyünün etrafına aşk ekme usûlünü bu âleme ben getirdim.]

417. لِيجمَعَ شَملي كُلُّ جارحَةٍ بها

وِيَشمَلَ جَمَعي كلُّ مَنبِتِ شعرَة

Onun sevgisi sebebiyle benim her bir organımın ayrılığını cem' hâline getirmek içindir. Tâ ki o sevgilinin cem'iyet hükmü her bir uzvuma sirâyet etsin, hattâ her biri bütün zâhir ve bâtın ayrılıklarımı cem' etsin. Her bir kılımın köküne şâmil olsun, tâ ki her bir parçamdan tefrika ve çokluk kalkarak bütün uzvum cem'iyyeti gerektiren işler yapsın.

418. ويخلَعَ فينا بَيننا لُبْسَ بينِنا

على أنَّني لم أُلفِهِ غير أُلفَة

Yine bu kâinatın bana yardım etmesi için yemin vermesi veya benim cem'im o sevgiliyle benim aramdaki uzaklık

elbisesini ve bütün aykırılık ve farklılıkları çıkarmamdan dolayıdır veya uzaklık elbisesinin çıkarılması içindir.

Bununla birlikte ben cem' makamında bu uzaklığı ve zahirî tefrikayı ülfet ve cem'iyyetten başka olarak görmem. Belki bütün ayrılıkları ve çoklukları ayn-ı cem'iyyet ve sırf vahdet görürüm.

419. تنبَّهْ لِنَقْلِ الحِسَّ للنَّفسِ راغباً

عن الدَّرس ما أبدَتْ بوَحي البديهة

Ey âşık, öğrenme yoluyla beş duyunun nefse naklettiği sırların idrâki için ki onları sevgili herhangi bir gayret sonucu olmaksızın açık seçik vahiy vâsıtasıyla izhar etmiştir, onların idrâki için burhan gerekmez.

Vahy ve ilhamla ilgili her şey bedîhiyat [apaçık hususlar] kabîlindendir, delîle muhtaç olmaz, şüphe onda çarpıntı yapmaz,

420. لروحيَ يُهدي ذكْرُها الرَّوْحَ كُلّما

سَرَتْ سَحَراً منها شَمالٌ وَهَبَّتِ

Ne zaman ki segilinin lütuf hazînesinden seher vaktinde şimal rüzgârı esse, o güzel rüzgâr benim ruhuma o sevgilinin zikrini hediye eder.

Veya: Ne zaman ki seher vaktinde sevgili tarafından seher

rüzgârı esse benim ruhuma o onun zikri rahatlık verir.

421. ويَلتذُّ إنْ هاجَتهُ سَمَعِيَ بالضُّحى

على وَرَقٍ وُرْقٌ شَدَتْ وتغنَّت

Sevgilinin köyünün güvercini, kuşluk vaktinde ağaç dalları üzerinde, çiçek yaprakları arasında ne zaman yâdigâr nağmeleriyle teğannî ve terennüm eylese benim kulağım lezzet duyar.

422. ويَنعَمُ طَرْفي إنْ رَوَتْهُ عَشيَّةً

لإنسَانِهِ عنها بُروقٌ وأهْدَتِ

Eğer sevgilinin zikrini yatsı vaktinde şimşekler ve fecirler rivâyet etse, ondan da benim göz bebeğim gözüme nakletse, böylece o şimşekler o zikri rûhuma hediye etse, benim gözüm nimete gark olur ve aydınlanır.

423. ويَمْنَحُه ذَوقي ولَمْسيَ أكْؤس الشْ

شَرابِ إذا ليلاً عَلَيَّ أُديرَتِ

Geceleyin kadeh bana dönünce, şarâbı tatmam ve onun kadehine dokunmam bana sevgilimi hatırlama nimetini bahşeder.

[Geceleyin bana lezzetli şarap kadehleri döndürülünce nefâseti ve tadından dolayı o kadehler benim tatma,

dokunma vs. duyularıma sevgiliyi hatırlatmış olurlar.]

424. ويوحيه قلبي للجوانح باطناً

بظاهر ما رسلُ الجوارحِ أَدَّتِ

Kalbim sevgilinin zikrini iç kuvvetlerime gizlice bildirir; her a'zâ da elçilerinin yerine getirdiği şeyin zahirine uygun davranışlar içinde olurlar.

425. ويُحضِرُني في الجمع مَن باسمها شدا

فأشهَدُها عندَ السِّماعِ بجُملتي

Semâ' topluluğu arasında sevgilimin ismiyle teğannî eden, onun yüksek zâtı ve güzel sıfatlarını zikredip terennüm eden kimse beni hazır hâle getirir. O sevgilinin vasıflanın, isimlerini, güzelliklerini, medih ve senâsını işittiğim vakit bütün uzuvlarımda ve hücrelerimde, rûhânî ve cismânî bütün kuvvelerle ve bedenle o sevgiliyi müşâhede ederim.

[Bir kâmilin kalb ve rûhu kevnî elbiselerden soyunup, bâtın nûru organlarına iyice sirâyet edince, Hakk'ı her uzvuyla ve her kuvvesiyle zâhiren ve bâtınen müşâhede etmesinde şaşılacak bir şey yoktur.]

426. فيَنحو سَماء النَّفحِ روحي ومظهري ال

مُسَوَّى بها يحْنو لأترابِ تُرْبَتي

Rûhum güzel ses ve hüzünlü nağme dinlediği sırada, vuslat menba'larına yönelir, kudret eliyle düzeltilmiş ve mayalanmış olan mazharım da tabiî âleme ve unsurî mertebesine meyleder.

Semâ' sâhibinin sıkıntısı, ızdırâbı, dönmesi, raksı, çabukluğu rûhun baka âlemine, nefsin de süfliyet mertebesine çekilmesine delâlet ve şehâdet eder.

427. فَمِنِّيَ مَجذوبٌ إلَيها وجاذِبٌ

إليه ونَزْعُ النَّزْعِ في كلّ جَذبَة

Benden sevgili tarafına bir çekilen vardır ki o, rûhumdur, o rûhumu bana cezbeden bir şey var ki o tabiatım ve nefsimdir. Yüksek tarafın iştiyâkı gâlip olup rûhânî zevk rûhumu celbedince ve rûhum birliğe çekilip bedeni terk etmek isteyince, nefsim ve tabîatım onu kendi âlemine çekerek ilk mertebesine indirirler; her cezbede de can çekişmenin çekişi görülür.

428. وما ذاكَ إلاّ أَنَّ نَفسي تَذَكَّرتْ

حَقيقتَها مِن نَفسِها حينَ أوحت

Zâtımın hakîkatini kendi zâtından mugannilerin nağmeleri içinde tezekkür etmesinden başka bir şey değildir. Zâtım o vahiyden ilâhı hitap lezzetini tattı.

429. فَحَنَّتْ لتَجريدِ الخطاب ببرْزَخ الثْ

تُرابِ وكُلٌّ آخِذٌ بأزِمَّتي

Nefsim toprak berzahına, yâni toprak unsuru şekline inerek mücerred hitâbı arzûladı. [Bu toprak şeklinin "berzah" olması, vahdetle kesreti birleştirdiği için olmalıdır veya hayatla ölüm arasında vâki olduğu içindir.] Hâlbuki toprak berzahına âit kuvvelerimden her biri, benim yularımı hakîkate yükselmeye mecâl bırakmayacak şekilde eline almış durumdadır.

430. ويُنبيكَ عن شأني الوَليدُ وإن نشا

بَليداً بإلهامٍ كوَحيٍ وفِطنَةٍ

Ey benim semâ' ve saf âdaki hâlim hakkında bilgi sâhibi olmak isteyen kimse! Benim semâ'daki hâlim hakkında beşikteki süt çocuğu sana bir fikir verebilir: Kalbine ilkâ olunan vahye benzer ilham vâsıtasıyla ve zekâsı sebebiyle o çocuk iyi bir örnektir.

431. إذا أنَّ من شدّ القِماط وحنَّ في

نشاطٍ إلى تَفريجِ إفراطِ كُرْبة

Her ne kadar büyüdüğü zaman ahmak ve bön birisi olup o zevki unutmuş bile olsa netice değişmez. Evet beşikteki küçük bebek kundağın sertliği ve beşiğin verdiği sıkıntıdan

dolayı ağlayıp inlediği, feryâd ettiği vakit, eziyet ve sıkıntısının dağılmasını, ferahlık bulmayı arzû edince,

432. يُناغي فيُلغى كُلّ كَلٍّ أَصابَهُ

ويُصغي لِمَنْ ناغاهُ كالُمتَنَصِّتِ

Kendisine ninni söylenir, dadısı güzel sesle ona nağmeler söyler. O nağmeler sebebiyle kendisindeki üzüntü ve sıkıntılar sanki üzerinden kaldırılır, yok olur. O bebek, susup inleyenler gibi o sese kulak verir ve dinler.

433. ويَنسيهِ مُرَّ الخَطبِ حُلْوُ خِطابِه

ويُذكِرُهُ نَجْوى عهودٍ قديمة

O ninni söyleyicinin tatlı sözleri ve güzel nağmeleri, o bîçare bebeğe beşiğin verdiği zorluk, sıkıntı ve zahmetleri unutturur. Ninni söyleyici güzel ve yanık sesiyle bebeğe eski sözlerin ve geçmişteki bağların sırlarını hatırlatır;

434. ويُعرِبُ عن حالِ السَّماعِ بحالِه

فيُثبِتُ للرَّقصِ انتِفاء النقيصة

O olgun bebek hal diliyle, semâ' ve safâdaki nice halleri ortaya koyar. Akıl sahipleri nezdinde mâlûmdur ki, dadılar bebeklerin beşiğini sâdece onları teskin etmek için sallarlar.

[Şöyle derler: (Raks eksikliktir). Bunların böyle deyip

âşıkların raksında noksanlık görmelerini bebeğin hâli geçersiz kılar.]

435. إذا هامَ شَوْقاً بالمُناغي وهَمَّ أنْ

يَطيرَ إلى أوطانِهِ الأوَّلِيَّة

O süt çocuğu ninni söyleyicinin ninnileri ve nağmeleriyle ulvî âleme ve aslî merkezine şevkle hayran olsa ve ilk vatana ve ezeliyet mekânına uçmaya niyet etse,

436. يُسَكَّنُ بالتَّحريكِ وهو بمَهْدِهِ

إذا ما لهُ أيدي مُرَبّيهِ هَزَّت

Onun bu ıstırap ve zorlukları beşikte kendisini sallamak sûretiyle teskin edilir. Bebek zaman zaman sıkıntıya düşünce mürebbiyenin eli, sükûnet bulması için onu sallar ve bebek beşiğin sallanmasından haz duyar ve ıstırâbı son bulur.

437. وجدتُ بوَجدٍ آخذِي عند ذكرِها

بتَحبيرِ تالٍ أو بألحانِ صَيِّت

Kur'ân-ı Kerim okuyan birisinin güzel sesiyle veya şarkıcıların yüksek sesli nağmeleri sebebiyle sevgiliyi hatırladığım sırada beni yakalayan vecd hâlimde iken ruhunu teslim etmek üzere can çekişen kimsenin hâlini bulurum.

438. كما يجدُ المكروبُ في نزعِ نفسِهِ

إذا ما له رسلُ المنايا توفَّتِ

Can çekişenin bu hâli, ölüm meleği kendisini öldürürken ve rûhunu kabzederken olan haldir. Bu sırada sanki can çekişme hâlindeki dertlinin elemlerini ve zorluklarını hissederim.

439. فواجدُ كَرْبٍ في سياقٍ لفُرْقَةٍ

كمكروبِ وَجْدِ لاشتياق لرُفقة

Kederli kimse ölüm meleklerinin ölüm atını, ruh ve bedenin ayrılığı için sevk ettikleri vakit vecdden dolayı kederlenmiş gibidir. Bunu böyle olması vecd ânında kâmil ruhlara, mücerred nefislere ve mele-i a'lâdan olan arkadaşlarına iştiyâkı olduğundandır. Bunlara iştiyâkı demek bunlara ulaşma ve kavuşmayı istemektir.

440. فذا نفسُهُ رَقَّتْ إلى ما بَدَتْ بِهِ

وروحي ترَقَّتْ للمبادي العَلِيَّة

O kederli kimsenin nefsi, bedenî ve hayvânî kuvvelerinin zuhûruna sebep olan şeye meyil ve sevgi gösterir. Benim rûhum ise felekleri hareket ettiren ruhlara ve yüksek makamlara yâni zâtın isimlerine yönelir ve yükselir.

441. وبابُ تَخَطّيّ اتِّصالي بحيثُ لا

حِجابَ وِصالٍ عنهُ روحي ترَقَّت

Benim ittisal mertebesini aştığım makamda visâl hicâbı yoktur, o visâl hicâbından benim rûhum terakkî etti. Benim olduğum mertebede ulaşan, ulaşılan tek zattır, başkalık ve ikilik yoktur.

442. على أَثَري مَن كان يُؤثِرُ قصْدَهُ

كَمِثلي فَلْيَرْكَبْ له صِدْقَ عَزمة

Benim gibi o kapıya yönelmeyi seçen, ona niyetlenen kimse, benim yolum üzre azîmet merkebine giderek o cenâba binsin. Veya mânâ: Benim gibi o. kapıya varmaya niyetlenen kimse sıdk-ı azm (azîmet) merkebine binsin.

443. وكَمْ لُجَّةٍ قد خُضْتُ قبلَ ولوجه

فَقيرُ الغِنى ما بُلّ مِنها بنَغْبَة

Birleşme ve birlik kapısına girmezden evvel birlik ummânından çok deryâya ve nice denizlere daldım. Dünyevî zenginliğe muhtaç olan âbidler ve zâhidler veya âhiret devlet ve servetine muhtaç bulunan akil adamlar o deryâdan bir yudumla bile ıslanıp rızıklanmadılar.

[Zîrâ birleşme mertebesi her zâhid ve âbidin nasîbi değildir. O, murâdı kalmamış âşıklara müyesserdir.]

444. بمِرْآةِ قولي إنْ عزَمتَ أُريكَة

فأصْغِ لِما أُلقي بسَمعِ بَصِيرة

Ey âşık, eğer sen bu yola azmeder ve Hakk dergâhına kesin olarak yönelirsen, benim sözüme kulak ver ve benim kulak verdiğim şeyi can kulağıyla dinle. Tâ ki ben sana bu kapının yolunu söz aynamda göstereyim.

445. لَفَظتُ من الأقوالِ لَفظيَ عِبرَةً

وحَظِّي من الأفعالِ في كلّ فَعْلة

Ben i'tibar maksadıyla sözlerimden lafzımı attım, tâ ki ağyar hâlime vâkıf olmasın. Lafzı atmak (tarh-ı lafz) şu demektir: Kendisinden çıkan her sözün hakikatlerini, inceliklerini ve sırlarını kendine mâl etmeyip Hak'tan bilmektir.

446. ولَحظي على الأعمالِ حُسنُ ثَوابها

وحِفظيَ للأحوالِ من شَينِ رِيبة

Yine her bir işte nefsimin payını attım ki karşılığında sevab ve bedel düşünmem. [Ne yaparsam Allah rızâsı için yapanın, yaptığımı da kendimden bilmem.] Aynı şekilde, amellerin sevab güzelliği üzerinde düşünmeyi attım.

447. ووعظي بصِدق القصدِ إلقاء مخلِصٍ

ولَفْظي اعتبار اللَّفظِ في كلّ قِسمَة

Hallerimi süslemek ayıbından ve korunmamı attım. Azm ve kararlıkla doğruluğu sebebiyle halka vaaz ve nâsîhat etmeyi, ihlâs sâhiplerinin attığı gibi attım. Sözümü de attım, yâni şu

sayılan kısımların her birinde olan lafzı itibarı (atmak) sözünü de attım.

[Bu durumda âlimlerden, âmillerden ve herkesten hâlis olup, ne zuhûr ederse Hak'tan zuhûr eder görürüm.]

448. وقَلْبِيَ بَيْتٌ فيه أسكن دونَهُ

ظُهُورُ صِفاتي عَنهُ من حُجُبِيتي

Benim kalbim beytullahtır, varlığın hakikati olan ben orada oturuyorum. Benim kalbimin altında başka bir ev daha vardır ki o zâhirî Kâbe'dir veya cismânî bedendir; işte zâtımın perdelenmesi ve varlığımın gizlenmesi dolayısıyla sıfatlarımın zuhûru ondandır.

449. ومنها يَميني فيَّ رُكْنٌ مُقَبَّلٌ

ومن قِبلَتي للحُكمِ فيَّ قُبلَتي

Benim sağ elim zâtımın mazharı olan bedenimde bir rükündür, o öpülmesi müstehab olan şeylerdendir ve zâtımın perdelendiği adı geçen sıfatlardandır. Hacerü'l-Esved ve Ruknü'l-yemânî gibi, ağzımı dokundurduğum bâzı yerleri öpüşümün bir hikmeti vardır.

450. وحَوْلِيَ بالمَعنى طَوافي حقيقةً

وسَعيي لوَجهي من صفائي لمَرْوَتي

Zahirî Ka'be kalbimin sûreti ve hakikatimin eserinin mazharı olduğuna göre, benim tavâfım, mânâ bakımından gerçekten zâtımın etrâfındadır. Aynı şekilde çalışıp çabalamam (sa'yim) riyâzetler, mücâhedeler ve sülûküm rûhumun Safâ'sından, nefsimin Merve'sinedir, zâtımın rızâsı sıfatlarımın ma'rifetleri içindir.

451. وفي حَرَمٍ من باطني أمْنُ ظاهري
ومِنْ حولِهِ يُخشى تخطُّفُ جيرتي

Harem-i İlâhî olan bâtınımdan benim zahirimin emniyeti hâsıldır. Bir halde ki o haremin etrâfındaki komşularımın esir alınıp götürülme korkusu vardır.

452. ونفسي بصَومي عن سِوايَ تفرُّداً
زكتْ وبفَضلِ الفيضعنِّي زَكَّت

Benim nefsim Allah'tan gayri her şeyi ve başkalarını görmekten ayrılarak mâsivâdan el çekmiş olması dolayısıyla temizlendi. Ayrıca İlâhî tecellîlerin tevâlîsi ve rahmâni feyizlerin ard arda gelmesi demek olan feyz-i kudsînin fazlıyla "vücud" hazînesinden, hak edenlere ve isti'dâdlı olanlara zekât verdi ve onları da mâsivâdan temizledi.

453. وشَفعُ وُجودي في شُهوديَ ظلَّ في اثْ

تِحادِيَ وِتْراً في تَيَقُّظِ غَفوَتي

Vücûdumun zevciyyeti, Hakk'ı müşâhede ettiğim sırada tek oldu ve gaflet uykusundan uyandığım vakit de vahdet mertebesini buldu. Bu gafletten uyanış o sevgiliyle birleşme etmem durumunda vâkidir. Yâni bîgânelik yok oldu yegânelik hâsıl oldu; ben cân-ı cânâna vâsıl olup aslı olmayan aykırılığı bertaraf ederek Hakk'a vuslatla şereflendim

454. وإسراءُ سرِّي عن خُصوصِ حقيقةٍ

إليَّ كَسَيري في عُمومِ الشريعةِ

Rûhumun sırrının benim zâtıma doğru olan ve hakikat ehlinin havâssının gözlerinden gizli olarak gerçekleşen seyri, benim şeriat ehlinin avâmında seyrim gibidir.

[Benim seyrim şeriat ehlinin avâmı arasında nasıl gizli ise hakikat ehlinin gözlerinden de öyle örtülüdür ve gizlidir, dolayısıyla hakikat erbâbının havâssı da benim sırlarımı idrak etmekle hayran ve şaşkındırlar.]

455. ولم ألَهُ باللاَّهوتِ عن حُكمِ مظهَري

ولم أنسَ بالنَّاسوتِ مظهرَ حِكمتي

İlâhiyet mertebesinden dolayı ve cem'-i vahdet makamıyla muttasıf olmam hasebiyle, mazharımın hükmüyle, beşeriyetimin muktezâsıyla ve tabiatımın haklarını yerine

getirmekle meşgul olmam.

Yine insâniyetim sebebiyle hikmeti izhar edeni ve ma'rifetimi vereni unutmam. Nâsûtumun (insan olmamın) lezzeti, lâhûtun vahdetine mâni olmadığı gibi, lâhut sırları ve nurlarının galebesi de nâsut kesreti mertebesine mâni olmaz.

456. فعَنّي على النَّفس العُقودُ تحكَّمت

ومنِّي على الحِسّ الحُدودُ أُقيمتِ

Gayb âlemindeki verdiğim yeminler nefs-i nâtıkam üzre benden çıktı ki o "Elestü birabbiküm" sözüdür. Yine şehâdet mertebesinde zâhirî tarafıma yükletilen şer'î sınırlar ve uyulması gerekli işlerin hepsi vahdet ve birleşme hükmü îtibâriyle benden banadır.

457. وقد جاءَني منِّي رسولٌ عليه ما

عَنِتُّ عزيزٌ بي حريصٌ لرأفَة

Kesret perdeleriyle örtülü bulunduğum sırada bana benden bir resûl-i mükerrem geldi; benim cezayı mucip helâk yerlerine uğramam, dalâlet ateşine ve şüphe ve hayal cehennemine düşmem o resûle çok ağır gelir. Bana olan şefkat ve merhametinden dolayı, o benim terbiye ve irşâdım husûsunda çok gayretlidir.

Zîrâ Resul, cüz'î ruhların müdebbiri olan küllî ruhtur.

Tefrika, kesret ve dalâlet çöllerinde yol gösterici olan başka nebiler ve velîler bu küllî rûhun mazharıdırlar.

[Şu âyete telmih vardır. (Tevbe, 9/128). "Andolsun, size kendinizden öyle bir peygamber gelmiştir ki, sizin sıkıntıya uğramanız ona çok ağır gelir. O size çok düşkün, mü'minlere karşı çok şefkatlidir, merhametlidir".]

458. بِحُكمي من نَفسي عليها قَضَيتُهُ

ولما توَلَّتْ أمرَها ما تولَّتِ

Durum anlatılan şekilde olunca benim hükmüm, külliyyetim ve cemi'yyetim îtibâriyle benim zâtımdan çıkanı, zâtımın tafsilâtlı şekilde zuhûru bakımından üzerine hükmeyledi.

[Vücudda benden başkası yok ki ben ona hükmedeyim veya o bana hükmetsin. Benim nefsim işimin idarecisi ve hâkimi olunca ve hakîkat îtibâriyle hükmünü icra edince, yine nefsim mezâhirde zuhûr etme îtibâriyle o işi kabul edip yüz çevirmedi. Böylece hükmeden ve hükmedilen kendisi oldu.]

459. ومن عهد عهدي قبل عصرِ عناصري

إلى دارِ بَعثٍ قبلَ إنذارِ بَعثَة

"Bütün maddî sûretlerin kendisinden oluştuğu unsurlarımın taayyünü zamânımdan önceki bir vakitte vukû bulan mîsâkımdan ben hazret-i zâtımdan nefsime gönderilmiş idim.

460. إليَّ رَسولاً كُنتُ منيَ مُرْسَلاً

وذاتي بآياتي عليَّ استَدَلَّتِ

Aynı şekilde bu göndermenin başlangıcı, bi'setin benden ve zâtımdan inzârından önceydi, şu bakımdan ki onun tafsîlinin sûretleri, âyetlerim ve sıfatlarımla zâtıma delâlet eder."

[Demek ki zat çıplaklığı îtibâriyle "mürsil/haber gönderen" olur, ruh libâsını giyinmek îtibâriyle "resul/peygamber" olur, nefs ve mevcûdât libâsını giyinmek îtibâriyle "mürselün ileyh= kendisine gönderilen/ümmet" olur.]

461. ولما نقَلتُ النَّفسَ من مُلكِ أرضِها

بحكمِ الشِّرا منها إلى مُلكِ جَنَّة

Ben nefs-i natıkamı arzının mülkünden, tabiat ve beşeriyet ikliminden cennet mülküne nakledince, o sevgiliyle alış verişte bulunmak maksadıyla cismâniyet zeminimin tasarruflarıyla ilgilenmekten soyununca, ki bu alış veriş şu âyetin hükmüyledir:

462. وقد جاهدتْ واستُشهدتْ في سبيلها

وفازتْ ببُشرَى بيعِها حينَ أوفَت

[(Tevbe,9/111). "Allah mü'minlerden mallarını ve canlarını, kendilerine (verilecek) cennet karşılığında satın almıştır"] nefsim sevgilinin aşkı yolunda şehâdete erinceye kadar

mücâhede etti ve kendinden vererek elden geldiği kadar satın alıcıya tamâmen teslim olmayı yerine getirdiği sırada satın alma müjdesine nâil oldu.

463. سَمَتْ بِي لجَمعي عن خُلودِ سمائِها
ولم أرْضَ إخلادي لأرضِ خليفتي

Böylece nefsim beni, ebedîlikle vasıflanmış olan cennetin semâsını aşarak ahadiyyetü'l-cem' mertebesi olan ve hakikatime mahsus bulunan hazret-i cem'a yükseltti. Oysa ben, halîfem olan Adem (aleyhisselâm)'ın yerine meyletmeye râzı değilim.

[O Âdem ki (A'raf, 7/19). "Sen ve zevcen cennette otur" âyetine göre, cennet kendisi için yer olarak gösterilmiştir. Veya halîfeden murad insanlar olabilir, zîrâ onlara tasarruf ve irâdeleri sebebiyle cisimler âleminde Allah'ın hâlîfesidirler.]

464. وكيفَ دُخولي تحتَ مِلكي كأوْليا
ء مُلْكِي وأتباعي وحزْبي وشيعتي

Ben nasıl olur da, maddî olsun mânevî olsun tasarrufum altında olan şeylerin altına girerim ve onlar bana tasarruf eder, ben nasıl olur da, mülkümün hükümleri ile kayıtlı olurum?

[Nitekim mülkümün evliyâsı benim tasarrufum altındakilere

dâhildirler, felekler ve unsurlar mülküm cümlesinden birileridir, zamanın îcâbına göre onlar üzerinde tasarruf ederler. Yine müslümanlardan tâbîlerim, mü'minlerin havâssından hizbim, sâlihlerin ebrârından cemaatlerim evliyâm gibi mülkümün içine dâhillerdir ve tasarrufum altındadırlar.]

465. ولا فَلَكٌ إلاَّ ومن نورِ باطِني

بِه مَلَكٌ يُهدي الهُدى بمَشيئَتي

Dokuz felekten hepsi benim bâtın nûrumdan hâsıl olduğu halde, nasıl olur da evliyâm gibi vesâir tâbilerim ve cemaatlerim gibi mülkümün altına girerim? O dokuz felekte melek, bütün mülklere, feleklerin sâkinlerine ve yeryüzünde bulunanlara hidâyet ihsan eder ki bu benim irâdemledir ve benim emrim dışında hiçbir şey olmaz.

466. ولا قُطْرَ إلاَّ حلّ مِن فيض ظاهري

بِه قَطرَةٌ عنها السَّحائبُ سَحَّت

Âlemin hiçbir tarafı yoktur ki benim feyz-i zahirimden ve apaçık ismimden inmemiş olsun. Zırâ bu kâinatın vücûdu benim coşup taşan cömertlik denizimden ve vücûdumun görünen feyzinden bir feyzdir. Ve o tarafta bir damla vardır ki bulutlar yağmur damlalarını o damladan döker. Öyle bir damladır ki, kendisinden yükselen bulut buharlarını cezbedip

arza döken okyanus onun lütuf deryâsına nisbetle değersiz bir deryâ gibidir.

467. ومن مطلعي النورُ البَسيطُ كلَمعةٍ

ومِن مشرَعي البحرُ المحيطُ كقطرَة

Basit güneş ışığı benim hakikatimden bir parıltı ve bir zerredir. Okyanus benim ilim nehrimden, cömertlik ve hilim denizimden bir damladır. Benim ilm-i ledünnümde binlerce Hızır âciz olur. Nice Mûsâ benim her bir tecellîmde hayran olur. Dertlinin dermanı benim. Her mâdenin kaynağı benim. O emsalsiz inci benim, o sonsuz deniz benim.

468. فكُلّي لكُلّي طالِبٌ مُتَوَجِّهٌ

وبعضي لبَعضي جاذِبٌ بالأعِنَّة

Benim kalbime, kalıbıma, rûhuma ve ismime âit her bir parçam, cem' makamıma ve birlik mertebesi olan küllî mertebeme yöneliktir ve onu ister. Yine, bâzı parçalarım maddî olsun manevî olsun, bâzı parçalarımı cezb edici yularlarla çekmektedir.

469. ومَن كان فوق التَّحت والفوْقُ تحته

إلى وجهِه الهادي عَنَتْ كلُّ وِجهَة

O "alt"ın üstünde ve yönlerin yükseğinde olan da kimdir? Ona nisbetle, üstünlükle isimlenen her yücelik onun

altındadır ve o "üst" "alt" ve yönlerden berî ve yücedir. Onun hidâyet edici ve bâki zâtına bütün yönler yüz sürmeli ve eğilmelidir.

[Demek ki ben, hakikat îtibâriyle her alt'ın üstündeyim. Bütün üst'ler ve yücelikler nûrumun kuşatması altına dâhildir. Bu sebeple bütün âlem sûreti ve mânâsıyla bana yöneliktir ve benden yardım ister ve ben hepsine yardımcı ve fayda vericiyim.]

470. فتحتُ الثَّرَى فوقُ الأثيرِ لِرَتْقِ ما

فَتَقْتُ وفَتقُ الرَّ تقِ ظاهرُ سُنَّتي

Benim, yükseklikteki kemâlim ve bütün yönlerin bana yönelmesi sebebiyle ve hilâfetim hasebiyle, taht-ı serâ (toprağın altı) bana semânın üstüdür. Bana göre gökle yerin, enlemle boylamın, alçak ve yükseğin, esir ve toprağın farkı yoktur. Bütün zıdlar müşâhede gözümde aynı seviyededir.

["Eğer yerin içine iple bir adam sarkıtsaydınız Allah'ın üzerine düşerdi, semâda da arzda da ilâh olan odur" hadîsinin hükmüne göre Cenâb-ı hak her şeyi kuşatmış olunca, Hakk'ın müşâhedesinde toprağın altıyla göğün üstünün bir farkı olmaz. **"Beni Metta oğlu Yunus'tan üstün bilmeyin"** hadîsi de buna delâlet eder.

Mertebelerin ilki isim ve sıfatların ayrılmasıdır. Mertebelerin

sonu mevcûdâtın sûretlerinin ayrılmasıdır. Bitişme mertebesinin ilki zât-ı ahadiyyet sonu ise insâniyet mertebesidir.]

471. ولا شبهَةٌ والجمعُ عينُ تيَقُّنٍ

ولا جِهَةٌ والأينُ بَينَ تَشَتُّتي

Cem' makamına ulaşan ve ayne'l-yakîn mertebesini hâsıl eden kimsede şüphe ve şâibe kalmaz. Nereye yönelinse muayyen ve mukayyed cihet söz konusu olmaz. Zaman ve uzaklık parçalanmayı ve ayrılığı gerektirir; ikilik, başkalığı gösterir. O halde göz sâhibi olan; zaman, uzaklık, kir pas ve yalandan temiz ve uzaktır.

472. ولا عِدَّةٌ والعَدّ كالحدّ قاطِعٌ

ولا مُدَّةٌ والحدّ شِرْكُ موَقتِ

Cem' mertebesinde sayı da yoktur ki, ne kadar gün, ne kadar saat vâsıl olman ve ne kadar gün ayrı olman söz konusu olsun. Zîrâ saymak, sınır (hadd) gibi kesicidir. Nitekim hadd, sınırsızı sınırlı kılar ve sanki o sınırlıyı sınırsızlıktan kesip ayırmış olur.

"Müddet" dahî yoktur; müddet şu demektir ki, bâzan vuslat ve kavuşma gerçekleşir, bâzan da bu gerçekleşmez. Onun için müddet yoktur, zîrâ müddet sınırlamaktır. Ayrıca

müddet ve sınır muvakkate muzaf olan şirktir.

Yâni vuslata vakit tâyin eden kimsenin şirkidir. O halde müddet sayı, zaman, uzaklık, şüphe ve şâibe hepsi perdelenmiş olanların hâlidir. Başkalık ve ayrılık olmaksızın vuslat ise kâmilllerin işidir.

473. ولا نِدّ في الدَّارَينِ يقضي بنَقْضِ ما

بَنيتُ ويُمضي أمرُهُ حُكمَ إمرَتي

Her iki cihanda bana ortak ve benzer yoktur ki benim yaptığım şeyi yıkmaya ve tâmir ettiğim işi bozmaya hükmetsin. Ve benim hükümdarlık ve sâhiplik selâhiyetim üzerine "olur" emrini imzâlasın.

474. ولا ضِدّ في الكَونَينِ والخَلقُ ما ترى

بِهِمْ للتَّساوي من تفاوُتِ خِلقَتي

Her iki cihanda bana zıd olan dahî yoktur ki benim emrime muhâlefet etsin. Zîrâ sen, mahlûkatta, hilkat zıddiyetine, tenâsübsüzlüğe, hakîkat ihtilâflarına dâir bir şey göremezsin. Çünkü bunların yaratılışı eşitlikte olup, birbirine aykırılığı yoktur.

475. ومني بدا لي ما عليَّ لَبِسْتُهُ

وعني البَوادي بي إليَّ أُعيدَتِ

[Ahadiyyet-i cem' makamının diliyle buyururlar ki:] Benim şuûn-ı zâtımın sûretlerinden bâzı oluşlar demek olan mümkin hakikatler ve kainata âit bilgiler benden, benim için ve bana zâhir oldu; işte onları ben örttüm. Bu zâhirî işler benden sâdır oldu, benim kudretimle hâsıl oldu, yine bana döndürüldü.

[O halde hakikatte, gösteren, gösterilen ve kendisi için gösterilen; örten, örtülen ve kendi üzerine örtülen; döndüren, döndürülen ve kendisinden döndürülen ve kendine döndürülen hepsi benim ve benden başkası değildir.]

476. وفي شَهِدْتُ السّاجدينَ لَمظهري

فَحَقّقْتُ أني كُنتُ آدمَ سَجدَتي

Bedenime ve mazharıma [zuhur ettiğim şey] secde etmekte olan melekleri zâtımda müşâhede ettim. Hakîkaten secdemin Âdem'inin ben olduğunu bildim. Yâni secde eden melekler benim sıfatlarımdan bir sıfatımdır ki zâtıma secde kıldılar. Kendi zâtımdaki meleklerden secde eden ve Âdem'de secde edilenin yine ben olduğumu, benden başkası olmadığını müşâhede ettim.

477. وعايَنتُ روحانيّة الارَضِينَ في

مَلائِكِ عِلييّنَ أُكْفاء رُتْبَتي

Ben arz meleklerini, ıllîyyin melekleri zümresinde benim mertebeme nisbetle emsal ve denk gördüm. Yâni semâvî rûhânîlerde zuhûrum nasılsa süflî rûhânîlerde de aynı şekilde benzer ve denktir.

[Her ne kadar bu cümlede zâhir îtibâriyle üstlük ve altlık tasavvur edilir, ihtilâf ve farklılık görülürse de benim mertebeme nisbetle hepsi bir ve berâberdir.]

478. ومن أفقي الدّاني اجتَدى رِفْقيَ الهُدى

ومِن فَرْقِيَ الثاني بدا جَمعُ وَحدَتي

Arif ve kâmilin iki yüzü vardır. Bir yüzü cem' mertebesine rıfk-ı Huda ya [sevgili dosta] bakar ve ondan kemâlâtı elde eder, bu tarafına "ufk-ı a'lâ" denir.

Bir yüzü ise kesret tarafına bakar ki, beşeriyeti ve cismânîyetidir. Bu yüzüne ufk-ı ednâ denir ki bu tarafından halka feyz dağıtır.

[O bakımdan şöyle buyururlar:

Benim ufk-ı dânîmden, yâni beşerî sûretimden, yol arkadaşlarım hidâyet ve yardım talebinde bulunurlar. Benim cem'-i vahdetim, bana fark-ı sâniden zahir oldu ki bu "mahvdan sonraki ayıklık" mertebesi dedikleridir. Kâmilin son noktası "ikinci fark"ta hâsıl olur. Zîrâ vahdet ile kesret

berâberce tek hâlette birleşir, vahdetin müşâhedesi kesrete ve kesreti görmek de vahdete mâni olmaz. Halkı Hak'ta, Hakk'ı halkta görüp her mertebenin hükmünü icrâ eder. Sûretin çokluğu onu vahdetten perdelemez.]

479. وفي صَعقِ دَكِ الحِسّ خَرّت إفاقةً

لِيَ النّفسُ قبلَ التّوبةِ المُوسويّة

Hz. Mûsâ Allah'ı görmeyi isteyip (beni göremezsin) hitabıyla savulunca yüz üstü düşerek şaşkın hâle gelip kendinden geçtikten sonra "Seni tenzih ederim, sana tevbe ettim"dedi.

Mûsâ'nın bu tevbesinden evvel Hakk'ın tecellîsinin hissimi parçalayıp yok etmesinin şaşkınlığı sırasında, benim nefsim, ifâkat [iyileşmek] için düştü ve kendinden kayboldu, yâni bu hal benim için de ezelî bir hâdisedir.

480. فلا أينَ بَعدَ العينِ والسّكْرُ منه قد

أَفَقْت وعينِ الغينِ بالصّحوِ أصْحَت

Nefsimin ayılması ve zâtı görme isteğinden dönme sebebiyle (nerede?) "Ne cihette ve nerededir?" sözü kalmadı. Zîrâ gözle gördükten ve müşâhede ve beyandan sonra soru kalmaz. Hâlbuki ben başkalık ve ayrılık sarhoşluğundan ayıldım ve zâtının birlik perdesi ayıklık vâsıtasıyla zâil oldu, müşâhede devleti hâsıl oldu ve ben birliğimizin cemâlini müşâhedeye

başladım.

481. وآخِرُ مَحْوٍ جاءَ خَتمي بعدَهُ

كأوّلِ صَحْوٍ لارْتِسامٍ بِعِدّة

Benim aşk yolumun tamamlanması kendisinden sonra gelen mahvımın son mertebesi, ayıklığın başlangıcı gibidir, çünkü bu ikisi sayıyla bilinir.

İlk mahvın sonu ayıklık gibidir. Bu bakımdan âşık, ayıklığın evvelinde kesretle kâimdir, mahvın sonunda da kesret gelir, fakat vahdet şeklinde olur.

482. ومأخوذُ محْوِ الطَّمسِ مَحقاً وزنتُهُ

بمَحذوذِ صحْوِ الحسّ فَرقاً بِكفَّة

Mahvın çekip aldığı kimseyi ben şühud kefesi ve keşif terâzisiyle tarttım; cem'-i cem'de his âlemine, muzaf olan ayıklığın kesilmesiyle, o yok olduğundan dolayı kendisine zâtı ve sıfatları izâle etmek izâfe edilmiştir. Belki onun hakîkî keşiften kesilmesi fark ve kesret sebebiyle olmuştur. Bu ikisini berâber ve ikiz buldum. Zîrâ her biri tek hakîkatin mazharıdır. Her ne kadar mertebeler bakımından farklı ise de hakîkate nazaran birdirler.

483. فنقطةُ عينِ الغينِ عن صحويَ انمحت

ويَقْظَةُ عينِ العينِ محْويَ ألغَت

Benim zat perdemin ğaynının noktası, ayıklığımın kemâlinden dolayı mahv olup, o "ayn"ı "gayn" yapan beşeriyet noktası zâil olunca, ğayn ayn olarak, aralık ve yalan bertaraf oldu. Ve benim zat gözümün uyanıklığı mahvımı da ilgâ etti. Yâni Hakk'ın vücûdunda vücûdumu fânî ve mahv kıldım. Yakînim de zannı mahv edip fenâ içinde fenâ hâsıl oldu.

484. وما فاقِدٌ بالصّحوِ في المَحوِ واحدٌ

لتَلْوِينِه أهلاً لِتَمْكِيْنِ زُلْفَة

Birinci duruma göre: Âşık bir şeyi ayıklık hâlinde kaybeder ve mahv zamanında onu tamâmen bulursa o âşık renge boyanıp ve tahvilinden dolayı yakınlık temkinine ve vuslat makamına nâil olur.

Yâni âşık ayıklıktan sonra mahv hâlinde temkîn-i kurbet makamına sâhip olup evvelce eseri kalmamış vücud her ne ise bu makamda onu bulur.

485. تَساوَى النّشاوى والصُّحاةُ لِنَعتِهِمْ

بِرَسْمِ حُضورٍ أو بوَسْمِ حظيرة

Benim nazarımda, hâlin galebesiyle sarhoş olan ahval erbâbı ile, yoldaki mertebelerinin nurlarıyla sâfî ve ayık olan huzur sahipleri müsâvî oldular. Bu iki zümre benim nezdimde

eşittir. Çünkü biri huzur eseriyle, öteki makam alâmetiyle sıfatlanmıştır. Zîrâ bu her iki zümre kâmil değildir.

Şu bakımdan ki, sarhoşlar sıfat tecellîlerinin ahvâlinden bir zevke kanaat edip onunla sarhoş ve huzur dolu olurlar. Fakat sekr ve vecdin üstündeki bir çok tecellîden gâfil kalırlar.

486. ولَيسوا بقَوْمِي مَن عَلَيْهِمْ تعاقبَتْ

صِفَاتُ التِبَاسٍ أو سِماتُ بقيّة

Üzerlerine beşerî sıfatların veya bu sıfatların kalıntısının alâmetleri ardı ardına gelen kimse benim kavmim değildir. Yâni o, kemal sahiplerinden değildir. Yâni bir keresinde beşerî sıfatlar yok olup sonra tekrar ortaya çıksa ve o enâniyet kalıntısının izleri bâzı vakitlerde onlarda görülse, işte bu minval üzere olan kimseler kemal ehlinin tâbîlerinden olamazlar.

487. ومَن لم يرِث عنّي الكَمَالَ فناقصٌ

على عَقِبَيْهِ ناكِصٌ في العُقوبة

Mahv ve sahv sâhibi olup da benden ve benim benzerimden kemal elde edemeyen ve mîras bırakılan sırlara vâris olmayan her âşık eksiktir hattâ cezâya mâruz kalarak iki ökçesi üzerine dönücüdür.

488. وما فيّ ما يُفضي للَبْسٍ بقيّةٍ

ولا فَيءَ لي يَقضي عليّ بفَيئَة

Benim vücûdumda varlık kalıntısına dayalı örtü ve hicaba sebep olan bir şey kalmadı. Yine benim eser ve alâmetim, muhdes ve mevhum vücûdum da yoktur ki, ilk mertebeye dönmek için bana hükmetsin.

489. وماذا عَسى يَلْقى جَنانٌ وما بِهِ

يفُوهُ لِسانٌ بينَ وَحْيٍ وصيغَة

Bâtın ve zâhirde gizli mânâlardan saklı maârif ve letâiften kalbin bana ilkâ etmesi ve lisânın konuşması umulan ve kalbin vahyiyle ibâreleri süsleme arasında vâki olan ne vardır ki? Yâni kalbimin bana ilkâ etmediği bir mânâ kalmamıştır; Allah'ın tevhidi ve sırlarından, fenâ ve baka mertebe ve makamlarından lisânımın söylemediği bir söz yoktur. O halde benden kemal elde etmeyenin nâkıs olması kesindir.

490. تعانَقتِ الأطرافُ عنديَ وانطوى

بِساطُ السِّوى عدلاً بحُكمِ السويَّة

Benim şühûdumda taraflar, yönler, rezil ve şerefli olanlar, kahır ve gazabın her türü, lütuflar ve merhametler, ezel ve ebed, evvel ve âhir, zâhir ve bâtın, kıdem ve hudûs, nur ve zulmet hepsi birbirine bitişti ve adâlet bakımından eşitlik ve adâlet hükmüyle aykırılık kilimi dürüldü.

491. وعادَ وُجودي في فَنا ثَنَوِيَّةِ ال

وُجودِ شُهوداً في بَقَا أَحَديَّة

Benim vücûdum varlığın ikiliği sıfatının yok olması hâlinde, birliğin bakâsında saf şühud olur. Böylece tâlib matlûba ulaştı, birlik hâsıl oldu, bîgânelik yok oldu. Asla engel kalmayıp (Allah vardı, O'nunla birlikte bir şey yoktu) sırrı olduğu gibi ortaya çıktı.

492. فما فَوْقَ طَوْرِ العقْلِ أوّل فَيضةٍ

كما تحتَ طُورِ النّقْلِ آخر قَبضَة

Bende taraflar, zıdlar ve ihtilâfın kucaklaşması kesinleşti, zıd yönlerin müsâviliği gerçek olup aykırılık kilimi dürüldü, muhâlefet perdeleri ve ilişkiyi kesmek ortadan kalktı; böylece akıl tavrının üstünde, mümkinât ve mükevvenâtın ötesinde olan şey vâki oldu. İşte, rûh-ı a'zam ve Habîb-i ekrem'in hakikati olan Hakk'ın feyzinin başlangıcı, o vâki olan şey gibidir. تحتَ طُورِ -'de murad beşeriyet mertebesidir ki nakil ilimlerin geldiği yerdir, münâcat tavrıdır, ilâhı tecellîlerin makamıdır, vücûdu her şeyden sonra olan kabza-i Hak'tır.

493. لذلك عَن تفضيلِهِ وهْوَ أهلُهُ

نَهانَا على ذي النّونِ خيرُ البرِيّة

Bu müsâvîlik, aşağılık ve yukarılık eşitliği sebebiyle...) Hz.

Rasûlu'llâh salla'llâhu aleyhi ve sellem hazretleri Yûnus b. Mettâ üzere tafdilden men etti, oysa Yûnus peygamber ehl-i tafdildendir. Nitekim şöyle buyururlar: "Beni Yûnus b. Mettâ'dan üstün görmeyiniz"

[Mi'rac; başlangıcı, sonu, zahiri, bâtını, üstü, altı kuşatan bir hüviyete ulaşma olduğuna göre, alta ve üste âit hangi yön olursa olsun rabbânî mi'raçta ve vusulde, her ne kadar mertebeler bakımından şeref düşünülürse de farklılık olmaz. Nitekim Hz. Rasûlu'llâh salla'llâhu aleyhi ve sellemin mi'râcı, ceberut ve melekûtun üstünde olup Hz. Yûnus'unki ise yerin altında, balığın kamında oldu. Fakat her ne kadar benim mi'râcım arşî, onunki ferşî ise de Allah'a ulaşmada benimkiyle Yûnus'un mi'râcını farklı görmeyin.., diye üstün ve farklı bulmayı yasakladılar.]

494. أَشَرْتُ بما تُعطي العِبَارَةُ والذي

تَغَطَّى فقَدْ أَوْضحْتُهُ بلَطِيفَةِ

Ben alt oluş üst oluş, birleşme, zıdlık ve aykırılıktan ibâret ve lafızların verdiği adı geçen mânâya işâret ettim. Latif işâret ve fâsîh ibâre ile gözleri perdelenmiş olanlara örtülü olan sırları ve mânâları îzah ve izhar ettim. Tâ ki zevk ve vicdan sahipleri ondan nice sırlar ve irfan alsınlar.

495. ولَيْسَ أَلَستُ الأمسِ غَيْراً لِمنْ غدا

وجِنحي غدا صُبحي ويوميَ لَيْلَتِي

Bana göre dün vâki olan "Ben sizin Rabbiniz değil miyim?" hitâbı, yarınki (Ğâfir, 40716) "Mülk kimidir?" hitâbına aykırı/zıt değildir. Benim zulmetim sabah nûrum oldu ve gündüzüm gecem oldu. Zîrâ **"Allah katında sabah ve akşam yoktur"** Hakikat mertebesinde nur ve zulmet, mânâ ve sûret, mebde' ve mead, ezel ve ebed, zâhir ve bâtın, evvel ve âhir hepsi müsâvî ve berâberdir.

496. وسِرُّ بَلى لله مِرْآةُ كَشْفِهَا

وإِثْبَاتُ مَعنى الجَمْعِ نَفْيُ المَعِيّة

Allah için olan "belâ" sözünün gerçeği; vahdet îtibâriyle "Elestü bi rabbiküm" deyip tafsil îtibâriyle "belâ" diyen hakîkatin keşif ve vuzûhunun hakikatidir. O halde "belâ" sözü o hakîkatin keşfine ayna olmuş olur.

Bizim "belâ" dememizin hakîkati, o hakîkatin keşfinin aynasıdır ve cem' mânâsını isbat etmek maıyyeti nefyetmektir. Bilmelisin ki Cenâb-ı hakîkatle birlikte başka bir şey daha yoktur ki ona "belâ" demiş olsun. Belki de "elestü bi-rabbiküm" diyen cem' diliyle o hakikattir ve bu hitâba "belâ" deyip cevap veren, tafsil îtibâriyle yine o hakikattir. O halde cem' ve tafsil meşâyıha göre hakîkî vahdetin iki mertebesidir. Soran ve cevâbı alan gerçekte

O'dur.

497. فلا ظُلَمٌ تَغشَى ولاَ ظُلمَ يُخْتَشى

وِنِعْمَةُ نوري أطفأتْ نارَ نَقْمَتي

Benim nazarımda zıtların müsâviliği, karşıtların ve sayıların birliği kesinleşince cem'i isbat etmek ve maıyyeti nefyetmek gerçekleşince, beni bürüyecek zulmânî perdeler yok demektir. Yine gâilesinden korkulacak zulüm ve sitem de yoktur. Halbuki benim mârifet nûrumun nîmeti **"Rahmetim gazabımı geçti"** hükmünce azâbımın ateşini söndürdü.

[Hattâ rahmetimin kemâlinden, gazab ateşim bana**: "Geç ey mü'min senin nûrun benim ateşimi söndürdü"** diye ağlayıp inler]

498. ولا وَقت إلاّ حيثُ لا وقتَ حاسِبٌ

وُجودَ وُجودي من حِساب الأهلّة

Bana ancak aylarla hesaplanan cismânî vücûdumun vücûd-ı hakkânîsini hesaplayıcı olmayan bir vakit gereklidir. O bakımdan ezelî ve ebedî olması mukarrerdir; öyleyse ayların, yılların ve günlerin hesaplanmasıyla hâsıl olan vücud, hakkânî vücûdun galebesiyle yok olunca ve hakkânî vücud zuhûr edince bu hakkânî vücûda nisbetle aylar, günler, yıl, zaman, mekân geçmiş, gelecek ve hal berâber ve birdir.

499. ومسجونُ حَصْرِ العَصرِ لم يرَ ما وَرا

ءَ سجِيّتِهِ في الجَنَّةِ الأبَدِيّة

Kemal ehline göre vakitler, saatler, istikbal ve hal yoktur. Oysa zaman kalesine kapanmış ve mekân zindanına hapsolmuş olan, tabiat hapishânesinin ötesini ki orası lâhut, ceberut ve melekût âlemidir, zat ve sıfatların ebedî cennetinde göremez.

[Dünyâ kabrinin esîri, pespâye arzûlar cehenneminin mahbûsu olan, ipek böceği ve şaşkın sinek gibi değersiz bir hissî lezzetten zevk alır ve onunla kayıtlı iken, nasıl olur da arşın sâhasını ölçer ve onun rûhu mânâ âlemine nasıl gider?]

500. فبي دارتِ الافلاكُ فاعجبْ لقُطْبِها ال

مُحيطِ بها والقُطبُ مركزُ نُقطَة

[Benim katımda yönler müsâvi, gayriyet kilimi dürülü, berâberlik ve ikilik perdesi kaldırılmış olunca, benim sebebimle ve bâtın kuvvemle felekler döner.]

Sen feleklerin kutbuna şaşadur; o kutup ki felekleri kuşatmıştır ve semâları içinde bulundurmaktadır. Oysa kutup noktadan ibâret merkezdir ki eflâk onu kuşatmıştır. Fakat insandan olan "kutb" felekleri ve yerleri, balığı ve simak yıldızını ve ikisi arasında ne kadar eşyâ varsa, ateşe âit

olsun suya ve toprağa âit olsun hepsini içinde bulundurur.

[Bil ki "kutb" ezelen ve ebeden, varlığın başından sonuna kadar Hakîkat-i Muhammediyyedir. Hz. Âdem'den kendi zamanlarına (yâni Hz. Rasûlu'llâh salla'llâhu aleyhi ve sellemin zamanına) gelinceye kadar her kim bu hakikatin mazharı olduysa "kutbü'l-aktâb" oldu. Zamân-ı şeriflerinden sonra ümmetinden her kim bu sırra mahrem olduysa yine kutbü'l-aktâb oldu. Nitekim şu hadisle bu husûsa işâret buyururlar; İbn Mesud'dan sahih rivâyetle şöyle nakledilir: Hz. Rasûlu'llâh salla'llâhu aleyhi ve sellem Efendimiz şöyle buyurdular:

"Allah'ın yeryüzünde üçyüz kimsesi vardır ki kalpleri Âdem'in kalbi gibidir. Kırkının kalbleri Mûsâ'nın kalbi gibidir, yedisinin kalbleri İbrahim'in kalbi gibidir, dördünün kalbi Cebrail'in kalbi gibidir, üçünün kalbi Mîkâil'in kalbi gibidir, birinin kalbi İsrafil'in kalbi gibidir ki ona Kutb denir, onlardan biri öldüğü vakit, Allah üçlerden birisini sağ tarafın sahibi olarak onun yerine getirir, üçlerden biri öldüğü vakit, Allah dörtlerden birini onun yerine getirir, bu böylece devam eder."

Üçlerden birine "Kutbü'l-aktâb" derer ve "Gavs-ı ekber" de derler. İki kişiye "İmâman" derler, sâhibü'l-yemîn (sağdaki) melekûta bakar ve orada tasarruf eder, sâhibü'l-yesar

(soldaki) şehâdet âleminde tasarruf eder. Dört kimseye "Evtâd" derler, bunlar dört yönde yâni doğu, batı, kuzey ve güneyde kâimdirler. Yedi kimseye "Abdâl" denir, şu bakımdan ki bunlar kendi beşeriyetlerini zat ve sıfatların nûruna tebdil eylemişlerdir. Nitekim Hz. Mevlânâ buyurur: [Abdal kimdir? Varlığı değişmiş olan, Tanrı'nın değiştirmesiyle şarabı sirke kesilen. Mesnevî-i Şerif, III,4000]

"Kırk kimseye Nükabâ derler. Yirmi ikisi Şam'da ve on sekizi Irak'da saklıdır." Nitekim şu hadis buna delâlet eder: "Allah'ın kırkları vardır, yirmi ikisi Şam'da on sekizi Irak'ta bulunur. Onlardan biri öldüğü vakit Allah yerine bir başkasını getirir, vakit gelince de hepsi ölür."

(İçyüzlere Nücebâ derler. Bunlardan biri kaybolsa ümmetin sâlihlerinden birini bunlara idhal ederler.]

501. ولا قُطْبَ قَبلي عن ثلاثٍ خَلَفتُهُ

وقُطْبِيّةُ الأوتادِ عن بَدَليّة

Kutubluk mertebesi, evtâd, ebdâl, nücebâ ve nükabânın makamları bilindiğine göre ben Hakîkat-i Muhammediye'nin mazharı ve asrın kutbü'l-aktâbı olduğuma göre, benden evvel "üçler"i mütecaviz olan ve kendisine halîfe olacağım bir kutub yoktur. Kutbiyyet-i evtâd benim bedeliyyetimden dolayı kutubdur ve ben kutbü'l-aktâbım. Evtâd ve ebdâl her

ne kadar kutub iseler de, onlar benim halîfem ve bedelimdirler. Ve benim tasarrufum altındadırlar.

[Kutub insanın rûh-ı a'zamı gibidir. İmâmân akılla rûh-ı hayvâniyye gibidir. Evtâd anâsır-ı erbaa ve ahlât-ı erbaa gibidir ki, bedenin ayakta durması onlarladır. Abdal yedi sıfat gibidir ki, onlar hayat, ilim, irâde, kudret, sem', basar ve kelâmdır. Nücebâ ve nükabâ öteki kuvveler, damarlar ve sinirler gibidir. İşte bu insân-ı kebîrin vücûdunda müdebbir ve mutasarrıf olan gavsı a'zam ve rûh-i âlemdir. Şâir şeyler, başka velîler, arifler ve sâlihlerin hepsi ona tâbidir. Nitekim Hz. Mevlânâ şu beyitlerde âfak kutbunu tavsif ederek şöyle buyururlar: Kutup arşlarıdır, işi de avlamaktır. Bu halkın artakalanları, onun artıklarını yerler.

Kudretin yettikçe kutbun rızâsına çalış da o kuvvetlensin, vahşi hayvanları avlasın.

O, akıl gibidir. Halksa bedendeki uzuvlara benzer. Bedenin tedbîri, akla bağlıdır.

Kutup, o kimsedir ki kendi etrâfında döner dolaşır. Göklerse onun etrâfında döner.

Mesnevî-i Şerif, V, 2339-40, 2343, 2345]

502. فلا تَعْدُ خَطّي المُسْتَقِيمَ فإنّ في الزْ

زَوايا خبَايا فانتَهِزْ خَيرَ فُرْصَة

Ben Hakîkat-i Muhammediyyenin mazharı, makâm-ı Ahmedînin halîfesi ve kâimi olduğuma, bütün mahlûkat mânâ îtibâriyle bana tâbi olduğuna göre; ey âşık, eğer sen Cenâb-ı Hakk'a ulaşmayı istiyorsan benim doğru ve sağlam yolumdan çıkma. Zîrâ benim yolumun zâviyelerinde gizli feyizler, fetih ve keşif hazîneleri vardır. O halde sen derhal hayrı fırsat bil, sülük ve teveccühü ganîmet gör.

Veya زَوايا 'dan murad tarîkin fakr ve fenâsı olabilir. Bu durumda mânâ şöyle olur: Ey âşık, benim istikâmetli yolumun fakr, fenâ, riyâzat ve belâsını görerek sınırı aşıp vazgeçme. Zîrâ fakr yolunun her köşesine nice gizli hazîne konmuştur. O halde hayr-ı fırsatla fırsat gözet.

503. فعَنّي بَدا في الذّرّ فيّ الوَلا وَلي

لِبَانُ ثُدِيّ الجَمْعِ منّيَ دَرّت

Ben birlik makamının sahibi ve cemâl ve tafsil mertebesinin mâliki olduğumdan, benim gizli hazine olan zâtımın hakikatinden, ilk mertebe "Bilinmeyi sevdim" hükmüyle kâinattaki nüfusun doğmasında ve zâtımın âdemoğlunun zerrât-ı misâliyyesinde taayyünlerinde sevgi zahir oldu, ruhların birbiriyle birleşmesi ve ülfeti o sevgi sebebiyledir. Bu ilimlerle onlar zatlarını, vücudlarına lâzım olan şeyleri ve

Rablerini idrak ettiler.

504. وأَعْجَبُ ما فيها شَهِدْتُ فراعَني

ومن نفث روح القدس في الرّوع روعتي

O sevgilinin tecellî ve sevgisinde hâsıl olan çok garip şey, onu müşâhede etmem ve Cebrâil'in kalbime ilkâsından korkarken beni hayret veya korkuya düşürmesidir.

[En garip ve hayret edilecek şey, o sevgilinin tecellîsinde onu müşâhede etmem ve onun görmemdir

505. وقد أشهَدَتني حُسنها فشُدِهْتُ عن

حِجاي ولم أُثبِتْ حِلايَ لِدَهْشَتي

Bu beni hayrete düşürdü veya korkuya düşürdü, Cebrâil'in ilkâsından korkarken kalbime getirdi, oysa o yüce zat bana mutlak güzelliğini gösterdi. Ben de aklımdan dehşete düşmüş olup, tecellî eden zattaki hayretimden dolayı sıfatlarını isbat etmedim.

506. ذَهَلْتُ بها عنّي بحيثُ ظَنَنْتُني

سِوَايَ ولم أَقْصِدْ سَواء مَظِنّتي

Bu çok hayret edilecek mesele şudur: Ben o sevgili sebebiyle nefsimden gâfil oldum, onu unuttum, öylesine gâfil oldum ki kendimi başkası ve yabancı sandım. Oysa ben töhmet

mahallinin yoluna niyet etmedim ve şöyle demedim: Hey! Ben onun kendisi miyim, başkası mıyım? Belki onun gayrıyım diye bilip, aynı olmayı tahayyül ve zannetmişim.

[Ve ayniyetin doğru yoluna gitmemişim. İşte çok tuhaf ve garip olan hal bir kimsenin kendi zâtından gâfil olması ve kendinin kendinden başka zannetmesidir.]

507. ودَلّهني فيها ذُهُولي فلم أُفِقْ

عَليّ ولم أَقفُ التماسي بِظِنّتي

O sevgilinin zâtında ve sıfatlarının güzelliğindeki dalgınlık ve gafletim beni şaşkın ve hayran kıldı; bu hayret ve dalgınlık öylesine devam etti ki ben kendime dönmedim, yâni ayılıp kendime gelemedim. Ben vücûdumdan emin olmadığım için herhangi bir istek peşinde de değildim.

Burada yokluktaki kemâlini anlatmaktadır. Zîrâ yokluk sâhibi, mutlak bir istekte bulunmaz, onun isteği Allah'ın isteğidir. Zîrâ onun vücûdu yoktur, belki sâdece vücudla zannedilendir.

508. فأصبحْتُ فيها والِهاً لاهياً بِها

ومَن وَلّهتْ شُغلاً بها عنهُ ألَهَت

Dalgınlığım beni şaşkın ve hayran kılınca ve ben akıl âlemine gelip ayılmayınca o sevgilinin güzelliğinin müşahedesinde

şaşıp kaldım ve onunla meşgul oldum. O sevgili şaşkın hale getirdiği kimseyi zâtıyla meşgul ettiğinden dolayı ona kendi nefsini unutturur.

509. وعن شُغُلي عنّي شُغِلْتُ فَلَوْ بها

قضيتُ ردىً ما كنتُ أدري بنُقلتي

Dalgınlığım benim aklımı başımdan aldığından dolayı ben o sevgilinin zâtında ve onunla meşgul olarak şaşkın hale düştüm. Şimdi onunla meşgûliyetimden dolayı o benim varlığıma hayran ve şaşkın kaldı; beni o meşgûliyetten alıkoydu, benim meşgûliyetimden de alıkoydu ve ben beni ihmal ettim, kendimi unuttum. Hal böyle olunca eğer ben o sevgilinin muhabbetiyle helâk olarak ölsem dünyâdan âhirete intikâlimi bilemem, hattâ kendimden öylesine gâfil olmuşumdur ki ben var mıyım, meşgûliyetim var mıdır, idrak edemem.

510. ومِن مُلَحِ الوجدِ المُدلِّهِ في الهوى ال

مُوَلّه عقلي سَبْيُ سَلْبٍ كغَفْلَتي

Aklı başından alınmış olanın aklını yağmalamak cânânın sevgisiyle hayran edici ve aklımı sersem ve şaşkın hâle getirici olan vecdin güzellikleri cümlesinden ve hoş ve garip cihetlerindendir. Bu mânâ gâfilleri gâfil kılmaya benzer.

Şaşılacak taraf şudur: Akıllının aklı olmalı ki elinden alınsın, zekâ ve idrak sâhibi olmalı ki yağmalansın. İşte soyulmuş olanı yağmalamak gâfilleri gâfil kılmak gibidir. Bu mânâ ise nevâdirdendir. Zîrâ soyulmuş olan fânidir ve fâniliği yağmalamak çok garip bir mânâdır.

511. أُسائِلُها عنّي إذا ما لقيتُها

وَمِن حيثُ أهدَتْ لي هُداي أضلّت

[Vecd ve sevginin anlaşılmaz yönlerinden biri de şudur:]

Ne zaman sevgiliye yakın olsam, ona kavuştuğum vakit, kendisine benim hâlimden sorarım ve derim ki: "Ey sevgilim benim hâlim nasıldır?" Bu ise insanlar arasında bilinen bir şey değildir. Halkın âdeti şudur: Bir kimse bir kimseyle karşılaştığı vakit "nasılsın?" der. Bu mânâ gerçekten gariptir.]

Yine şu husus da acâib şeylerdendir:

O sevgili bana hidâyeti vermiş olması dolayısıyla beni dalâlete sürükledi. Bu hidâyet hidâyet edici, hidâyet olunan, yol ve yolcu sûret îtibâriyledir. Şüphesiz aykırılığı taşıyan hidâyet mânâsı bakımından, başkalık ve ayrılık olmayan tek zattan beni saptırmış olur.

512. وأطلُبُها منّي وعِنديَ لم تزَلْ

عجبتُ لها بي كيف عنّي اسَتَجَنّت

Yine o garip işlerden biri de şudur: O sevgiliyi ben benden isterim, hâlbuki o sevgili dâimâ benim yanımdadır, bir an ve bir saat benden ayrılmış değildir; bana şah damarımdan daha yakın olup onunla işitir, onunla görür, onunla tutar ve onunla yürürüm.

[İşte o sevgilin için şuna şaştım ki neden benim taayyünüm sebebiyle benden gizlendi; bununla berâber o benim aynımdır, bir şey kendinden nasıl gizlenir ve kendisini nasıl ister?

Bu mertebede olanların hâli gaflet içindeki şu kimsenin hâline benzer: O kimse şaşkın ve şeydâ bir durumda bir yere giderken, kendi elbisesine benzer bir kıyâfet giymiş ve beline bir kabak asmış birini görünce şöyle der:

Ne acâip şey, bu benim, o halde ya ben kim olabilirim?

Şaşkınlardan birinin beş merkebi varmış, birine binmiş, dördü önünce gidermiş, bir ara bakmış dört merkebi var. Hemen yoldaşlarına der ki: Benim merkebim beş tanedir, kim aldı benim merkebimin birini?

Ve sür'atle aramaya koyulur.

513. وما زِلْتُ في نفسي بها مُتَرَدّداً

لنَشْوَةِ حِسّي والمَحَاسِنُ خمْرَتي

Dâimâ kendi nefsimde nefsim sebebiyle mütereddit oldum; nasıl olur, benim zâtım onun zâtı mıdır ki onunla görürüm, onula bilirim ve her işi onunla yaparım! Veya ben gayrı mıyım?

Eğer gayrı isem ben kimim?

Eğer aynı isem o halde benim bu yanıp tutuşmam istek ve arzum ne demek oluyor?

İşte benim bu devamlı tereddüdüm, hissimin sarhoşluğundan dolayıdır, oysa benim şarâbım onun çeşitli güzellikleri ve mahzarlarıdır.

514. أُسافِرُ عن عِلْمِ اليقينِ لِعَيْنه

إلى حقّه حيثُ الحقيقةُ رِحْلتي

Ben nefsimde ilme'l-yakîn makamından ayne'l-yakîne göçerek sefer ederim. Ve benim göçüm hakikatim îtibâriyle hakka'l-yakînedir. (Abadan'dan öte köy yoktur) gereğince hakka'l-yakîn makamların sonuncudur.

515. وأنشُدُني عني لأُرْشِدَني على

لساني إلى مُسْتَرشِدِي عندَ نَشدَتي

Bu çokluk makamında bana hayret ve şaşkınlık galebe edip

zâtımın ma'rifetinde mütereddit olunca; müsterşid [Doğru yolun gösterilmesini ve irşad edilmesini isteyen] ve âşıkları irşad için lisânım üzere yemînim sırasında, ben benden beni, zât-ı mahbûbumu isterim. Demek ki ben, zâtımın mazharı olan kemal ehli saâdet sâhiplerinden, kendi zât-ı matlûbumu isterim. Bu talep gerçekte benden yine beni istemektir. Ve benim bu isteğim; suâlim, talebim ve kasemim katında, benim lisânımla müsterşidleri irşad içindir.

516. وأسألُني رَفْعي الحِجابَ بكَشْفي النْ

نقابَ وبي كانتْ إليّ وسيلَتي

Ben peçeyi açmak sûretiyle, tenezzülât-ı vücûdun mertebelerinden hâsıl olan ve zâtımı görmeye engel teşkil eden perdenin kalkmasını benden isterim, halbuki benim bana vesîlem benimledir.

517. وأنظُرُ في مِرآةِ حُسنِي كي أَرَى

جَمالَ وُجودي في شُهوديَ طَلعَتِي

Ben, mutlak vücûdumun cemâlini güzelliğimin müşâhedesinde görmek için hüsnümün aynasına bakarım. Yâni ben, zât-ı mutlakımın cemâlini aynalarda ve tecellî yerlerinde görmek isteyince güzel sûretlere, hoş ve emsalsiz şekilllere bakarım. Gerçekten bu güzel sûretler benim mutlak güzelliğimin aynasıdır.

Benim güzellik aynam olan güzel sûretlere nazarım, zâhirle bâtın arasında toplayıcı olan vücûdumun cemâlini, yüzünün müşâhedesinde görmek içindir.

518. فإن فُهتُ باسْمي أُصغِ نحوي تشوّقاً
إلى مُسمِعي ذِكري بنُطقي وأُنصِت

Eğer ben ismimi söyleyip nâmımı zikretsem, kendimden tarafa yönelip benim zikrimi nutkum vâsıtasıyla dinlemekte olan kimseye kulak verir ve sükût ederim.

[Sözün hakikati şudur: Konuşan ve zikredenlerin hepsi bütünüyle tek hakikatin sûretleri olduğuna ve bütün isimlerle müsemmâ olan o zat, yegâne olduğuna göre, gerçekten zikreden, zikredilen ve zikir, müsemmâ ve isim odur.]

519. وأُلصِقُ بالأحشاءِ كَفّي عسايَ أن
أُعانِقَها في وَضْعِها عند ضَمّتي

Ben sevgiliyle kucaklaşmayı umarak avucumu bâtınımın göğsüne yapıştırırım, avucumu bâtınımın üstüne koyduğum vakit nefsimi nefsime katmış olurum.

Yâni sevginin şiddetinden zuhûru ve vahdet nûrunun galebesi sırasında elimi bâtını kuvvetlerime yapıştırırım.

520. وأهْفو لأنفاسي لعَلّيَ واجِدي

بها مُستجيزاً أنّها بيَ مَرّتِ

Benim vücûduma elimi yapıştırmam şu sebepledir: Avucumu vücûduma koyduğum ve ona âdeta eklediğim vakit, sevgilimle kucaklaşmayı umarım. Ve yine ben şiddetli bir meyil ve tam bir yönelişle benim nefeslerime meylederim. Bu nefesler sebebiyle o sevgiliyi isteyerek, zâtımın hakikatini bulmayı ümid ederim.

[Zirâ sevgilim bana geçti, benim nefeslerime meylim onların, sevgilinin güzel kokuları ve hoş kokulu esintileriyle amberlenmiş ve kokulandırılmış olmasından dolayıdır.]

521. إلى أن بَدا منّي لِعَيْنِيَ بارقٌ

وبانَ سَنا فجري وبانت دُجنّتي

Yâni parlak tecellî ve nur benden benim zâtıma görününceye, hakikat sabâhının müjdesi ortaya çıkıncaya ve beşeriyet karanlığım ayrılıp yok oluncaya kadar, ben nefsimde mütereddit olmaktan ve dâimâ kendi kendim-de sefer kılmaktan hâlî olmadım.

Şimdi visâl içinde visâl ve kemal içinde kemaldir, tereddüt ve hayret bertaraf ve def edilmiş durumdadır.

522. هناكَ إلى ما أحجَمَ العقلُ دونَهُ

وصَلْتُ وبي منّي اتّصالي ووُصْلتي

Ben, perde kalkıp visâl müyesser oluncaya kadar "ilm"den "ayn"a ve "ayn"dan hakîkat-i zâta göç etmeye devam ettim. Böylece hakikat mertebesinde öyle bir makama vâsıl oldum ki, orada akla yer yoktur, anlayış (fehm) ondan yüz çevirmiş ve ayrılmıştır.

O halde ki, o vuslat benden başkasına değildir, belki ittisâlim ve vuslatım benden yine banadır.

523. فأسفَرْتُ بِشراً إذ بلَغْتُ إليّ عن

يَقينٍ يَقيني شدَّ رَحل لِسَفْرَتي

Benim yüzüm sevinç ve güzellikçe aydınlandı ve parıldadı. Zîrâ ben yakın bakımından zâtımın hakikatine ulaştım; o yakîn bir makamdan bir makama sefer için göç etmekten beni korur.

["Perde açılsa bile benim yakînim artmaz" sözü benim hâlime uygun olup ulaştığım mertebeden öte makam ve mertebe kalmadı. (Abadan'dan öte köy yoktur).]

524. وأَرْشَدْتُني إذ كنتُ عنّيَ ناشدي

إليّ ونفسي بي عليّ دَليلَتي

Hakikatte benden beni istediğim zaman, ben beni bana irşad eyledim. O halde ki benim nefsim, benim nefsim üzerine benim sebebimle delildir; vahdet mertebesinde başkasının işi

yoktur. Eğer sâlikin basiret gözünden çokluk perdesi kalkıp birlik nazarıyla baksa; mürşid, müsterşid, reşad, mürîd, irâde ve murâdın o olduğunu, O'ndan başkası olmadığını anlar.

525. وأستارُ لَبْسِ الحِسّ لما كشَفْتُها

وكانتْ لها أسرارُ حُكميَ أَرْخَت

Ben duyuların şüphe perdelerini açınca, şimdi o perdeleri benim kazâ ve kaderimin sırları gevşetip salıverdi, tâ ki herkes bu birlik sırlarından haberdar olmasın.

Hakîkat-i hal böyle olunca ben nefsin hicabını ondan his peçesini açmak sûretiyle kaldırdım;

526. رَفعتُ حِجاب النّفسِ عنها بكشفيَ الْ

نِقابَ فكانت عن سؤالي مُجيبتي

Bir halde ki, nefsim hicâbı kaldırmak husûsundaki suâlime cevap verdi ve kaldırdı. Bu çokluk ve duyular perdesini şühud gözümden kaldırmak isterim diye teveccüh ettiğimde, isteğimden bana cevap verip duyular perdesini kaldırdı.

527. وكنتُ جِلا مِرآةِ ذاتيَ مِن صَدا

صِفاتي ومني أُحدِقَتْ بأشِعّة

Ben çokluğu taşıyan sıfatlarımın pasından zat aynamın cilâsı oldum, bir halde ki o sıfatlar benim nurlarım sebebiyle

benden görüldü, idrak ve ihâta olundu. Yâni ben Hakk'ın bütün sıfatlarının mazharı olan hakîkat-ı câmiiyim. Ben zat aynasının cilâsıyım ve hakkânî sıfatlar benim vâsıtamla göründü.

528. وأشهدُني إيّايَ إذ لا سِواي في

شُهوديَ موجودٌ فيَقضي بزحمة

Ben beni bana gösterdim, zîrâ benim gördüğümde benden başka bir mevcud yoktur ki bana zahmet vererek hükmetsin. O bakımdan; şâhid, meşhud, gören ve görülen benim, aykırılık ve zahmet verme söz konusu değildir.

529. وأسمَعُني في ذكرِيَ اسميَ ذاكري

ونفسي بنَفْيِ الحس أصغَتْ وأسمَتَ

İsmimi anan lisânım, benim zikrimde bana ismimi işittirdi; bir halde ki, benim zâtım sıfatları nefyederek ona kulak verip beni üstün kıldı. Hissi nefyetmekten murad; işitmek, görmek, söylemek, tutmak vb. çok sayıda sıfatların yok edilmesidir; bu sıfatlar sâlikle vahdet-i zat arasında engel ve perdedir.

Onun için Hz. Ali (kerremallâhü vecheh ve radıya'llâhu anh) şöyle buyururlar: **"İhlâsın kemâli, ihlâs sâhibinin sıfatlarının yok olmasıdır."**

530. وعانقْتُني لا بالِتزَامِ جوارحي ال

جوانِحَ لَكِنِّي اعتنقْت هوِيّتِي

Aletler olmaksızın, işiten ve işitilen, zikreden ve zikredilen ayn-ı vâhid olup, nefsim beni çok sayıda sıfatlarla perdelenmekten yüce kıldı ve ben zâtımla kucaklaşıp ona ulaştım. Bu zâhirî organlarımın bâtını kuvvelerime tutunması ve bitişmesi yoluyla olmadı; lâkin aykırılığı yok etmek sûretiyle zâtımın hakikatini kucakladım.

[Ben bana güzel kokumu koklattım; bir halde ki, benim teneffüsümün güzel râyihası, öğütülmüş çeşitli güzel kokuların (abîr) nefeslerini kokulu hale getirmiştir; çünkü bu mevcûdât nefes-i rahmanidir.]

531. وأوجَدْتُني روحي وروح تَنَفّسي

يُعَطّرُ أنفاسَ العبيرِ المُفتت

Benim zâtımın güzel kokusu, yâni eserleri ve ahkâmını, zahir îtibâriyle bana arz eyledim; bir halde ki, benim isim ve sıfatlarımın eserleri demek olan teneffüsümün kokusu mümkün hakikatler demek olan her öğütülmüş güzel kokular karışımını, sıfatlarımın esintileriyle kokulu kılmaktadır.

532. وعن شِرْكِ وصَفِ الحسّ كُلّي منزه

وفيٌّ وقد وحّدْتُ ذاتيَ نُزهتي

Zâtımın işitmesi ve görmesinin, işitme ve görme âletimle ortaklığından münezzeh oluşu gibi benim zâtî sıfatlarımdan her bir vasfım his sıfatının ortaklığından münezzehdir. Zîrâ idrak hâsselerinin sıfatları da âlete muhtaçtır ve benim münezzeh ve mukaddes oluşum zâtımdandır; bir halde ki, ben zâtımı ortaklıktan ve âlete muhtaç olmaklıktan tenzih eyledim.

533. ومَدْحُ صِفَاتي بي يُوَفّقُ مادِحي

لحَمْدي ومدْحي بالصفات مذَمّتي

Sıfatlarımı zâtımla övmek, beni medhedeni hamdime uygun yapar, oysa beni sıfatlarla övmek beni kötülemek demektir. Yâni zikir sırasında zâtı sıfatlarla öven kimse, bir bakıma onu zemmetmiş olur. Zîrâ fazilet sâhibini fazla gelmiş şeyle medhetmiş olur. Fakat sıfatları zatla öven kimse zâta hamdetmiş ve sıfatları medhetmiş olur.

534. فشاهِدُ وصفي بي جَليسي وشاهدي

به لاحتِجَابي لن يَحِلّ بِحِلّتي

Benim vasfımı benim bedenimde müşâhede eden ve beni o vasıfla gören kimse, benim makam ve menzilime inmemiştir. Zîrâ benim zâtım, sıfatlarımla perdelidir. O bakımdan çeşitli

sıfatlanma bakan benim vahdet-i zâtımı anlayamamıştır.

535. وبي ذِكْرُ أسمائي تيَقّظُ رُؤيَةٍ

وذِكْرِي بها رُؤيا تَوَسُّن هجْعَتي

Zâtımla benim isim ve sıfatlarımı anmak ve müşâhede etmek, teyakkuzu [uyanık] görmek ve intibâhı [uyanıklığı] müşâhede etmektir. Beni isim ve sıfatlarımla anmak ve bildirmek ise uyku ve gafletten olan hayâlî bir müşâhededir. Öyleyse, zâtı isimler ve sıfatlarla tanımak hicab ve gaflettir. Zâtı, fiillerle istidlâl edenin gaflet ve cehâleti daha çoktur.

536. كذاكَ بِفعلي عارِفي بِيَ جاهلٌ

وعارِفُهُ بي عارِفٌ بالحقيقة

Yine, yâni benim zâtımı isimler ve sıfatlarımla bilenler gibi, benim fiilimle beni tanıyanlar, benim zâtımı bilmezler ve onlar benim mârifetimin hakikatinden gâfildirler. Fiilimi benim zâtımla tanıyanlar ve sanâyi' ve bedâyiimi benim nûrumla bilenler ise beni gerçekten tanıyanlardır.

[Nitekim Hz. Rasûlu'llâh salla'llâhu aleyhi ve sellemden bir a'râbî şöyle sordu: **"Ya Rasûlu'llâh, eşyâyı neyle bildin?**

Hz. Rasûlu'llâh salla'llâhu aleyhi ve sellem şöyle cevap verdi: "Eşyâyı Allah'la, yâni Allah'ın nûruyla tanıdım

"Allah'ı eşyâ ile tanıdım" demedi. Eğer böyle deseydi,

eserden müessire istidlâl etmiş olurlardı. Nitekim filozofların ve hukemânın istidlalleri böyledir.]

537. فَخُذْ عِلمَ أعلامِ الصفاتِ بِظاهِرِ ال

مَعَالِمِ مِنْ نَفسٍ بذاكَ عليمَة

Hal böyle olunca, ey ilm-i ledünnî isteklisi, sen insanların organlarına bitişik olan meşhur İlâhî sıfatları ve rabbânî isimlerin analarını, sıfatlar ilmini iyi bilen mürşid-i kâmilden al.

"ilmi ricalin ağzından, kalb vâsıtasıyla al, köstekli olan akıl ile değil."

538. وفَهْمُ أسامي الذّاتِ عنها بباطنِ ال

عَوَالم ومن روحٍ بذاكَ مُشيرَة

Ey zât isimlerin sırlarına tâlib olan âşık, zat isimlerinin anlaşılmasını ve idrâkini adı geçen sıfatlardan al. O sıfatlar âlemlerin bâtınında yerleşmiştir, ondan da murad ya ceberut âlemi veya ahadiyyet âlemidir; o sırlan ve onların idrâkini, bu anlayış ve idrake işaret edici olan insân-ı kâmil ve mürşid-i kâmilin ruhundan al.

539. ظُهورُ صِفاتي عن اسامي جوارحي

مجازاً بها للحكمِ نفسي تسَمّت

Benim sıfatlarımın zuhûru yâni işitmek, görmek ve kudretimin vb. sıfatlarımın organlarımın isminden zuhûru; işitici, görücü ve tutucu şekilde zuhûru mecaz yoluyladır. Yâni gözümde görmeklik, kulağımda işitmeklik, elimde tutmaklık, dilimde söylemeklik, bunların hepsi organlarımda mecaz yoluyladır, hakîkat değildir. O organlarımın isimleri ki, benim sûretimi idâre eden nefsim büyük bir hikmet ve maslahat için o isimlerle isimlendi.

540. رُقُومُ عُلُومٍ في سُتُورِ هياكِلٍ

على ما وراءَ الحسّ في النّفس ورَّت

Perdelerinde zâhir ve hâsıı olan beden şekillerinin işâret ve ilimlerin sıfatları, mânâ ve mefhumların alâmetleri organlarımın isimlerinden zâhir olur. Öyle şekiller ki, soyut nefsimde his ötesi olan mânâları örtüp gizleyerek o gaybî mânâlara perde olmuştur. Zirâ mânâlar, organların şekillerinde görünüp onların isimleriyle isimlenmiştir. insanların çoğu o yüce mânâları organların sıfatları ve uzuvların isimleri zannederler. Oysa böyle değildir. Zîrâ gözde ve kulakta zâhir olan ve başka uzuvlarda görülen, nefs-i nâtıkanın sıfatlarında sâbit ve nakşedilmiş olan ilimlerin alâmetleridir. Ve organların bu sıfatlarla sıfatlanması mecâzendir, hakîkaten değildir.

541. وأسماءُ ذاتي عن صِفَاتِ جوانحي

جَوازاً لأسرارٍ بها الرّوحُ سُرّتِ

Bâtını kuvvelerimden ve rûhânî sıfatlarımdan hâsıl olan zâtımın isimleri ile rûhumun neşeli olması esrâr-ı İlâhî için câizdir.

542. رمُوزُ كُنُوزٍ عن معاني إشارةٍ

بمكنونِ ما تُخفي السرائِرُ حُفّتِ

Benim zâtımın isimleri mahfuz ve gizli sırların gizlendiği şeyin gizlisine rûhun işâret ettiği mânâlardan hâsıl olan hazînelerin remzleridir.

Zâtî isimlerin sıfatlardan husûlü şöyledir: Her sıfatın ismini o sıfatla muttasıf olduğu vakit zâta ıtlak eylemek câizdir. Eğer dikkatle bakılırsa zat isimlerinin sıfatlardan ve sıfatların zattan hâsıl olduğu görülür.

[Rûhun sırlar için mesrur olması şöyledir: Cem' mertebesinde Cenâb-ı Zât'a hangi sıfatlar ıtlak ve nisbet olunursa, tafsil mertebesinde halîfetullah olan insana o sıfatlar nisbet olunur. Böylece insân-ı kâmilin rûhu o sıfatlarla kendisini muttasıf görünce bu sırların müşâhedesinden dolayı mesrur olur. Bunun delilleri Allah'ın sıfatlarıyla muttasıf olmaktır.]

543. وآثارُها بالعالمين بِعِلْمِها

وعنها بها الأكوانُ غيرُ غَنِيّة

Âlemlerde her mevcutta olan isim ve sıfatların eserleri, o eserlerin ilmiyle arkadaşlık ve mârifetiyle yakınlık kurmak zikir elde etmenin sebeb-i vücûdudur; bir halde ki, varlıklar o isimlere ve sıfatlara muhtaçtırlar ve onlardan müstağni değillerdir.

544. وُجُودُ اقتِنَا ذِكْرٍ بأيْدِ تَحَكُّمٍ

شهودُ اجتِنَا شُكْرٍ بأيْدٍ عميمَة

Yâni açığa çıkan hüküm kuvvetiyle, zâtı ve ef'âlin sıfatlarını zikretmektir. Bu müşâhede sebebidir. Ve geniş nimetler ve bol kerem vâsıtasıyla nimet verenin şükrünün meyvesini derlemektir.

545. مظاهِرُ لي فيها بَدَوْتُ ولم أكُنْ

عَلَيّ بخافٍ قبلَ مَوطِنِ بَرْزتي

Yâni adı geçen o eserler benim kendilerinde göründüğüm isimlerin ve sıfatlarımın zuhurudur. Bir halde ki, ben zuhur yerinden önce kendi nefsime gizli değildim, yâni daha zuhur mertebesine gelmezden evvel ahadiyyet makamında ben bana gizli değildim, belki zâtımı zâtımla bilici ve kendi kendimi müşahede ediciydim.

[Nitekim Şeyh-i Ekber Fusûs'da buyurur: **"Bir şeyin**

kendisini bizzat kendisiyle görmek, kendine ayna olan başka bir işte görmesi gibi değildir"]

546. فلفْظٌ وكُلّي بي لِسانٌ مُحدِّثٌ

ولحظٌ وكُلّي فيّ عَينٌ لِعَبرَتي

O eserlerin, isim ve sıfatların mezâhiri olduğu anlaşıldıysa; buna göre, dilimde olan söz, o eserlerdendir ki Kelâm'ın eseridir; gözümdeki bakış, gözün'ın eseri olan eserlerdendir.

547. وسَمْعٌ وكُلّي بالنّدى أسمعُ النِّدا

وكُلّيَ في رَدّ الرّدى يدُ قُوّة

Kulağımdaki işitme, elimdeki kuvvet o sıfatların eserlerindendir. Bir halde ki benim bütün eczam, banim hakikatimi hatırlatan ve söyleyen lisandır.

[Yine benim gözümdeki bakışım o eserlerdendir; bir halde ki, benim bütün uzuvlarım, ibret ve kudretin müşahedesi için benim zâtımda bakıp durmadadır. Benim işitmem o eserlerdendir, bir halde ki, benim bütün vücûdum baştan ayağa bütün meclislerde ve toplantı yerlerinde olan sesleri işitir.]

Benim bütün uzuvların helâk ve belâyı def etmede benim kuvvetim, elimdir.

548. معاني صِفَاتٍ ما وَرا اللَّبسِ أُثْبِتَتْ

وأَسْماءُ ذاتٍ ما رَوى الحسُّ بَثّت

Zikredilen söz, bakış ve işitme ve kuvvet sıfatları, cisim perdesinden önce nefs-i natıkada isbat olunmuş olan sıfatların menzilleri veya mânâlarıdır.

[Veya bu mânâlar yâni söz, bakış, işitme ve kuvvet, sûret âleminin ötesinde yâni ceberut ve melekûtta Kelâm, Basar, Sem' ve Kudret sûretinde sabit olmuştur. O halde anılan bu sıfatlar, o yüce sıfatların menzilleri ve mazharları ve eserleridir.]

Zat isimleri ise, göklerde ve yerde olan gözle görülen şeyleri ayırdı, izhar etti ve onları nefs-i natıkaya nakledip haber verdi.

549. فتصرفُها مِنْ حافِظِ العَهْدِ أوّلاً

بنَفسٍ عليها بالوَلاءِ حفيظَة

Ahdi muhâfaza etmesi, koruyucu nefs üzerine Hakk'ın sevgisi sebebiyledir ve mezkûr İlâhî isimler iftihar şarkıcılarındır. [Yâni müfâharet için olan mugannilerdir ki her biri bir makamdan başlarlar ve her biri bir mertebenin sırrını söylerler;

550. شوادي مُباهاةٍ هوادي تنبُّهٍ

بَوادي فُكاهاتٍ غَوادي رَجِيّة

Onlar tecellî nağmeleriyle ârifleri güzelleştirir ve esrâr-ı İlâhî sâkinlerini heyecanlandırırlar. O iftihar şarkıcıları hevâdî-i tenebbühtür, yâni gâfilleri gaflet ve cehâlet uykusundan uyandır-manın başlangıcıdır; onlar mânevî hayâtın güzelliklerine delâlet eden görünüşlerdir ki, nefse ondan sürür, kalbe ve bedene nur ve sevinç hâsıl olur; onlar beklenen bulutlardır ki, ümid edenlere sır yağmurlarını ve ikram damlalarını yağdırıp cennet bahçelerini ter ü tâze yaparlar.

551. وتوقيفُها من مَوثِقِ العَهدِ آخراً

بنفسٍ عل عِزّ الإباءِ أبيّة

Mezkûr İlâhî isimlerin kalbî mânâlarına vâkıf ve muttali kılması âhir-i zuhûrunda, yâni husûsî sûrette zuhûru durumunda ilk ahdi sağlamlaştıran sevgiliden hâsıl olur; O nefs çekinen ve imtinâ edenlerin izzeti üzere imtinâ edicidir ve Hak'tan imtinâ edenlerin izzetinden imtinâ etmek itâatın ta kendisidir.

[O isimlerin tutmak, onların mânâlarını ve sırlarını anlamaya muvaffak olmak, o son makamda, ilk ahdi sağlamlaştıran sevgiliden hâsıl olur. Bu husus âlimlerin ve âriflerin ilmi ve anlayışından imtinâ eden isimlerin izzet ve tasarruflarından imtinâ edici olan âlim ve kâmil nefis vâsıtasıyla olur. Nitekim Efendimiz salla'llâhu aleyhi ve sellem buyurur: "Âdem ve

ondan sonrakiler benim sancağım altındadırlar, ve ben iftihar etmem"

Ebu's-Suud b. Şiblî'nin şöyle buyurduğu nakledilir:

"Bana tasarruf verildi, fakat ben nezâketen onu terk ettim"

Büyüklerden bâzısı şöyle der: "Allah'ın bâzı kulları vardır ki kendilerine "ol" deme yetkisi verildiği halde onu reddetmişlerdir"

552. جواهرُ أنباء زواهرُ وُصْلَةٍ

طواهرُ أبناء قواهرُ صَولَة

O isimlerin eseri Hz. Nebî salla'llâhu aleyhi ve sellemin verdiği haberlerin hakîkatleridir; O isimler vuslat çiçekleridir. Yâni İlâhî haberlerin zâhiridirler. Peygamberlerin dillerinden âlem ehline onu ibraz ve izhar eyledi. İlâhî haberlerin zâhirleri nefsin hâkimiyetini ve şeytanın kuvvetini kahr edicidir.

553. وتَعرِفُها مِن قاصِد الحَزْم ظاهراً

سَجِيّةُ نفسٍ بالوجودِ سخيّة

Zâhir îtibâriyle, o isimlerin akıllı ve doğru görüşlü sultandan sâdır olan târîfi, vücûdunu bezleden o nefsin güzel huyudur. Yâni İlâhî isimlerin târîfi ve onun mânâ ve sırlarının anlatılması, isim ve sıfatlar ilmini iyi bilen Hz. Nebî'den

zâhiri îtibâriyle sâdır olmuştur ki, o isimlerin târîfi Hak yolunda vücûdunu bezleden kerîm ve mutmainne olan nefsin huyudur. O sevgilinin nefsi Hakk'ın isim ve sıfatlarıyla ahlâklanmış olup, bütün sıfatları, Hakk'ın sıfatlarını etraflıca bildirici idi.

554. مَثاني مُناجاةٍ معاني نباهَةٍ

مغاني مُحاجاةٍ مَباني قَضيّة

O İlâhî isimler kulun Rabbe münâcâtının tekrârıdır (mesânî).

[Meselâ yâ Kâbıd ve yâ Bâsıt, yâ Hâfıd ve yâ Dâfi', yâ Muizz ve yâ Müzill gibi ki bunlarda tezâd ve tekâbül olduğundan dolayı "mesnâ" kelimesi kullanılmıştır.]

O İlâhî isimler, şeref ve efendilik mânâsı, izzet ve şan güzelliği muammâ ve esrar menzilidirler. Bunları ise ilimde rüsuh sâhibi olanlar bilir, eşyânın hakikatlerini tanıyanlar onlara vâkıf olabilirler. Yine o isimler îman ve irfan hükümlerinin temelleridir.

555. وتَشريفُها من صادِقِ العزمِ باطناً

إنابَةُ نفسٍ بالشّهود رضيّة

Bâtın îtibâriyle bu İlâhî isimlerin şereflenmesi, o kâmil ve mükemmil olan şeyh-i vâsıldan sâdır olmaktadır; bu ise Rabbinin şühûduna râzı olan nefsin inâbetinin [nefsin

günahları terk ile Hakka dönüş] neticesidir.

556. نجائِبُ آيَاتٍ غرائبُ نُزْهَةٍ

رغائبُ غاياتٍ كتائِبُ نَجْدَة

O şerefli isimler, kerîm âyetler, mübârek alâmetler, şaşılacak ferahlıklar ve hayret veren zuhûrlardır, son derecede beğenilen ikram ve ihsanlardır, din düşmanları üzerine yürüyen şecâat askerleridir, saldırı ve kuvvet ordusudur.

557. فللَّبْسِ منها بالتَعَلّقِ في مَقا

مِ الإسلامِ عن أحكامِهِ الحِكَمِيَّة

Beden ve sûretin o isimlere bağlılığı sebebiyle, insan bedeni için o isimlerin faydalarından ve eserlerinden İslâm makamında ve İslâm'ın hikmetli ahkâmını tecâvüz etmeksizin, şer'î hükümlerden bereketler hâsıl olması söz konusudur.

558. عقائِقُ إحكامٍ دقائِقُ حِكْمَةٍ

حقائِقُ إحكامٍ رقائِقُ بَسْطَة

[Oruç, kıyam, namaz, zekât vs. sünnetler ve vâcibler gibi.] Ayrıca dînî hikmetin herkesin idrak edemeyeceği yönleri vardır. Ahkâm-ı ilâhîyyenin hakîkatleri vardır, rekâiki [İnce ve nâzik olan şeyler] ve sonsuz lezzeti vardır.

559. وِلِلْحِسّ منها بالتحقّقِ في مقا

مِ الإيمانِ عن أعْلامِهِ العَمليّة

[O isim ve sıfatların faydalarından ve eserlerinden, zâhirî ve bâtınî hâsselerin îman makamında o isimlerle ahlâklanması sebebiyle,] amele âit îman esaslarını tecâvüz etmeksizin, o hasseler için zikir mâbedleri hâsıl olur. Yâni Hakk'ın isim ve sıfatlarının zikredildiği makamlar ve menziller hâsıl olur.

560. صوامِعُ أَذْكَارٍ لوامعُ فِكْرَةٍ

جوامِعُ آثار قوامعُ عِزَّة

Veya "savâmi'"dan murad mahlûkat olabilir.

İlâhî zikirlerin mâbedleri demek olan mahlûkâtın sırları hâsıl olup, ayrıca şunlar da vardır: O zâhirî ve bâtınî hasseler için fikir parıltıları vardır. Yâni fikir kuvvetinin nurları hâsıl olur. İsim ve sıfatların eserlerinin toplulukları vardır ki bunlardan murad, zâhirî ve bâtını hislerle idrak olunan zâhir ve bâtın nimetleridir. O hasseler ve isimlerden izzet ve kudretin kahredici vasfı hâsıl olur ki, nefsin kibrini şeytanın kudretini, münkirlerin gücünü ve kuvvetini kahreder.

561. وللنّفسِ منها بالتخلّقِ في مَقا

مِ الإحْسَانِ عن أنبائِه النَبويّة

O isim ve sıfatların eserlerinin faydası olarak nefs-i nâtıka

için şurıların hâsıl olması da söz konusudur. Nefs-i nâtıkanın, "ihsan" makamında; isim ve sıfatların hakikatleriyle mütehakkık olması sebebiyle, ihsan makamını ve Hz. Nebî'ye âit haberlerin gerektirdiği şeyleri tecâvüz etmeksizin hâsıl olacak ilâh!

562. لطائفُ أخبارٍ وظائفُ مِنْحَةٍ

صحائِفُ أحبارٍ خلائفُ حِسْبة

Haberlerin latîfeleri, rûhî eğlenceler vardır. Ayrıca rahmânî ve rabbânî bağışlar, Allah'ı bilenlere âit sahîfeler ve İlâhî sırların bilgileri vardır. Ve tedbîrin halîfeleri vardır.

Yâni kendi tedbîrinin makamına İlâhî tedbirler halîfe olur, böylece her işi Hakk'ın tedbirleriyle olmuş olur.

563. وللجَمعِ من مَبْدَا كأنّك وانتهى

فإن لم تكُنْ عن آيَةِ النظريّة

İnsanın hakîkat-i camiası için, [sanki O'nu görüyormuşçasına] başlangıcından [her ne kadar sen O'nu görmüyorsan da] manasının sonuna kadar o İlâhî isimlerin faydaları ve eserleri vardır.

[Yâni müşâhede makamının başlangıcından sevgi makamının nihâyetine kadar bu söz konusudur. Müşâhede makamının başlangıcından murâkabe mertebesinin nihâyetine kadar

insan rûhu için, görünür şekilde, müşâhede makamının ve murâkabe mertebesinin nazar ve şühûda âit alâmetlerini görmektir.]

O alâmetler ve nazarî delillerden murad (Fussılet, 41/53). "Onlara âyetlerimizi ufuklarda ve kendi içlerinde göstereceğiz. Böylece onun gerçek olduğunu anlayacaklardır".

564. غُيُوثُ انفعالات بُعوثُ تنزّهٍ

حُدوثُ اتصالات لُيوثُ كتيبة

Guyûs-i infiâlât vardır, yâni öyle tecellî yağmurları vardır ki aşığın nefsine, müşâhede ve murâkabe makamları arasında indiği vakit, aşığın nefsi hayret, dehşet, şaşkınlık, sarhoşluk, ferah, sevinç vb. hallerden dolayı ondan münfaıl ve müteessir olur.

Yine buûs-i tenezzüh vardır. Yâni ferahlık ordusu, sürür askerleri ve şîrinlik sevinçleri ona tâbî olur ve onu tâkip eder.

Hudûs-i ittisâlât hâsıl olur. Yâni iki makam arasında aşığın rûhuna külli isimlerin ve İlâhî sıfatların bitişmesi hâsıl olur ki müşâhede ve murakâbeden önce bu hal ve bu ittisal vâki olmamıştır.

Yine onun esmâ-i ilâhiyye askerlerinin arslanları vardır ki,

onun rûhuna imdad ve muâvenet eder ve o Allah askerlerinin yardım ve muzaheretiyle nefis ve şeytan arzusuna gâlip olur.

İlâhi isimlerin arslanları "Kavı", "Kadîr" ve "Kâhir" isimleridir ki, bunlar kuvvet ve üstün-lükte isimler ordusunun arslanlarıdır.

565. فمرجِعُها للحِسّ في عالمِ الشها

دةِ المُجْتَدِي ما النفسُ منّي أَحسّت

İlâhi isimlerin şehâdet âleminde, bağış ve menfaat isteklisi olan mahsus şeyler için mercii, nefsimin zâtımdan his ve idrak ettiği şeydir.

[Nefsimin idrak ettiği şey dört nevi üzeredir:

Birincisi Kitab ve sünnetten hâsıl olan ibârelerin fasılları ve şer'i emirlerle hükümlerdir. Bunlar nebî ve velîlerin sözüdür ki lisâna mahsustur.

İkincisi, İlâhî hayata ulaşmaktır ki rahmânî füyûzattır; ondan kişilere ve zatlara hayat ve canlılık gelir ki işitme-ye mahsusdur.

Üçüncüsü İlâhî işâretlerin hâsıl olmasıdır ki görmeye mütealliktir.

Dördüncüsü küllî bağışların asıllarıdır ki zâhirî ve bâtınî

nimetlerden bütün zâhirî ve bâtınî duyular üzerine şâmil olmuştur.]

Nefs ilk olarak mahsüsâtı ihsas etmese isim ve sıfatlara ve mânevî hediyelere vâkıf olamaz. İşte o İlâhî isimlerin bu şehâdet âleminde mercii ki hislerdir, nefs-i nâtıka onu hislerden duyar ve idrak eder.

566. فُصُولُ عِباراتٍ وُصولُ تحيّةٍ

حُصولُ إشاراتٍ أُصولُ عطيّة

Meselâ dinleyen kimse lügat ve kelimeleri işitmese sözden anlaşılan ilim ve mârifetlere vâkıf olamaz. Yine bakan kimse yazılı söz ve harflere veya hissedilen şeylere bakmasa onlara konulmuş olan mânâlardan ve sırlardan bir şey idrak edemez. Demek ki duyulan şeylerin (mahsûsat) idrâki hislerle olur, eşyânın iç yüzünün idrâki ise bâtın hislerle olur.

567. ومطلِعُها في عالَمِ الغيْبِ ما وَجَدْ

تُ مِنْ نِعَمٍ منى عليّ استجدّت

Esmâ-i ilâhı güneşlerinin gayb âlemindeki yerini ben yeni nimetlerden benim zâtımdan benim üzerime gelen yeni nimetler olarak gördüm. Benden bana yenilenen bu nimetleri, gayb âleminde isimlerin doğuş yeri olarak gördüm.

568. بشائِرُ إقرارٍ بصائرُ عَبرَةٍ

سرائرُ آثارٍ ذخائِرُ دعْوَة

O, Hakk'ın vahdâniyetine îman ve ikrar müjdesidir; o, eserden müessirin, sanattan Sâni'ın [yaratıcının] kendisiyle bilindiği ibret basiretidir.

[Zîrâ Sâni'ın vücûduna muttali olmak, Hâlik'ın isim ve sıfatlarına vâkıf olabilmek, îmansız ve basiret nûru olmaksızın mümkün değildir. O eserlerin sırlarıdır, davetin azıklarıdır.]

Yâni enbiyânın da'veti için îman ve İslâm azığıdır ki Allah Teâlâ kulların kalbinde onu biriktirmiştir.

569. وموضِعُها في عالمِ المَلَكوتِ ما

خُصِصْتُ من الإسرا بة دون أُسرتي

Yüce melekût âlemindeki isimlerin yeri öyle yüksek bir mertebedir ki, o mertebeye zâhirî ve bâtını hislerim değil benim zâtım tahsis olundu, çünkü Cenâb-ı Hakk benim sırrımı o mertebeye geceleyin götürdü (isrâ).

570. مدارسُ تنزيلٍ مَحارسُ غِبْطَةٍ

مغارِسُ تأويل فوارِسُ مِنعَة

Tahsis olunduğum o yüce mertebe Kur'an hakikatleri ve mânâlarının okulları, ilim ve irfan öğretilen yerlerdir. O mertebe gıbta ve hasedden korunmuş, ulaşılması

imkânsızdır. Orası mânâ ve te'vil fidelerinin dikildiği yerdir, nefsânî âfetlerden ve şeytânı ilkâlardan muhâfaza edilmiş durumdadır.

571. ومَوقِعُهَا من عالَمِ الجَبروتِ مِن

مشارِقِ فتحٍ للبصائِرِ مُبْهِت

Ceberût âlemindeki İlâhî isimlerin mevkii ve mazharı, halkın bâsîretini hayrete ve kalbleri şaşkınlığa düşürücü olan keşf-i zâtın doğuşundan hâsıl olur.

572. أرائِكُ توحيدٍ مدارِكُ زُلْفَةٍ

مسالكُ تَجميدٍ ملائكُ نُصْرَة

Ceberût âlemindeki o mevkı-i esmâ İlâhî birlik makamlarıdır, buralar aşığın karar kıldığı, âşık-ı sadıkların oturduğu yerdir, yakınlık (kurbet) hakikatinin mahallidir; hakikati ve ahadiyyeti tâzim yolu ve programıdır, enbiyâ ve evliyâya inen Hakk'ın yardım melekleridir.

573. ومنبَعُها بالفَيْضِ في كلّ عالَمٍ

لِفَاقَةِ نفْسٍ بالإِفاقَةِ أثْرَت

İsimlerin zuhûr yeri her bir âlemde yâni ceberût, melekût ve nâsût âleminde feyzle vâki olmuştur, ayıklık ve iyileşme ile servet sâhibi olan nefistir.

574. فوائدُ إلهامٍ روائدُ نِعمَة
عوائِدُ إنعام موائدُ نِعمة

[Nefsin ihtiyâcı için dört şey vardır:]

Birincisi ilâhı ilhâmın ve rabbânî işâretin faydalarıdır. Nefis bu ilhâma muhtaçtır, mülk ve melekût âleminde ilâhı işâretlerle tasarruf etmesi buna bağlıdır.

İkincisi, nîmetin öncüleridir, yâni irfan nûrundan olan göz nûrunun sevâbıdır, nefsin vuslattan önce ve vuslattan sonra irfan nûruyla göz nurlanmasına ihtiyâcı vardır

Üçüncüsü. İlâhî nîmetin faydalarıdır, yâni Hakk'ın kula her âlemde nîmet vermesinin faydaları, maddî ve mânevî ihsânıdır.

Dördüncüsü, bütün âlemlerdeki zâhirî ve bâtınî nîmet sofralarıdır.

İşte adı geçen bu dört husus esmâ-i İlâhînin feyzinin neticeleridir.

Nefs her iki dünyâyı îmar için gaflet ve beşeriyyet sarhoşluğundan ayrılması sebebiyle bu feyizlere muhtaçtır.

575. ويجري بما تُعطِي الطريقةُ سائري
على نَهجِ ما مِنى الحقيقةُ أعطَت

Benim sâir kuvvelerim ve parçalarım, kalb ve kalıp bakımından tarikatın ilkâ eylediği doğru sözler, güzel haller ve ameller vâsıtasıyla câri olur; zâtımın hakikatinin benden verdiği şeyin yolu üzere cârî olur.

Yâni benim hakikatimin gerektirdiği şeylerden tarikat ahkâmına muhâlif bir şey sâdır ve zâhir olmazken nasıl olur da şeriat ahkâmına muhâlif şeyler sâdır olabilir?

576. ولمّا شَعَبْتُ الصّدْعَ والتأمَت فُطْو

رُ شَمل بفَرْق الوصفِ غيرِ مُشتّت

Ben vücûdun tefrikasını cem' edince ayrılıcı olmayan vasfın ayrılması (tefrikası) sebebiyle hâsıl olan fark ve kesretin parçaları bir araya gelince, benim sevgiye ünsiyetim sebebiyle, sıkıca tutunduğum mahbûb arasında ayrılık ve yabancılığa yol açan şey kalmayınca;

577. ولم يَبقَ ما بيني وبينَ توَثّقي

بإيناسِ وُدّي وما يُؤدّي لِوَحْشة

Olgun âşık sevgiyle ünsiyet edip sırf yoklukla vasıflanınca, yöneldiği sevgiliyle kendi arasında yabancılığa yol açan sıfat kalmaz, aralarındaki âşıklık ve mâşukluk elbisesi ortadan kalkar, tefrika bertaraf olur, böylece hakîkat gözüyle bakınca görür ki, âşık, aşk ve mâşuk birdir, başkalık îtibâridir.

578. تحقّقتُ أنّا في الحقيقِة واحدٌ
وأثبَتَ صَحْوُ الجمع محْوَ التشتت

Her ne kadar sûret ve taayyün İtibariyle türlü türlü isem de, kesin olarak anladım ki hakikatte ben bir tek şeyim. Sahvu'l-cem' makamı yâni cem'u'l-cem' mertebesi, bu mertebede kesretin vahdete, mahvın da kesret ve farka mâni olmadığını isbat etti.

Hulâsa-i kelâm şudur: Âşık ve mâşuk, her ne kadar sıfatları îtibâriyle farklı iseler de, zâtı îtibâriyle birdirler. Nitekim zâhiren de "âşık" ve "mâşuk" kelimeleri aynı kökten, "aşk"tan türemişlerdir. Âşıkın vasfı fakr, zillet ve inkisar; mâşukun vasfı istiğnâ, izzet ve iftikardır. Her ne kadar zâhiri îtibâriyle âşıklık ve mâşukluk birbirine aykırı ise de, mânâ îtibâriyle bu sıfatlar birbirinden ayrı değildir.

579. وكُلّي لِسانٌ ناظرٌ مِسمَعٌ يَدٌ
لنُطقٍ وإدراكٍ وَسَمعٍ وبَطشة

Hal böyle olunca, benim her uzvum ve parçam benim nutkum için lisandır. Benim bütün vücûdum mânâlar ve hakikatler için bakıcıdır. Benim bütün cesedim kelimelerimin sözlerini işitmek için kulaktır. Benim her bir organım, tutmak için kudret elidir. Hâsıl-ı kelâm ahadiyyet mertebesine vâsıl olursa, onun her bir uzvu, ötekinin

hükmünü icrâ etmeye kâdir olur.

580. وسَمْعِيَ عَينٌ تجتَلي كُلّ ما بدا

وعَيني سَمعٌ إن شدا القوم تُنْصِت

Kulağım bir gözdür ki zâhir olan her şey onda görülür, benim gözüm bir kulaktır ki, eğer bir topluluk teğannî ve terennümde bulunsa dinler ve susar. o halde benim gözüm münâcaatta bulunur ve arz-ı hâcât eder, dilim bendeki isim ve sıfatları müşâhede eder.

581. ومِنّيَ عن أيدٍ لِساني يَدٌ كما

يَدي لي لسانٌ في خطابي وخُطبتي

Benim vücûdumdan hâsıl olan kâmil kudretten ve şümullü ellerden her şeyi işlemeye benim lisânım bir eldir. Nitekim elim hitab ve hutbede benim için lisandır.

582. كذاكَ يَدي عَينٌ ترَى كُلّ ما بدا

وعيني يَدٌ مبسوطةٌ عندَ بَسطَتي

Yine gözüm ve kulağımda elim ve dilimdir. Elim gören bir gözdür, gözümün gördüğü her şeyi görür. Gözüm her açılış ve sıçrayışta açılmış bir eldir.

583. وسَمعي لِسانٌ في مُخاطبَتي كذا

لسانيَ في إصغائِه سَمْعُ مُنصِت

Kulağım hitabta ve konuşmada bana bir lisandır. Yine dilim onu dinlemede ve işitmede dinleyici bir kulaktır.

584. وللشّمّ أحكامُ اطّرادِ القياسِ في اتْ
تِحادِ صِفاتي أو بعكْسِ القضيّة

Sâir vasıfları da bunlara kıyas et, bunlar bu garib mertebeye âit hallerdendir. Benim her bir uzvum ötekinin hükmünü icrâ edince ve her bir parçam sâhibinin amelini edâ etmeye kâdir olunca ve bu hassa bende zuhûr eder.

585. وللشّمّ أحكامُ اطّرادِ القياسِ في اتْ
تِحادِ صِفاتي أو بعكْسِ القضيّة

Koklama duyusu için de sıfatlarımın birliğinde aynı durum söz konusudur. Yâni her bir sıfatımın tek başına koklama duyusunun hükmünü icrâ etmeye ve özelliğini yerine getirmeye gücü yeter. Yâni kulak, göz, el ve dilim koklayarak, koklama duyusunun işini yaparlar. Veya bu hükmün aksi de câizdir: Koklama duyusu da zaman olur ki kulak, göz, el ve dilin işini yapabilir. Yâni koklama duyusu işitebilir, görebilir, konuşabilir, alıp tutmaya gücü yetebilir.

586. وما فيّ عَضْوٌ خُصّ من دونِ غيرِهِ
بتَعيينِ وصْف مثْلَ عينِ البصيرة

Benim vücûdumda hiçbir uzvum basiret gözüm gibi, kendi

vasfı dışında bir vasfın tâyinine mahsus değildir. Yâni meselâ basiretim tek bir kuvvedir ki işitme, görme, koklama ve dokunmayı idrak etmek onun için müsâvidir. Her uzuvda idrak sâhibidir ve iş görür; bâzısına has olup bâzılarına has olmaması söz konusu değildir.

Yine vücûdumda her bir uzvum basirette olduğu gibi bir vasfa tahsis edilmiş ve belirlenmiş değildir. Aksine her uzvum ötekinin işini yapar.

587. ومِني على افرادها كُلُّ ذَرّة

جوامِعُ أفعالِ الجوارحِ أحيت

Benim vücûdumun her bir zerresi ve her parçam tek başına uzuvlarımın fiillerinin hepsini yapar. Yâni ben her bir uzvumun bütün organlarımın ve parçalarımın işini yaptığını ifâde etmiştim; hattâ, vücûdumun zerrelerinden her biri tek başına bile bütün organlarımın işlerini ve fiillerini sayıp amel etmeye gücü yeter durumdadır. Her bir zerrem, işitilecek bütün şeyleri işitir, görülebilecekleri görür, tadılabilecekleri tadar, bütün sözleri, harfleri ve kelimeleri söylemeye elverişlidir.

588. يُناجي ويُصغي عن شُهودِ مُصرّفِ

بمجموعِهِ في الحالِ عن يَدِ قُدرَة

Benim her bir zerrem münâcatta bulunur ve dinler; bir halde ki, o münâcat ve dinleme, hâlen kudret elinden sarfedici olan Hakk'ın şühûdundan vâki olmaktadır.

589. فأتلو عُلومَ العالِمَين بلفْظَةٍ

وأجلُو عليّ العالمين بلَحْظَة

Hal böyle olunca, yâni cemiyet-i İlâhî hükmü bende sârî [yayılan] olup, zâhiren ve bâtınen, zat ve sıfatça vücûdumun bütün zerrelerine Hakk'ın kudreti şâmil olunca, şüphesiz ben âlemlerin ilminin hepsini içine alan bir lafızda okurum. [Ben bütün âlemlerin ilimlerini varlıkların aslından bir asılda (ayn) okudum. Gerçekten müşâhede edilebilse her bir şeyin aslında bütün âlem dürülü vaziyettedir.]

590. وأسمَعُ أصواتَ الدّعاةِ وسائِرَ اللْ

لُغاتِ بِوَقْتٍ دونَ مِقدارِ لَمحة

Ben bütün âlemde olan eşyâyı bir anda kendime açarım, bütün çağıranların duâsının sesini işitirim. **Yine sâir muhtelif dilleri, bir göz bakış mikdârından daha az vakitte işitirim.**

591. وأُحْضِرُ ما قد عَزّ للبُعْدِ حَمْلُهُ

ولم يَرْتَدِدْ طرفي إليّ بغَمضَة

Mesâfesinin uzaklığından dolayı taşıması zor ve imkânsız olan şeyi, göz açıp kapayıncaya kadar ben hazır hâle

getiririm.

592. وأنشَقُ أرواحَ الجِنَانِ وعَرْفَ مَا
يُصافِحُ أذيالَ الرّياحِ بنَسْمَة

Yâni bir şey ne kadar ağır olursa olsun taşınması ve yüklenmesi, mesâfe uzaklığından dolayı ne kadar zor olursa olsun ben onu göz açıp yummazdan evvel görürüm. Nitekim Belkıs'ın tahtını Asaf b. Berhıya, cinlerin hareket ettirmesinden önce göz açıp kapayıncaya kadar sürede Sabâ'dan Hz. Süleyman'a ulaştırdı. Allah Kitâb-ı Kerîm'inde buyurur: (Nemi, 27/40). "Kitab bilgisi olan birisi: Sen göz açıp kapayıncaya kadar ben onu sana getiririm, dedi"

593. وأستَعرِضُ الآفاقَ نحوي بخَطْرَة
وأخترِقُ السّبْعَ الطّبَاقَ بخَطْوَة

Ben cennet kokularını ve gül bahçelerinin bir koklayışta rüzgârın etekleriyle müsâfaha eden esintisini ve çiçek kokularını koklarım. Ben bütün ufukları bir anda ve hatıra gelir gelmez hemencecik hepsini müşâhede ederim. Yedi kat göklerin tabakalarını bir anda yarıp yırtarım ve geçerim. Nitekim Hz. Nebi salla'llâhu aleyhi ve sellem bir anda zaman ve mekânın üzerinden geçerek (tayy), mi'raçtan döşeğine yine o anda geldi, bununla birlikte bu kadar âlemleri seyr eyledi.

Bu harikulade haller bedenlerin tabiat kirlerinden temizlendikten sonra ruhlara benzemesinden ibârettir.

594. وأشباحُ مَن لمْ تبقَ فيهِمْ بقيّةٌ

لجَمعيَ كالأرواحِ حفّتْ فخفّت

Kendilerinde vücud ve benlik kalıntısı kalmayan kimselerin bedenleri, benim cem'imin nuruyla ruhlar gibi kuşatıldı. Böylece hafiflediler, beşeriyet ve kesâfet-i tabiat bunlardan yok oldu,

["Ruhlarımız bedenlerimizdir, bedenlerimiz ruhlarımızdır" mertebesini buldu. "Kadeh inceldi, şarap inceldi, ikisi birbirine benzedi ve iş zorlaştı; sanki şarap var kadeh yok gibi, kadeh var şarap yok gibi oldu" sözünün mutlu mânâsını hâsıl ederek tezkiye ve tasfiyeyi kemâliyle elde ettiklerinden dolayı tayy-ı mekân ve tayyı zamâna kâdir olup havada uçtular ve su üzerinde yürüdüler.]

595. فَمَن قالَ أو مَن طال أو صال إنّما

يمُتّ بإمدادي له برَقيقَة

Gerek maddî gerekse mânevî bakımdan hükmünü geçirici, halkın efendisi ve pâdişâh olan veya âlem halkına ikram ve ihsanda bulunan veya askerler ve ordulara saldırıp gâlip gelen, kendisi için olan imdâd ve yardımıma ancak ve ancak

benim ruhumun inceliklerinden bir incelik vâsıtasıyla tevessül eder. Zîrâ bütün mevcûdâta yardım eden ve feyiz veren, kâmil ve mükemmil halîfenin rûhudur ve bütün eşyâ onun ruhunun latîfelerinden ve kalbinin inceliklerinden yardım ve feyiz ister; cümle âlemi onun rûhu kuşatmıştır ve her şey onun cüz u gibidir.

[Bütün iyi ve kötü dervişin cüz'üdür, bunu görmese bile böyle derviş yoktur.]

596. وما سارَ فوقَ الماء أو طارَ في الهوا

أوِ اقتحمَ النّيرانَ إلاّ بهِمّتي

Ve buyururlar ki: Su üstünde yürüyen ve hava boşluğunda uçan veya büyük ateşe sertçe giren kimse bunları ancak benim vâsıtamla yapar.

597. وعَنّيَ مَنْ أَمْدَدْتُهُ برَقيقَة

تصَرّفَ عن مَجموعِهِ في دقيقة

Bir kimseye benim eylediğim imdad, benim rûhî inceliklerimden bir rakîka [incelik] vâsıtasıyla sâdır olur. O imdad topluca onun benliğinden, her sıfatından, bütün uzuvlarından ve muhtelif kuvvelerinden zaman dakikalarından bir dakikada halden hâle geçer ve değişir.

598. وفي ساعة أو دون ذلك مَن تلا

بمجموعة جَمعي تَلا أَلْفَ خَتْمَة

[Hazret-i cem'a bütün varlığıyla yâni sırrıyla, rûhuyla, kalbiyle, kalıbıyla, bütün sıfatları, kuvveleri ve uzuvlarıyla tâbi olan kimse; bana sözü, fiili ve hâliyle mütâbaatı sebebiyle,] Kur'an-ı Azîm'i Fâtiha'dan sonuna kadar gece ve gündüzün saatlerinden bir saatte veya bir saatten daha az bir vakitte bin defa hatmeder.

[Bu hâle "tayy-ı zaman" denir. Nitekim Hz. Şeyh Muhyiddin el-Arabî, Şeyh İsa el Mağribî'den naklederler ki, bir günde yetmiş bin kere Kur'an'ı hatmetmeyi vird etmişti.

Tayy-i zaman, tayy-i mekân, bir takım tuhaf ve gizli şeyler bu şânı yüce zümreden o kadar çok sâdır olmuştur ki, bunları anlatmağa gerek yoktur. "Kabul et, inkâr etme; zîrâ Allah'ın kudretine, peygamberlerinin mûcizelerine ve evliyâsının kerâmetine inanmak vâcibdir"

599. ومِنّيَ لو قامتْ بِمَيْت لطيفةٌ

لَرُدّتْ إِلَيْهِ نفسُهُ وأُعيدَت

Eğer maddî veya mânevî bakımdan ölü durumda olan kimse benden bir latîfeyle kâim olsaydı, o ölüye rûhu geri verilirdi.

[Zîrâ kâmil insan ve fâzıl halîfe Allah'ın bütün vasıflarıyla muttasıf ve bir huy edinen/ huylanan olduklarında Allah'ın

izniyle, diriltmeye ve öldürmeye kâdir olurlar. Fakat mânevî ölüleri diriltmekle berâber, sırları korumak için gizlenmek maksadıyla zâhirî ölüleri diriltmekten sakınmışlardır.]

600. هي النّفسُ إن أَلقَتْ هواها تضاعفت

قُواها وأعطَتْ فِعَلها كُلَّ ذرّة

Zikredilen bu kerametleri garip ve uzak görme. Zîrâ insandaki nefs-i nâtıka, eğer istek ve arzusunu bırakıp atabilse rûhânî kuvveleri ve nûrânî kudreti kat kat artar; Hakk'ın kudreti ve irâdesiyle vasıflanır ve fiilini varlık zerrelerinden her bir zerreye verir.

[Rûhânî kuvvelerin katlanması ve mânevi kudretin artması ancak nefsânî isteği atmakla, hevâ ve hevesi izâle etmekle ve şeytanı hapsetmekle mümkün olur. Kısacası, ne zaman ki nefs isteğini bırakırsa, rûhânî kuvvelerini artırmış olur.]

601. وناهيكَ جَمعاً لا بفَرْقِ مساحَتي

مكان مَقيسٍ أَوْ زمان موقَّتِ

Yâni enbiyâ ve evliyânın hârikulâdelikleri, cem' mertebesinde vukû bulması sana kâfi gelir. Bu hârikulâdelikler, keşif ve kerâmetler kıyaslanabilir mekânın ve vakitle ölçülebilen zamanın ölçülmesi "fark"ıyla değildir. Belki zaman ve mekânın "tefrika/ikilik" darlığından kurtulup, "cem" fezâsına

vâsıl olunca, hakîkî vahdetin bütün vücudlarda sereyânı vâsıtasıyladır.

602. بذاك علا الطّوفانَ نوحٌ وقد نَجا

به مَن نجا من قومِهِ في السفينة

O cem' sebebiyle Nuh, tûfâna gâlip geldi ve üstün oldu. O cem' sebebiyle, Nuh kavminden, gemide bulunanlar kurtuluşa erdi. Yine Nûh'un duasından yardım ummak için taşıp akan tûfan cem' sebebiyle yeryüzünde yetersiz hâle geldi.

603. وغاضَ لَهُ ما فاضَ عنهُ استجادةً

وجدّ إلى الجُودي بها واستقَرّت

Nuh, o cem' sebebiyle gemiyle birlikte Cûdî denen dağa yöneldi ve gemi cem' sebebiyle o dağın üstüne oturdu. Nitekim Allah Teâlâ bu hâli hikâye ederek kelâmında buyurur: (Hud, 11/44). "Ey yeryüzü, suyunu çek, ey gökyüzü, yağmurunu kes denildi. Su çekildi, Allah emri yerine getirildi ve gemi Cûdî üzerine oturdu"

604. وسارَ ومتنُ الرّيحِ تحتَ بساطِه

سُلَيمانُ بالجَيشَينِ فوقَ البسيطة

Aynı şekilde o cem' sebebiyle Hz. Süleyman (aleyhisselâm) rüzgârın sırtı, döşeğinin altında olduğu halde, cin ve insan

askeriyle arzın üzerine yürüdü.

[Rivâyete göre döşeğinin uzunluğu bir fersah mikdârı olup rüzgârın üzerinde ne tarafa isterse seyrederdi. Nitekim Cenâb-ı Hak buyurur: (Sebe', 34/12). "Sabah esintisi bir aylık gidişe denk, akşam esişi de bir aylık yürüyüşe denk olan rüzgârı Süleyman'ın emrine verdik"]

İşte Hz. Süleyman'ın dev'e, periye, cinlere, insanlara ve rüzgâra tasarruf etmesi bu cem'-i vahdet sebebiyledir.

605. وقبل ارتدادِ الطرفِ أُحضِرَ مِن سَبا

لهُ عَرْشُ بلقيسٍ بغيرِ مشَقّةِ

Yine göz açıp kapamadan önce Belkıs'ın tahtının zahmetsizce getirilmesi de bu cem' sebebiyledir.

[Nitekim Kur'ân-ı Kerim'de şöyle hikâye edilir: (Nemi, 27/40). "Kitab bilgisi olan birisi sen göz açıp kapayıncaya kadar ben onu sana getiririm dedi" Başka nebîler ve velîler de ne kadar mûcizeler ve kerametler izhar ederlerse, cem' makamına ulaşmaları sebebiyle izhar ederler.

606. وأَخْمَدَ إبراهيمُ نارَ عدُوّهِ

وعَن نورِهِ عادت له رَوْضَ جنَّةٌ

Hz. İbrâhim, cem' makamına ulaşması sebebiyle, düşmanı olan Nemrud'un ateşini söndürdü. O cem'in veya Hz.

İbrâhim'in nûrundan dolayı, ateş Ibrâhim için (Enbiyâ, 21/69). "Ey ateş İbrahim için serin ve selâmet ol" âyeti gereğince cennet bahçesi oldu.

607. ولمّا دعا الأطيارَ من كُلّ شاهِقٍ
وقد ذُبِحَتْ جاءتْهُ غيرَ عَصيّة

Ve yine Hz. İbrâhim'in kuşları dağların tepesinden dâvet edip, onların karşı koymaksızın kesilmiş olarak gelmelerini istemişti.

[Nitekim Hak Sübhânehû ve Teâlâ bu husûsu şöyle haber verir: (Bakara, 2/260). Yâni İbrahim (as) dedi ki: "Ey benim Rabbim, ölüyü nasıl dirilttiğini bana göster!" Cenâb-ı Hak dedi ki: "Benim ölüleri dirilttiğime sen tam inanmıyor musun?" Hz. İbrâhim "Evet inanıyorum" dedi. Ya rabbi mü'min ve mûkınim. "Lâkin kalbimin özel bir tecellî ile ve şüpheyi gidererek sükûn ve itmi'nan bulması için isterim" dedi, Cenâb-ı Hakk dedi ki: "Dört kuş al, biri karga, biri horoz, biri kaz, biri tavus olsun. Bu dört kuşu kendine alıştır ve kesip parçala.

Ondan sonra ey İbrahim bunların her bir parçasını bir dağ başına bırak. Sonra bunları çağır ve Allah'ın izniyele geliniz de. "Hayat bulup koşarak sana gelirler"

İşte bu mûcize Hz. İbrâhim'in cem' mertebesine vüsûlü

sebebiyledir.

608. ومن يدِه موسى عَصاهُ تلَقّفَتْ

من السّحرِ أهوالاً على النّفس شقّت

Mûsâ asasını yere bırakınca, cem' makamına vüsul sebebiyle, o asâ sihirden hâsıl olan korku verici hayallari, şekilleri, asâyı ve ipleri yuttu.

[(Taha, 20/67). "Mûsâ kendi içinde bir korku hissetti" âyeti gereğince, Hz. Mûsâ üzerinde bu hayâli şeylerden dolayı bir zorluk ve sıkıntı hâsıl olmuştu.

609. ومِن حجَرٍ أجرى عيوناً بضَرْبةٍ

بها دَيماً سقّتْ وللبَحرِ شَقّت

Gene cem' makamına ulaşması sebebiyle Hz. Mûsâ asâsını taşa vurarak taştan on iki pınar akıttı, o pınarlar insanlara bol bol su verdi. Yine cem' makamı sebebiyle, asâ Kızıldeniz'i yardı.

[Nitekim Allah Teâlâ buyurur: (Şuara, 26/63). "Mûsâ'ya asânı denize vur diye vahyettik. Hemen deniz yarıldı, denizin her bir parçası büyük bir dağ gibi oldu". Asâyı denize vurunca denizde on iki yol hâsıl oldu ve her bir yoldan bir grup geçti. Yine Hakk'ın vahyiyle taşa vurunca on iki pınar akıp (Bakara, 2/60). "Her grup kendi su içeceği yeri bildi"

gereğince her fırka bir çeşmeden içerdi. İşte bu mûcizenin zuhûru cem' mertebesine ulaşma vâsıtasıyladır.

610. ويَوسُفُ إذا ألقى البَشِيرُ قَميصه

علی وَجْهِ يعقوبٍ عليه بأَوْبة

Yâkub aleyhisselâm cem' makamına ulaşmak vâsıtasıyla, müjdeci kendisine dönerek Yûsuf'un elbisesini yüzüne atınca Yûsuf (aleyhisselâm)'ı gördü.

611. رآهُ بعَيْنٍ قبلَ مَقدَمِهِ بکی

عليه بها شوقاً إليه فكُفَّت

Yâkub müjdeci gelmezden önce iştiyaktan dolayı ağladığı Yûsufu gördü. Bunlara bu ihsan da cem' mertebesine ulaşmaları sebebiyledir.

612. وفي آلِ إسْرائيلَ مائِدَةٌ مِنَ السْ

سَمَاء لعيسَى أنزِلَتْ ثمّ مُدّت

O cem'in Hz. İsa aleyhisselâma sirayeti sebebiyle Benî İsrail arasında Hz. İsa'ya gökten sofra indirildi.

[Bu hâdise Hz. İsâ şu şekilde duâ edince vuku buldu: (Maide, 5/114). "Ey Rabbimiz, bize gökten bir sofra indir, hem bize hem de bizden sonra geleceklere bir şölen ve katından bir mûcize olsun. Bize rızık ver, sen rızık verenlerin en

hayırlısısın"

Bu sofra Benî İsrail arasında uzun müddet kaldı. Ondan gıdâlarını alır ve biriktirirlerdi.]

613. ومِنْ اُكْمَهٍ أبْرا ومِن وضَحٍ عدا
شَفى وأعادَ الطّينَ طيراً بنَفخَة

Yine o cem' sebebiyle körü sağın iyileştirir, miskin illetinden baras hastalığına kadar hepsine şifâ verirdi, mübârek üfürüğüyle çamuru kuş hâline sokardı.

[Allah Teâlâ bu mûcizeleri şöyle hikâye eder: (Maide, 5/110). "Benim iznimle çamurdan bir kuş maketi yapıp, onu üflüyordun da iznimle hemen kuş oluveriyordu. Doğuştan kör olanı ve abraşı benim iznimle iyileştiriyordun"]

614. وسِرُّ انفِعَالاتِ الظّواهرِ باطِناً
عن الإذنِ ما ألقَتْ بأُذنكَ صيغتي

[Enbiyâ ve evliyâdan mûcizeler ve kerâmetler yoluyla bu zâhir âleminde görülen, mevcûdâtın görünüşlerinde] vâkî olan eserlerin ve hâdiselerin sırrı, İlâhî izinle sâdır ve hâsıl olur. Bir halde ki, o İlâhî izin enbiyâ ve evliyânın vücudlannda, kuvâ ve uzuvlarında bâtın durumundadır. Bu zâhire âit hâdiselerin sırrı, benim söz kalıbımın senin

kulağına ilkâ ve îsal eylediği şeydir. Buraya gelinceye kadar zikrettiğimiz mûcizelerdir ki bunlar enbiyâ ve evliyâya Hakk'ın izniyle verilmiştir. Nitekim Hz. İsâ "Sen doğuştan kör olanı ve alacalı olanı iznimle iyileştirirsin" (Mâide, 5/110) buyurur.]

615. وجاءَ بأسرارِ الجَميعِ مُفيضُها

عَلَيْنَا لهم خَتْماً على حين فَتْرَة

Fetret devrinde ve cehâlet zamânında, enbiyânın sonu olarak, bütün peygamberlerin sırlarını feyizlendiren Muhammed-i Muhtar bizim üzerimize geldi. Fetret zamânı, hiç kimsenin Hak yoluna gitmediği ve halkı Hak yoluna çağırmadığı devirdir. İşte o sevgili bütün nebî ve resullerin ilimlerini, kâmillerin bütün sırlarını kendinde toplamıştır. Onun şerîati en mükemmel şeriat, ümmeti en faziletli ümmettir. Öteki nebiler ve velîler o sevgilinin misâfiri/tufeyli ve başak toplayıcısıdırlar.

616. وما مِنهُمُ إلاّ وقد كانَ داعِياً

بِهِ قومَهُ للحَقّ عن تَبَعِيّة

Nebiler ve resuller ancak onun sebebiyle, ona tâbi olarak kavimlerini Hakk tarafına çağırıcı oldular.

[O bakımdan bütün nebiler nübüvvet nûrunu sevgilinin

rûhunun kandilinden almışlardır. "Adem su ile çamur arasında iken ben nebî idim" hadîsi mûcibince Hz. Peygamber'in nübüvveti ezelen ve ebeden sâbittir. Hakikatte başlangıçtan sona kadar yegâne dâvetçi o sevgilinin hakikatidir, bütün hakikatlerin işlemekte olduğu ve kabul ettiği ancak bu hakikattir. Bütün nebiler ve velîler Hakîkat-i Muhammediyye nin cüzleri ve tafsilleri gibidirler. Öteki peygamberlerin dâveti cüz'ün dâveti gibidir. O sevgilinin dâveti ise küllün bütün cüzlerini dâveti gibidir. Onun mübârek şanında uj (Sebe', 34/28) "Seni ancak bütün insanlar için gönderdik" beyânı vârid olmuştur. Nebî ve velîlerin hepsi, önceki ve sonraki ümmetler "bütün insanlar" ifâdesine dâhildirler. İşte o sevgili asâleten dâvetçi olup öteki nebî ve resuller, dâvet konusunda onun tâbîleri ve hâlifeleridir.]

617. فعالِمُنا منهُمْ نبيٌّ ومَن دَعا

إلى الحقّ منّا قامَ بالرسُليّة

Bizim âlimlerimiz enbiyâ zümresinden bir nebî mesâbesindedir. Nitekim Nebî Hakk'tan, meleklerden, Allah'ın kitâbından ve âhiret gününden haber verir. Yine Ahmedî âlimler de Hakk'tan, onun emir ve nehiylerinden haber verirler. Bizden Hak tarafına çağıran kimse, resûliyet, hukuk ve ahkâmını ayakta tutmuş demektir.

618. وعارِفُنا في وقتِنا الأحمَديُّ مَن

أولي العزمِ منهُمْ آخِذٌ بالعَزِيمَة

Zamânımızda ve günümüzde Hz. Muhammed salla'llâhu aleyhi ve sellemin dînine mensub olan âriflerimiz; mükevvenaâtın hakîkatine taayyünâtın inceliklerine vâkıf olanlarımız, enbiyâ zümresinden ülü'l-azm olanlar gibidir. Onlar ruhsatlara değil, azîmet ipine sarılırlar. Nehyolunan ahkâma değil de emrolunana sıkıca tutunurlar.

[İşte bu kısımdaki ârif-i billâhın zâhirleri şerîat ilimleri ve hakîkat âdâbı ile müzeyyen olup bâtınları da hakîkat nurları ve sırları ile süslüdür. "Kavmi içinde şeyh, ümmeti içinde nebî gibidir" gereğince bu kısım, kavmi içindeki ülü'l-azm peygamberler gibidir. Şerîat ilimleri ve tarîkat âdabı ile muttasıf olup da îkan [İyi ve yakînen bilmek] ve irfan hazlarından nasîbi olmayanlar ise "Ümmetimin âlimleri Beni İsrâil'in nebîleri gibidir" gereğince nebîler mesâbesindedir.]

619. وما كانَ منهُمْ مُعْجِزاً صارَ بعدَه

كَرامة صِدّيقٍ لهُ أوْ خليفة

[Peygamberlerden harikulâdelik ve mucize olarak görülen her şey Hz. Nebî salla'llâhu aleyhi ve sellemden sonra Sıddîk'ın kerâmeti oldu veya o Nebî'nin hâlîfesinin kerâmeti oldu. Bu beyitte şuna işâret buyuruyorlar:]

Kerâmet sıddîklık ve hilâfet mertebesine mahsustur. "Sıddîk"tan murad ister Hz. Ebû Bekir, ister mutlak mânâda ümmet-i Muhammed salla'llâhu aleyhi ve sellemden olan sıddîk olsun; nebîden sonra kerâmet ve velâyet ya sıddık mertebesindeki kimsede veya Hz. Nebî'ye vâris ve halîfe olan kimse için söz konusudur.

Enbiyâdan sâdır olan hark-ı âdete "mu'cize" denir, evliyâdan sâdır olana ise "kerâmet" ve "velâyet" denir.

620. بعِتْرَتِهِ استغنَتْ عنِ الرّسُلِ الوَرى

وأصحابِهِ والتّابِعِينَ الأئِمّة

O sevgilinin akrabâsı ve evlâdı sebebiyle âlem halkı nebîler ve resullerden müstağni oldular, بعِتْرَتِهِ 'ten murad ya soy akrabalığıdır veya ruhi ve dînî yakınlıktır ki kelime bunlara da şâmildir. Hattâ rûhî neseb maddî nesebden faziletlidir. "Aramızda Allah yolundaki nesebimiz, aynı ana-babadan gelmemizden daha evlâdır" Yine ashâb-ı güzîn, tâbiin ve din imamları sebebiyle âlem halkı enbiyâdan müstağni oldular.

621. كراماتُهُمْ من بعضِ ما خَصّهُمْ به

بما خصّهُمْ مِنْ إرْثِ كُلّ فضيلة

Yâni âilesinin ashâb-ı güzîn, tâbiîn, din imamları ve yakîn sâhiplerinin kerâmetleri, Nebî (salla'llâhu aleyhi ve

sellem)'nın bunlara tahsis kıldığı şeyin sâdece bir kısmıdır; kâbiliyetleri sebebiyle bunların her birine, her faziletin mîrâsından hisse ve nasîb verir. Öyleyse herkim ki Hz. Nebî'ye nisbeti fazla olur, onun velâyet ve kerâmet hissesi ziyâde olur ve cevher-i esrârı yakınlığının mikdârını bulur.

622. فمِنْ نُصْرَةِ الدّينِ الحَنيفيّ بَعدَه

قتَالُ أبي بكْر لآلِ حنيفَة

Hz. Ebu Bekr'in, Nebî (salla'llâhu aleyhi ve sellem)'in vefatından sonra irtidâd eden (dinden dönen) Al-i Hanîfe ile, İslâm'ın zayıflığına, müslümanların azlığına, mülhid askerlerinin çokluğuna, onların mü'minlerin üzerine gâlibiyet ve satvetine rağmen savaşması adâlet ve istikâmete mensub olan dînin nusreti içindir.

[İşte Hz. Ebû Bekir'in kerâmeti, Hz. Nebî'den ona miras kalan, enbiyânın hisse ve nâsîbinden kendisine tahsis edilen bir payla ashâbın azlığına rağmen böyle büyük bir ordu ile savaşması, velâyet kuvvetiyle ve Cenâb-ı Hakk'ın yardımıyla onları yenerek vücudlarını yerle bir etmiş olmasıdır.

Bu kavmin irtidâdına sebep şudur: Emîrü'l-mü'minin Hz. Ebu Bekir'in hilâfeti zamânında, Müseylemetü'l-Kezzab Âl-i hanîfeyi kandırıp yoldan çıkardı ve zekât vermek istemediler. Hz. Ebu Bekir onlara bir kimse gönderip, zekâtınızı verin,

deyince şöyle cevap verdiler: Biz emre peygamber zamanında uyduk ve mallarımızın zekâtını bir kere verdik, emre uymak bir kere olur, bu kâfidir, o emrin tekrar yerine getirilmesi gerekmez, dediler. Nitekim gücü yeten kimse bir kere hacca gidince, her sene haccetmesi lâzım gelmez, diyerek delil gösterip bu hususta inat ve ısrar ettiler. Bunun üzerine Hz. Ebû Bekir savaşmaya karar verdi. Birkaç kimseyle bu kadar çok asker üzerine hücum edip savaşmak onları derhal hezîmete uğrattı. İşte bu hâdisenin Hz. Ebû Bekr'in kerâmetleri cümlesinden olduğu yazılıdır.]

623. وسارِيَةٌ أَلْجَاهُ للجَبَلِ النّدا

ءُ مِن عُمَر والدّارُ غيرُ قريبة

Hz. Ömer radıya'llâhu anhın meşhur menkıbelerindendir ki, Irak kâfirleri Nihâvend tarafına hareket edince, onlara mukâvemet için asker gönderilmişti, bu sırada bir dağın sol tarafında küffar askerleri pusu kurmuştu, bir kısmı ise müslümanlar üzerine yürüyüp onları küffârın tuzağına doğru sevk ediyordu. Tam o sırada Hz. Ömer (radıya'llâhu anh) Medine'de cuma günü minberin üzerinde hutbe okumaktaydı. İslâm askerinin, küffârın pusu kurduğu yere yöneldiğini görünce ve Allah'ın izniyle, bu hal bu hazrete keşf olununca, hutbe esnasında seslenerek dedi ki:]

"Ey Sâriye, dağa dağa!" yâni "Dağ yolunu tutun ve düşmanın

pususundan sakının!" Hz. Ömer'in nidâsını İslâm askeri işitip, dağa sığınarak düşman şerrinden kurtuldular. İşte bu menkıbeye işâret buyurarak derler ki: İslâm ordusunu dağa, Ömer'den bir nidâ sığındırdı, oysa Ömer'in evi Nihâvend'e yakın değildir, hattâ Nihâvend'le Medîne arasında uzak mesâfe vardır.

[İşte bu velâyet ve kerâmet Hz. Ömer'e, Hz. Rasûlu'llâh salla'llâhu aleyhi ve sellemin verdiği kerâmetler cümlesindendir.]

624. ولم يشتغِلْ عثمانُ عن وِرْدِهِ وقد

أدارَ عليهِ القومُ كأسَ المَنيّة

[Hz. Osman (radıya'llâhu anh)'nın velâyeti kazâya rızâ mertebesinde yerleşmiş ve kararlı olmadadır. Hattâ bâtın zevkleri, Kur'ân-ı Azîm'i tilâvet etmeyi vird etme mertebesine ermişti. Zâlimlerden bir grup habis asker kendisini öldürmeye geldiklerinde, durumu bildirdiler,]

o sırada Kur'an okumaktaydı, asla virdini bırakıp o konuyla ilgilenmedi. O zâlimler topluluğu kendisine ölüm kadehini verip şehâdet şerbetini tattırdıklarında herhangi bir üzüntü ve ıstırap belirtisi göstermedi.

[İşte buradaki bu kemâlden ve kendisinin son derece itaatli oluşundandır. Bu mertebe ona Hz. Nebî salla'llâhu aleyhi ve

sellemin hisse olarak verdiği velâyet ve kerâmettendir. O bu sâyede Hakk'ın kazâsına rızâda asla değişiklik göstermeyip onu hep devam ettirdi.]

625. وأوضَحَ بالتأويلِ ما كانَ مُشكِلاً

علِيّ بِعلْمٍ نالهُ بالوصيّة

[Hz. Emîru'l-mü'minin Ali (kerremallâhü vecheh ve radıya'llâhu anh)'ye Hz. Resul salla'llâhu aleyhi ve sellemin hisse olarak verip tahsis eylediği kerâmet şudur:]

O hazret ilim şehrinin kapısı olduğu için, Kur'ân-ı Kerîm'in müşkil olan mânâlarını teville açıkladı. Bunu da Hz. Rasûlu'llâh salla'llâhu aleyhi ve selleme vasî olması sebebiyle nâil olduğu ilim vâsıtasıyla yaptı. Hz. Risâlet'e tam olarak vesâyetleri olduğundan o sultan şöyle buyurur:

"Ben kimin mevlâsı isem Ali de onun mevlâsıdır"

Hz. Ali'nin şöyle dediği rivâyet edilir:

"Eğer isteseydim besmelenin be'sine o kadar şerh yazardım ki yetmiş deve onu taşıyamazdı." Şu ifâde onun ilimleri denizinden bir damladır: "Perde açılsaydı yakînim artmazdı" Bu ifâde onun hakikat güneşinden bir zerredir.

626. وسائرُهُمْ مِثْلُ النجومِ مَن اقتدى

بأيِّهِم منهُ اهتَدى بالنصيحة

Öteki ashâb-ı kiram (radıya'llâhu anhüm) yıldızlar gbidir. Bir kimse onlardan herhangi birine uyarsa onların nasîhatları ve bütün müslümanlara hayır dilemeleri sebebiyle, hidâyete ermiş olur.

[Nitekim Resûlüllah onlar hakkında şöyle buyurur: "Ashâbım yıldızlar gibidir, hangisine uyarsanız hidâyete erersiniz".

Ashâb-ı kirâmın her biri kâinatın efendisinin vâsıtasıyla, isti'dadlarına göre nice faziletlere ve hasletlere nâil oldular. Büyük velîler, âlimler ve ârifler de bundan sonra, rûhânî feyizlerinden yakınlık derecelerine ve velâyet madamlarına ulaşırlar. Onların şân-ı şerifleri "Ah kardeşlerime kavuşmayı ne kadar istiyorum!.." unvânıyla anılmıştır.]

627. وللأولياءِ المؤمِنينَ بِهِ ولَمْ

يَروهُ اجتِنا قُربٍ لقُرْب الأخُوّة

Müminlerin evliyâsı için nebînin ikrâmı dolayısıyla yakınlığa seçilme fazileti vardır. Müminler onu zâhiren görmedikleri halde, onunla müminler arasında kardeşliği gerektiren yakınlık sebebiyle bu böyledir. Nitekim Hz. Rasûlu'llâh salla'llâhu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur: **"Ah, kardeşlerime kavuşmayı ne kadar istiyorum!.."** Ya Resûlüllah rime kavuşmayı ne kadar istiyorum!.."

Ya Resûlüllah biz senin kardeşlerin değil miyiz? diye sorunca, o hazret şöyle cevap buyurdular: "Siz benim ashâbımsınız, benim kardeşlerim ise benden sonra gelip beni görmedikleri halde bana îman edecek olanlardır."

628. وقُرْبُهُمُ معنىً له كاشتياقِهِ

لهمْ صورةً فاعجبْ لحضرَةِ غيبة

Mü'minlerin evliyâsının o sevgiliye yakınlıkları mânâ bakımındandır. Nebî (salla'llâhu aleyhi ve sellem)'ın mü'minlerin evliyâsına iştiyâkı ise sûret bakımından söz konusudur. Yakınlığın bir araya gelmesi ve iştiyakı, garib bir durum ifâde eder.

[Zîrâ "iştiyak" uzak olan için söz konusudur. O bakımdan "kurb" ile "içtimâ" imkânsız görünür. Onun için "Sen gaybete muzaf olan huzûra taaccüb et". Zîrâ tek şahsın hem hâzır hem gâib olması acâibâttandır. Burada ise şu husûsa işâret buyururlar:

İştiyak duyan bunların sûretidir, mânâları ise hazır ve yakındır.]

[Buraya gelinceye kadar, tefrika lisânıyla Hz. Muhammed'e tâbi olmanın güzelliğini beyan ettiler. Daha sonra cem' lisânıyla Hakîkat-i Muhammediyye'den tercüman olmak sûretiyle, kendisine izâfe edip şöyle derler:]

629. وأهلٌ تَلَقّى الروحَ باسْمي دَعَوْا إلى
سبيلي وحَجّوا المُلحِدينَ بحُجّتِي

Hz. Cebrâil'den vahiy alan geçmiş nebîler, benim hakikatimin isimlerinden bir isim sebebiyle halkı benim birlik yoluma dâvet ettiler; o isim "Hâdî" ismidir ki câmi' olan isminden bir daldır ve zâtî isimlerin mazharlarından bir mazhardır. **O nebîler sapıtanlara ve münkirlere benim hüccetim sebebiyle gâlip oldular.**

[Zîrâ deliller, âyetler ve mûcizeler Hakk'ın kudretinin eserleridir. "Kudret" câmi' olan ismin bir fer'idir. Ben câmi' olan ismin mazharıyım. Demek ki şöyle olmak gerekir: Kim ölüyü diriltti, körü ve abraşı iyileştirdi, asâyı ejderha yaptıysa veya dev ve periye hâkim olup rüzgâra ve suya hükmettiyse veya demiri yumuşatıp kuşlar ve dağlar onunla tesbih ettiyse, işte bütün bu mûcizeler benim hakikat kandilimden alınmıştır. Zîrâ hakikatte kutbü'l-aktâb ezelen ve ebeden Hakîkat-i Muhammediyyedir. Nebîler ve velîlerden mûcize ve kerâmet gösterenler, bunu o hakikate mazhar oldukları için izhar ederler. Zîrâ (Sen olmasaydın..) bu hakikatin şanında vârid olmuştur. Eğer Hakîkat-i Muhammediyye olmasaydı, hiçbir nebî ve velî zuhûra gelmezdi.]

630. وكُلّهُمُ عن سبْق معنايَ دائرٌ

بدائِرَتِي أو وارِدٌ من شريعتي

Bütün nebîler ve resuller hakîkatleri ve mertebeleri îtibâriyle, benim bütün hakikatler ve mânâlardan önce olan mânâmdan doğmuş ve dallanmıştır. Bunların her biri benim nokta-i hakikatim ve nübüvvet dâirem etrâfında dönüp dolaşırlar.

Dâire, bir noktanın etrafında döndüğüne göre, Yine dâirenin merkezden sonra geldiğine şüphe yoktur. O halde mâlûm oldu ki, Hakîkat-i Muhammediye noktası, bütün peygamberlerin hakikatlerinden öncedir; onların nübüvvet ve hakikatlerinin dâiresinin Hakîkat-i Muhammediyye'den sonra gelmesi tabiîdir. Ve bunların hepsinin Hz. Muhammed'in yolundan geldiği açıktır.

631. وإنّي وإن كنتُ ابنَ آدمَ صورةً

فَلي فيهِ مَعنًى شاهدٌ بأبُوتِي

Yâni her ne kadar sûretâ Ademoğlu isem de gerçekte ben, hakîkat îtibâriyle Adem'in babasıyım ve bütün ruhların aslıyım. Zîrâ benim için Adem'de benim ata oluşuma şâhit olan bir mânâ vardır, o mânâ onun ruhudur. "Âdem su ile çamur arasındayken ben nebî idim" gereğince ben ruhların babasıyım. Âdem su ile çamur arasında yolculukta iken ben ezel-i âzalde nebi idim; küllî maksud ve illet-i gâî benim. Ben "Biz sonrakiler, öncekileriz" ifâdesiyim. Ağaçtan murad

meyvedir.

632. ونفسي على حُجْرِ التّجَلّي برُشدها

تَجَلّتْ وفي حِجرِ التجَلّي تَرَبّت

Bu beyit de Hz. Muhammed'in dilinden hikâyedir ki şöyle buyururlar: Benim nefsim rüşd (doğru yolu bulma) zîneti sebebiyle Allah'ın sıfatlarıyla süslenmeye mâni olacak şeylerden fâriğ ve hâlî oldu. Yâni nefsânî sıfatlar Hudâ'nın vasıfları ile süslenmeye mâni olmayıp belki nefsim, süslenmeye engel olan hususlardan kurtularak, tecellî mertebesinde terbiye buldu, beslendi.

633. وفي المَهْدِ حِزْبي الأنبياءُ وفي عنا

صري لَوحيَ المحفوظ والفتحُ سورتي

Beşikte süt emmekteyken cismim kemâle ermezden önce benim hizbim ve vazifem enbiyâ sûresi idi. Yâni enbiyâ sûresinin içinde yer alan, enbiyânın makamları ve asfiyânın mûcizeleri bana hizb olmuştu. Ve Hakk Celle ve Alâ beni ona vâsıl etmişti. Unsurlarım zamanında, mizâcın terkibinden önce benim levhım, olmuş ve olacak bütün eşyânın hakikatlerini mahfuz olan "levh" idi ki "levh-i kazâ" ve "kâlem-i a'lâ" denilen şeydir. Örtülü ve rumuzlu şeylerin açılması zat ve sıfatların tecellîsi, benim "levh" te yazılı olan sûrem idi.

[Eğer "hizb" "güruh" anlamına alınırsa mânâ şöyle olur:]

Beşik bebekliği ve süt çocukluğum hâlinde benim arkadaşlarım ve cemaatim enbiyâ (aleyhimüsselâm) idiler ve sûretin terkibinden önce ben unsurlar hâlinde iken levh-i mahfuzda yazılı olan kevnî hakikatler, İlâhî fütuhat ve rabbânî keşifler benim sûremdi.

634. وقبلَ فِصالي دون تكليفِ ظاهري

خَتمتُ بشرعي الموضِحي كلِّ شرْعة

Sütten kesilmeden, sûret ve güzel şekil bakımından hadd-i temyize ulaşmadan cezâlar ve açık hükümler ihtivâ eden zâhirî teklifi kabul etmezden önce ben bütün şerîatleri aydınlatıcı olan nebilere hatmoldum. O halde (Kemâlin ötesinde kemal yoktur) gereğince bütün şerîatler benim şerîatimle kemâle erer,

[(Maide, 5/3). "Bugün sizin dininizi kemâle erdirdim, nîmetimi tamamladım ve sizin için din olarak İslâm'ı seçtim" âyeti benim şerîatim hakkında nâzil oldu, "Benden sonra nebî yoktur" mânâsı kesin, "Benim şerîatimden sonra şeriat yoktur" ifâdesi apaçıktır.]

635. فهُمْ والأُلى قالوا بقَولِهِم على

صراطيَ لم يَعدوا مواطئ مِشيَتي

Nebiler (aleyhimüsselâm) ve nebilerin sözünü söyleyip onların şerîatlerine sarılarak halkı nebilerin yoluna dâvet edenler, benim ayağımı koyduğum yeri aşmaksızın benim doğru ve sağlam yolum üzerinde bulunmaktadırlar, zîrâ benim ayağımı koyduğum yer, yâni benim şerîatim kemal mertebesindedir.

["Bir şey sınırını aştığı vakit zıddına döner" gereğince,her kim kemal sınırından aşsa eksiktir ve noksandır. O bakımdan nebiler ve velîler benim ayağımı koyduğum yeri aşmaya kâdir değillerdir. Esasen hakikatte doğru yolun vâzıı benim ve benim nûrumdur, öteki nebiler ve velîler benim tâbîlerimdir.]

[Bu yolda peygamberler kafile sürücüdürler, kervanın rehberidirler. Onlar arasında bizim efendimiz lider oldu. O, bu işte hem ilktir hem de son. Bu yol onunla tamamlandı. "Ud'û ilallah" (Allah'a duâ edin, çağırın) âyeti ona nâzil olmuştur.]

636. فيُمْنُ الدعاةِ السابقينَ إليّ في

يَميني ويُسْرُ اللاّحقينَ بِيَسْرَتي

Hal böyle olunca ben her ne kadar maddî bakımdan bütün nebilerin sonuncusu isem de, benim maddî vücûdumdan önce gelen mürşid ve dâvet edicilerin yâni büyük

peygamberlerin bereketleri ve zaferleri benim sağ elimdedir. Yâni benim ruhumdan onların ruhuna ulaşmıştır. Benim ümmetimden bana yetişen evliyâ ve asfiyânın sülüklerinde ve her hallerinde görülen sühûletleri benim maddî mizâcımın sol elindedir.

637. ولا تَحْسَبنّ الأمرَ عنّيَ خارجاً

فما سادَ إلاّ داخِلٌ في عُبودتي

İrşad, da'vet ve terbiye işinin benim hakikatimden hâriç olduğunu zannetme. Zîrâ kavminin büyüğü olarak efendilik ve saâdete ulaşıp da benim itâat ve kulluğum altına girmemiş olan hiç kimse yoktur.

[Zîrâ ben ism-i a'zamım ve âlemin bütün hakikatlerine mazharım. O bakımdan hiçbir ulu, büyük ve önder yoktur ki büyüklüğü benim hakikatimden almış olmasın.]

638. ولولايَ لم يُوْجدْ وُجودٌ ولم يكُنْ

شهودٌ ولم تُعْهَدْ عُهودٌ بذِمّة

Eğer ben olmasaydım hiçbir vücud (varlık) mevcud olmazdı. Zîrâ bütün mevcûdâtın illet-i gâiyyesi benim. Yine şühud da olmazdı, zîrâ şühud, vücud üzeıe mürettebdir. Bir zimmetle ahidde bulunma, söz verme de. Zîrâ ezeldeki ahidleşmede ilk olarak mîsâk alma o sevgili üzere olmuştur, daha sonra öteki

vücud zerreleri onun sebebiyle ahd edip, eski ahdin îfâsına karar kılmıştır. Demek ki o olmasaydı hiç kimsenin zimmetinde ahd olmazdı.

639. فلا حيَّ إلاّ مِنْ حياتي حياتُهُ

وطَوعُ مُرادي كُلّ نفسٍ مُريدة

[Muhammedi mertebe lisânına tercüman olarak buyururlar ki, benim hakikatim, bütün hakikatlerin aslı ve öteki hakikatler benim hakikatimin kolları olunca bana göre;]

Kâinatta, hayâtı benim hayâtımdan olmayan hiçbir canlı yoktur, irâde sâhibi olan her nefs ancak benim murâdımı yerine getirir.

Zirâ irâde hayâta tâbidir. Bütün hayatlar benim hayâtıma tabi olunca, bütün irâdeler de benim irâdeme tâbidir.

640. ولا قائلٌ إلاّ بلَفظي مُحَدِّثٌ

ولا ناظِرٌ إلاّ بناظِرِ مُقْلَتي

Yine, kâinatta her konuşan aslen sâdece benim sözümü dile getirmektedir. Her bakan ancak benim gözümün bakışıyla bakmaktadır.

641. ولا مُنْصِتٌ إلاّ بِسَمْعِيَ سامعٌ

ولا باطِشٌ إلاّ بأزْلي وشِدّتي

Her işiten ve dinleyen aslında ancak benim kulağımla işitmektedir. Her tutan ve alan ancak benim vücûdumda sâri olan kuvvet ve şiddetle tutup almaktadır.

642. ولا ناطِقٌ غَيري ولا ناظِرٌ ولا

سميع سِوائي من جميعِ الخليقة

Gerçekte benden başka konuşan, benden başka bakan, benden başka işiten yoktur; bütün mahlûkatta benden başkası yoktur.

Zirâ bütün bu vasıflar rûhundur ve rûh-i a'zam benim. Öteki ruhlar benim tebeam olduğuna göre gerçekte söyleyen, işiten ve tutan benim hakâkatimdir.

643. وفي عالَم التركيب في كلّ صورَةٍ

ظَهَرْتُ بمَعنىً عنه بالحسنِ زينَتِ

Terkibler ve cisimler âleminde olan her bir sûrette ben öyle bir mânâ ile zâhir oldum ki, o sûret güzellik ve cemâlini o mânâdan alırdı. Yine, ben mânâ âleminde her bir mânâda şekillendim ve akledilir oldum; bu, müşahhas ve hissî şekilde olmadı, mânevî ve aklî şekilde oldu.

644. وفي كلّ معنىً لم تُبِنْهُ مَظاهِري

تصوّرْتُ لا في صورةٍ هيكليّة

Ve o mânâyı benim lutüflarım olan zâhirî vücudlar ortaya koymadı. Zîrâ her şeyin zuhûru kendi âleminde olur.

[Meselâ ilim ve akıl, bu âlemde tasavvur edilmez; tasavvuru lâzım gelse ilim ve akıl mertebesinde İlmî ve aklî sûretle ile tasavvur edilmiş olur. Yâni ben, her sûret ve mânâda, bu sûret ve mânânın isti'dâdına göre zuhûr eden hakîkat-i câmiayım. Her âlemin kendisine uygun sûretiyle, ilim mertebesinde İlmî sûretler, akıl mertebesinde aklî sûretler, hayal mertebesinde misâlî sûretler, şehâdet mertebesinde de hissî sûretler ile zâhir oldum. Demek ki her şeyde zâhiren ve bâtınen her şey ben oldum.]

645. وفيما تراهُ الرّوحُ كَشْفَ فَراسةٍ

خَفيتُ عنِ المَعنى المُعنَّى بدِقّة

Melekût ve ceberût âleminde, ben letâfetimin inceliği sebebiyle gizlendim. O âlemi müşâhede, keşf ve firâset yoluyla görür. Öyle bir şekilde görür ki o mânâ, aklî kıyasların terkiblerindeki zahmet ve fikrî mukaddimelerin meşekkat ve sıkıntısıyla zahmete girmiş ve eskimiştir.

646. وفي رَحَموتِ البَسْطِ كُلّيَ رَغْبَةٌ

بها انبَسطتْ آمالُ أهلٍ بَسيطتي

Bâsıt isminin tecellîsinden hâsıl olan rahmet ve lütuf

vaktinde vücûdumun bütün parçaları rağbet olur, yâni rağbet edilen şey olur. Ve o sebeple yer ehlinin emelleri ve ricâsı yayılıp genişleyerek herkes benden arzû ve isteğini talep eder.

647. وفي رَهَبوتِ القبضِ كُلّيَ هَيبَةٌ

ففيما أجَلْتُ العَيْنَ منّي أجَلّت

Kabzın korkulu hâlinde, yâni Kâhir, Kâbız isminin tecellîsinden hâsıl olan korku ve heybetin zuhûru hâlinde benim bütün vücûdum heybetin tâ kendisidir, yâni kendisinden korkulandır. Ben o sırada neye baksam, bakışımı hangi şeye çevirsem, onlar benden korkar ve beni ta'zim ederler,

648. وفي الجمعِ بالوَصْفَينِ كُلّيَ قُرْبَةٌ

فَحَيَّ على قُرْبيَ خِلالي الجميلة

bir halde ki, ben mütekâbil iki vasfı birleştirmiş olurum. Yâni rehbet ve rahmeti, rağbet ve heybeti ve benzerlerini birleştirdiğim vakit de bütün vücûdum yakınlığın tâ kendisi olur. Bu halde uzaklık her bakımdan yok olur. O vakit ben şöyle derim: "Ey tâlibler, benim övülen sıfatlanma yakın olmaya gelin, benim güzel hasletlerime koşun!"

[Güzel hasletler, karşılıklı vasıfları birleştirmektir. Zîrâ cemâl sıfatı her ne kadar yakınlığı gerektirse de, bâtınında uzaklık

eserinin şaibesi vardır. Ne zaman ki cemâl tecellîsi ziyâde olursa bu durum inbisat yaygısında edebi terk etmeğe ve ihtişam azlığına yol açar.

Yine sırf celâlde de uzaklık eseri vardır. Vuslata nâil olma şevkinin dolması ittisal iştiyâkının ateşinin zayıflması söz konusudur. Fakat cemâl ve celâl sıfatı îtidal üzre olursa, vahşet ve inkıbaz yok olur, ihtişam ve inbisat azlığı zâil olur ve hakîkî yakınlık görünür. Her ne kadar cemâl ve celâl kendi sınırında ikisi de yakınlığı mûcib ise de kemal bu ikisinin îtidal üzre birleşmesindedir. Onun için Hz. Nâzım mütekâbil vasıfların bir araya gelmesiyle olan yakınlığa "güzel hasletler" (hılâl-i cemîle) ifâdesini kullanmıştır.]

649. وفي مُنْتَهَى في لم أَزَل بِيَ واجِداً

جَلالَ شُهودي عن كمالِ سجيّتي

Zaman ve mekân zarfiyyetinin müntehâsı olan mertebede ben nefsimle zâil olmadım. Yâni huy ve vasfımın kemâlinden, zâtımın şühûdunun azamet ve celâlini zâtımla dâimâ ben vücûda getirdim.

650. وفي حيثُ لا في لم أزَلْ فيَّ شاهداً

جَمالَ وُجودي لا بناظِر مُقلتي

Yine mekân ve zamânın hükmü olmayan mertebede,

vücûdumun cemâlini dâimâ kendimde müşâhede ettim; bu müşâhede gözümün görme gücüyle değil, zâtımın basiretiyle oldu.

651. فإن كنتَ منّي فانْحُ جمعيَ وامْحُ فَرْ
قَ صَدْعي ولا تجنح لجنحِ الطبيعة

"Ben Allah'tanım ve müminler bendendir" hadîsinin hükmüne göre mümin, birlik isen benim cinsimsin. O halde benim cem' mertebeme yönel, senin aslın cem' ve birlik makamıdır, bu tefrika âlemine oradan geldin. Parçalanmışlığından olan fark âlemini mahv eyle, çokluklar ve taayyünler mertebesini izâle et.

[Tabîat karanlıklarına, beşeriyete âit arzûlara ve îcablara meyletme, zîrâ bunlar insanı mahrûmiyet ve mahcûbiyet derekelerinde kovulmuş halde bırakır.]

652. فدونَكَهَا آياتِ إلهامِ حِكمَةٍ
لأوهامِ حَدسِ الحسّ عنكَ مزيلة

Öyleyse dikkat et, ey hakîkat sırlarının tâlibi, hikmetli ilhamın delillerini ve âyetlerini al ki, onlar senden duyuların sezgi ve idrâkinin şek ve şüphelerini izâle edicidir; nefsin kirlerini ve pisliklerini temizleyicidir, rûhun derecelerini

yükselticidir, ta ki böylece bâtıl zan ve şüphelerden kurtulup İlâhî ilhama sığınasın.

653. ومِن قائلٍ بالنّسخِ والَمسْخُ واقِعٌ
بِهِ ابْرَأْ وكُنْ عمّا يراهُ بعُزْلَةَ

654. ودَعْهُ و دعوى الفسخِ والرّسخُ لآئقٌ
بِهِ أَبداً لو صَحّ في كلِّ دورَة

İşte İbn Fârid bu tenâsühçülerin dördünün de mezhebini ibtal eder, bu iki beyitte onların mezheblerinin bâtıl olduğuna işâret buyururlar.

["Neshî" şöyle derler: İnsan rûhu bi-nefsihî kâim değildir, o cismânî bir mazhar ister ki dâimâ onunla var olabilsin. Ne zaman ki taalluk eylediği o cisim harab olursa, başka bir cisim gerekir, derhal ana rahminde başka bir mazhara taalluk ederek doğar ve sürekli olarak böyle bir mazhar istemekten hâlî olmaz; insan olmak dışında başka bir şekle girmek söz konusu değildir. Zîrâ insanlık mertebesine ulaştıktan sonra başkasına girmesi câiz olmaz diye düşünürler. Bu sözden anlaşılan sonuca göre, ruh başkasıyla kâimdir. Başkasıyla kaim olan "araz" olur. Araz ise ma'rûzun yok olmasıyla yok olur.

"Meshîler" şöyle derler: İnsan rûhu kendi bedeninden

ayrılınca hayvan bedeninden birine intikal eder. Hayâtında iken hayvânî sıfatlardan hangisi kendisinde gâlipse ona uygun bir hayvana geçer.

"Feshîler" şöyle derler: insan rûhu, taalluk ettiği bedenden ayrılınca bitkiye intikal eder. Zîrâ ölüm sebebiyle hayvanlık mertebesinden tamâmen düşüp hayvâniyetle münâsebeti kalmaz. Böylece başta kendisinden yukarı çıkmış olduğu nebat derecesine ulaşır.

"Reshîler" şöyle derler: İnsanın rûhu bedeninden ayrılınca "Her şey aslına döner" kâidesine uygun olarak, tâ mâdene intikal eder. Sonra ondan yine nebâta gelir, ondan hayvâniyet mertebesine gelir, ondan sonra insâniyete ulaşır. İnsâniyetten vefât edince yine mâdene intikal eder. Baştaki gibi devr-i dâimdeki devrini yine tamamlayınca insâniyet mertebesine gelir, dâimâ bu minval üzre sürüp gider.

Bu bahiste önce geçen beyitte şöyle buyurmuşlardı:

"İlhâmî hikmetlerin âyetlerini al, onlar hissî idrâkin vehimlerini izâle edicidir" İşte "Tenasüh" de yanlış zanlar ve bozuk vehimlerdendir. Bu minval üzere tenasühe inanan kimseden de, onun uzlette ve firkatte gördüğü ve inandığı şeyden de uzak dur. Aslında ona mesh vâkidir, yâni bu bâtıl îtikad sebebiyle mesh olup o hayvan menzilesinde kalmıştır.

İlim ve anlayıştan soyunmuş, hak ve bâtılın arasını ayırt

etmekten uzak düşmüştür. O neshe inancını da, feshîlik dâvâsını da terk et. Aslında "resh" ona lâyıktır. Yâni idrak sıfatından soyulup şuur ve anlayıştan uzaklaşarak insâniyet mertebesinden çıkmıştır. Eğer "resh" mezhebi kendi zannınca her devirde doğru olursa nebat ve cemad derecesinde kalmak ebedî olarak onun şânına lâyıktır.

655. وضَرْبِي لكَ الأمثالَ مِنّيَ مِنَّةٌ

عليكَ بشأني مَرَّةً بَعْدَ مَرّة

656. تأمّلْ مقاماتِ السَّروجيّ واعتَبِرْ

بِتَلْوينِهِ تَحْمَدْ قَبولَ مَشورتي

657. وتَدرِ التِباسَ النّفسِ بالحِسّ باطناً

بمظهَرِهَا في كلّ شكلٍ وصورة

658. وفي قَولِهِ إنْ مانَ فالحَقّ ضاربٌ

بِهِ مَثَلاً والنفسُ غيرُ مُجِدّة

[655-658] Harîrî'nin Kitâb-ı Makâmat'ında hikâye ettiği Ebû Yezid Serûcî'nin makâmâtını düşün ve onun çeşitli şekil ve sûretlere girip çıkmasından ibret al. Harîrî Makamat'ında şöyle anlatır: Ebû Yezid Serûcî öyle bir kimseydi ki /164-b/ kâh çok fesâhatli konuşan bir vâiz şeklinde görünüp halka vaaz ve nâsîhat ederdi, kâh hâzık bir hekim sûretinde zâhir olup halka devâ ve ilaç verirdi, kâh ciddî konuşan birisi

sûretinde gözüküp zâhidlerin ve âriflerin sözünü nakleder, kâh latîfeciler şeklinde zuhûr edip çeşit çeşit latife söylerdi.

Tek bir şahıs muhtelif sûretlerde ve çeşitli kılıklarda göründüğü halde sûret çokluğu, hakikatte nefs-i nâtıkanın tek oluşuna zarar vermediğine göre, öyleyse sen Serûd'nin makâmâtını düşün ki makâm-ı cem'in yüksek değerini bilesin, tefrikadan sakınasın, benim meşveret ve nâsîhatımı kabul ederek makbul olasın ve nefs-i nâtıkanın iltibaslarını [benzeşmelerini] her şekil ve sûrette his libâsıyla zuhûnında bilesin. Yâni nefs-i nâtıkanın mazharı olan beden, duyularla donanması sebebiyle kendisinde işitme, görme, söyleme, tutma ve öteki muhtelif sıfatlar ve çeşitli şekiller ortaya çıktı. Farklı vasıflarla zâhir olan nefs-i nâtıkayı bu minval üzere anladınsa vahdet-i vücûdu da buna göre anla ki o da muhtelif şekillerde zuhûr etmiştir. Velhâsıl eğer Harîrî yazdığı sözü sözde ve makamda ve Rabbin mârifetinde yalan olarak söylemişse, işte Hak Sübhânehu ve Teâlâ cem' mertebesinden onun diliyle darb-ı mesel yapmaktadır. Yok Harîrî'nin nefsi latîfeci, ciddiyetsiz olmuşsa bilhassa (Allah cem' lisânıyla darb-ı mesel yapmış olur).

659. فكُنْ فَطِنَاً وانظُر بجِسّكَ مُنْصِفاً

لنَفْسِكَ في أفعالِكَ الآثَرِيّة

Muhtelif eşyâda ve ayrı ayrı nefislerde zuhûr edeni bilmek

istersen akıllı ve zekî ol, insaflı olarak eserlere âit kendi muhtelif fiillerine zâhirî hissinle (çıplak gözle) bir bak. İnsafla bak ki o kadar çeşitli fiiller bir tek kimsenin midir? veya müteaddit kimselerin midir? Böylece bunu vahdet-i vücûda kıyas et ve bu kadar çeşitli fiiller ve hâdiselerin o zât-ı vâhidden sâdır ve zâhir olduğunu anla.

660. وشاهدْ إذا استجلَيتَ نفسكَ ما ترى

بغيرِ مِراءٍ في المَرائي الصقيلَة

Nefsini cilâlayıp temizlediğin vakit şunu müşâhede etmelisin: Parlatılmış aynada açıkça gördüğün şey senden başkası mıdır?

Veya gözünden çıkıp da aynayı ihâta eden ışıkların yansıması sırasında sen o ayna vâsıtasıyla kendini görmekte değil misin? İşte şeksiz şüphesiz o aynada, ayna vâsıtasıyla gören ve görülen sensin.

661. أغَيْرُكَ فيها لاحَ أم أنتَ ناظِرٌ

إليكَ بها عندَ انعِكاسِ الأشعّة

Hal böyle olunca, vücûd-i vâhidin mahlûkat ve mevcûdât aynasında zuhûrunu buna kıyas et. Varlıkta O'ndan başka mevcud yoktur. Gören-görünen, müşâhede eden-edilen ancak O'dur.

662. وأصْغِ لِرَجْعِ الصوتِ عندَ انقطاعه
إليكَ بأكْنافِ القُصورِ المَشيدَة

Ey vahdet-i vücûdun sırlarına tâlib olan âşık; kendi sesinin yüksek köşkler, büyük binâlar ve yüce dağlarda, ses kesildiği sırada dönüp gelişine kulak ver. O mekânda sana seslenen ve konuşan kimse senden başakası mıdır veya sen sesin sâhibi olan kendi seslenişinden mi hitab işittin? Mâlûmdur ki orada seslenen de işiten de muhatâb da sensin ve işittiğin her söz kendi sözünün yankısıdır.

663. أهَل كانَ مَن ناجاكَ ثَمَّ سِواكَ أم
سَمِعْتَ خِطاباً عن صَداكَ المُصوِّت

İşte bu kâinatta ve bütün mevcûdâtta konuşan, dinleyen ve muhatâb olan hakikatte o tek varlıktan başkası değildir.

[Nitekim Bâyezid hazretleri şöyle buyurur: "Ben otuz yıldan beri Allah'la konuşuyorum, insanlarsa kendileriyle konuştuğumu sanıyorlar. Arzû eden de arzûlanan da benim. İki cihanda bizden başkası yoktur, ben ona seslenmem ve onu anmam, benim anışım ve seslenişim ey ben'den ibarettir"

Her nebî ve velînin ekseriya dağları ve yüksek yerleri dost tutup halktan ayrı yaşamaları, birlik nüktesini ve vücûd-ı

vahidin sırlarını bildirmek ve göstermek içindir. Nitekim Hz. Mevlânâ buyururlar:

[Her peygamber, senin adını iki kere duysun diye dağı sever. Mesnevî-i Şerif, III, 1351]

[Âşık, gece gündüz kâh çadır yerlerinde kalan çerçöpe, kâh harabelere hitab eder.

Zâhiren çadır yerlerinde kalan süprüntülere, çerçöpe yüz tutar, onlara hitab eder ama kimi öğüyor, kimi? Mesnevî-i Şerif, III, 1345-46]

664. وقُلْ لِيَ مَن أَلقى إليكَ عُلُومَهُ

وقد ركدتْ منكَ الحواسُ بغَفْوَة

[Ey uykudayken gören kimse, bana şunu söyle:]

Hafif uyku sebebiyle duyuların durgun haldeyken sana bilgi veren kimdir? Bir halde ki sen uykundan evvel dün neler cereyan ettiğini veya o gün yakında neler olacaktır bilmiyordun.

665. وما كنتَ تدري قبل يومكَ ما جرَى

بأمسِكَ أو ما سوفَ يجري بغُدوة

666. فأصبحتَ ذا عِلْمٍ بأخبار مَن مَضى

وأسرارِ من يأتي مُدِلاً بخِبْرَة

Sen geçmişte vukû bulan haberleri, yâni geçmiş zamandaki kimsenin haberlerini ve gelecek zamanda olacak şeylerin sırlarını bilir halde ve bu bilgiden dolayı şaşkınlık içinde sabaha erdin.

[İşte ey âşık, söyle bakalım bu ilimleri ve idrâki sana ilkâ eden nefs-i nâtıka mıdır yoksa başkası mıdır?]

667. أتحسبُ من جاراكَ في سِنةِ الكَرَى

سِواكَ بأنواعِ العُلُومِ الجليلة

Ey ilâhı sırlara tâlib olan, uyku hâlinde iken sana çeşitli yüksek bilgileri söyleyen kimselerin senden başkası mı olduğunu sanıyorsun, ilimleri sana konuşan yine senin kendindir.

668. وما هِيَ إلاّ النّفسُ عند اشتِغالها

بعالَمِها عن مَظهَرِ البَشَريّة

Beşeriyet özelliğinden ve maddî şeklinden yükselip, kendi âlemiyle meşgul olduğu vakit ve kendi aslî vatanına yönelip oraya ulaştığı sırada,

669. تَجَلّتْ لها بالغَيبِ في شكلِ عالِمٍ

هَداها إلى فَهْمِ المَعاني الغريبة

gayb âleminde veya uyku hâlinde o nefsin kendisine bir âlim ve fâzıl şeklinde tecellî eder ve seni gaybî mânâlara ve garib hakikatlerin idrâkine iletir.

670. وقد طُبِعَتْ فيها العُلُومُ وأُعْلِنَتْ

بأسمائها قِدْمَاً بوَحْيِ الأُبُوّة

Bir halde ki, o nefsin zâtında gaybî ilimler yaradılıştan vardır veya nakşedilmiştir. O ilimler, isimleri ve hakîkatleriyle ezel-i âzalde, atalığa âit olan vahiyle bildirilmiştir.

[Atalıktan (übüvvet) murad, ruhların babası olan rûh-ı a'zam veya bedenlerin babası olan Adem olabilir (Bakara, 2/31). "Âdem'e bütün isimleri öğretti" âyeti bunu bildirir. Bu sözlerden anlaşılan şudur:

Âlim, ilim, öğreten ve öğrenen menâmda birdir ve nefsin ilimle beslenmesi başkasının öğretmesiyle değildir. Meselâ aynada gören ve görünen kişinin kendisi olduğu gibi.

671. وبالعِلْمِ مِنْ فوقِ السِّوَى ما تنعّمَتْ

ولكنْ بما أملَتْ عليها تَمَلّت

Nefs-i nâtıka başkasının ayılığından aldığı ilimle nîmet ve lezzet bulmadı; o nefs kendisine verdiği şeyle kazandı. O bakımdan fayda veren ve faydalanan, fâil ve kâbil, konuşan ve dinleyen, gören ve görülen, bilinen ve bilen, hakîkatte

yine o tek nefsindir. Nefsini bu minval üzere bildiğin vakit Rabbini bilirsin ki ayn-ı vücûdundur.

672. ولو أَنَّهَا قبلَ المَنامِ تَجَرّدَتْ

لشَاهَدْتَهَا مِثْلي بِعَيْنٍ صحيحةِ

Eğer maddî varlığını idâre etmekte olan nefsin cüz'iyyeti îtibâriyle, uyanıkken uykudan önce maddî meşgalelerden, manevî alâkalardan, fânî aşklardan, cismânî ve rûhânî lezzetlerden, benim bunların hepsinden soyunup kesilişim gibi uzaklaşıp soyunabilseydi, senin nefsin de benim müşâhedem gibi sağlam ve aydınlık gözle müşâhede ederdi.

673. وتجريدُها العاديُّ أثبَتَ أوّلاً

تجَرّدَها الثّاني المَعادي فأثْبِت

O nefsin uyurken önce âdeti olan tecridi ve bedenin zâhirinden ilgi ve bağını koparmayı daha sonra meâde âit ikinci tecerrüdünü gerçekleştirir. İşte sen ey âşık, bu manevî ve meâde âit olan tecerrüd üzere sâbit ol, tâ ki esrar ve mânâları anlayasın.

[Seyr ve sülûke başlamadan önce nefsin bilinen şekilde uyku hâlinde zâhirî duyulardan soyutlanınca âşık rüya ve müjdelerle nice sırlara ve gaybî ilimlere muttali' olur. Seyr ü sülükten sonra ise uyanıkken mi'rac ve hakîkî insilâh

müyesser olup, manevî ve maddî tecerrüd gerçekleştiğinde melekût ve ceberûtun sırlarına, nâsût ve lâhütun ilimlerine vâkıf olur.]

674. ولا تكُ مِمّنْ طَيّشَتْهُ دُروسُهُ

بحيثُ استَقَلّتْ عقلَهُ واستقرّت

Ey İlâhî sırlara tâlib olan, sakın ha, aklî derslerin ve naklî ilimlerin zihnini çeldiği ve anlayışını şaşırttığı kimselerden olmayasın; derslerden hâsıl olan ilimler aklını azaltıp zayıflatmasın.

675. فثَمّ وراء النّقلِ عِلْمٌ يَدِقُّ عن

مَدارِكِ غاياتِ العقولِ السليمَة

Gayb âleminde akıl tavrının ötesinde şerefli bir ilim vardır ki, selim akılların en son noktasının idrâkinden bile ince ve latiftir, hasta akıllar onu nasıl kavrayabilsin!

676. تَلَقّيْتُهُ منّي وعني أَخَذْتُهُ

ونفسيَ كانت من عَطائي مُمِدَّتي

Akıl ötesindeki o ilmi kendi nefsimden ben kabul ettim, onu kendimden ben aldım; bir halde ki, nefsim, benim bağış ve ihsânımdan bana ikram edici oldu. İşte ledün ilmi sâlikin birlik mertebesinde hakîkî zâttan aldığı ilimdir. Her ne kadar mevcud mazharlardan da alsa yine Hakk'tan almış olur.

[Zîrâ bütün bu şeyler zât-ı ezelînin ilimlerinin mazharlarıdır. Bu varlıklar âleminde fiiller, eserler, ciddî ve şaka, hakîkat ve mecâz ne zâhir olduysa hepsi, hakîkî fâilin ve küllî müessirindir.]

677. ولا تكُ باللاّهي عنِ اللّهوِ جُمْلَةً

فهزْلُ المَلاهي جِدُّ نَفْسٍ مُجدّة

Ey İlâhî sırların tâlibi olan, oyun ve eğlence işlerinden sakın tamâmen gâfil olmayasın, onları tamâmen bırakıp unutmayasın! Bütün eğlenceden gâfil olmayasın, deyişindeki yasaklamanın sebebini açıklamak üzere buyurur ki: Zîrâ oyun ve eğlence âletleri ve sebepleriyle gâfilâne vakit geçirmek gayretli bir nefsin çabasıdır, (Gayretli nefs âlem-i şehâdetten âlem-i gayba doğru seyr ve sülükte gayret ve çalışmanın üzerine gâlip geldiği nefstir).

678. وإيّاكَ والإعراضَ عن كلّ صورةٍ

مُمَوّهَةٍ أو حالةٍ مُسْتَحِيلَة

Ey âşık, her sahte ve yaldızlı şekilden yüz çevirip uzak durmaktan, her muhal ve bâtıl halden kaçıp onları inkâr etmekten de sakın.

[Âşık ve ârife lâzım olan, her şeye ibret nazarıyla bakmak ve onlarda mevcud ve gizli olan hüküm ve sırlara vâkıf

olmaktır. Zîrâ Hâkim-i Mutlak hiçbir şeyi bâtıl yaratmamıştır. Nitekim Allah Teâlâ buyurur: "Biz göğü, yeri ve ikisinin arasında olanları boşuna yaratmadık" Başka bir âyet şöyledir: (Mü'minun, 23/115). "Bizim sizi boşuna yarattığımızı mı sanıyorsunuz"

Her ne kadar oyun ve eğlenceyle meşgul olmak kötülenmiş (mezmum) ise de, ibret nazarıyla bakıp onun niçin yaratıldığı husûsunda düşünmek ve ondan hüküm ve ibret çıkarmak övülmüş (memduh) ve makbul bir davranıştır. Bu mânâda Şeyh Ebû Medyen şöyle buyurur: "Bâtılı kendi sınırında inkâr etme, çünkü O'nun zuhûratının bir kısmı da odur"]

679. فطَيْفُ خَيالِ الظلّ يُهْدِي إليكَ في

كَرَى اللّهْوِ ما عنهُ الستائِرُ شُقّت

Zîrâ bâtıl gölgenin hayâlini tavaf etmek, eğlence (lehv) uykusunda sana perde ve örtülerin açıldığı sırlar ve hakikatleri bağışlar.

Zîrâ bütün oyun, eğlence bâtıl ve fâsid olan şeylerin bâtını ciddiyet ve salâhdır.

680. تُرى صورَةَ الأشياءِ تُجلى عليكَ من

وراءِ حِجَابِ اللَّبسِ في كلّ خِلْعة

Ey âşık, hokkabazın gösterdiği eşyanın sûretin giyim

perdesinde çeşitli kılıklarda görürsün; bu sûretlerde birbirine zıd şeylerin konuşma, susma, hareket, durma ve bunlara benzer karşıt sıfatların üstün bir hikmet ve maksad için bir araya getirilmiş olduğunu anlarsın. İşte o sûretlerin şekilleri, hokkbazın irâdesine göre garib şekillerde ve tuhaf durumlarda ortaya çıkar.

681. تجَمّعَتِ الأضدادُ فيها لِحِكْمَةٍ

فأشكالُها تَبدو على كلّ هَيئة

Yine ey ârif ve âşık, bu eşyâ da böyledir; sen onların sûretlerini de kevn perdesinin arkasından çeşitli sûret ve kılıklarda, bir hikmete mebnî olarak karşıt sıfatları bir araya getirmiş halde görürsün.

[İşte o ezelî ve ebedî yaratıcı ve var edici, o sûretlerin çeşitli şekillerini sana her hey'et ve şekilde gösterir. Tâ ki hakîkî fâil ve küllî müessirin, ortağı ve benzeri olmayan tek varlık olduğunu bilesin. O varlık ki (Al-i İmran, 3/40), (Maide, 5/1). "Dilediğini yapar ve istediği şekilde hükmeder".

Bunca şekil ve sûretler perdedeki örtündür. Oradaki sûretlerin hareketleri kendi irâdeleriyle mi oluyor sanırsın?]

682. صوامِتُ تُبدي النطقَ وهيَ سواكِنٌ

تحرّكُ تهدي النّورَ غيرَ ضَوِيّة

Hokkabazın, perdenin arkasından gösterdiği adı geçen sûretler gerçekte sessizdirler, onların konuşmaları görünüşten ibarettir. Orada hareket eden sûretler hakikatte sakindirler, zahiren hareket ederler, kendileri aydınlatıcı olmadıkları halde ışık verirler.

[Yâni kâinattaki bu sûretler de aslında sükût üzeredirler. Bunlardan konuşan ezel üstâdıdır. Bu eşyâ hakikatte sâkindir, bu eşyâyı harekete getiren ve onlar üzerinde tasarruf sâhibi olup, âdemden vücûda ve vücuddan ademe getirerek dâimâ değiştirmekte ve tasarruf etmekte olan o eşsiz Sâni'dir. Her ne kadar zâhiren bu konuşma ve susma, bu hareket ve sükûn bu eşyâdan görünürse de hakikatte (Ra'd 13/16). "De ki Allah her şeyin yaratıcısıdır" gereğince ve (Nisâ 4/78). "De ki her şey Allah katındandır" muktezâsınca, hepsi hakîkî fâilin sıfatıdır. Bu eşyâ hadd-i zâtında ışıksız, karanlık ve kesiftir, ama ışık verir. Her ne kadar sûretâ ışık verirlerse de hakîkatte bunlar mahzâ ademdir, ışık veren Cenâb-ı Hak'tır. Hulâsa-i kelâm: Eşyâ hadd-i zâtında ölüdür, eşyânın ilmi, kudreti ve kuvveti ancak Yüce Allah vâsıtasıyladır.]

683. وتضحَكُ إعجاباً كأجذَلَ فارحٍ

وتبكي انتِحاباً مثلَ ثَكلى حزينة

Sen perdenin arkasında olan sûretleri, sevinçli bir kimsenin

hâlindeki gibi hoşlanarak ferahlık duymuş gibi görürsün. Bâzen de oğlu ölmüş bir kadın gibi ağlar görürsün.

684. وتندُبُ إنْ أَنّتْ على سلبِ نِعمةٍ
وتطرَبُ إنْ غَنَّتْ على طيبِ نغمة

O sûretler nîmetin kaybolması üzerine ağlayıp inleseler, sen de ağlarsın. Eğer o sûretler güzel nağmelerle şarkı söyleseler sen sevinç duyarsın.

[Ey âşık sen bilirsin ki bu sûretlerden hâsıl olan çeşitli eserler ve haller, perdedeki hokkabazındır. Yine bu türlü haller ve sık sık değişmekte olan acâib ve garip şeyler o hikmetinden sual olunmaz fâilindir. O her şeyi kendi irâdesine göre izhar eder.]

[Biz kuklalarız, felek de kukla oynatıcı. Hakîkaten mecaz değil. Varlığı kat etmede hangi oyunu yapayım. Yokluk sandığı ile teker teker gittik.]

685. يرى الطيرَ في الأغصانِ يُطْرِبُ سجعُها
بتغريدِ ألحانٍ لَدَيْكَ شَجِيّة

O hokkabazın yaptıklarından biri de şudur:

Sen ağaç dallarındaki kuşların ötüşlerinin halkın kulaklarına neşe verdiğini bilirsin; bu senin de duyduğun hazin nağmelerin verdiği heyecan ve teğanniyle olur. O kuşların

lügatlarıyla birlikte sesleri seni hayrete düşürdüğünü görürsün. Oysa o kuşlar bize ve kendi türü dışındakilere yabancı gelen bir dille içinde olup bitenleri ortaya koymaktadır.

686. وتَعْجَبُ من أصواتِهَا بلُغَاتِها

وقد أعرَبَتْ عنْ ألسُنٍ أعجميّة

O dil kendi türü ve hemcinslerine yabancı değildir. İşte o dal ve ağaç şekillerini gösterip, onlardaki bülbülleri ve kuşları güzel melodiler ve çeşitli dillerle söyleten perdenin arkasında hokkabaz olan (oyun oynatan) üstaddır.

[Fâil-i hakîkîyi buna kıyas et. Çünkü bu sözler, kelimeler, sesler ve nağmeler ancak vücûd-i vâhidden zuhûr etmektedir. Lâkin sen görünüşte halktan çıkıyor sanırsın.]

687. وفي البَرّ تَسْرِي العِيْسُ تخترِقُ الفلا

وفي البحر تجري الفُلكُ في وسطِ لُجّة

Sen sevgilinin perde arkasından sana şunu gösterdiğini görürsün:

O, karada ve çölde beyaz tüylü develeri yürütür, onların sahrâları ve çölleri aştıklarını görürsün. Denizde de okyanusun ortasında, içinde insanlar bulunan gemilerin yüzdüğünü görürsün.

688. وتنظُرُ للجَيْشَيْنِ في البَرّ مَرّةً

وفي البحر أُخرى في جموعٍ كثيرة

Bir bakarsın askerleri bir keresinde karada ve çöldedir, başka bir zaman denizdedir, çok sayıda bir araya gelmişlerdir,

689. لِبَاسُهُمُ نَسْجُ الحديدِ لبأسِهِمْ

وهُمْ في حِمَى حَدّيْ ظُبىً وأسنّة

Bunların elbiseleri dayanıklı olsun diye demirden dokunmuş olan zırhlardır. Velhâsıl bunların hepsi kılıç ve mızraklarının himâyesinde dövüşür ve savunmada bulunurlar.

690. فأجنادُ جَيشِ البَرّ ما بين فارِسٍ

على فَرَسٍ أو راجلٍ رَبَّ رِجلَة

Yine görürsün ki kara ordusunun askeri ya at üstünde süvâridir veya kahramanca ve güçlü kuvvetli bir şekilde yaya ve piyâde olarak yürümektedir.

691. وأكنادُ جيشِ البحرِ ما بين راكبٍ

مَطا مركَبٍ أو صاعِدٍ مثلَ صعدة

Deniz askerlerinin kahramanlarını da ya gemi merkebinin sırtına binmiş veya geminin düz bir mızrak gibi olan direğine çıkmış görürsün. İşte gördüğün bu muhtelif işlerin ve çeşit çeşit şekillerin, tek fâilin işi olduğuna hokkabazın halleri ve

sözleri şahittir.

692. فمِنْ ضارِبٍ بالبِيضِ فتكاً وطاعِنٍ
بسَمْرِ القَنا العَسّالَةِ السمْهَرِيّة

Bâzı askerlerin parlak kılıçla vurarak ansızın düşmanlarını öldürdüğünü görürsün; bâzısının, dayanıklı, sağlam ve acı verici esmer mızraklarla yaraladığını görürsün.

[- ومِنْ مُغْرِقٍ في النار ومِن مُحْرِقٍ بالماءِ sözünde fesahat ve belâğat vardır, zîrâ zâhir gereği ومِنْ مُغْرِقٍ بالماءِ - ومِن مُحْرِقٍ في النار denmesi îcab ederdi ki ateşin şanı yakmak ve suyun şanı boğmaktır. Bazıları şöyle demişlerdir: Suya yakma isnad etmek tevil yoluyla olur. Nitekim (Tekvir, 81/6). "Denizler kaynayıp kabardığında" âyetinde ve Ömer (radıya'llâhu anh)'nın "Ey deniz ne zaman ateşe döneceksin" sözünde böyledir. Fakat bu türlü mânâ vermekte zorluklar vardır, gene de Allah bilir.

Daha uygun olan İzah şu olabilir: Bundan maksad muhârebedeki büyük şaşkınlık ve dehşeti ortaya koymak olmalıdır. Yâni düşmanlar atılan oklardan ve kılıç darbelerinden kaçarak, aşırı şaşkınlıklarından dolayı ateş zannettikleri şey su olup bunları boğmuş olmalı. Yine bâzısına da ateş, güzel bir su şeklinde görünerek, onun içine

girdikleri vakit kendilerini yakmış olmalıdır. Veya "su" kılıçtan istiâre olabilir; yakıcı olması, yok edici ateşin parlak kılıç ile helâk etmesinden istiâre olabilir. Ateş-ten murad (Maide, 5/64). "Ne zaman bir savaş ateşi yakarlarsa Allah o ateşi söndürecektir" âyetine göre harb ateşi olmalıdır. Savaş ateşine gark olması, boğulma ve helâk olmasının ileri derecesinden istiâre olmalıdır.]

693. ومِنْ مُغْرِقٍ في النار رَشقاً بأسهُمٍ

ومِن مُحْرِقٍ بالماءِ زَرْقاً بشُعلة

Bâzısını ok atarak düşmanını savaş ateşinde boğucu ve helâk edici görürsün. Bâzısını parlak kılıcın ateşiyle yaralı halde yanmış görürsün.

[Bu muhtelif halleri gösteren hokkabazdır. Bu çeşitli fiiller, her ne kadar zâhiren orada görünen şahıslardan bilinirse de, hakikati gören bir nazarla bakılınca, bütün bu işler perdenin arkasındaki hokkabazındır. Kevn perdesinin arkasındaki hakîkî fâili buna kıyas etmelisin.]

694. تَرى ذا مُغيراً باذِلاً نفسَهُ وذا

يُوَلّي كسيراً تحتَ ذُلّ الهزيمة

Ey hokkabazın oyununu seyretmekte olan kimse; sen, askerlerden bâzısının canını ortaya koyarak yağmalayışını

görürsün, bâzısının da hezimet zilletinin altında ezilmiş olarak geri döndüğünü ve yüz çevirdiğini görürüsün.

695. وتشهَدُ رَمْيَ المَنجنيقِ ونَصْبَهُ

لهَدْمِ الصيّاصي والحُصُونِ المَنِيْعَة

Ey gölge hayâli oyununu seyretmekte olan kimse, mancınığın taş attığını görürüsün, onun yüksek kaleler ve iyi korunmuş hisarları yıkmak ve tahrib etmek için dikildiğini oralara taş yığdırdığını görürsün.

696. وتَلْحَظُ أشباحاً تراءى بأَنْفُسٍ

مُجَرَّدَةٍ في أَرْضِها مُسْتَجنَّةِ

Sen insan suretinden soyunmuş olan ve kendi arzında bulunan nefs görünümündeki bedenleri düşünürsün; o mücerred nefisler bizim arzımıza nisbetle gizli ve örtülüdür.

697. تُباينُ أنْسَ الإنسِ صورَةُ لَبْسِها

لِوَحْشَتِهَا والجِنُّ غيرُ أَنيسَة

Zîrâ o varlıkların giyiniş biçimi (görünüşü) insanla yakınlık kurmaya elverişli değildir. Aşırı yalnızlıklarından dolayı insana zıttırlar. Bir halde ki, cin tâifesi, münâsebet yokluğundan ve mâhiyet uzaklığından dolayı insana yakın değildir.

["Eşbâh-ı terâiye" (Beden görünümlüler)'den murad cinlerdir ki, onlar insan şeklinden soyunukturlar. Biz onlara görünürüz amma onlar bize gizlidir. Velhâsıl onların şekilleri, râhatları, sevinçleri ve her halleri insanlardan farklıdır.]

698. وتطرَحُ في النهرِ الشّباكَ فتُخرجُ السْ

سماكَ يَدُ الصّيّادِ منها بسُرْعَة

Perdede hokkabazın gösterdiği garip şekiller cümlesinden olmak üzere görürsün ki: avcının eli bir nehre ağlarını atıp oradan sür'atle balıklar çıkarır.

699. ويحتالُ بالأشراكِ ناصِبُها على

وقوعِ خِماصِ الطّيْرِ فيها بحبّة

Yine tuzak kuran avcının aç kuşları o tuzaklarda tânelerle kandırdığını görürsün.

700. ويكْسِرُ سُفُنَ اليّمّ ضاري دوابِه

وتظْفَرُ آسَادُ الشّرَى بالفريسة

Denizde deniz hayvanlarının timsahlar ve balıklar gibi canavarların büyük kuvvetleriyle gemileri kırıp parçaladıklarını görürsün. Orman arslanlarının avlarını yakalayışını görürsün.

701. ويصطادُ بعضُ الطّيرِبعضامن الفضا

ويقنِصُ بعضُ الوَحش بعضاً بقفرَة

Yine, ey seyretmekte olan kimse, kuşlardan bâzısının bâzısını havada avladığını görürsün. Bâzı vahşî hayvanların, bâzı hayvanları sahra ve çölde kaptığını görürsün.

702. وتلمَحُ منها ما تخطّيتُ ذِكْرَهُ

ولم أعتمِدْ إلاّ على خيرِ مُلْحَة

Hokkabazın yaptığı şeylerden senin gördüklerinin hepsini sayamadım. Onlardan sâdece bâzı güzel ve latif olanları zikrettim. Ben sana bütün eşyânın ibret alınacak yönlerini uzun uzun anlatarak çok vaktini alacak değilim; istersen kısa bir sürede, bir anda şâhit olduğun bir şeye dikkat et.

703. وفي الزّمَنِ الفرْدِ اعتَبِرْ تلقَ كلّ ما

بدا لكَ لا في مُدّةِ مُسْتَطِيلَة

Yâni hokkabazın sana gösterdiği sûretlerin zâhirinden bâtınına geçersen, sana görünen sûretlerin hepsinin hakikatine dikkatle bakarsan onların sırları ve hakîkati mâlûm olur ve bu çok kısa zamanda gerçekleşir. "Zamân-ı ferd"den murad, zamanın en küçük parçasıdır. Zîrâ onların efradı bir araya gelse "az zaman" olur.

[(680.) beytinden buraya gelinceye kadar hokkabazın

gösterdiği çeşitli şeyleri, Hazret-i Zü'l-celâlin tevhîd-i ef'âline misal olarak gösterip aşağıdaki ve sonraki beyitlerle cevap vererek şüphelerden kurtarırlar:]

704. وكُلُّ الذي شاهدْتُهُ فِعْلُ واحِدٍ

بمُفْرَدِهِ لكن بحُجْبِ الأَكِنّة

Senin müşahede ettiğin şeyler tek fiildir, yâni bu fiilde münferid olan odur. Fakat sen örtü perdesinin vâsıtasıyla müşahede ettin.

705. إذا ما أزال السِّترَ لم ترَ غيرَهُ

ولم يَبْقَ بالاشكالِ إشكالُ ريبة

Vâhid-i hakîkî örtü ve perdeyi izâle ettiği vakit sen ondan başkasını görmezsin ve bu şekillerin hakîkatine âit şüphen kalmaz.

706. وحَقّقتُ عند الكشف أنّ بنورهِ اهْ

تَدَيْتُ إلى أفعالِهِ بالدُّجُنّة

Ve sen ey âşık ve muvahhid, perdelerin açılışı sırasında beşeriyet karanlığında o tek fâilin nûruyla tevhîd-i ef aline yol bulduğunu tahkîken anlarsın, böylece bütün fiilleri tek Hâlik'tan görürsün. Eğer onun nûru yol göstermeseydi, kesret karanlığında hakîkî vahdetin cemâlini kim görürdü?

707. كذا كنتُ ما بيني وبَيْنِيَ مُسهِلاً

حِجَابَ التباسِ النّفسِ في نورِ ظلمة

Ben de hokkabaz gibi nefsimle kendi arama, nefsin iltibâsından hâsıl olan perdeyi, kâinatın zulmetine muzaf olan vücûdumun nûrunda sarkıttım.

708. لأظهَرَ بالتدريجِ للحِسّ مؤنِساً

لها في ابتِداعي دُفْعَةً بَعْدَ دُفْعَة

Benim perdeyi sarkıtmam, tedricî olarak hissime zuhûr eylememden ötürüdür; bir halde ki, sıfat ve fiillerimin bedâyiini arka arkaya yeniden îcad ettiğim vakitte nefsime mûnis olurum, tâ ki zâtımın tecellîsiyle nefsim yok olmasın.

709. قَرَنْتُ بجِدّي لَهْوَ ذاكَ مُقَرِّباً

لفَهْمِكَ غاياتِ المَرامي البعيدَة

Ey âşık, ben nefsimin ciddiyetini ve hakîkat-i hâlini o hokkabazın oyununa yaklaştırdım (yâni ona benzettim); bunu mânâların nihâyetini ve uzak maksadları senin anlayışına yaklaştırmak için yapmış bulunuyorum.

Hokakbazın hallerini hatırlamaktan murad, darb-ı mesellerle uzak mânâlar ve akla uygun maksadlar akıl ve anlayışa yakın hâle gelir. Hokkabazın hallerini anlayınca, bilesin ki, tek bir nefisten çeşitli fiiller ve muhtelif şekilller zâhir olurmuş.

710. ويجمعُنا في المظهَرَيْنِ تشابُهٌ

وليْستْ لحالي حالُهُ بشَبِيهَةِ

Ey âşık, iki mazharda benzerlik bize cem' olur. Zîrâ benim nefsimden muhtelif sanatlar ve çeşitli şekiller sâdır olduğu gibi hokkabazın fiillerinden de muhtelif sûretler ve farklı şekiller sudûr eder. İkisi arasında bir yönden benzerlik varsa da bir yönden de onun hâli benim hâlime benzemez

711. فأشكالُهُ كانتْ مظاهِرَ فِعْلِهِ

بِسِتْرٍ تلاشتْ إذ تَجَلّى وَوَلّت

Zîrâ onun hâli mecaz, benim hâlim hakikattir. İkisi arasındaki benzerliği nakledip der ki: Ey birlik ilminin tâlibi, o hokkabazın şekilleri, seyredenlerle kendisi arasındaki perde vâsıtasıyla fiilinin mazharı oldu. Hokkabaz görünüp perdeden çıkınca o şekiller ve sûretler yok olur..

712. وكانتْ له بالفعلِ نفسي شبيهةً

وحِسّيَ كالإشكال واللّبْسُ سُترتي

İşte benim nefsim bilfiil hokkabaza benzer oldu. [Zîrâ benim duyularım yâni gözüm, kulağım, dilim, elim, ayağım iş, söz, alma ve çalışmam vb.,] hokkabazın muhtelif şekilleri gibidir. Beden elbisem benim perdemdir, hokkabazın perdesi gibidir. İşte his mertebesinde kayıtlı olanlar, benim organlarımdan ve

duyularımdan zuhûr eden fiilleri ve eserleri, duyulardan ve organlardan zannederler.

[Meselâ görmeyi gözümden, işitmeyi kulağımdan, konuşmayı dilimden, tutmayı ve yürümeyi elimden ve ayağımdan zannederler. Nitekim gölge oyununu seyredenler, görünen o fiil ve eserleri, orada görünen şahıslardan câmid sûretlerden zannederler. Perdenin arasından perde kalkıp, nefs-i natıka açıkça görününce hakîkat-i hale o zaman muttalî olurlar ki gören işiten, konuşan, alan ve iş gören nefs-i natıkaymış ve organlar ve duyular ona mülâhaza âleti imiş.]

713. فلَمَّا رَفعتُ السّتْرَ عنّي كرْفعه

بحيث بدَتْ لي النفسُ من غير حُجّة

Nefsim bana perdesiz olarak zâhir olup, hokkabazın perdeyi kaldırışı gibi beşeriyet perdesini kendi nefsimden kaldırınca

714. وقد طلَعتْ شمسُ الشّهودِ فأشرَق ال

وُجُودُ وحَلّتْ بي عقودُ أَخِيّة

zâtı müşâhede etmenin güneşi doğup vücud toprağım müşâhede nûrunla aydınlanıp parlayarak his, nisbet ve izâfet bağlarıyla kıyastan hâsıl olan düğümlerim çözülünce;

715. قَتَلتُ غُلاَمَ النفسِ بينَ إقامتي ال

جِدَارَ لأحكامي وخرْقِ سفينتي

Nefs-i emınâre oğlanını öldürdüm, vücud duvarını sevgi ve mârifetle tâmir edip düzelttim, riyâzet ve mücâhedeyle beden gemisini tahrib ettim ve kusurlu hâle getirdim ki kâfir şeytanın eli zâlim hevâdarı halâs olsun.

[Hulâs-i kelâm şudur: Böylece ilm-i ledünnî mazharı ve ikinci Hızır olup ebedî hayatla diri oldum. "Hayat ancak ölümdedir" gereğince nefs-i emınâre ölmedikçe âşık ebedî hayatla diri olmaz ve beden gemisi riyâzetle harab ve kusurlu hâle gelmezse hevâ ve heves hükümdârının elinden ve şeytandan emân bulmaz.]

716. وعُدْتُ بإمدادي على كلّ عالِمٍ

على حَسبِ الأفعالِ في كلّ مُدّة

Ben imdad ve yardımla mülk ve melekût âlemlerinden her birine rücû ettim. Bu, zamânın gerektirdiği fiillere göre her zaman dâimî olarak böyledir. Tâ ki cömertlik ve kerem hazînelerinden âlemî ve âdemîler üzerine ihsan ve nîmetler saçayım.

717. ولولا احتجابي بالصفاتِ لأُحْرِقَتْ

مظاهرُ ذاتي من سَناءِ سجيّتي

Eğer tecellî sırasında benim isimler ve sıfatlarla perdelenmem söz konusu olmasaydı, azamet ve celâlimin ışığından zâtımın

mazharları yanardı. Demek ki bu mevcûdâtın kıyâmı, Cenâb-ı Zât'ın isim ve sıfatların arkasından tecellî etmesi sebebiyledir. Eğer nûrânî ve zulmâni perdeyle birlikte tecellî etmemiş olsaydı bütün mahlûkat zat şualarının ezici kudretinden helâk olurdu.

718. وألسِنَةُ الأَكْوانِ إن كُنتَ واعياً

شهودٌ بتَوحيدي بحَالٍ فصيحَة

Ey âşık, eğer sen anlayışlı ve sağlam hâfızalı isen, seslenip duran bu kâinatın cümlesinin dillerinin fasîh bir lisân-ı hâl ile benim tevhîd-i zâtıma şâhidlik ettiklerini görürsün. Lâkin bu şehâdet ve tesbîhi kâinâtın dilinden işitmek için sağlam kulaklar ve saflaşmış kalpler gerektir ki, bütün eşyadan işitebilsin.

Zîrâ onları (İsra, 17/44). "O'nu tesbih etmeyen hiçbir şey yoktur, fakat siz onların teşbihlerini anlayamazsınız" fehvasınca bütün eşyâ O'nu teşbih edici ve birleycidir. Şu âyet de bu hususa delâlet eder: (Cuma, 62/1). "Yerlerde ve gökte olanlar Allah'ı teşbih ederler"

Ebu's-suud tefsirinde şöyle der: Yerde ve gökte olan her şey buna dâhildir. Mevcûdâttan her bir nesne imkân ve hudüsuyla; kadîm, vâcibü'l-vücud, noksandan münezzeh, kemalle muttasıf olan bir yaratıcıya delâlet eder. Nitekim

şöyle denmiştir: Her şeyde O'nun birliğine delâlet eden bir delil vardır.

719. وجاء حديثٌ في اتّحادي ثابتٌ

روايتُهُ في النقْلِ غيرُ ضعيفَة

Müslim ve Buhârî'nin rivâyet ettiği her hadis kesin nastır, şek ve şüphe ihtimâli yoktur. İşte bu hadîsi Ebu Hureyre'den İmam Buhârî ve Müslim rivâyet ederler, Hz. Risâletpenah (salla'llâhu aleyhi ve sellem) Hz. Rabbü'l-âlemînden hikâye buyururlar

720. يُشيرُ بحُبّ الحقّ بعدَ تقرّبٍ

إلَيْهِ بنَقلٍ أو أداء فريضَة

"Kulum nâfilelerle de bana yaklaşmaya devam eder, nihâyet ben onu severim, onu sevince de işiten kulağı gören gözü, tutan eli ve yürüyen ayağı olurum..ilh".

721. وموضِعُ تنبيهِ الإشارةِ ظاهرٌ

بِكُنْتُ لهُ سَمْعاً كنُورِ الظّهيرة

Zayıf olmayan bir nakille sâbit ve muhakkak olmuş bir hadis benim birleşmem husûsunda Hz. Muhammed salla'llâhu aleyhi ve sellemin dilinden akıp bize geldi. Bu hadis, nâfileler sebebiyle ve farzın edâsıyla yaklaşmasından sonra, Hakk'ın kula olan sevgisine işâret eder ve "Onun için işitme ve görme

olurum" ifâdesiyle, tenbih mahalli ve yeri apaçık bellidir. Bu durum basiret sâhibi ârifler nezdinde gün ışığı kadar açıktır. Fakat anadan doğma körlere örtülü ve kapalıdır. Allah bize ve sizlere basiret nûru ve gizlilikleri görecek ışık ihsan etsin.

722. تسبّبتُ في التوحيدِ حتى وجَدتُهُ

ووِاسطةُ الأسبابِ إحدى أَدِلّتي

Tevhidin başlangıcında ben nâfileleri ve farzları sebep kabul ettim, sonunda o tevhidi buldum. Oysa sebepleri vâsıta olarak görmek benim delillerimden (sâdece) biridir. (Veya delillerimin en faydalısıdır da denebilir).

723. ووحّدتُ في الأسبابِ حتى فقدتُها

ورابطةُ التّوحيدِ أجْدَى وسيلَة

Sebeplerin varlığıyla hakîkî fâili birlediğimde ise sebepleri kaybettim, zîrâ bildim ki sebepler etkisizdir ve tevhîde vesile değildir.

724. وجرّدتُ نفسي عنها فتجرّدتْ

ولم تَكُ يوماً قَطُّ غيرَ وحيدَة

Nitekim Şeyh Sühreverdi (rahmetullahı aleyh) bu hususta şöyle der:

"Birlik gerçekleştiği vakit, sebeplerin kendisinde sebepler yok

olur, yâni vahdet-i zatta sebeplerin zâhiri yok olur."

Halbuki Hakk'ı birleme konusunda en faydalı vesîle birlik râbıtasıdır. Ben kendimi sebeplere yapışmadan birlikten tecrid ettim de mütevahhid ve müttehıd oldum, bir halde ki, nefsim bir gün olsun tevhidin dışında olmadı, öyle ki, ezelen ve ebeden zâtım vahdetle mevsufdur ve bu mertebede kendi zâtını zâtıyla birlik eder. Nitekim buyrulur: (Al-i İmran, 3/18). "Allah kendisinden başka tanrı olmadığına şahittir"

725. وغُصْتُ بحار الجمع بل خُضتُها على ان

فِرَاديَ فاستَخْرَجتُ كلّ يتيمة

Ben cem'-i ahadiyyet ve esmâsının denizlerine daldım; hattâ tek başıma dalıp yüzdüm ve o denizlerin her birinden -ki murad esmâ-i gaybiyyedir. nice ilim ve irfan incileriyle rûhânî hakîkat ve latîfe mücevherleri çıkardım. Böylece ben, basiret kulağımla kendi fiillerimi işitmiş oldum.

726. لأَسْمَعَ أفعالي بسَمْعِ بَصِيرَةٍ

وأشهَدُ أقوالي بعَيْنٍ سَميعة

Yâni benim fiillerimi algıladığım işitmede basiret özelliği vardır, o işitme bâtınî bir işitmedir ki hem işitme hem görmedir. Zîrâ o bir nurdur ki, her duyunun özelliği kendisinde mevcuttur.

Ve ben kulak gözümle sözlerimi de görürüm. Yâni ben, kendisinde işitme özelliği bulunan gözümle sözlerimi idrak ederim. Her ne kadar sözlerin idrâki âdeten işitmeye ve kulağa bağlı ise de bu böyledir. Zîrâ cem' mertebesinin bir özelliği olarak, bu mertebeye ulaşan kimsenin her uzvu öteki uzuvların görevini yapabilir. Çünkü kayıtlar ortadan kalkınca vücûdun parçaları bir olup cem' nûruyla bütün kuvvelere şâmil olur ve ihtilaf ortadan kalkar.

727. فإنْ ناح في الإيكِ الهَزارُ وغرّدَتْ

جواباً لهُ الأطيارُ في كلّ دَوحة

Eğer ağlayan bülbül ağaçlarda inlese, kuşlar da o bülbüle cevap vermek için başka ağaçlarda ötüp şakısalar;

728. وأطْرَبَ بالمِزْمَارِ مُصْلِحُةُ على

مُنَاسَبَةِ الاوتارِ من يَدِ قَيْنَة

Usta bir ney üfleyici, muğannînin elindeki sazın seslerine uygun şekilde, onunla aynı tarz ve aynı ses âhengiyle icrâ-i sanatta bulunsa; iyi icracı bir muğanniye ince ve güzel güftelerle şarkı söylese;

729. وغنّت من الأشعارِ ما رَقّ فارتقَتْ

لسِدْرتِهَا الاسرارُ في كلّ شدْوَة

Böylece dinleyicilerin sırları sidreye yükselse, her bir

nağmede teğannî son haddini bulsa; işte bu hallerin hepsinde ben sanatımın eserlerinde münezzeh olarak, Hz. Cem'i ve Cenâb-ı Vahdet'imi ve ağyarla ülfetimi şirkten münezzeh kılarım.

Yâni hazret-i zâtımın fiiller, eserler, mutrib, tarab, muğannî, şiir söyleyici, saz çalıcı olarak yaratıp izhar ettiği şeylerin hepsinin cem'iyyeti'z-zâtıyyeti'l-asliyye bakımından, benim şüûn-i zâtiyyeme mensub sûretler olduğunu, başka olmadığını ayne'l-yakîn müşâhede ettim.

730. تَنَزَّهْتُ في آثارِ صُنْعِي مُنَزِّهاً

عن الشرْكِ بالأغيارِ جَمعي وأُلفتي

Yine ben, vücud ahkâmıyla telebbüsten sonra hâsıl olan cem'iyyet bakımından dahî, gayrın müdâhalesinden ve ortaklığından münezzeh ve beriyim.

[Kendimize kendimizle söyleyen, kendimizle dinleyen, kendimizle tutan ve göreniz. Evde bizden başka kimse yok.]

731. فبي مجلسُ الاذكارِ سَمْعُ مُطالِعٍ

ولي حانَةُ الخمّارِ عَينُ طليعَة

Kâinatta ne kadar eşyâ varsa hepsinin, benim zâtımın işleri, fiil ve sıfatlarımın mazharları ve bana âit görünüşler olduğunu bildinse; o halde benim vücûdum sebebiyle zikir

meclisleri, Kur'an okuma mahfilleri, Hz. Cebbâr'ı tesbih, tehlil ve tahmid mahalleri, beni ve benim kelâmımı mütalaa ediciye âit bir işitme bir kulak mesâbesindedir.

Zikir meclisleri benimle huzur mahallidir demek olur. Yine "meyhâne", câsusun gözü gibi benim için dâimâ kapısı açık vaziyettedir. Bu iki vasfın bir araya gelmesi cem' mertebesinin özelliklerindendir.

732. وما عَقَدَ الزّنّارَ حُكماً سوى يدي

وإنْ حُلّ بالإقرارِ بي فهْيَ حلّت

Nasrânî ve Mecûsîlerin beline zünnârı hikmet ve maslahat için ancak ve ancak benim sol elim bağladı. O hikmet "kabzateyn" sırrını izhar etmek ve cemâl-celâl, lütuf-kahır, hidâyet-dalâlet gibi mütekâbil sıfatların hükmünü icrâ etmek içindir. Eğer o nasrânînin zünnârı, benim vahdet-i zâtımı ikrar sebebiyle çözülüp açılacak olsa, onu yine benim sağ elim çözmüş olur.

Bunların hepsi benim fiillerim ve irâdemdir ki her sûrette görünürler. Demek ki bağlayan, çözen, hidâyet edici ve dalâlete sürükleyici olan, bütün mütekâbil sıfatları kendisinde toplamış olan benim zâtımdır.

733. وإن نارَ بالتّنزيلِ مِحْرابُ مَسجدٍ

فما بارَ بالإنجيلِ هيكلُ بِيعَة

Eğer "Tenzil" diye isimlendirilen Kur'ân'ın nûruyla mescidlerin mihrâbı nurlu ve aydınlık olduysa, İncil ile kilisenin şekli bâtıl ve helâk olmadı. Zîrâ her ne kadar ahkâmı neshedilmiş ise de İncil'in kelâmiyeti bâtıl değildir. Dolayısıyla onun nûrâniyeti ve bâzı eserleri bâtıl olmak lâzım gelmez. Zîrâ içinde Hakk'ın vahdetini isbat eden, enbiyânın nübüvvetini ikrar eden ve bunlara benzer haşrı ve âhiret gününü kabul eden hususlar yazılıdır. Onun için Muhammedi şerîatte İncil'e haksızlık etmek câiz değildir. Muharref olmayan İncil'le bunların da mâbedinin nurlanması mümkündür.

734. وأسفارُ تَوراةِ الكَلِيْمِ لقَوْمِهِ

يُناجي بها الأحبارُ في كلّ ليلة

Hz. Mûsâ'ya kavmi için gönderilen ve ümmetinin âlimlerinin her gece kendisiyle Hakk'a münâcaatta bulunduğu Tevrat'ın durumu da İncil'inki gibidir, her ne kadar ahkâmı neshedilmişse de o da tamâmen bâtıl olmamıştır. O da Hakk'ın kelâmı olması dolayısıyla, aslî hâliyle onunla münâcatta bulunup onunla ibâdet eyleyen kimselere faydası olması uzak ihtimal değildir.

735. وإن خَرّ للأحجارِ في البُدّ عاكِفٌ

فلا وجْهَ للإنكارِ بالعصَبيّة

Ey âşık, eğer puthânede oturup kalkan putperestler taşlara secde ediyorlarsa, bunların durumu her ne kadar şeriat bakımından red ve inkâr edilirse de hakîkat cihetinden, taassub göstererek onları inkâr etmek mümkün değildir.

736. فقد عَبَدَ الدّينارَ مَعنىً مُنَزَّهٌ

عنِ العارِ بالإشراكِ بالوثَنية

Zîrâ şirk ve putpereslik sebebiyle hâsıl olan utanmadan Cenabı Hakk'ı tenzih edici olanlar da mânen paraya ve pula ibâdet ederler, bunlar her ne kadar zâhiren şirk ve putpereslikten doğan utanmadan Cenab-ı Hakk'ı tenzih ederlerse de bu yine böyledir.

[O halde paraya, pula kul olanlar bir bakıma puta tapana benzerler. Zîrâ kâfirlerin dahi putlarına ibâdetleri bil vâsıtadır, asâleten değildir. Kur'an'da, soruldukları vakit şöyle cevap verdikleri belirtilir: (Zümer, 39/3). "Onlara bizi sâdece Allah'a ulaştırsınlar diye ibâdet ediyoruz" Demek ki onlar putlarını hâcet kıblesi edinip Hakk'a vâsıta ittihaz ediyorlardı. Yine paraya, pula kul olan da güzel ömrünü ona harcayıp, gece gündüz kalbinde sevgili edinip onu hâcet kıblesi yaparak, izzet ve devletin onunla hâsıl olacağına, belâ ve mihnetin onunla zeval bulacağına inanır. Bunula birlikte

sen onu zâhiren muvahhid ve şirkten uzak olarak görürsün. Amma bâhnen şirk-i hafidedir. Nitekim Şeyh Bedreddin şöyle der: "Câhiliyye devrinde insanlar görünen puta tapınırlardı, bu zamanda ise mevhum putlara tapınıyorlar. Ümid ederiz ki, Hak ortaya çıkar da ona hakkıyla kulluk ederler"

Onun için Hz. Risâletpenah salla'llâhu aleyhi ve sellem paraya, pula kul olanlara beddua ederek şöyle buyururlar: **"Paraya, pula kul olan yok olsun, mîdesine kul olan yok olsun, tenâsül organına kul olan yok olsun".**

Paraya, pula kul olan red ve inkâr edilmediğine göre puta tapıcıları inkâr etmek de câiz değildir. Her ne kadar şerîate göre inkâr etmek gerekirse de nefsânî taassubla böyle davranmak makbul olmaz. Özellikle ârif "Lâ ma'bûde illâ hû" sırrını müşâhede edince şeriat îcâbı inkâr etse de onda hiçbir şeye karşı inkâr kalmaz.

737. وقد بَلَغَ الإنذارَ عنيَ مَن بَغى

وقامتْ بِيَ الأعذارُ في كلّ فِرْقة

Şüphesiz benim inzârım, benim kelâmımı muhâfaza edip kabul edene ve buna istîdâdı olana ulaşır. Benim inzârımı dinleyip kabul etmeyen, ezeldeki hakîkat cihetinden kendisine benim inzârımın ulaşmadığı bir kimsedir.

[Zâhiren peygamberlerin dilinden onlara inzar ulaşsa da netîce değişmez. Demek ki ezelde Cenâb-ı Hakk'ın kendisine hidâyet, inzar ve îmânı kabul için istîdad vermediği kimse: (İsra, 17/97; Mü'min, 40/33). "Allah kime hidâyet verirse işte doğru yolu bulan odur. Allah kimi sapıtırsa artık onu doğru yola iletecek yoktur" âyetleri mûcibince salâh ve doğruluk tarafına yönelmez ve ezeldeki istîdâdı her ne yöne ise ondan başka iş yapmaz.

Nitekim Yüce Allah buyurur: (Bakara, 2/6-7). "Onları inzar etsen de etmesen de onlar için birdir, îman etmezler. Allah onların kalblerini ve ku-laklarını mühürlemiştir. Onların gözlerine de bir çeşit perde gerilmiştir ve onlar için büyük azab vardır"

(ikinci mısrâın mânâsı): Her millet ve fırka hakkındaki özürleri benimle kâim oldu,

[Zîrâ (Hud, 11/56). "Yürüyen hiçbir varlık yoktur ki O, onun perçeminden tutmuş olmasın, şüphesiz Rabbim dosdoğru yoldadır" âyeti mûcibince her milletin alınlarından tutan be-nim; bunların hepsinde tasarruf eden, irâde ve fiil sâhibi olan benim. Cümlesi benim isim ve sıfatlarımın mazharıdır, benim zat sırlarımın aynasıdır. Bunların hepsi sonunda bana yönelip döneceklerdir. Şüphesiz bunların her birinin özrü benimle kâimdir. Her birine istîdâdlarına göre

bir mekân ve mertebe hazırladım [Şu ilginç ki zulüm de yoktur cebr de yoktur.] Bu hususta esrâr-ı acîbenin nihâyeti yoktur ve ifşâsı câiz değildir, anlayan anlar bilmeyen bilmez.]

[Bu söylediğim şey, senin idrâkin nisbetindedir. Doğru anlayışın hasretiyle öldüm.]

[Herkesin doğru işitmeye kudreti yoktur. Her kuşcağız, bir inciri bütün olarak yutamaz. Mesnevî-i Şerif, 1,2763J

738. وما زاغتِ الأبصارُ من كلّ مِلّةٍ

وما زاغتِ الأفكارُ من كلّ نِحلة

Hiçbir ümmetin gözleri başkasına meyletmedi, bütün topluluklarda himmet erbâbından hiçbirinin fikirleri boşa gitmedi, eksik olmadı (veya hayran olmadı).

739. وما اختارَ مَن للشّمس عن غِرّةٍ صبَا

وإشراقُها مِن نورِ إسْفارِ غُرّتي

Gururdan dolayı güneşe tapmaya yönelen kimsenin ibâdeti hakîkatte yine bana olur. Zîrâ o güneşin parıltısı, benim zâtımın aydınlığının doğmasından hâsıl olan nurdandır. ["Allah'a varan yollar mahlûkatın nefesleri sayısıncadır" ifâdesi mûcibince herkesin, ulûhiyet mertebesinde bir özel yönü vardır ki o onun mürebbîsi olan isimdir ve o kimse, eğer Muizz eğer Müzill, eğer Hâdî, eğer Mudili, o ismin

muktezâsından başka şekilde hareket ve amel edemez. O halde, mazhar olduğu o isim cihetinden eylediği ibâdet ve teveccüh, her ne kadar Hâdî ismine muhâlif ise de haktır]

740. وإن عبدَ النَّارَ المَجوسُ وما انطفَت

كما جاءَ في الاخبارِ في ألفِ حِجَّة

Mecûsîler sönmeyen bir ateşe tapınırlar, nitekim târihî haberlerde onların tapındığı ateşin bin seneden beri bugüne kadar sönmediği belirtilir. O ateşin mâbedlerinde devamlı olarak yanması için ona odunla yardımcı olurlar.

741. فما قَصَدُوا غيري وإن كان قصدهُم

سِوايَ وإن لم يُظْهِروا عَقدَ نِيّة

Nitekim şöyle söylenmiştir:

"Bir ateş yakıldı ve tapınıldı, üzerinden bin sene geçtiği halde sönmedi"

İşte Mecûsîler ateşe tapınmışlarsa da, bu ibâdetlerinde benden başkasını kasdetmediler. Her ne kadar onların niyeti benden başkası olduysa da bu böyledir. Onlar her ne kadar bana ibâdet etme niyeti göstermediler ve zâhiren ateşe tapındılarsa da, onların benden başka zannettikleri niyetleri tevehhüm üzeredir, gerçek değildir.

742. رأَوْا ضَوْءَ نوري مرّةً فتَوَهَّمُو

هُ ناراً فَضَلّوا في الهُدَى بالأشعَّة

Tevehhümlerin menşei ise şudur: Ateşe tapanlar, benim nûrumun ışığını tekrar tekrar defalarca gördüler ve o nûru nâr (ateş) zannettiler. Böylece benim nûrumun parıltılarının müşâhede etmeleri sebebiyle ve onu ateşin parıltıları zannetmelerinden dolayı hidâyet içinde hidâyetle dalâlete düştüler.

[Bütün âlemdeki insanların ebediyyen meyli, bilseler de bilmeseler de sanadır.]

Ateşperesliğin başlangıcı Zerdüşt denen bir hakîmden zahir oldu. Zerdüşt Hz. Mûsâ'dan sonra (Viştaspa?) denilen pâdişâhın devrinde yaşadı. Erzincan dağlarında yıllarca mücâhedeyle meşgul oldu, az yiyip az uyuyarak, halktan uzak yaşayarak (uzlet) sonunda nefsânî kirler yok olup rûhânî kemâl hâsıl olunca bir gün Cenâb-ı izzet buna ateş şeklinde tecellî eyledi ve Hakk'ın nûrunu nâr (ateş) şeklinde gördü. Nitekim Vâdi-i Eymen'de, o mübârek yerde Hz. Mûsâ'ya da benzer bir durum olduğunu şu âyetten anlıyoruz: (Taha, 20/10). "Hani bir ateş görmüş ve âilesine bekleyin, emînim ki bir ateş gördüm..."

Hal ehlinden bazılarına da İlâhî nur nâr şeklinde tecellî eder. İşte Zerdüşt'ün de nebî ve velîlerden bir mürşidi ve rehberi olmadığı için, Hakk'ın nûrunu ateş zannederek gelip halkı

ateş tarafına da'vet eyledi. Böylece hidâyetin kendisinde dalâlete düştüler ve nûru ateş zannettiler. Eğer ateşin hakikatinin ne olduğunu ve ondaki yakma, aydınlatma ve tesirlerin kimden idiğini bilselerdi dalâlette olmazlardı.]

743. ولولا حِجابُ الكَونِ قُلتُ وإنَّما
قيامي بأحكامِ المظاهِرِ مُسْكِتِي

Eğer kevn örtüsü ve vücud perdesi olmasaydı, ben tevhidin sırlarını örtüsüz olarak apaçık söylerdim. (Bakar, 2/148). "Herkesin yöneldiği bir yönü vardır" âyetinin sırrını açıklayıp, her âbidin yüzünün harem-i ahadiyyet tarafına olduğunu hiç îmâsız ve işâretsiz bir şekilde gösterirdim. Lâkin benim zâhirî ahkâmla ayakta durmaklığım, kulluk ve beşeriyet düzeni içinde bulunmaklığım, bu sırların izhârından beni alıkoymuş vaziyettedir. Zîrâ İlâhî himmet bunu gerektirir, bu sırlar kıyâmet gününe kadar örtülü olup herkes örtünün altında bir semte âşık olarak, âhirette onlara sülüklerinin neticesi belli edilecektir.

744. فلا عَبَثٌ والخَلْقُ لم يُخلَقوا سُدىً
وإنْ لم تكُنْ أفعالُهُمْ بالسديدَة

745. على سِمَةِ الاسماءِ تجري أمورُهُمْ
وحِكْمَةُ وصْفِ الذاتِ للحكمِ أجرَت

746. يُصَرِّفُهُمْ فِي القبضَتَيْنِ ولا ولا

فقَبْضَةُ تَنْعِيمٍ وقَبْضَةُ شِقْوَة

(744-745-746) Yüce Allah şöyle buyurur: "Biz gökleri, yeri ve ikisinin arasındakileri ancak hak olarak yarattık" Başka bir yerde şöyle buyuur: (Mü'minun, 23/115). "Sizi boş yere yarattığımızı ve sizin hakîkaten huzûrumuza geri getirilmeyeceğinizi mi sandınız?"

Bütün mahlûkâtın işleri ve halleri İlâhî isimlerine göre cereyan eder. Yâni hidâyet üzre olanların işleri, sâlihlerin sözleri, halleri ve ahlâkı "Hâdî" ismi üzere cereyan eder. Sapıkların ve zâlimlerin halleri ve sözleri "Mudili" ve "Müzill" ismi üzere cereyan eder. Zîrâ sıfatlarının zuhûrunun hikmeti saâdet ve şekâvet, dalâlet ve hidâyetten özellik ve eserleri her ne ise, mahlûkâtın üzerine ona göre hükmetmek için icrâatta bulundu. Meselâ "Hâdî" ismi bir mazhar talep ettiği anda zuhûr edip, muktezâsınca doğru yola dâvet eder, işte enbiyâ, evliyâ ve müminlerin vücûdu ona mazhar oldu. Yine "Mudili" isminin özelliği saptırma ve azgınlıktır, o da mazhar talep edince ins ve cin şeytanlarından ona da nice mazharlar bulunur. Ve onlarda özelliklerin hükmünü icrâ eder. Demek ki, Hâdî ve Mudili, Muizz ve Müzill, Latîf ve Kahhar, Rahîm ve Settar gibi zıd mânâlı İlâhî isimler -ki "kabzateyn" ve "isbıayn" kelimeleriyle kasdedilen bu

mütakâbil isimlerdirişte o isimlerin tecellîsiyle Cenâb-ı Hak yaratıkları, iki kabza ve mütekâbil isimler arasında ezeldeki ilmine göre evirip çevirir. Demek sûretiyle yâni "O gümüş gibi beyaz olan Âdem nesilleri cennettedir ve cennete sokarım ve mübâlât eylemem. Ve o kömür gibi siyah olan nesiller cehennemdedir, onları cehennemlik yarattım ve Yine kayırmam ve mübâlât etmem". Bu iki kabzanın birisi nîmet ve saâdet kabzası, biri de azab ve şekâvet kabzasıdır; bu iki kabzanın maddî ve mânevî, dünyevî ve uhrevî mazharı vardır. Terkib, tabîat ve anâsır âlemi olan bu mülk âlemi kabza-i yüsrâ (sol kabza)'nın mazharıdır. Kuvvet, kudret ve tesir mertebesi olan ervâh ve melekût âlemi kabza-i yümnâ (sağ kabza) mazharıdır. Gökleri ve yerleri içine alan bu zâhirî ulviyyât ve süfliyyât ise her iki kabzanın mazharıdır; şu âyet buna işâret eder: (Zümer, 39/67). "Kıyamet günü bütün yeryüzü onun tasarrufunda (kabzasında)dır. Gökler onun kudretiyle (sağ eliyle) dürülmüş olacaktır" Yine küfür ve îman iki kabzanın mazharıdır. Bütün varlıklar, dünyâda olsun âhirette olsun, bu iki kabzanın arasında evrilip çevrilmekten hâli değildir, "Allah kalblerimizi kendi dîni üzere dâim eylesin ve ayaklarımızı Peygamberinin şefâatinde sâbit kılsın"

747. ألا هكذا فلتَعرِفِ النّفسُ أو فلا

ويُتْلَ بها الفُرقَانُ كُلَّ صبيحة

Ey tâlib ve âşık dikkat et. Nefs böyle bilinsin veya nefsi böyle bil ve kavra, yâni sen de benim zikrettiğim ve benim bildiğim gibi bil; şöyle ki: Nefs-inâtıka-i insânî, idrak sâhibi bir cevherdir, bizâtihî kâimdir; sem', basar, kudret, kuvvet, irâde, ilim, hayat vb. İlâhî sıfatlarla mevsuftur. Eğer bu sıfatların hakikatine bakarsan, her ne kadar nefsin bunlara ayna ise de, bu sıfatlar Hakk'ındır ve sende emânettir. Eğer nazarda da terakkî edip hakîkat nazarıyla baksan, bu fiili, sözü, işitmeyi, görmeyi ve nefsini, Hakk'ın fiili, sözü, işitmesi ve görmesinin aynısı olarak bulursun.

748. وعِرْفَانُها مِن نَفْسِها وهِيَ التي

على الحِسّ ما أَمَّلتُ منيَ أمْلَت

Kâinatta bu mazharlara bakınca hepsini aynı Bir'i yansıtan aynalar olarak görürüsün ki bu kadar eşyâda o "Bir" yüz göstermiş ve karşılık gelen bir isim ve sıfatların hükmüyle o aynı "Bir" bu kâinatta tasarruf edip durmaktadır. Öyle ki bâzen hidâyet bâzen saptırma, bâzen lütuf ve cemâl, bâzen kahır ve celâl ile tecellî etmektedir. İşte nefsini bu minval üzere bil ve kavra, aksi halde bilmeye koyulma. Zîrâ bundan başka bir şekilde nefsi bilmek, kemal ehlinin bilmesi (mârifet) değildir. Böyle olmayan "Nefsini bilen Rabbini bilir" sözünün mânâsını anlamamıştır.

Şu âyetler her sabah o nefsin dalâlet ve hidâyet hakkında okunup dur-maktadır: (İbrâhim, 14/4; Müddessir, 74/31). "Allah dilediğini saptırır, dilediğini de doğru yola iletir" (Kehf, 18/17). "Allah kimi hidâyetten mahrum ederse, artık onu doğru yola yöneltecek bir dost bulamazsın" (En'am, 6/149). "Allah dile seydi elbette hepinizi doğru yola iletirdi"

Bu ve benzeri âyet ve hadislere rağmen nefsini bu minval üzre bilmeyene şaşılır. Üstelik o nefsin bu sıfatları ve sırları bilmesi kendi zâtında olup biter, başkasında hâsıl olmaz.

[Nefs-i nâtıka öyle bir şeydir ki ilim, maârif, esrar ve letâif olarak benim kendimden her ne ümit etsem his üzere onu yazar, hakikatlerden ve inceliklerden her ne istesem his üzere onu çizer.]

749. ولو أنني وحّدْتُ ألحدتُ وانسَلخ

تُ من آيِ جَمعي مشركاً بِيَ صنعتي

Eğer başka felsefeciler ve zâhir ehli gibi kesreti nefyederek vahdeti isbat etsem ve ondan gayrı olarak onu birlik etsem, istikâmet yolundan ayrılmış olurum, zîrâ kendime vücud isnad etmiş olurum. Eğer benim vücûdumu Hakk'ın vücûduna mukâbil ve aykırı/başka diye inanırsam tevhidde müşrik olmuş olurum.

[Bu, muvahhidlere göre ilhad ve şirkin kendisidir. Bu şekilde

birlik etsem ilhada düşmüş olurum.

Şeyhülislâm'ın sözü şöyleydi: "Bir olanı, kimse birlemedi, çünkü onu birleyen herkes inkârdır"

Muvahhid kim çağırır vâhid oldur

Geru birlik içinde câhid oldur

Sözü yâni eğer ben başkası gibi birlik etsem mülhid olurum ve kendi yaptıklarımı kendime ortak koşarak cem'imin alâmet ve âyetlerinden soyunmuş olurum.]

Şöyle bir mânâ da mümkündür:

Eğer ben nefsimin fiilini birlik eylesem, yâni desem ki: Zâtım hidâyet edicidir, dalâlete sürükleyici değildir; dalâlet kulundur veya Ehrimen'indir desem Mûtezile gibi, ben istikâmet ve birlik yolundan sapmış olurum ve âyât-i cem'den soyulup sunumu kendime ortak etmiş olurum.

750. ولستُ مَلوماً أنْ أَبُثّ مَواهبي

وأمْنَحَ أتْباعي جَزيلَ عَطِيّتي

Ben bağış ve mârifetlerimi gösterdiğimden tarîkatte olan tâbîlerime ve mensublarıma çokça bağışlarımı verdiğimden dolayı enbiyâ ve evliyâ nezdinde ayıplanmış değilim. [Nitekim Kur'an ve hadiste nimeti izhar ve bağışı ortaya koyma konusunda beyanlar vardır: (Duha, 93/11). "Ve

rabbinin nimetini minnet ve şükranla an". (Yâsin, 36/47). "Allah'ın size verdiği rızıklardan hayra sarf ediniz"

Bir velînin İlâhî sırları izhar etmekten maksadı halk nazarında makam, mevki sağlamaya ve üstünlük iddiasına yönelik olmazsa, aksine tâlibleri kemâle erdirmek ve sâlikleri yetiştirmeği o yolla yapmayı düşünürse o velî ayıplanmaz ve kötülenmez.

751. ولي مِنْ مُفيضِ الجَمعِ عندَ سلامِه

علىّ بأَوْ أَدْنَى إشارةِ نِسْبَة

ولي مِنْ مُفيضِ'dan murad Hz. Rasûlu'llâh salla'llâhu aleyhi ve sellem'dir ki o İlâhî feyizleri saçan ve rabbânî mevhibeleri taksim edendir. Nitekim alehisselâm efendimiz buyurur: "Allah verir, ben taksim ederim"Sahih rivâyetle naklolunur ki Hz. Sultânu'l-Kevneyn miraç edip, gökleri ve yerleri tayyederek rûhu'l-emîn mertebesini ve kâbe kavseyn makamını aştığı ve kendi makamları olan "ev ednâ" makamına vâsıl oldukları vakit, Hz. Nebî Cenâb-ı Hakk'a tahiyyat ve övgülerde bulunup şöyle dedi: "Selâmlar, duâlar ve iyilikler Allah içindir". Bunun üzerine Hz. Cenâb-ı Izzet'ten de kendisine şu şekilde selâm geldi: "Selâm sana olsun ey nebî, Allah'ın rahmet ve bereketleri sana olsun!" Bunun üzerine Hz. Nebî (salla'llâhu aleyhi ve sellem) Hakk'ın selâmıyla sevinip mutlak mahbûbun sözüyle içi

açılıp murâdına nâil olunca, o hediyeyi başka sâlihler ve müminlere de bağışlayıp: "Selâm bizim üzerimizeve Allah'ın sâlih kulları üzerine olsun dedi"

Demek ki kendisinde salâh belirtisi olan herkes Hz. Risâletpenah'ın selâmının nurlarından hisse ve pay sâhibi demektir.

Bunun için İbn Fârid'ın Cenâb-ı Risâletpenah'la mânevî münâsebeti ve rûhânî yakınlığı olduğundan dolayı kendisi şöyle buyurur: Hz. Peygamber "müfîdu'l-cem"' mertebesinden "ev ednâ" makamında benim için, benim üzerime selâm verdiği zaman, benim mânevî nisbetime ve rûhânî verâsetime işâret vardır. İşte bu insanların o sevgiliyle mânevî münâsebeti olduğu için hadiste bunlara "ihvânım" deyip: "Ah, kardeşlerime kavuşmayı ne kadar isterdim!" buyurdular. Mi'raç gecesinde "Aleyna"'yı cem' ile ifâde ettiklerinde kâmillerin ruhlannın onda ictimâına işâret olur, İbn Fârid da "Selamün Aleyna yada dahîl olur, böylece Hz. Risâletpenah (Cem' saçan) olur.

752. ومِنْ نُورِهِ مِشكاةُ ذاتيَ أشرقَتْ

عليّ فنارَتْ بي عِشائي كضَحوتي

ومِنْ نُورِهِ sözü: Halbuki o müfîdu'l-cem'in nûrundan benim üzerime nur veren beni aydınlatan yine benim mişkât-ı

zâhmdır. Hal böyle olunca, benim tabiatımın ve beşeriyetimin karanlığı, rûhânîyet-i kübram gibi, benimle nurârû ve aydınlık oldu. Yâni zâtım nûr-i Muhammedi ile münevver olmakla zulmânî perdelerden ve nefsânî paslardan kurtuldum.

753. فأُشْهِدتُنِي كَوْنِي هناك فكُنْتُهُ

وشاهدتُهُ إيَّايَ والنّورُ بَهجتي

Ben beni o makâm-ı cem'de hazır kıldım, vücûdumu gördüm. Ben nûr-ı Muhammedi demek olan müfîdu'l-cem'in ayru oldum. Zîrâ cem'makamında aykırılım ve ikilik tasavvur edilemez; bir hakikattir ki, bütün hakikatleri kuşatmış ve şümûlüne almıştır ve ben o müfîdu'l-cem'i, beni müşâhede ettim, bir halde ki, o nûr-ı Ahmedî benim zâtımın güzelliği, benim vücûdumun letâfet ve ışığıdır.

754. فَبِي قُدّس الوادي وفيه خلعتُ خَلْ

عَ نَعْلي على النادي وجُدتُ بخلعتي

Ben müfîdu'l-cem' olduğuma göre benim zâtımın nûruyla kurb-i İlâhî vâdîsi, melekût ve ceberût âleminin fezâsı sonsuz derecede mukaddes ve temizlenmiş olur. Ben o vâdîde mârifet, kurbiyet ve sevgi meclislerinin ehline, bunlardan fânî olan vücûdum-na'lini giydirmek sûretiyle hil'at verdim ve onları giydirmiş oldum. Fânî vücûdumun na'lini soyup

aldıktan sonra kendilerine bâki vücûdumun hil'atini ikram ettim ve ben kendi nurlarımı gösterdim ve müşâhede ettim.

755. وآنَستُ أنواري فكنتُ لها هُدىً

وناهيكَ من نفسٍ عليها مُضِيئَة

Ve o nefsimin nurlarına ben yol gösterdim. Kendini aydınlatan, kendine ışık saçan ve yol gösteren bir nefsin şerefini bilmek sana kâfidir. Ben cem' makamına âit mücerred ruhları ve mukaddes nurları gördüm ve müşâhede ettim. Ben o mücerred ruhların yol göstericisi olduğumdan, mücerred ruhları aydınlatan ve onlara feyz veren o nefsin kemâlini bilmek sana kâfidir.

756. وأسستُ أطواري فناجَيتُنِي بها

وقضّيْتُ أوطاري وذاتي كَليمَتي

Ve ben "etvar" binâmı kurdum, yâni sülükte olan tevbe, tecerrüd, fakr, inâbet, murâkabe, tevekkül vb. makamların esâsını tesis ettim. Demek ki ben o tavırlarda benim zâtıma yalvardım, zâtımın muktezâsıru ve hâcâtını yerine getirdim.

Bir halde ki, "kelîm"im benim zâtım idi, benden başkası değildi. Hulâsa-i kelâm, kâinâtın dağınık olan unsurlarının hepsini vahdet hükmü gereği zâtımda müşâhede kıldım demek olur.

757. وبَدْرِي لم يأفُلْ وشمسيَ لَم تَغِبْ

وبي تَهتدي كُلّ الدّراري المُنيرة

Melekût ve ceberût âleminin vâdîsi benimle mukaddes, mukarrebînin ruhları benim hil'atimi giyinmiş, sülük makamları benimle sağlamca kurulmuş olduğuna göre, benim bedrim yâni "bedr" mesâbesinde olan benim akıl ve kalbim, asla batmaz ve son bulmaz. Güneş gibi bütün eşyâya ışık saçan, bütün mâsivâya hayat veren rûhum hiç kaybolmaz.

758. وأَنْجُمُ أفلاكي جرَتْ عن تصَرّفي

بِملكي وأملاكي لِمُلْكِيَ خَرّتِ

Her bir parlak ve ışıklı yıldız benim nûrumla yol bulur. Murad zâhiri mânâdaki parlak yıldız da olabilir. Veya mü'minlerin ruhlarından ve mürşidlerin akıllarından istiâre olur ki benim nûrum vâsıtasıyla, mü'min ruhların ışıklı yıldızları doğru yolu bulurlar, demek olabilir. Benim feleklerimin yıldızları, mülkümde olan tasarrufumla hareket ederler. Benim meleklerim, bana, benim saltanat ve tasarrufum için secde eylediler. Veyahut, benim kemâl-i saltanat ve tasarrufum olduğu için onlar bana nisbet mertebelerinden sâkıt oldular, denebilir.

759. وفي عالَمِ التّذكارِ للنفسِ عِلْمُها ال

مُقَدَّمُ تستَهْديهِ منّيَ فِتْيَتِي

Benim nefsim âlem-i ezelde, ilimlerden ve sırlardan ne varsa hepsini biliyordu, gerçi bu terkib ve sûret âlemiyle meşgûliyeti sebebiyle bir yönden gaflet ve dalgınlığa düştüyse de, durum bu idi. O bakımdan beden örtülerinden soyunduğu her defasında önceki o ilmi hatırlar. İnsâniyet âlemi demek olan bu hatırlama âleminde, nefsin âlem-i ezelde vâki olan ilmini, ashâb-ı taayyünden ve erbâb-ı dîn-i mübinden olan gençlerim benden hediye olarak vermemi isterler. Ben de istîdât ve kâbiliyetlerine göre bu ilmi onlara hediye eder ve bağışlarım.

760. فَحَيّ على جَمْعي القديمِ الذي بِهِ

وَجَدْتُ كُهُولَ الحيّ أطفالَ صِبيَة

Ey âşıklar, koşun ve acele edin ve benim başka makamlardan önce olan mertebe-i cem'ime gelin. O öyle bir cem' mertebesidir ki, orada, velâyet kabilesinin şeyhleri ve kerâmet mahallinin ârifleri terbiyem altında olan müridler ve musâhiblerimin süt çocukları sayılır. Bu şu bakımdandır ki öncekiler ve sonradan gelenler olsun benim makâm-ı cem' emziğimden ulûm-i ledünniye sütünü içip, dünyevî ve uhrevî gam ve kederleri unutmuşlardır.

761. ومن فضلِ ما أسأرْتُ شربُ مُعاصري

وَمَنْ كان قبلي فالفضائلُ فَضْلَتِي

Muâsırlarım ve benden sonra gelen evliyâ ve asfiyânın haz ve nasibleri benim bakıyye /artık olarak bıraktığım ilim ve mârifetlerin fazlasındandır. Benden önceki enbiyâ ve evliyânın haz ve nasibleri de benim mertebe-i cem' kâsesinde bakıyye bıraktığım ulûm ve irfandır. Zîrâ bütün âlemlerde, cümle makam ve yerlerdeki faziletler, hasletler, güzellikler ve yücelikler benim artığımın fazlası ve nûrumun bakıyyesidir.

***

Bu beyitler cem' mertebesinden ve Hakîkat-i Muhammedi makamından tercüme ve hikâyedir. Zirâ Hz. Fariz kuddise sırruhu'l-âlînin bu makama kendisini tam vâris, ona ulaşmış ve kavuşmuş olarak görmektedir. Kim ki gavsiyet mertebesine ulaşıp, makâm-ı Muhammedi'ye kemâliyle vâris olursa, bu sözler onun lisânından dökülse ona lâyık olur. Zîrâ hakikatte bu kuvvet, satvet, azamet ve devlet o sâhib-i şeriat ve sultân-ı erbâbı nübüvvet hazretlerinindir. Her ne kadar zahiren ârif-i kâmilin dilinden dökülse de bu böyledir. Evliyâ, kemâl-i mutâbaat sebebiyle bir derece nûr-ı Muhammed'e boyanırlar, böylece kendi aslî tabiatları onlardan zâil ve nûr-i Muhammed onlara gâlip olup Hz. Muhammed salla'llâhu aleyhi ve sellemin sırları ilimleri, kuvvet ve tasarrufu kendilerinde zuhûr eder. O bakımdan

onlara uymak böylece Allah'a ve Risâletpenâh'a uymaktır. Nitekim Hz. Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî (Kuddise sırruhu's-sâmî) Efendim bu mahalle uygun olarak şöyle buyurur:

[Gül mevsimi geçip gülşen harab olunca gül kokusunu nerden alalım?

Gülsuyundan!

Mesnevî-i Şerif, I,672]

**

[Sevgili göz önünden kayboldu mu, onun visalinden mahrum kaldık mı, yerine birisinin vekil olması, birisinin bize yadigâr kalması gerekir.

Mesnevî-i Şerif, I, 671]

**

[Hayır, yanlış söyledim. Vekil ile vekil edeni iki sanırsan bu hatâdır, iyi bir şey değil.

Hayır, sen sûret-peres oldukça, iki olur; sûretten kurtulan kimsenin önünde bir olur.

Sen sûrete baktığın vakit gözün ikidir, sen gözden çıkan onun nûruna bak.

Bir yerde on tane mum bulundurulsa, görünüşte her biri,

öbüründen ayrıdır.

Nûruna teveccüh edersen, şüphesiz ki birinin nûrunu ötekilerden ayır etmeğe imkân yoktur.

Mânâlarda taksim ve sayı yoktur; ayırma birleştirme olmaz.

Mesnevî-i Şerif, 1,764-681]

Demek ki, evliyadan herhangi birinin meyhâne-i vücûdundan, bir hakk sarhoşu vahdet şarâbını içse, asfiyâdan herhangi biri keramet hırkasını omuz üzerine atsa, gerçekte sâkî o kâinatın efendisi ve mevcûdâtın eşrefidir, duaların en efdali, selâmların en üstünü onun üzerine, onun ailesi, evlâdı ve ashabı üzerine olsun. O ashab ki, kendisine uymak sûretiyle velayet ve kerametlere âit yüksek derecelere ve üstün makamlara nâil olmuşlardır.

Faydalanılan Kaynaklar:

- **İsmail Rusûhî Ankaravî, Makâsıd-ı Aliyye fî Şerhi't-Tâiyye,** [Osmanlı Tasavvuf Düşüncesi] Yayına Hazırlayan: Prof. Dr. Mehmet DEMİRCİ, Haziran, 2007, İstanbul
- **Arapça Metin için erişim:** http://www.afdhl.com/poem/text-12975.html
- Y. Seracettin BAYTAR, İBNU'L-FÂRİD, HAYATI VE DİVÂNI, Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslâm Bilimleri Anabilim Dalı, 2008, Erzurum